Charakters en lotgevallen van Adelson, Héloïse en Elius

Naatje van Streek-Brinkman

bron
Naatje van Streek-Brinkman, *Charakters en lotgevallen van Adelson, Héloïse en Elius*. Gerbrand Roos, Amsterdam 1804

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/stre001char01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

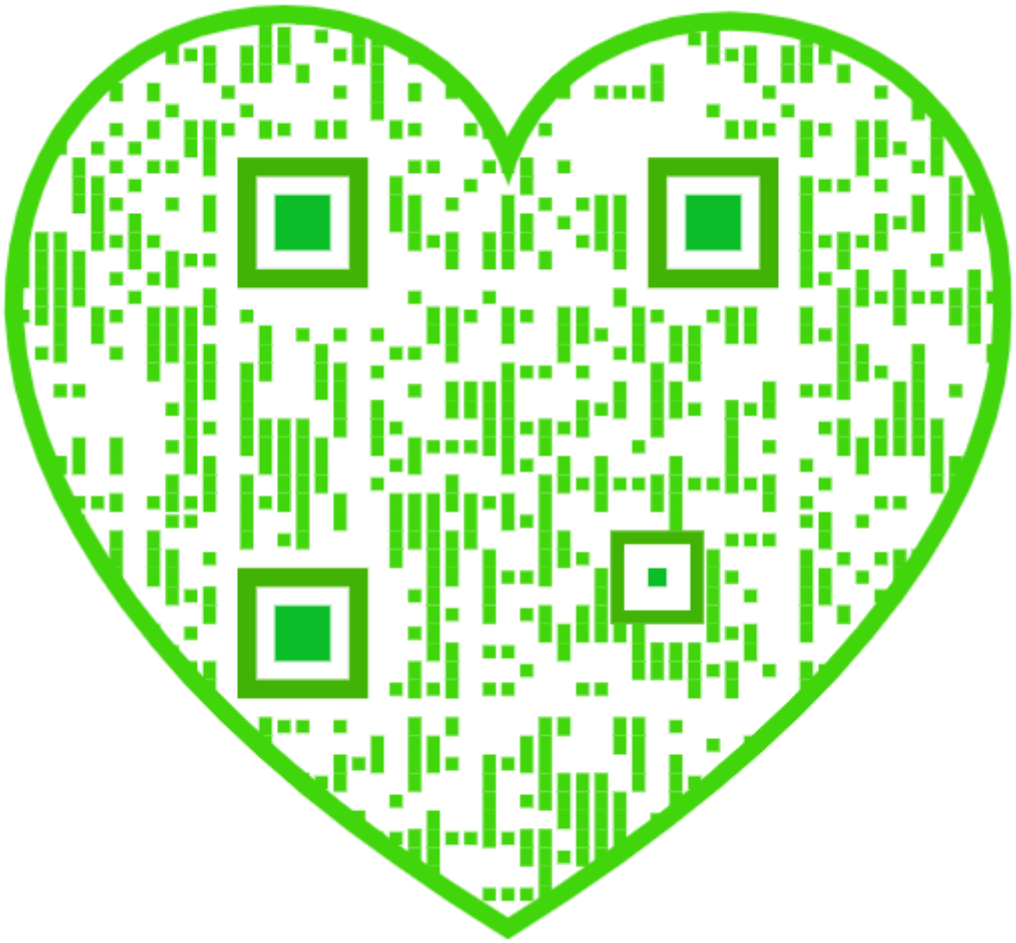

[Eerste deel]

Bericht.

Het Werk dat wy onze Lezers hier by aanbieden, is origineel: *en echter ook geen Roman, waarvan de persoonen, lotgevallen en charakters alleen in de hersens van den Schryver hestaan! - Neen Lezers! de charakters en lotgevallen zyn naar de waarheid geschetst - het zyn die van persoonen die werklyk bestaan*: *vermids de Schryver door charakters en lotgevallen te schetzen, die hem niet vreemd waren, zich kon vleijen van de Natuur by zyn tafreelen niet uit het oog te verliezen. - Echter begrypt men ligt, dat hy in deeze schetzen hier en daar, een weinig schaduw en elders weder wat meer ligt geplaatst heeft - in één woord, dat de pen eeven als het penceel iets van de vindingrykheid der konst moet ontleenen, om alles met een zacht vernis te overdekken*.

Ten einde onze Lezers eenigzints met de Inhoud van het Werk bekend te maken, achten wy niet ondienstig dit volgende op te geven.

ADELSON *is een braaf jongeling, warm en standvastig in de vriendschap - driftig en onstuimig in de liefde*.

HÉLOISE *is een deugdzaam, verstandig en gevoelig meisjen, dat voor iets grootsch berekend is - daar haare vlugge verbeelding en goed hart haar wegsleepen, beschouwt zy dikwerf de voorwerpen gelyk deeze haar die afschilderen -*

en eene treurige ondervinding zal haar doen zien - hoe groot het onderscheid is, tusschen de denkbeeldige, en wezenlyke waereld.

De Heer ELIUS *is een achtenswaardig Leeraar die in zyn hart de zuivere beginselen van een' verstandigen Godsdienst is toegedaan, die de nauwste betrekking heeft op de maatschappylyken pligten; als ook op ons geluk in dit leeven*: *- daar hy uit deeze zelfde beginselen, gevoelig en menschlievend is - en de pligten van echtgenoot, en vriend, eerwaardiger en onschathaarer doet zyn*.

Misschien zouden sommige Lezers de aanmerking kunnen maaken, dat het geen 'er tusschen de Heer ELIUS *en zyn Vrouw voorvalt stuitend is: vermids by het Leeraarsambt bekleedt. - Maar het zy my vergunt te vraagen, of deeze Ambtsbediening hem dan van soortgelyke huislyke rampen bevrydt? - Neen - zal men my misschien andwoorden, maar den Schryver had hier de eene of andere ramp in de plaats kunnen stellen - Dit ontken ik niet - maar hierdoor zoude ik myn hoofadoel minder bereikt hebben*: *- of indien ik hem aanhoudend gelukkige dagen had doen slyten - alsdan had ik zyn charakter niet op den toets gesteld - en het ware minder groot geweest - te meer: daar de ondervinding leert dat lieden die hun leeven in aanhoudend geluk doordartelen meestal zeer daaglyksche menschen zyn, voor geen buitengewoone of verhevene aandoeningen berekend -*

de ramp is immers den toetsteen der deugd - zy verkrygt dikwerf by stormachtige dagen een sterker veerkracht, terwyl zy by de kalmte insluimert: zonder stryd is 'er ook geen zege. *Terwyl de voorspoed gelyk is, aan den ploeg die diepe akkervoorens maakt, om de aarde vruchtbaar te doen zyn*....

En wie, die slechts een weinig bekend is met het menschlyk hart, en met de rampen van dit leeven zal ontkennen, dat openlyke ongelukken, verlies van goederen enz. den gevoeligen mensch oneindig minder doen lyden, dan geheime foltering die hy aan het oog der waereld ontrukt; door een kalm gelaat aan te neemen; *terwyl hem dikwerf in zyn eenzaam binnenvertrek traanen en zuchten ontglippen: daar verborgen verdriet aan zyn hart knaagt!*.... *Hoe veele myner Lezers zullen deeze waarheid by ondervinding moeten toestemmen?.. en zy, die onbekend zyn met deeze smartelyke aan doeningen, mogen zich gelukkig noemen!*..

C L E M E N T I N A *is een zacht onschuldig meisjen, dat in haare kinderjaaren reeds de vriendin was van* H E L O I S E

De Heer V A L S I U S *is een dier gevaarlyke menschen die hun kunde en vernuft alleen besteeden ter bereikening van het doel hunner dierlyke driften - daar zy het masker van deugd en vriendschap aanneemen om den eerlyken man des te beter te misleiden: - terwyl zy het geluk en de rust hunner medemenschen aan hunne*

misdaadige begeerten opofferen.... Het ware te wenschen dat wy zyn charakter te overdreeven afgeschetst hadden - maar eene treurige ondervinding overtuigd ons van het tegendeel!....

KAREL *is een jongeling van vernuft - die goedhartig en gevoelig is, maar wiens goede hoedaanigheden verduistert worden, door zyn overdreevene zucht om te behaagen:*

Byaldien dit werk niet geheel ongunstig ontvangen wordt, zullen de geschetste charakters zich nader ontwikkelen in een volgend deel.

Eerste brief.
Héloise aan Clementina.

Welk een onderscheid vriendin, tusschen myne tegenwoordige levenswys, en die waarin wy onze eerste jeugd met elkander sleeten - ons leeven vloeide toen eenvormig voort - en thans volgt het eene woelende vermaak op het ander .. Ik weet niet of wy echter niet al zoo gelukkig waren!... Maar, Mama zegt, alle dingen hebben zyn tyd en zy heeft gelyk - wy zyn nu de schooljaaren ontwassen liefste Clementina! want een meisjen van zestien jaaren begint al een plaats in de waereld te vervullen - en heeft zoo veele bezigheden dat haar geen oogenblik overblyft - bezigheden, hoor ik u zeggen, wat hebt gy dan toch te doen?... ô Veel - zeer veel! het gaat my niet als u, die op een landgoed woont met uw goede moeder - alwaar gy behalyen den dorppredikant, en den

Schout niemand dan boeren rondsom u heen hebt, voor wien gy altyd genoeg gekleed zyt - als gy slechts een paar keeren de kam door uwe lange hairen haalt, uw vilte hoedje op zet, en dan met haast een jas aantrekt; gelyk dit uw geliefste kleeding, als ook de myne was: en dat gy dan met uwe natte verwaaide hairen eeven zoo gerust in huis komt - en u hier aan niet stoort... Maar, vriendin! hier zyn duizend kleinigheden, duizend gebruiken in acht te neemen, waarin myn moeder my voorgaat, en die, schoon somtyds wat lastig, echter met even zoo veel ernst door my in acht moeten genomen worden - als wy eertyds in onze school jaaren zorgvuldig waren om onze lessen te kennen; zonder dat 'er een letter aan haperde? - ook eeven zoo zorgvuldig, en nog meer, moet ik zyn, om met smaak my te kappen, om iets door myn hair te doen, of te vlechten enz, dat goed staat, om een couleur van lint te neemen, die by het kleed dat ik aantrek, welvoeglyk is. - ô! Mama verstaat zich in den hoogsten graad op die kleinigheden, welke zy zegd dat zeer belangryk zyn, daar zy het vel ophelderen - en meer glans op het gelaat verspreiden - en die ik om u de waarheid te zeggen dikwerf vergeet: - by voorbeeld, gisteren zouden wy naar een groot soupé gaan; ik had een donkere satyne japon aan - en

had daar by zwarte pluimen op - wanneer ik beneden kwam, riep Mama uit: ‘Wel, LOUISE, is u dit nu met smaakkleeden - waarom geen witte of geele pluimen opgezet? - dit staat immers veel te doodsch by den avond; ik kan my niet begrypen, hoe gy op uw school geen meer smaak gekreegen hebt - uw Mademoiselle moet wel vreeslyk styf geweest zyn - 't Is onbegryplyk, dat zy u de schakeering der couleuren niet geleerd heeft. - Ik zweeg, en moest my getroosten weder naar boven te gaan - en andere pluimen op te zetten.’

De volgenden dag, zouden wy naar den Schouwburg gaan - en vermids ik niet veel lust had om ander goed te krygen - dacht ik, ik zal nu maar weer het eigen pakjen aandoen van den voorigen dag - ik kleedde my schielyk en liep op myn teenen de trap af, om Mama te verrasschen dat ik zoo spoedig klaar was: want zy was een uur voor my naar boven gegaan - maar zoo als zy my binnen zag komen, riep zy uit: ‘Maar LOUISE! zou het nu toch geen schande zyn, dat gy zoo in het eigen kleed van gisteren uit zou gaan! Mevrouw L.... en Mevrouw H.... zullen waarschynlyk in den Schouwburg zyn, en zou het niet staan als of gy geen andere klederen had. Waarom neemt gy geen voorbeeld aan my - gisteren had ik immers

een zwarte zyde japon aan, en nu, om een contrast te maaken, heb ik een roozenkleurde aangetrokken.' Myn hemel! Mama riep ik uit, alles lag 'er nog zoo van gisteren - en nu dacht ik, was het maar het beste om alles zoo maar aan te trekken: 'foei, dit zou onvoegzaam zyn,' hernam zy - en myn lieve CLEMENTINA! Ik moest my geheel gaan verkleeden.

Toen ik afkwam zei mama, zie zoo, nu schakeeren onze klederen goed by elkander - gy moet hier op altyd acht geeven.... 'Ik vrees, andwoorde ik, dat ik die kunst nooit recht leeren zal: gy zult wel, myn kind, maar gy moet 'er u meer op toeleggen - want dit is eene zeer noodzaaklyke vereischte voor een meisjen dat bestemd is om in de groote waereld te verschynen...'

Gy ziet dus vriendin, dat ik zeer veele bezigheden heb, om op dit alles acht te geeven.... Ik wilde u nog schryven hoe ik my in den Schouwburg vermaakt had - maar gy ziet dat dit reeds een geheele bries is - ik wil uw' aandacht niet meer vermoeijen, en 't is ook tyd, om myn brief naar de post te zenden - geloof my altyd oprecht.

Uwe vriendin,

HÉLOISE.

Tweede brief.
Clementina, aan Héloise.

ô Vriendin, wat is het goed dat myne moeder haar verblyf op het land gekozen heeft - want ik zou my waarlyk met al die kleine welvoeglykheden niet kunnen ophouden - hoeveel verschilt myne levenswys van de uwe: des 's morgens als ik opstaa, ga ik, schoon het reeds in het najaar is, echter voor den ontbyt nog eens onze tuin rond wandelen: myn kleine hondje volgt my al huplend en schynt zoo vergenoegd als ik, den dag welkom te groeten: - ik raap alsdan de appelen of peeren op, die onder de boomen gevallen zyn, en eet 'er een of twee van die my heerlyk smaaken, de andere breng ik in huis; en zorg dus reeds vroeg voor ons desert - vervolgends ga ik ontbyten - en na den ont byt doe ik wat in het huishouden - of, als het goed weer is, pluk ik met den tuinman erwten, boonen of andere groenten, voor ons middagmaal - en zoo gaat den ochtent om - ja het js dikwerf eetenstyd, eer il het weet.

In den namiddag ga ik als het goed weêr is, met myne goede moeder wandelen tot aan het thee-uur - en als wy alleen blyven lees ik wat voor haar, of speel wat op myn fortepiano - somtyds komt de schout, of ook wel onzen braaven predikant de Heer E L I U S , alsdan vermaak ik my altyd ongemeen wel: - ô! 't Is een achtenswaardig man, die, zoo om zyn zeedlyk character, als ook om zyn fyn gevoel en talenten, de diepste hoogachting inboezemt - hy is nog zeer jong - heeft eene by uitstek belangryke phisionomie - eeven gelyk men zich het gelaat van A B A I L A R D zou kunnen voorstellen: - hy vereenigd levendigheid en zachtheid in den uitersten graad.. Hy heeft altyd eene zeer luisterryke Gemeenten, alle de lieden der omliggende plaatsen komen onder zyn gehoor - maar, hy heeft ook zulk eene byzondere wyze om den Godsdienst onder het beminlykste daglicht voor te stellen, hy beschouwt alles aan de kant van het hart; en weet de snaar van het gevoel zoo juist aan te raaken - dat het ongevoeligste mensch zelfs getroffen zou worden... ô! Denk niet vriendin dat ik fyn of kwezelachtig wordt - neen, dit zy verre! .. Ik ben nog de eige lugtige en vrolyke C L E M E N T I N A , die zoo dikwerf met u onschuldig dartelde - maar ik weet de voortreflyke hoedanigheden van deezen zeldzaamen man die men hoogschat-

ten moet, om zyne talenten en zeedlyk charakter op prys te stellen!... Of hy echter zoo gelukkig is, als hy verdiende te zyn - dit geloof ik niet - want eene treurige schaduw verspreidt zich over zyn helder oog: - myn moeder heeft echter nooit naar de oorzaak van zyne somberheid durven vraagen... Want zy is altyd zeer bescheiden.

Gy ziet dus, lieve vriendin, dat, schoon myn levenswyze zeer veel van de uwe verschilt - dat ik echter in de eenzaamheid, waaraan ik nu reeds gewoon ben, vermaaken geniet waarby myn hart veel gevoelt - en die niet afhangen van myn kapzel of kleeding, een der schoonste bloemen die in onze hof bloeijen, ziedáár! myn grootste cieraad, wanneer ik eens wil uitmunten... Ik leef eenvormig, maar gerust - en den kleinen vriendenkring dien wy van tyd tot tyd zien, geeft my eeven zoo veel genoegen als u, uwe groote soupées en luisterryke gezelschappen: - maar wy zyn niet allen in den zelfden kring geplaatst - geniet dus de vermaaken die zich aanbieden: maar vergeet in het midden derzelver, nooit uwe vriendin

C L E M E N T I N A ,

Derde brief.
Karel, aan Héloise.

Wel lieve zusje, hoe maakt gy het al - ik hoop dat gy welvaarende zyt en zoo veel vermaak in de waereld vindt als ik, dan zullen u de dagen te kort vallen; en gy zult 'er dikwerf de halve nachten moeten aanknoopen - ten minste het gaat hier zoo: want in *Parys* is het in 't geheel geen smaak om zoo vroeg naar bed te gaan - dit laaten *les gens Comme il faut* over voor de winkeliers en ambachtslieden, die 's morgens voor daauw en dag op moeten staan, om hunne neering te bevorderen, of aan hun werk te gaan - het zou ook voor lieden die in de groote waereld leeven niet mooglyk zyn - want het is elf uuren des avonds eer men gaat soupeeren - één uuren of half twee eer men gedaan heeft - en dan wordt 'er dikwerf in de voornaame huizen nog een partytje gespeeld - of wel men heeft een danspartytje - dat tot in den morgenstond duurt - en voor den middag is toch niemand, ten minste het schoonste gedeelte der schepping, de bekoorlyke sexe niet zichtbaar - en wat zou men dan ook

den geheelen morgen uitvoeren, van negen uuren tot aan den middag? Dit zou een' zeer verveelenden tyd zyn - dus is het zeer goed dat men hier des 's morgens lang slaapt - ik staa doorgaands ten tien uuren op - ontbyt en négligé - laat my kappen,. kleeden, en ben dan nog vroeg genoeg gereed om aan het toilet van de eene of andere schoone te *assisteeren*. - Ô! De Vrouwen zyn hier engelachtig lieve zusje! - geestig, levendig, vol vuur, en tevens zeer *zachtzinnig* ... en - wanneer men het geluk heeft zich een weinig bemind by haar te maaken - ô! dan is men gelyk aan MERCURIUS, alleen met dat onderscheid, dat hy alleen de commissies der Goden waarnam - terwyl ik geduurig ginds en herwaards snel, om de bevelen der Godinnen ten uit voer te brengen, die dikwerf zoo menigvuldig zyn, dat ik door myn *tablettes* myn geheugen te hulp moet komen: - want voor deeze moet ik linten, voor de andere bloemen, voor de derde *eau de mille sleurs* - voor de vierde weder iets anders gaan koopen, of bestellen: - maar voor deeze *kleine*, of laat ik liever zeggen, *gewigtige* diensten ben ik *le favori des Dames*, want zonder eigenliefde gezegd, zy beminnen my allen - het ongelukkigste is maar dat ik myn hart niet aan allen schenken kan - en, ik ben het noch niet met my zelven eens aan wie ik de lauwer der overwin-

ning toereiken zal! Ik staa even als iemand die een schoon bloemperk overziet: en bekoord wordt door de lieflyke geur van deeze - door de schitterende couleur van geene - en ginds weder door de zachtsmeltende verwen van andere bloemen. Gy zult misschien zeggen HELOISE, dat de roos toch de schoonste aller bloemen is - gy hebt gelyk - maar als gy nu verscheide roosjes zaagt die zich tusschen de bladeren verscholen, waarvan de eene pas ontluikende, de andere half ontloken, en de derde in haare volle schoonheid bloeide: zou het u echter moeilyk zyn te bepaalen, welke roos gy het eerste plukken zoudt.

Eeven zoo gaat het met my in den kring der beminlyke vrouwen en meisjens, welken my omringen - zy lonken my allen zoo vriendlyk toe, dat ik myn keus noch niet bepaalen kan.... ô, Myn vader kon gewis niets beter doen dan my hier by myn oom te zenden - hier leer ik *au parfait les usages du grand monde* - en hoe men met de schoone sexe moet omgaan - myn oom is wel wat knorrig tusschen beiden - maar gy weet hy heeft my recht lief - en als ik hem een goed woord geef, dan vergeeft hy my weder dat ik hem zoo dikwerf alleen laat zitten: - Op myn eer, 't is ook myn schuld niet - want ik heb myn woord op één dag op zoo veel plaatzen gegeeven, dat ik geen enkel oogen-

blik over heb, en met moeite den tyd uitbreek, om aan u te schryven. Vaarwel, lieve HÉLOISE, verzeker onze ouders van myn hoogachting - en vermaak u zoo veel als uw broeder

KAREL.

Vierde brief.
Héloise, aan Karel.

Maar waarlyk lieve Broeder! gy hebt my doen lagchen door al uw beuzelend geklap van bloemperken, door uw schitterende en zachte couleuren, door uwe half tusschen de blaadjes verschoolen roozenknopjes, uwe laauwerkranssen en den hemel weet wat voor fraaijigheeden gy op elkander gestapeld hebt. - Weet gy wat ik geloof, myn lieve KAREL, dat gy onder uwe bekende de een of den ander dichter hebt, wiens geheugen, somtyds eeven als het uwe te kort schiet - en die om zich zelven hierin te gemoet te komen; alle die fraaije woorden, om den rym gemaklyker te vinden in een kisje by elkander bewaard - en dat gy hem eenige van die woorden ontstoolen hebt - en dezelven nu op eene gantsche dichterlyke wyze op het papier stelde, om te beproeven of gy geen Spotdichter of Roman - schryver zoudt kunnen worden!... Hoor broertje lief, als gy myn zusterlyke raad wilt opvolgen, werp dan al die bloemen, al die odeurs en linten weg - en waag het niet om daarvan een ruiker voor een uwer Godinnen te maaken.... Want -

wat zal ik zeggen.... ja, of gy het my kwalyk neemt of niet - gy zoudt hiermeede geen eer inleggen. - Om voor de MERCURIUS der dames te dienen, kunt gy taamlyk, en misschien wel zeer goed zyn - maar 'er is toch een groot onderscheid tusschen de, postillon die de boodschappen en tydingen overbrengt - en den veldheer dien met lauwren bekroond wordt!...

De klugtige styl van uwen brief heeft my in een vrolyke luim gebragt - en daarom beandwoord ik u op den eigen toon: ik had u verzogt my eenige byzonderheden uit Parys op te geeven - en gy spreekt my van niets dan van uwe aanhoudende gewigtige zaaken, gelyk gy die noemt: - ik verbeel my te zien, hoe gy, geheel ademloos na het verrichten van alle uwe commissies, dan ginds, dan herwaards loopt, om verslag van uwe ambtsverrichtingen te doen - hoe gy door de schoone met vriendlyke betooverende lonken ontvangen wordt; hoe zy u de hand toereikt en u in dezelve tusschen haare poezele vingers knypt; om u een bewys van haare tedere dankbaarheid te geeven; terwyl zy ter zyde meesmuilt - en u, als gy heengaat hartelyk uitlagcht voor uwe dwaaze goedheid! - Want zoo zyn de meisjens!.. KAREL! dit is een vrouwlyk geheim dat ik aan niemand dan aan u zeggen zou - zy hebben gaarne

dat een jongeling haar eenige dienstvaardigheid betoont - maar zoodra hy, om uwe uitdrukking te bezigen, de algemeene M E R C U R I U S der meisjens wordt, dan spotten zy met hem; en lagchen hem hartlyk uit: ik zelf zou dit ook doen.... Wees dus wat minder gedien stig - en gy zult meer tyd over hebben om te schryven aan

Uwe zuster

H É L O I S E .

Vyfde brief.
De predikant Elius, aan zyn vriend Adelson.

Sinds lang, myn beste vriend zou ik u geschreeven hebben, maar ik had u niets dan treurigheid mede te deelen, en ik wilde het genoegen niet vergistigen, dat gy misschien geniet - myn hart is zoo vol - dat ik het zelve lucht moet gegeven! ô Vriend! ik ben ongelukkig - diep ongelukkig - en veroordeeld om het gevoel te smooren, dat my den grooten Schepper gaf, en dat myne ziel foltert. ô! Gy hebt my dikwerf somber gezien - uw oog drong dikwerf door den sluijer waarmede ik myn hartsgeheim voor u trachtte te verbergen; 't is eindelyk tyd, dat ik u de bron, de onuitputlyke bron van myn foltering ontdekke.... In schyn van gelukkig te zyn, ben ik echter diep rampzalig - vermids myn oog geen eindperk aan dit lyden ziet... dan alleen in het graf... Gy kent myne gade, wel nu - weet dat ik haar reeds in myn eerste jeugd leerde kennen, en beminde met al het vuur waar voor myn levendig tempera-

ment vatbaar was - zy was schoon, gevoelig, ô hoe gelukkig verliepen de eerste dagen onzer jeugd, hoe ylde myn hart het haare te gemoet - hoe snel verliepen de oogenblikken die wy met elkander doorbragten!... Haar hart was toen eeven zoo vatbaar voor verfynde aandoeningen dan het myne - hoe dikwerf wandelde wy met elkander hand aan hand, by eene schoone avondstond in de bosschen die het landverblyf van haar' vader omringde! Met hoe veel verrukking juigchten wy met een zuiver hart de opkomende zon te gemoet op den bergtop, die het schoonste uitzicht op den uitgestrekte oceaan heeft!... Alsdan verhief haar hart zich eeven onschuldig als het myne tot den grooten Schepper der Natuur, die by elken tred zyn schepzel met zegeningen overlaadt.... ô Vriend! toen was ik recht gelukkig - en het toekomende lagchte my vriendlyk aan.... Maar de herinnering van deeze rasch vervlogene uuren is alles wat my hiervan overblyft - wat zeg ik?... Neen, die herinnering vergroot myn smart, en doorboordt my met duizend dolken - zy vergiftigd het schynbaare genot van myn leeven - en knaagt als een worm heimlyk aan myn hart!..

Maar ik klaag, zonder u de oorzaak van myn diepe smart mede te deelen, hoor dan: ik verklaarde my aan de vader van myne NELLY; hy ontving myn voorstel omtrent

de liefde die ik voor zyne dochter voedde, met vriendlykheid, en zei my gulhartig dat zoo dra ik een beroep zou hebben, hy my zyne dochter niet weigeren zou!.. ô Vriend! welk een oogenblik voor een hart dat teder bemind' - men zou dit niet ruilen voor alle de schatten der waereld!... Dit was ook de gelukkigste dag myns leevens.. Vergeef dat ik een treurig genoegen smaak, met my die kortstondige oogenblikken van genot te herinneren.... Helaas! hy die met de on onstuimige golven worstelt, vestigt nog aanhoudend zyn blikken naar het strand...

Ik liet dan niets onbeproeft om myne studie zoo veel mooglyk te bevorderen, ik had altyd een diep gevoel van den Godsdienst gehad - ik beschouwde dezelve als de eenige grond van tydlyk en eeuwig geluk - waar door alle onze betrekkingen eene nieuwe waarde verkrygen: ik stelde myne vertoogen en de waarheden welken ik voordroeg met dat gevoel voor, dat ik zelf ondervondt: het schynt dat dit eenige indruk maakte - om kort te gaan - een half jaar daarna wierd ik te Z.... als Predikant beroepen - en wierd aldaar met veel gulhartige vriendschap ontvangen. Op de eerste brief van dit beroep ylde ik met dezelve naar NELLY, las haar die met traanen van blydschap voor: toen ik by haar kwam, zat 'er een vreemdeling tus-

schen haar, en haar vader, die ik door overmaat van blydschap naauwlyks bemerkte - zy andwoordde my, dat zy in myn billyke vreugd deelde, het kwam my echter voor, als of die groote blydschap welke zy op dit bericht gevoelen moest, zich niet op haar gelaat vertoonde.... Maar ik dacht terstond goedhartig weg: zy bedwingt zich voor deezen vreemdeling. - Het geen my echter zonderling voorkwam was, dat zy geen oogenblik uitdacht om my alleen te spreeken... Haar Vader wenschte my gulhartig geluk - als ook den vreemdeling, die ik bespeuren kon, dat onderricht was, van myne aanstaande verbintenis met NELLY. Ik had veertien dagen te vooren doorgebragt by een oom die ziek was, en die naar myn byzyn verlangd had - en wist dus niet wie dien vreemden jongeling was, dien ik kon bemerken dat by NELLY'S vader thuis was, vermids ik hem ongekleed vondt.

De volgende dag hoorde ik dat het de Heer VALSIUS was - de zoon van een' ouden vriend van NELLY'S vader: en dacht toen niet meer aan hem. Ik moest my spoedig naar Z.... begeeven, dat vyf uuren van het landgoed van de heer BLANFORT af lag; en zag haar dus slechts weinige keeren voor myn vertrek: op myn aanhoudende bede, beloofde haar vader my dat ik na verloop van

een half jaar het huwlyk met zyne dochter zou voltrekken.... Ik telde de maanden, de dagen, en eindelyk de uuren.... ô! hoe dikwerf snelt de mensch met ongeduld zyn ongeluk vooruit!.. Hoe dikwerf verzuimt hy het tegenwoordig genot, om zich met het toekomende te verheugen, dat hem in 't verschiet niets dan verrukkende en bekoorlyke oorden vertoont!... Daar de afstand hem de de slangen verbergt die zich heimelyk, om de schoonste roozenstruiken slingeren... Ook dit was myn lot - het zoo lang gewenschte oogenblik kwam - ik wierd met NELLY verbonden, en smaakte in haar bezit het grootste toppunt van gelukzaligheid waarvoor ik vatbaar was.... en dankte den hemel met myn geheele hart, voor het geluk dat hy my deedt genieten.

Vier maanden verliepen aldus in de bekoorlykste harmonie - 't is waar dat ik my somts verbeelde eenige koelheid in myne gade te bespeuren - maar daar ik my zelven schaamde om haar onrecht te doen - onderdruktte ik deeze gedachten met al myn vermogen. Haar vader, als ook de heer VALSIUS, waren te Z.... gekoomen, om ons huwlyk by te woonen. De heer BLANFORT had eeven buiten de stad een klein landverblyf gehuurd, om ten minsten een paar maanden het genoegen te hebben van zyne dochter

daaglyks te zien. Ik had hem myn huis aangeboden, doch waarschynlyk had de Heer VALSIUS hem aangespoord om dit op eene bescheidene wys te weigeren: ten minste, hy andwoordde my, dat men jonge lieden in het begin van hun huwlyk niet tot last moest zyn.

NELLY 's vader en de Heer VALSIUS kwamen ons daaglyks bezoeken, en wanneer myne bezigheden dit toelieten; wandelden wy dikwerf naar hun buitenverblyf. Na verloop van twee maanden keerde de Heer BLANFORD naar zyn landgoed terug - wy omarmde deezen goeden vader by zyn vertrek met al de aandoeningen der kinderlyke tederheid De Heer VALSIUS gaf voor, dat hy een liefhebber van de jacht zynde, vermids de maand September op handen was, dezelve op dit landverblyf zou doorbrengen. NELLY spoorde hem zelf hier toe aan, vermids ik zag dat zy dit gaarne had, voegde ik myn verzoek by het haare De Heer VALSIUS had een aangenaam voorkomen, had veel geleezen, wist hiervan zonder gemaaktheid gebruik te maaken; en was zyn gezelschap waard: daar ik my voorgenomen had om den tyd dien my dierbaar was voor myne studie, niet met het gezelschap van daaglyksche menschen met wien ik my verveelde te verbeuzelen; was het byzyn van iemand met wien ik

spreeken en denken kon my aangenaam: op dien voet kwam hy ons als te vooren daaglyks bezoeken: aldus verliepen nog twee maanden... waarin ik my gelukkig noemde!...

Maar myn droom van gelukzaligheid was reeds aan den morgenstond genaderd - en welhaast ontwaaktte ik uit dezelve... NELLY was altyd ongemeen vrolyk, en vooral wanneer de Heer VALSIUS by ons was - ik bespeurde dit wel - maar ik verheugde my wanneer zy wel te vreden was: en was 'er dus verre af, om het onschuldig genoegen dat de liefde en vriendschap haar gaf, te stooren: hy wierd eenige dagen onpaslyk - ik veroordeelde geen deelneemende vriendschap in myne gade - maar haar onrust vermeerderde zoo zichbaar geduurende de acht dagen dat hy niet aan ons huis kwam: dat zy naauw lyks hoorde wanneer ik iets tegen haar zei: - dat zy eindlyk myne tederste liefkoozingen met onverschilligheid ontving: en beandwoorde. Op den zevenden dag, zynde juist een Zaturdag, sloeg zy my voor om den Heer VALSIUS te samen een bezoek te geeven: daar ik de geheele week, door de sterke indruk die haare onrust op myn hart gemaakt had, zeer weinig gestemd was geweest tot destudie, en ik myne redevoering voor den volgenden dag voltooijen moest, was my dit onmooglyk. NELLY antwoordde my dat zy dan om zich

wat te vervrolyken, een bezoek zou gaan afleggen by eene dame, welke even buiten Z..... woonde: en aan wien zy dit lang beloofd had.

Des avonds toen zy thuis kwam, zag zy 'er weder zeer vrolyk uit - en zei: deeze wandeling heeft my verfrischt lieve ELIUS! edele zielen zyn niet vatbaar voor argwaan!.. En echter, gevoelde ik een heimelyke onrust - deeze plotsingsche overgang van NELLY'S somberheid tot haare voorige vrolykheid scheen my toe eene oorzaak te moeten hebben; die ik echter niet doorgronden kon - ik deedt alles om de eerste opwellende argwaan te smooren - maar de gedachten: zou zy de heer VALSIUS misschien gesprooken hebben, vervolgde my tot op myn legerstee - ik stond des 's morgens op zonder een oog geloken te hebben.... Ik smoorde echter alles in myn hart uit vrees van eene deugdzaame vrouw door myn argwaan te beledigen; en verdubbelde myne tederheid jegens haar.... Maar myn geluk was reeds vergiftigt....

De daaraanvolgende dingsdag kwam de Heer VALSIUS onverwagt aan ons huis - NELLY wenschtte hem geluk over zyne herstelling, en was den geheelen avond zeer vrolyk - ik deedt myn best om dit ook te zyn: maar een zekere stroefheid in alles wat ik zei, over-

tuigde my ondanks my zelven, dat ik niet opgeruimd was....

Ik ondervondt sinds eene folterende aandoening zoo dikwerf de Heer VALSIUS by ons was: en met NELLY vrolyke gesprekken hield, terwyl ik in de diepste somberheid weggezonken was, en onmooglyk in deeze schoon, bescheidene woordenspeeling deelen kon. Gaarne had ik hem myn huis ontzegd: maar ik wist geen genoegzaame reden hiertoe voor te wenden: wat konde ik inbrengen?... om dat by vrolyke en belangryke gesprekken met myne gade hield, zyn eer te verdenken; en hem dit openlyk te zeggen!... hierdoor zou ik my zelven in een belagchlyk daglicht, en NELLY'S eer in de waagschaal gesteld hebben.... echter kon ik zoo niet voortleeven... Ik nam dan eindlyk het vaste besluit om den volgenden dag ernstig met haar hier over te spreeken, en haar te verzoeken van deezen vrolyken gemeenzaamen toon met hem te vermyden: indien myn rust haar dierbaar was....

Juist wanneer ik haar met dit oogmerk een wandeling in den tuin, die achter myn huis is, wilde voorslaan, trad hy weder binnen - ik wenschte hem in dit oogenblik honderd mylen van my af - maar hy was 'er, en deedt eeven als of hy de koele woorden die ik hem toevoegde: ‘Zyt gy alweder hier mynheer!’

voor scherts opnam. Ik zwoer by my zelven, dat ik een einde aan zyn lastige bezoeken zou maaken, al moest ik alle regels der wellevenheid overtreeden... Ach! ik rampzaalige! had ik deezen snoodaard toen doorgrond.... alsdan.... zou hy myn billyke wraak niet ontkoomen zyn.... Een zeker treurig voorgevoel bestormde my in dit oogenblik dermaate, dat ik my niet wel bevondt, en aan NELLY vroeg of zy met my in den tuin wilde gaan - om te zien of de open lucht my wat ruimer zou doen adem haalen. Zy volgde my - en na een quartier bevondt ik my beter, wanneer de Heer VALSIUS, ook in den tuin trad, om my te vraagen of ik wat beter was.... ô de booswigt!... Myn bloed kookt in myne aderen als ik aan hem denk!... Alles spande samen in dit noodlottig oogenblik - men kwam my roepen om terstond by een zieken te komen die zeer slecht was - myn ambtsbediening, myn pligt vorderde dat ik my verwyderde - ik vroeg aan den Heer VALSIUS of hy mede ging: maar by and woorde my, dat ik zeker niet lang vertoeven zou, en dat hy dus blyven wilde, tot dat ik terug keerde. Wat wilde ik doen in dit oogenblik? - hem te gebieden van myn wooning te verlaaten; kon ik niet: indien ik myn eer, en die van myne gade niet wilde blootstellen.

Overkropt van spyt, ging ik heen met het

oogmerk om zoo spoedig mooglyk terug te keeren, gelyk ik ook deedt, want ik bleef geen half uur uit: 't was als of my een gloeijend vuur op het hart brandde - eenige treden van myn wooning af zynde, had ik toevallig de hand in myn zak; ik voelde dat ik den sleutel van de achterdeur van den tuin by my had - snel als een bliksemstraal viel my de gedachten in om door dezelven in den tuin te gaan - ik sloop 'er dan zachtjens in, en liep op myn teenen door een elsenboschje dat naar een zomerhuis geleidt - eensslags, verhaaste ik onwillig myne treden - en zie.... ô God! welk een schouwspel!... Welk een doodende aanblik!... Dat den verleider... dat den booswigt... myne gade in zyne armen knelt... en zyne lippen op de haare drukt....

Eerlooze booswigt, riep ik woedende uit, is dit de vriendschap, welke gy voor my gevoelt?... ô Monster! 't was dan om my het hart te doorbooren dat gy u in myn huis indrongt - 't was dan om my de liefde van myne vrouw te onttrekken - dat gy u met het eerloos masker der vriendschap bedekte om my des te beter te moorden?... Ga monster! verlaat voor altyd een huis waarin gy wanhoop en schande bragt!... geheel verstomt redde hy zich door een zydeur werwaards ik hem stiet.... een oogenblik langer,

en ik had myn woede alleen gehoor gegeeven.... ô Vriend! De smart overweldigen my dermaate by deeze herinnering, dat de pen my uit de hand valt... Ik kan niet meer... beklaag

Uw ongelukkigen Vriend

E L I U S .

PS. Oordeel of ik u als myn vriend beschouw! daar ik u myn hartsgeheim openbaar - smoor dit voor eeuwig in uwen boezem. Ik ken uwe bescheidenheid en uwe getrouwe vriendschap - deeze zyn my waarborg voor uwe stilzwygenheid.

Zesde brief.
Adelson, aan den predikant Elius.

Stel u gerust myn vriend - uw treurig hartsgeheim zal my heilig en onschendbaar zyn - 't is in den boezem der vriendschap eeven zoo zeker, als in de uwe, myn dood zelfs zal dit niet openbaaren: ik bewaar alle uwe brieven zorgvuldig, en indien het lot bestemd heeft, dat de dood my het eerste van u afscheidt, alsdan zullen dezelven u allen verzegeld ter hand gesteld worden: dit zy u eens voor altyd genoeg!

Hoe zeer beklaag ik uw treurig noodlot - ik deel hierin met al het gevoel dat de vriendschap ooit ondervinden kan: 't is yslyk! niet dan folterende smart, niet dan pynigend gevoel te vinden; daar men den hoogste top van gelukzaligheid waarvoor den mensch vatbaar is, dacht te smaaken!... ô Liefde! ô gevoel! voor wier edele aandoeningen slechts weinig stervelingen berekend zyn, waarom maakt gy zoo dikwerf onze foltering uit? Terwyl ongevoelige wezens onbekommert voortdartelen op den weg des levens, doorboort gy

met duizend dolken, de verfynde ziel, welke u, in alle uwe schoonheid kent, en waardeerd'.

Denk niet myn lieve ELIUS! dat schoon de liefde my gunstig toelacht, dat schoon ik myne pNs CONSTANTINA teder bemin, en ik eeven zoo van haar bemind wordt, dat ik daarom niet pylen kan, hoe diep den dolk der misleide liefde u doorwondde. Helaas! uw treurig lot overtuigd my van de wisselvalligheid van ons geluk... en van de onbestendigheid van 's menschen hart, dat arglistig, bedrieglyk, en bezwaarlyk te doorgronden is... De kleinste aandoening doet het ontbranden - terwyl eene andere aandoening het yskoud maakt... aan welke geringe toevallen hangdt ons geluk en onze rust dikwerf af?... ô Gy zinnelooze! die u verbeeld dat gy het geluk aan uwe zegewagen kluisterdet - ontwaakt uit uwe dooling - zie met verbaastheid de door zyn' vriend verraadenen sterveling!... Aanschouw de van smart hygenden boezem van het door haar' minnaar verlaatene meisjen - zie de wanhoop des jongelings! die over de ontrouw van zyne geliefde zinneloos wordt.... sla den zwygende echtgenoot gade, op wiens verbleekt gelaat, twyffeling, onrust en woede te leezen staan!... en bouw dan nog op de duurzaamheid van 's menschen geluk - op de duurzaamheid der vriendschap,

op de onwankelbaare trouw der ligtzinnige liefde!...

ô Vriend verschoon my, dat ik uwe sombere denkbeelden voedzel geef, in plaats van u die te ontrukken.... Ach! ik gevoel het, 'er zyn denkbeelden die men niet ontrukken kan, hy die dit waagde - zou den gewonden nog veel dieper doorwonden - indien het by voorbeeld mooglyk ware... dat myne CONSTANTIA my ontrouw wierd... ô Als dan zou de hand die haar aandenken uit myn' hart wilde scheuren my doodlyk zyn... Eeven zoo beschouw ik uwe smart - ik wil met u mede lyden - ik wil elke folterende aandoening uwer ziel met u gevoelen - stort dezelve in myn' boezem uit - en gy zult ten minsten uwe smart verzachten....

Ik wil de bronnen met u opspooren waaruit uw verdriet ontstaat, en zien, of zy niet hier, of daar, uit vloeijen, in de eene of andere beek, die minder onstuimig en klaarder heenen stroomt.

Gy hebt my uw verhaal niet geëindigd. dus kan ik alles niet beoordeelen - maar wie weet of uwe gade wel zoo misdaadig is, als zy u toeschynt?... Misschien was dit slechts de dwaaling van een oogenblik?... Indien haare deugd noch zuiver is, redt haar dan van het verderf waarin zy zich storten zou, indien gy haar met uwe verachting overlaadde!

ô! De engelen in den hemel juigchen meerder over een oprechte boeteling, dan over tien anderen die nooit in verzoeking geraaktte - volg dit verhevene voorbeeld na - laat zachtzinnigheid vooral uw rede bestuuren - verfoei den booswigt die uwe gade trachtte te verleiden: maar verstoot het ongelukkige slacht offer niet - dat gy hem misschien nog by tyds ontroofde.... Ik smeek u beste vriend! om het geluk, om de rust uws levens, beteugel uwe drift - en geef de rede alleen gehoor by een onderzoek van zoo veel gewigt.... Welk een onuitspreeklyk geluk indien gy uwe NELLY niet onherroeplyk misdaadig vondt... indien een oprecht berouw haare korte dwaaling kon boeten - indien zy den man recht deedt, dien zy een een oogenblik miskende.... vriend, hoe zou ik my met u verheugen, en den hemel danken dat hy u een dierbaar kleinood terug gaf, dat gy verlooren achtte, schryf my spoedig - doe my in uwe vreugd of in uwe smart deelen.... De vriendschap zal de eerste vergrooten - en de laatste voor u verminderen. Vaarwel, ik ben onveranderlyk,

Uwe getrouwe vriend,

ADELSON.

Zevende brief.
Clementina, aan Héloise.

Ziedáár bynaar een maand verloopen beste vriendin, dat ik geen tyding van u gehoord heb - het kan 'er waarlyk niet door - en ik had wel reden om boos op u te zyn, dat gy uwe CLEMENTINA zoo spoedig vergeet - maar neen - gy vergeet haar niet - myn hart zegt het my: het pleit voor u - en heeft het u reeds vergeeven, onder beding dat gy niet meer dezelfde fout begaat.

Ik moet u iets verhaalen dat onlangs hier gebeurde, dat my veel verdriet veroorzaakt heeft - en my tevens ondanks my zelven, heeft doen lagchen!... t ware beter geweest dat ik niet gelagchen had, dit gevoel ik zelf - maar ik beken het u; ik kon 'er my niet van onthouden. Zie hier hier de geschiedenis.

Een half jaar geleden kwam 'er in deezen omtrek een quartier uur van ons, een huisgezin op een oud kasteel woonen, het zyn schatryke lieden die uit de Oostindiën kwamen. – Dit huisgezin bestaat uit man, vrouw en twee dochters - wy geraakte in kennis met elkander - en schoon ik juist niet; zeggen

kan dat de beide meisjens een uitsteekend verstand, noch zeldzaame hoedaanigheden bezitten, daar zy goedhartig zyn en men op het land juist niet veel keus van gezelschap heeft, zagen wy elkander dikwerf: – ja somts bleef ik wel eenige dagen by haar. Kort by het Kasteel dat zy bewoonen ligt het dorp B..... alwaar zy kennis hadden aan een niet onaardig meisjen van haare jaaren, welke dikwerf op het Kasteel kwam Eenige tyd geleden kwam zy als naar gewoonte en verhaalde ons, dat 'er een nichtjen by haar zou komen welke van een verre plaats kwam, waarvan den naam my vergeeten is - men noodigde haar om deeze op het Kasteel te brengen. Weinig dagen daarna liet zy weeten, dat nichtjen gekomen was, dat zy gaarne de dames een visiete zoude geeven, maar dat zy zich niet al te wel bevondt; waarschynlyk door vermoeijing van de reis enz. dat zy dus de jonge jufvrouwen liet vraagen om haar met een bezoek te vereeren?

Wy gingen dan gezamenlyk dit nichtjen dat L O T J E genaamd wierd, verwelkomen – ik vond haar een lief vrolyk meisjen, dat een zeker iet bezat om het gezelschap levendig te maaken: de geheele avond bragten wy met allerlei kleine spelen door, en ik kon niet bespeuren dat nichtjen L O T J E niet wel was - om kort te gaan wy gingen

Nichtjen L O T J E dikwerf bezoeken, welke tusschen beiden witte drop gebruikte voor de hoest, daarom zei zy, dat zoo lang die duurde zy zich niet in den avondlucht dorst te begeeven: ik merkte op, dat zy zeer veel werks maakte van myne jongste vriendin; en dat zy haar dikwerf stil in het oor luisterde; waarom zy dan beiden meesmuilden: - voor het overige mocht ik Nichtjen wel lyden - want zy was altyd vrolyk en stoeide gaarn - 't geen ik echter opmerkte, was, dat de rokken haar altyd zoo slenterend aan het lyf hingen, maar ik beschouwde dit als kleinigheden die niets tot haar charakter deeden.

Na dat'er dus eenige dagen verloopen waren, waarin wy haar daaglyks bezocht hadden, viel den Zondag in, waarop, 'er een groote middagmaaltyd op het kasteel zou zyn; dit veroorzaakte,dat de moeder myner vriendinnen niet volgends haare gewoonte naar de kerk ging - maar haare jongste dochter ging 'er na toe - gevolgd door een Neger, die haar bybel met gouden slooten droeg. De klok sloeg twaalf uuren, zy was noch niet uit de kerk t'huis gekomen – haar vader vroeg naar haar - haare moeder andwoordde: zy zal vast nog eeven by Nichtjen L O T J E gegaan zyn: maar dit is toch niet aardig van haar, daar zy weet dat ik menschen ten eeten verwagt – de goede vrouw had het zoo drok

om haare gasten toch met de uiterste stasie te onthaalen dat zy haare dochter nu vergat. - Maar de klok sloeg een, ja twee uuren – en het meisjen was noch niet t'huis. Ik liep telkens naar de brug van het kasteel, om op den weg te kyken langs welke zy komen moest - maar ik zag haar in velden noch wegen - intusschen waren de gasten gekomen, de spys was op de tafel gebragt, maar de vader kon niet gaan zitten - de moeder liep ginds en herwaards, als of zy nog iet te bezorgen of te schikken had - in hoop dat hun dochter LYSJE schielyk komen zou - maar zy kwam niet - en de gasten die niet wisten, waarom men zoo lang vertoefde, zaten met het grootste ongeduld te wagten dat hun' gastheer hen voor zou dienen, van het geen dat voor hun gereed stond - somts zei de een tot den ander: ‘'t is jammer dat het lieve eeten zoo koud wordt!’ –

Intusschen vroeg de vader aan den Neger waarheen, en hoe verre hy zyne dochter gebragt had - hy andwoorde hem: mynheer ik ben de jonge jufvrouw gevolgd tot digt by het dorp - wanneer zy my om haar boek vroeg: en zei ‘JANUS nu zal ik wel alleen gaan - ga maar na huis, men heeft u daar nodig.’ Op dit verhaal zondt men JANUS naar het dorp, om aan het huis, daar Nichtjen LOTJE was, te vernemen of de jonge juf-

vrouw zich ook daar bevondt - met order, om te vraagen of zy 'er niet geweest ware - en hoe laat zy van daar gegaan was: of, indien zy daar niet geweest ware, dan moest JANUS het geheele dorp door by de Dominé, en by alle bekende naar haar zoeken: - JANUS ging heen – en men zettede zich aan tafel – ik had zeer weinig lust tot eeten, en myne ongerustheid vermeerderde nog door die der ouderen myner vriendin - de angst was op hun gelaat te leezen - en nooit was eene maaltyd treuriger dan deeze: de gasten aten echter zoo smaaklyk als of hunnen gastheer niets gedeerd had: - ik maakte intusschen by my zelven de bittere aanmerking, hoe weinig daaglyksche zogenaamde tafelvrienden in ons verdriet deelen - en hoe oppervlakkig het woord vriendschap voor hun is: in voorspoed en vreugde zyn zy in 't midden van het schaterende gelagch dat dezelve veroorzaakt hun gezelschap waardig - maar als de nevel van smart ons voorhoofd omhult, dan zyn zy nietsbeduidende wezens die naauwlyks eenige flaauwe troostwoorden voor den dag kunnen brengen....

Het was eerst tegen zeven uuren dat JANUS terug kwam met het.treurig bericht dat hy de jonge jufvrouw niet gevonden had - dat hy by alle haare bekende rond gevraagd, maar dat niemand haar gezien had, en

dat zy ook die morgen niet in de kerk geweest ware: maar dat hy in het naar huis gaan een boer was tegen gekomen, die zeide, dat hy een quartier uur van het dorp af, de jonge jufvrouw gezien had met een heer op een rydtuig.

De oude heer wierd woedende – en riep, terwyl hy zich de handen wrong: ô, men heeft my myne dochter ontvoerd!... Maar wie, wie kan toch den booswigt zyn - ik weet niet dat zy een man hier in den omtrek gesprooken heeft?... Hy bedacht zich een oogenblik – maar... ging hy voort, wie weet of aan dat huis!... ja wie weet of daar niet de een of ander geweest is?... Hy ondervroeg haare zuster en my – en wy betuigden met waarheid, dat wy 'er nooit iemand gezien hadden dan nichtjen L O T J E - de oude heer liet zyn rydtuig inspannen -reed weg, terwyl hy zwoer' dat hy niet terug zou komen voor dat hy zyne dochter gevonden had. - De gasten verlieten ons spoedig - en ik bleef met de zuster myner vriendin by de troostelooze moeder.... Zy ontsloot het cabinet haarer dochter - en bevondt, dat zy alle haare kleinodiën en juweelen had mede genomen - 'er was dus geen twyffel meer of zy, had een overlegd plan gehad toen zy haar ouders huis verliet - Ik begon eenige argwaan te krygen die ik echter in myn hart smoorde –

maar die bevestigd wierd, toen de oude heer den volgenden avond terug kwam, en zei dat hy zyne dochter gevonden had - doch dat zy hem ontsnapt was. Wie, denkt gy, riep hy woedende uit, dat haare verleider is?... 'Het is, dat zoogenaamde Nichtjen LOTJE! de broeder van de jufvrouw in het dorp - een kaale officier, die uit hoop om zich met myne dochter te verryken, het vrouwe pak aangetrokken heeft - en met haar gevlucht is!...' Nichtjen LOTJE riep zyne andere dochter uit - myn hemel! wie zou dit geloofd hebben... Nu begryp ik waarom haare rokken haar altyd zoo slenterachtig aan het lyf hingen!... en waarom haar muts altyd zoo slordig zat... Ik kon my waarlyk hier niet van lagchen onthouden toen het beeld van de slenterachtige LOTJE my eensslags voor den geest kwam... Ha, ha, jufvrouw LYSJE dacht ik: fluisterde dit aardig Nichtjen u daarom altyd in de ooren? – Beandwoordet gy dit daarom altyd meesmuilende?...

Haar vader had de jonge lieden in een herberg gevonden die op de grenzen stond - zy hadden de waardin gebeden om hun te waarfehuwen indien haar vader die zy haar uitgeduid had, haar mogt komen zoeken. De oude heer kwam - en de waardin vloog

schielyk naar binnen om de jonge lieden to waarschuwen dat 'er een heer met zyn rydtuig voor de deur stil stond. - Hier was het goed raad duur, de twee gelieven klommen het vengster uit - men zag rond of 'er ook een plank was om over de half gedempte sloot te leggen die op deeze plaats alleen de twee grenzen van elkander scheidde - maar 'er was 'er geen - en men hoorde reeds de stem van den vergramde vader... dus was 'er geen tyd te verliezen... Daar Nichtjen L O T J E , nu haare slenterachtige rokken voor een offiiciers rok verruild had - en zeer lugtig was, sprong zy over deeze half gedempte gracht - en wilden zyn meisje doen overstappen - maar dit ging niet - zy was dus verpligt in het midden te stappen, waarin zy tot haare knieën toe inzaktte: en geheel bemodderd op de grenzen van R..... dat eene vryplaats is kwam - zy vlogen buiten hunnen, adem naar den eersten herberg die zy zagen, alwaar zy de bystand van den waard verzogten, indien den ouden heer hen vervolgde. Hy toefde niet lang of hy was ook op de grenzen van R..... en spoorde zyne dochter op - vermids de waard met zyn knecht binnen was gekomen, belette men, den woedenden vader om met geweld zyne dochter uit dit huis te sleepen: gy begrypt

echter hoe hy de jonge lieden met billyke verwytingen overlaadde - doch hy moest zich eindlyk getroosten om heen te gaan - en bleef onverbidlyk.... De avond dat hy terug kwam als ook den volgenden dag, waarop ik naar myne goede moeder terug keerde was zyn woede veel te groot om my te veroorlooven van de voorspraak zyner dochter te zyn... Ik hoop, vermids het meisjen nu toch deeze stap gedaan heeft, dat, haare ouders zich spoedig met haar verzoenen zullen - ik had nooit gedacht dat zy hiertoe in staat zou zyn - 't is waar, dat indien Nichtjen L O T J E zich in haar officiers pak vertoont had – en de oude heer zyn aanspraak op zyne dochter bekend gemaakt had - hy nooit een gunstig and woord zou gekreegen hebben - want papa is schat ryk - en tevens zeer gierig - en dus zou hy haar nooit aan een arme officier gegeeven hebben, wiens grootste rykdommen in zyn monteering bestaat.

Ik hoop dat alles goed zal afloopen, en dat het meisjen gelukkig met hem mag zyn - vermids het nu toch zoo is: - maar ik vrees 'er voor - daar ik niet geloof dat de liefde van Nichtjen L O T J E uit het rechte beginsel voorkomt - en dat het veeleer aanspraak op haar rykdom dan op

haar hart is, die hem tot deeze stap aanspoorde?...
Vaarwel lieve HÉLOISE, andwoord my spoedig en geloof my onveranderlyk,

Uwe Vriendin,

CLEMENTINA.

Achtste brief.
Héloise, aan Clementina.

Waarlyk lieve CLEMENTINA, gy hebt my hartlyk doen lagchen met dat Nichtjen LOTJE – ik verbeel my te zien hoe haare rokken haar aan het lyf slenterde, gelyk gy zegd: 't is dan zulk eene zeldzaame geschienis, dat indien men dezelve in een Roman las, men die naauwlyks gelooven zou... maar ik voor my geloof dat 'er weinig dingen afgeschetst kunnen worden, die ten minste onder het bereik van het mooglyke vallen, of zy geschieden op deeze wyde waereld.... By voorbeeld, wy leezen in onze beste Romanschryvers voorbeelden van zeldzaame liefde van buitengewoone vriendschap - van opofferingen die uit deeze aandoeningen voortvloeijen, die voor de meeste menschen ongelooflyk schynen, om dat men die zelden gebeuren ziet: maar ik geloof echter zeer wel dat zy gebeuren. Ik las onlangs in D'ARNAUD de aandoenlyke geschiedenis van ANNE BELL en van ADELSON en SALVINI, beiden geschiedenissen waarin de liefde de hoofdrol

speelt - in de eerste verheft zy de gelieven boven alle mooglyke hinderpaalen - zy doet hen alles trotseeren - alle zwaarigheden overwinnen – het vooroordeel, de fortuin, de diepste armoede - en wat meer dan dit alles is - de haat hunner ouderen... en met dit alles, leeven deze twee gelieven schoon zy naauwlyks hun bestaan vinden, en van de geheele waereld verlaaten worden, gelukkig... en vergeeten in elkanders bezit alles wat hun ontbreekt.... ô Vriendin, schatten en grootheid maaken ook het geluk van den mensch niet uit.... Zy zyn, wel is waar, het hoogste doel waarnaar de meeste menschen streeven - deeze zien met medelyden neder op zulk eene verhevene liefde gelyk D'ARNAUB ons schetst: - zy houden dezelve voor dwaasheid, om dat zy niet vatbaar zyn voor dit verfynder genot, waarvoor, gelyk den grooten Dichter Mr. RHYNVIS FEITH zegt:

> Dier, en engel t'saam vereenigd voor vatbaar zyn.

De geschiedenis van ADELSON en SALVINI schetst ons het gevaar van eene hevige en tevens schuldige liefde.... De hevige tweestryd van SALVINI heeft my ten sterkste ontroerd, en nog meer het einde van deeze treurige geschiedenis, waarby SALVINI, zynde anders een eerlyk en deugdzaam jongeling zoo lang door

zyn hevige driften ginds en herwaards geslingerd wordt - dat hy eindlyk in zyn razende jalouzy de bruid van zyn' vriend, van zyn weldoener doorsteekt!... en hierdoor zyn leeven op het schavot eindigt....

Helâes! de hartstochten moeten wel zeer geweldig zyn die den eerlyken deugdzaamen jongeling eindlyk zoo misdaadig kunnen maaken.... Hoe hevig soortgelyke tafreelen ons schokken, bemin ik dezelve echter - er de traanen die zy my ontrukken, geeven my een aangenaamer gevoel dan het luidruchtig geschater der vreugde: tot hier toe ken ik de liefde niet - ik beschouw alle mannen, die my vleijende gesprekken houden met een onverschillig oog - ik dartel onschuldig met hen voort - de een ziet 'er niet onaardig uit - de andere is geestig en schryft een mooi vaersjen in myn album - een derde danst goed – enz. Zy hebben dus allen hunne byzondere begaafdheden waardoor zy hun gezelschap waardig zyn.... Maar 'er is een groot onderscheid tusschen zyn gezelschap in groote kringen waardig te zyn - of die begaafdheden van het hart te bezitten, die ons voor ons geheele leeven in een stille huislyken kring gelukkig kunnen doen zyn.... Gelukkig kunnen doen zyn, al vorderde ook de omstandigheden een afgezonderd en werkzaam leeven.... Neen, CLEMENTINA! al de salet-

jonkertjes die ik tot heden zag, zyn hiervoor niet berekend - in een groote kring vermaaken zy my, maar als zy een uur alleen by mama en my zyn: weeten zy naauwlyks iet anders te praaten - als over de vermaaken van den dag.... Ook geloof ik dat ik nooit trouwen zal, vermids ik nooit iemand genoeg zal beminnen om myn geheele leeven alleen aan hem toe te wyden.... Maar, indien ik ooit een man ontmoette die ik zoo sterk bemindde, als dan geloof ik dat ik myn naam eer zou aandoen - en eene tweede HÉLOISE zou kunnen worden!... Want ik gevoel eene neiging tot alles wat zeldzaam is, en zich boven het daaglyksche verheft.... Myne verbeelding komt my hierin wonder wel te gemoet - en schets my somts de schoonste luchtkasteelen. - Denk echter niet, dat deeze zwymeling ook myn hart aantast! neen - het zelve is zoo kalm als de Natuur by een schoone zomeravond - wanneer wy met aandoening de avondster in 't verschiet zien flonkeren.

Ik hoop nevens u dat het meisjen, waarvan gy my de geschiedenis verhaald hebt, gelukkig zal zyn, maar ik vrees 'er ook voor - en de onvoorzichtige stap die zy deedt, van met een jongeling dien zy naauwlyks kende haar ouders huis te ontvluch-

ten, zal haar gelyk ik vrees te laat berouwen...
Ziedáár, dunkt my een geheele ernstige brief, maar gy weet, dat ik altyd den luim opvolg waarin ik my bevindt - vaarwel1 leef gelukkig, en vergeet nooit

Uwe vriendin,

HÉLOISE.

Negende brief.
Elius, aan Adelson.

Heb dank, beste vriend, voor het belang dat gy in myn treurig noodlot neemt: zoo iet het zelve verzachten kan, is het gewis dit vriendschaplyk gevoel: 't is dan in uw boezem dat ik myn geheime smart zal uitstorten: droefheid noodzaakte my, om in het midden van dit verhaal, myn laatste brief te eindigen - het kost my oneindig veel om dit treurig tydstip aftescheten, maar wat zegd een foltering te meer?...

Voor zoo veel ik my herinner, eindigde ik myn brief op het oogenblik dat ik den verleider met geweld buiten myn deur stiet – N E L L Y wierp zich beevende aan myne knieen: zwoer my by den hemel dat zy onschuldig was – 'en dat zy, hoe ook den schyn tegen haar getuigden zy echter haare eer niet gekrenkt had....' Ha! trouwlooze vrouw! riep ik woedende uit: hield hy u niet in zyn armen geklemd.... Een oogenblik laater!... en ik zou aanschouwer van uwe schande geworden zyn.... Vergun my vriend, dat ik dit yslyke tooneel slechts met een enkele

zwarte trek van het penceel afschetse..... Zy die ooit bemindde, en zich ooit in een soortgelyk geval bevonden, kunnen alleen de hevige aandoeningen die myn hart beurtelings bestormde gevoelen: woede, razerny, diepe smart, verbaastheid en wanhoop folterde my beurtelings... NELLY lag nog aan myne voeten en bezwoer my by herhaaling dat zy onschuldig was - ik aarselde, of ik haar vergeeven, dan voor altyd verstooten zou?... 't Is yslyk! zich op eene van eens geliefde gade aftescheuren, en eenzaam in de wyde waereld om te doolen!... En nog yslyker! met eene gade te leeven wier deugd, wier trouw en liefde men verdenkt!...

'Er verliepen eenige dagen in besluiteloosheid omtrent deeze twee uitersten... Eene geweldige toestand die de ziel niet lang kon uithouden! - Wat zou ik doen? Myn eer, te meer, daar ik geene daadlyke bewyzen - en zelfs geen getuigen had van het geen ik gezien had - het ergerlyke gerucht dat dit maaken zou - de smart van den Heer BLANFORT, NELLY'S traanen... en eindlyk... myn liefde... die ik niet smooren kon... dit alles spoorde my aan om haar te vergeeven....

Nu scheen, eeven als na een' hevigen storm het onweêr bedaard - maar gelyk de landman in die eerste oogenblikken van kalmtte de ver-

woesting ziet, die den storm veroorzaaktte: ook zoo was het my: uitwendig scheen nu alles stil - maar in myn hart stormde het nog geweldig.... Verdenking en argwaan namen nu de plaats van harmonie en vertrouwen in: en vervolgde my tot in den slaap.... In een woord, ik had myn rust - die grondslag van alle genot, van alle genoegens verlooren.... Hoe meer ik dit folterend gevoel voor NELLY trachtte -te verbergen, des te heviger woedde het in my - en deedt zelfs op de legerstêe der liefde de frischte roozen verwelken, en liet scherpsteekende scorpioenen achter... NELLY had ook al haare vrolykheid en dat gul en open gelaat verlooren: vrees, achterhoudenheid en koelheid stonden op hetzelve te leezen. Somts beschouwde ik haar met medelyden... en naderde haar gulhartig om haar te omhelzen.... Maar eene koude huivering overviel my dan eensslags... en ik ontruktte my aan haare omhelzingen....

Eenige maanden daarna beviel zy van een' zoon: ik vleide my dat het geluk van vader te zyn, de bitterheid van myn gevoel zou verzachten: indedaad - de onschuldige lagchjes van dit lieve wigt, waren een heilzaame balsem voor myn diepe smart - en ik hoopte reeds dat ik de verloorne rust weder zou herkrygen - wanneer een klein toeval my

deedt zien, dat ik die voor eeuwig verlooren had....

In den namiddag van een' schoonen dag, zat ik in het zomerhuis, dat aan het einde van myn tuin is, te schryven.... De baker liep met het kind door den tuin, kwam tot voor myn opengeschooven raam - en kwam ook eindlyk met het kind binnen - 'er stond een stoel naast de myne - zy ging op dezelve zitten en liefkoosde het wigt.... Wanneer my eensslags als een snelle bliksem de gedachte door het hoofd liep. - Hier zat ook voor eenige maanden zyn moeder met haar' verleider!... Wie weet... ja wie verzekerd my, of dit wel myn kind is!... ô God!... riep ik - uit - en viel voorover op den tafel neder!... ô God! alles is dan voor my verbittert.... Geduurig in tweestryd met my zelven - Bemin, en haat ik in het zelfde oogenblik... Misschien ben ik onrechtvaardig... Maar ik kan die verscheurende denkbeelden niet uit myn hart rukken... en kwyn dus myn leeven in geduurige onrust voort - het graf alleen kan my die weder geeven.

Sinds dien tyd heerscht 'er by myne gade eene koele vriend-lykheid, die doodlyk voor my is.... Misschien is dit het gevolg van haare liefde voor haar' verleider... Misschien, ook dat myn gedrag, myn dikwerf plotslingsche overgang van liefde tot razerny... die ik somts

niet genoeg voor haar verbergen kan de weinige liefde die zy nog voor my voedde heeft uitgedoofd... dan, hoe het ook zy - ik ben diep rampzalig... smoor dit vreeslyk geheim in uw hart – gelyk ik dit voor de geheele waereld tracht te smooren – en een kalm gelaat poog aanteneemen, daar myn hart verscheurd wordt.

Midden in zoo.veel foltering vindt ik echter dikwerf.troost en verzachting voor myn smartoin oden Godsdienst - het denkbeeld dat wy hier slechts. éénige jaaren lyden - dat dit leeven onze waare bestemming niet is: maar veeleer als een worstelperk beschouwd kan worden, waarin, hy die heldhaftig kampt aan het einde van zyne moeijelyke loopbaan die rust en dat geluk; zal vinden, waarnaar hy hier te vergeefs haakte. Dit denkbeeld geeft my niet alleen moed en kracht om te lyden: maar doet myne ziel eene kalmte smaaken die zuiver is... ô Ware het den mensch mooglyk zich aanhoudend met die verhevene gedachten bezig te houden, als dan zou hy de wispeltuurigheid van het menschlyk hart en de daaruitvoortvloeijende folteringen met een bedaarder oog beschouwen, en zich op de puinen van zyn geluk plaatzende, kunnen uitroepen:

Ik klaag niet om myn treurig lot –
Wat felle rampen my ook treffen,
Ik staar vertrouwend op myn God!
Die ons van 't lyden zal ontheffen...
Hoe kort duurt al ons aardsch verdriet,
Als 't oog op d'Eeuwigheid blyft staaren?
Want by dit eindeloos verschiet –
Verzinken, dagen, maanden, jaaren....

Ik zend u deeze dichtregels gelyk zy my uit de pen vloeide. Vaarwel vriend, en geloof my onveranderlyk

Uw vriend

E L I U S .

Tiende brief.
Adelson, aan Elius.

Met de diepste aandoening heb ik uw' brief gèleezen, de toestand welke gy my in dezelve afschetst is yslyk, en gy verzwaart die nog door uwe verbeelding die u alles met de sterkste verwen afschildert - en het doodlyk zwart gebruikt – dáár, waar misschien eenige schaduw alles na het leeven zou afmaalen: ik wil u niet betwisten dat uw lot yslyk is - en dat liefde en jalouzy u hartelings de vreesselykste folteringen moeten doen lyden: maar, vergun my om u te zeggen: dat ik niet geloof dat uwe gade haar eer krenkte, en tot uitersten kwam!... Hoe ligt valt het den eerloozen verleider die menschen - kennis genoeg heeft, om de zwakke zyde van eene vrouw optespooren, en naar dezelve zyn verleiding in te richten? - Een echtgenoot, hoe sterk hy zyne gade bemint, kan haar niet geduurig vleijen - niet altyd haare luimen opvolgen - terwyl den verleider, die zich by eene vrouw in wil dringen, zich in allerlei bogten

wringt - en buigzaamer als een riet, zich naar alle haare luimen voegt - haare oogwenken gade slaat - haare schoonheid en bevalligheid bestendig roemt - in een woord, alles in het werk stelt om zich door het streelen van haare eigenliefde meester van haar hart te maaken?... ô Hoe ligt valt het hem, als haar te verleiden!... Ik beschouw dit dus, als de dwaaling van een oogenblik..... die gy grootmoedig vergeeven hebt – en dus ook vergeeten moet...

ô Vriend! laaten wy den mensch beschouwen gelyk hy werklyk is – maar niet gelyk onze verbeelding ons die voorstelt - laaten wy niet al te streng omtrent de vrouwen den ken, maar ter goeder trouw op ons zelven terug zien: waar leeft de man, die volgends zyn geweeten getuigen kan, dat, schoon hy bemindde, of reeds met het voorwerp zyner liefde verbonden is, dat hy nooit de eene of andere vrouw zag, voor welke hy niet eene heimlyke verboden trek in zyn hart voelde ontbranden?... Misschien verdoofde het afwezen, daar hy zich niet in de gelegenheid bevondt om haar dikwerf te zien, deeze schuldige begeerte?... Misschien ook, dat hy geheel wysgeer zynde... zich zelf genoeg wist te bedwingen om deeze gelegenheid te vermyden: maar vriend, een weinig opmerkzaamheid doet ons kennis van het menschlyk

hart verkrygen: nog onlangs, in een' kleinen vriendenkring, sloeg ik een' jongeling gade, die zeer vaste beginzelen heeft - en sinds lang met een meisjen verbonden is - van wie hy, al hing 'er zyn leeven aan, geen afstand zou doen. Zy was voor eenige weeken naar haare ouders vertrokken – 'er was eene jonge schoone vrouw in dit gezelschap - en ik bespeurde stilzwygend dat zy eene zeer levendige indruk op hem maakte: die hy onder een soort van stugge wreveligheid trachtte te verbergen....

Ik haal u dit alleen aan, om u te overtuigen, dat wy mannen, ondanks alle onze wysbegeerte echter voorbygaande dwaalingen kunnen begaan - daar wy meest altyd het eerste onze pligt verzaaken om de vrouwen te verleiden.... laaten wy dan niet onmeêdogender omtrent haar, dan omtrent ons zelven zyn... uwe NELLY, ja! my dunkt ik sta 'er u borg voor - luisterde slechts naar een' verleider... maar haar eer bleef nog onbevlekt... ô Beste vriend, laat zachtheid dan zoo veel mooglyk uwe daaden en uwe. woorden bestuuren, die plotslingsche overgang van liefde tot razerny is doodlyk voor u beiden!... Dezelve verdoofd alle zachte aandoeningen - en voedt vrees,. koelheid en stugheid.... Ik weet het, het is voor hem die veilig aan het strand staat, gemaklyk

om aan hem die met de woedende golven worstelt, toeteroepen: ‘Span alle uwe krachten in om binnen de haven te komen!’ Maar de mensch is echter voor zoo veel verhevene poogingen vatbaar - de wysgeer tracht meester over zyn hartstochten te zyn – hy smoort de al te hevige aandoeningen die zyn rust stooren... en, als het noodlot hem het grootste gedeelte van zyn geluk ontneemt, of hetzelve vergiftigd - alsdan verzameld hy de afgebrokte puinen van zyn geluk, en bewaard die zorgvuldig hy plaatst zich op derzelver hoogte – en ziet van daar met vreugd op den diepen afgrond, waarin hy had kunnen nederzinken - en waaraan zyn standvastigheid hem ontrukt heeft...

En wat meer is, gy zyt vader!... De Voorzienigheid betrouwde u het lot en het geluk aan, van een schuldloos wezen dat u toelagcht – en om bescherming smeekt. - ô Vriend! indien uw argwaan ongegrond ware!.. hoe onrechtvaardig, hoe schuldig zoudt gy niet zyn - door het gevoel der Natuur te smooren - en een onschuldig schepsel te verstooten dat buiten u niemand op de wyde waereld heeft, op wiens zorg het eenige aanspraak kan maaken... en, dit rampzalig kind, zou hulploos en verlaaten, niet dan door argwaan vergiftigde omhelzingen van u ontvangen.... ô Bedenk! welke verwytingen

het eens het recht zou hebben van u te doen!...

Daar gy alles in uw' boezem smoorde, kan geen vooroordeel u doen bloozen... Ja men kan ook de argwaan smooren: en door eene verhevene pooging de dwaaling van een oogenblik vergeeven!... Herinner u de verhevene verzoening tusschen MEINAU en EULALIA in de *Menschenhaat en Berouw* - die alle harten vertederd: en dat een tafreel is, der Godheid waardig!... Daar zy vol toegeeflykheid met onze zwakheden, ons dezelve vergeeft...

Dat de rust weder in uw hart herleeve, ziedáár de vuurigste wensch van

Uw vriend,

ADELSON.

PS. Ik eerbiedig de troostgronden die den Godsdienst u aanbiedt – maar ik wenschte zoo gaarne van u nog gelukkig te zien.

Elfde brief.
Clementina, aan Héloise.

Uw laatste brief, vriendin! heeft aanleiding gegeeven tot een zeer ernstig gesprek tusschen myn lieve moeder en my: Gy weet ik heb geen geheimen voor haar - wanneer zy uwe aanmerkingen hoorde over de geschiedenissen die gy uit D'ARNAUD aanhaald, en op het einde van uw brief zegd: ‘Indien ik ooit een man ontmoete die ik zoo sterk beminde, geloof ik, dat ik myn' naam eer zou aandoen:’ Hierop, lieve HÉLOISE, schudde myn goede moeder met het hoofd - en zei: ‘uwe gevoelige vriendin zou door soortgelyke overdreevene gewaarwordingen zich zelven ongelukkig kunnen maaken! - Want de menschen zyn werklyk zoo niet - als zy ons in de Romans afgeschetst worden – ik heb alle eerbied voor den gevoeligen en menschenkennende D'ARNAUD, en wanneer zyn geschriften met een bedaard en juist oordeel geleezen worden, versynen zy niet alleen het gevoel, maar zy maaken ons voor edele en verhevene aandoeningen vatbaar: maar

in de jaaren van HÉLOISE, verhitten zy te veel, haare reeds levendige verbeelding, ontgloeijen het hart tot die zeldzaame gevoelens, die of niet bestaan, of zeer kort duuren: dáár de onvermydelyke toevallen des levens dezelve of vergiftigen! of geheel verslaauwen: want de jeugd, voer zyvoort, stáárt meestal op het glansryke vernis dat soortgelyke sterke tasreelen doet schitteren – en beschouwt die slechts met een vlugtig oog wanneer zy van dit vernis ontbloot zyn: by voorbeeld, de geschiedenis van ANNE BELL, schetst ons den hoogsten graad van liesde, waarvoor het menschlyk hart vatbaar is!... Hierin heerscht eene zeker gevoel dat ons wegsleept – doet zwymlen – en ons heimlyk doet wenschen om ook zulk eene sterke hartstocht dan ANNE BELL inteboezemen!... Maar, de verbeelding vestigt zich op dit tafreel, dat onze eigenliefde vleit, zonder de treurige gevolgen te berekenen die meestal uit zulke overdreevene aandoeningen voortvloeijen – Zy ziet, hoe ANNE BELL, in 't midden van de zwaarste armoede nog door haare liefde ondersteund wordt, daar zy door deeze, de haat haares vaders verduurd – zich den zwaarsten arbeid getroost, om haar kind voedsel en een schuilplaats te bezorgen.... De reeds ont-

vlamde verbeelding volgt haar' echtgenoot die eindlyk onder zyn ongewoonen en harden arbeid bezwykt... terwyl zyn laatste zucht nog liefde, ja de brandendste liefde voor zyn gade en kind ademd.... De verbeelding volgt voords de ongelukkige verlaatene weduwe, welke van een hooge trap van fortuin, als zynde de dochter van een ryke Lord, in weelde en overvloed opgevoed, nu eindlyk, na dat zy met SYNDHAM haar vaders huis ontvlucht was, en eenige jaaren in diepe armoede met hem leefde, door zyn dood tot dat uiterste gebragt wordt: dat zy, om voor zich zelven en voor haar kind een stuk brood te verkrygen, verpligt is, om haare diepe elende van stad tot stad voordtesleepen.... en in den avond (daar schaamte haar belet om dit by dag te doen) van huis tot huis haar brood gaat bedelen!... Terwyl eene arme vrouw de eenige medelydende ziel is, die haar een hand vol stroo tot haare leegerstêe aanbiedt om haar rampzalig leeven te eindigen....

“En is dit,” riep myne moeder uit! ‘is dit dan het glansryke verschiet, dat ons deeze overdreevene hartstochten beloofde... Is dit het geluk dat zulk eene uitspoorige liefde, die alles vergeet, alles ter zyde stelt, behalven het bezit van het geliefde voor-

werp, ons beloofd!... Daar zy niet berekend, of men aan hetzelve, wel het nodig onderhond des levens zal kunnen verzorgen? - Want wy menschen, zyn toch geen *sylphes*, of luchtwezens die ons met loutere gewaarwordingen der ziel kunnen voeden... want te midden in die verfynde aandoeningen die twee geliefde elkander inboezemen: - gevoelen zy echter de onvermydlyke nooddruft en behoefte des levens! die, wanneer het ligchaam hierdoor lydt - de ziel ook lyden doet!... En dus geloof ik dat de gevoelige D'ARNAUD met het schetsen van soortgelyke tafreelen veeleer het gevaarlyke, en de noodlottige gevolgen der overdreevene hartstochten heeft willen schetsen, dan, dat dezelven strekken zouden om de verbeelding der jeugd te ontgloeijen, en den wensch te doen vormen om eens de held of de heldin van eene soortgelyke treurige geschiedenis te worden...'

Lieve HÉLOISE, ik kan niet ontkennen, dat ik de aanmerkingen van myn goede moeder zeer juist vondt: - ja zelfs zoo, dat zy voor ons beiden zeer nuttig konden zyn: ik verzocht haar dan die op het papier te stellen: waarna ik die voor u afschreef: - gy hebt toch altyd wel zoo iet van het romaneske in uw charakter gehad - uwe verbeelding is zoo vlug dat zy u dikwerf een aantal schoone

beelden op elkander doet stapelen, die toch in de wezenlykheid niet wel bestaanbaar zouden zyn... en ik geloof, dat 'er in een eenvouwige daaglykschen kring meer geluk te vinden is, dan in den schitterenden rol van eene HÉLOISE. Denk niet dat ik u zedelessen wil geeven, maar de aanmerkingen die ik u mede deelde, hebben my in eene ernstige luim gebragt - en gy weet dat myn pen altyd het gevoel van myn hart schetst!... Adieu beste vriendin, leef gelukkig, en schryf spoedig aan

Uwe CLEMENTINA.

Twaalfde brief.
Héloise, aan Clementina.

Ik heb uw' brief met aandacht geleezen, en ik geloof dat uwe goede moeder gelyk heeft: waarlyk, gy moogt u gelukkig noemen zulk eene menschenkennende vriendin in haar te bezitten... die u in alle gevallen van het leeven tot eene veilige leidsvrouw strekt...Ik draag myne moeder den diepste kinderlyken eerbied toe - zy bemint my teder - maar... CLEMENTINA! het zy my vergunt dit te zeggen, zonder de achting die ik haar billyk verschuldigd ben te krenken... zy heeft het doorzicht en het gevoel niet van de uwe... De toon waarop ons huishouden gestemd is - de veelvuldige bezoeken die wy ontvangen – de geduurige verstrooijing waarin wy leeven zyn niet geschikt tot soortgelyke bedaarde en kiesche overweegingen: myn braaven vader werkt van den morgen tot den avond op zyn Comptoir - hy doet waarlyk veel, ja zeer veel voor zyn vrouw en zyne kinderen - en geniet zelf zeer weinig de genoegens, of liever, de vermaaken van het leeven: zyn

eenigste uitspanning is, waaneer hy om acht uuren beneden komt: dat hy dan een partytje ombre speelt - is 'er gezelschap by ons, dan vindt hy dit vermaak in zyn eigen huis – en de speeltafels staan dikwerf tot half twaalf, of middernacht – een ieder heeft toch zyn eigen speelpop - by voorbeeld, ik heb het ongelukkig zwak van niet van het spel te houden - ik noem dit ongelukkig - want terwyl het geheele gezelschap het grootste vermaak vindt, en alle ziels en ligchaamsvermogens inspant om toch verstandig en spoedig de kaarten beurtelings neder te werpen - heb ik 'er waarachtig geen geduld toe - en myn herssens zyn veelal op geheele andere dingen werkzaam – ik speel ook zelden, vermids ik dan toch maar beknort wordt: dus als een ieder zich vermaakt, zit ik te gaapen, en wensch maar, naar het uur dat men aan tafel zal gaan...

Somtyds gebeurd het echter, dat de partyen zoo geschikt zyn, dat 'er de een of ander jonge Heer overschiet die niet speelt - gy weet, de jonge Heeren hebben altyd de eene of andere aardigheid aan de meisjens te zeggen: waar zy het altyd uitvinden weet den hemel!... Nu, vermids zy toch zoo iets vertellen willen moeten wy het wel aanhooren - ik plaag hun alsdan – doe somtyds uit dartelheid veel gekheid - want ik bekommer my niet of zy boos worden...

Apropo, Clementina! ik geloof waarlyk dat ik een' minnaar heb... Ik ben 'er echter noch niet zeker van - dit is kluchtig - hoor ik u, dunkt my, zeggen. Ik zal u dit uitleggen. - De Heer W..... komt sederd eenige weeken alle dagen by ons - dikwerf speelt hy niet en blyft met my praaten - somtyds ziet hy my met zulke oogen aan, die ik geloof dat my zeggen, dat hy veel van my houdt - ik zie dan voor my - want tot myn ongeluk, hou ik niet veel van hem - wanneer hy my de hand geeft om aan tafel te gaan, alsdan drukt hy my die altyd: - onlangs deedt hy dit zoo sterk, dat ik een gil gaf, zoo zeer deedt hy my.... In waarheid, indien dit gevoel is, dan is my dit gevoel veel te smartlyk: en ik wil het niet ondervinden... Gy ziet hieruit dat ik noch geen gevaar loop van verlieft te worden, anders zou ik immers iets van die zachte kwyning moeten ondervinden, die volgends de kenners het eerste kenmerk is, dat men verlieft is... en waarlyk, ik gevoel 'er nog niets van: als ik op een bal ben, dans en huppel ik eeven zoo lugtig voort, als wy dikwerf met elkander deeden; of, als wy een weddingschap aangingen, wie van ons beiden het *walsen* het langste zou uithouden, zonder duizelig te worden...

Ja het dansen is myn geliefste uitspanning gelyk te vooren: by dit vermaak is men geen

bloote aanschouwer maar werkend lid, men brengt het zyne toe, tot de instandhouding van het groote oogmerk, ROUSSEAU, de beminlyke ROUSSEAU! was ook een groot liefhebber van het danssen - van dáár ook de landfeesten die hy JULIA des Zondags aan de dorpelingen deedt geeven, met wien zy dan zelve rondhuppelde... 't is ook volgends hem, en zoo veele andere geleerden eene zeer gezonde ligchaams beweeging - dus een reden te meer om myn smaak hiervoor te billyken... Ik las onlangs in een zeker boek waarvan my den naam nu oogenbliklyk niet invalt, hieromtrent de volgende lieve dichtregels:

Laat ons dan hup'len op de roozen,
Zoo lang zy bloeijend staan,
En lugtig door het leeven dart'len -
Want jeugd en schoonheid zal vergaan...
't Genot snelt voord op arends-vleuglen,
Geniet dan 't heil dat 't lot uw gaf –
Versiert u met de lentebloempjes –
Want ook die bloempjes vallen af!...

Zy vallen af.... Dit denkbeeld is waar - maar echter treurig... Zy vallen af... zie hoe zonderling ben ik toch, ik wilde u dit vaersjen aanhaalen, als zeer toepaslyk op de vrolyke luim waarin ik my bevondt - en deeze enkele laatste regel herinnert my eene zeer noodlottige gebeurnis - hoor, CLE-

MENTINA! digt by ons woont Mevrouw C.... eene zeer beminlyke jonge weduwe welke eene dochter had van vyftien jaaren - zy was het beeld der lente in haare bloeijende schoonheid en al de vreugd haarer moeder.... Wel nu, dit bevallig meisjen - dat een reeks van gelukkige jaaren te gemoet zag - op wiens treden de bekoorlykste jongelingen huppelde - zou nu bynaar drie weeken geleeden eene haarer vriendinnen gaan bezoeken. Het stormde hevig - vermids zy echter maar een paar grachten verr' moest zyn, wilde zy te voet gaan. Naauwlyks eenige huizen voort zynde, waait 'er noodlottig een stuk van een schoorsteen af, dat haar treft... en haar geheel verplettert!... Stel u de wanhoop der troostelooze moeder voor, toen men het naauwlyks meer kenbaare lyk van haar dochter in huis bragt... ô Welk een yslyk tafreel... welk een ondoordringbaar noodlot....

Daar lag haar liev'ling nu verplettert!...
Zich baadende in haar bloed. –
Daar stond de troostelooze moeder...
Door wanhoop, als verwoed –
Zy trok uitzinnig zich de hairen,
Al gillende uit het hoofd –
Helaas! het onmêedoogend noodlot –
Had haar, haar lieveling ontroofd...

Nu wierp zy zich op 't lyk ter neder -
In d'overmaat van haare smart,
Kuscht zy de zoo misvormde trekken:
En drukt haar zielloos kind aan 't hart...
Daar lag de roos op eens ontbladerd -
Van al haar jeugdig schoon beroofd,
Helaes! zy zal geheel verdorren,
Daar zy 't gewormte spys beloofd.

In de eerste oogenblikken van aandoening over dit treurig voorval, schreef ik deeze weinige Dichtregels. Het was de taal van myn hart, maar niet de kunst die dezelve opstelde. By het overleezen van deezen brief zie ik dat dezelve zeer verward is; dat myne verbeelding my van het eene op het andere onderwerp deedt overgaan: en dat ik eindig met het geen waaraan ik by het begin van myn' brief niet eens aan dacht. Nu gy weet ik schryf u zoo als het my in de gedachten komt: vaarwel, en denk dikwerf aan uwe vriendin

h é l o i s e .

Dertiende brief.
Elius, aan Adelson.

Gy tracht my te overtuigen dat myn verbeelding my mym ongeluk zwaarder afschetst dan hetzelve werklyk is, gy wilt myn toestand voor my verbloemen; en my door zachte liederen in slaap wiegen: - in een woord: gy gebruikt drogredenen, haalt voorbeelden aan - bezigd de taal der stugge wysbegeerte, om my te doen gelooven dat ik nog gelukkig! in myn' huisselyken kring kan zyn!... maar ADELSON, alle uwe schoone voorstellen misleiden my niet omtrent myn noodlot - hetzelve is beslist - onherroeplyk beslist!...

Zonder in eenige byzonderheden omtrent myne gade te treeden, welke ik dikwerf beschouw als meer misleid, dan voorbedacht misdaadig zynde - zoo is echter de rust van myn hart - die eerste grond van alle onze genoegens in dit leeven verwoest - kalmte vertrouwen, harmonie, huisselyk geluk, onschuldig genot, ô dit alles is verdweenen!... dáár eenmaal de argwaan - ons hart tot den bodem toe peilde, aldaar verpest zy alles wat

aan dit hart eertyds dierbaar was... eene geduurige onzekerheid - een knaagend wantrouwen – zie dáár alles, wat my overblyft: - ik wordt geduurig geslingerd tusschen mooglykheid, en waarschynlykheid... ô daar eens het vertrouwen dat de harten zoo gerust op elkanders deugd doet zyn, gekrenkt is... daar is ook het geluk voor eeuwig verlooren... voeg hier by, dat de liefde van myne gade in eene koele onverschilligheid veranderd is... Iets soortgelyks ontglipt niet aan het scherpziend oog van een' teêrbeminnenden echtgenoot - konde ik slechts onverschilligheid met onverschilligheid beandwoorden... dan zoude ik minder lyden: maar de voorschriften der koele wysbegeerte zyn niet genoegzaam om de liefde in ons hart uit te dooven. Misschien, dat de tyd dit gevoel zal smooren, of ten minsten zal verdooven....

Gy haalt my het voorbeeld van MEINAU en EULALIA aan - ô vriend! dit werkt zeer goed op het tooneel, alwaar de aandoeningen slechts oogenblikken duuren - en het vallende gordyn de daarop volgende verbergt - maar, hebt gy nooit het vervolg op dit schoone slot naamlyk, de MEINAU en EULALIA geleezen? Ik beken, dat dit stuk, al het aangenaame gevoel verwoest, dat hunne verzoening in ons hart

deedt ontstaan.... Maar dit stuk is echter naar de menschenkennende ondervinding geschetst - en toont ons de geduurige onrust en vrees, die beiden de echtelingen te vergeefs voor elkander zoeken te verbergen - en die heimlyk aan hun geluk knaagen.... Zy verlangen geduurig naar elkanders byzyn - en vreezen elkander aanhoudend door een woord, door een oogwenk te beledigen... want de herinnering aan het voorledene vergiftigd al hun geluk... en is een juist tafreel van myne toestand.

Wat myn kind betreft - ik zal vader voor hem zyn!... Al ware hy ook myn kind niet!... Ja ADELSON, ik zal vader over hem zyn!... Ik zal in zyn onschuldig hart de gevoelens van deugd aankweeken... Hy zal my beminnen... Hy zal my liefkozen... en in zyn zuiver hart, in zyne trekken zal ik met wellust het eertyds zoo zuivere hart, de eertyds zoo onschuldige trekken zyner moeder wedervinden.....

Tracht my voortaan niet meer door ydele droomen van geluk te verblinden - ik heb myn lot berekend, ik voorzie alles wat my zou kunnen gebeuren: en een taay geduld zal my tegen all' de slagen van het noodlot wapenen.... Denk niet, beste vriend, dat ik my aan wanhoop zal overgeeven; -

Neen - ik herhaal het u, de Godsdienst biedt my troostgronden aan die onwankelbaar zyn - deeze waereld is de plaats niet alwaar men rust en geluk vinden kan - schitterende beelden die op een afstand de oogen doen schemeren, doch die, wanneer men die van naby beschouwd, niets anders zyn dan een gepleisterde poppen-kraam.... Ziedáár, alles! .. Indien het geluk duurzaam op deeze waereld was, alsdan zouden wy ons geheel aan hetzelve hechten, en onze ziel zou haare waare bestemming ook geheel en al uit het oog verliezen: alles is op deeze waereld een mengeling van goed en kwaad, wanneer wy het eerste genoten hebben, moeten wy ons ook aan het laatste onderwerpen, als zynde een natuurlyk gevolg van de wisselvalligheid der ondermaansche dingen - eene goede en wyze Voorzienigheid bestuurd alles - en zend ons dikwerf rampen toe om ons verstandiger en beter te maaken - want de ramp is de toetsteen welke ons loutert.... Ik onderwerp my dan zonder morren aan myn noodlot en zal het met standvastigheid verdraagen.... Ziedáàr, in weinig woorden de regel van myn gedrag - kinderen klaagen en schreien onophoudlyk - maar mannen handelen....

Ik vindt my sinds ik zoo denk reeds minder ongelukkig.... Vaarwel myn vriend, en geloof dat te midden in de wisselvalligheid der ondermaansche dingen, echter niets het hart veranderen kan, van

Uw' vriend,

E L I U S .

Veertiende brief.
Adelson, aan Elius.

Uw brief heeft verschillende aandoeningen in my te weeg gebragt: het begin derzelven maakte my treurig - het tafreel dat gy van uw lot maakt is treffend en overkropte myn ziel met smart: en om openhartig met u te spreeken, ik vondt in my zelven geen troostgronden die sterk genoeg waren om u redenen te wederleggen: daaglyksche menschen gevoelen minder kiesch, en bygevolg, zyn de gewoone troostgronden ook genoegzaam om het eene of andere smartelyk verlies te doen vergeeten: hierby komt nog de verstrooijing der vermaaken van het leeven - die dikwerf in hun de spooren der smart uitwisschen. Maar gy vriend, op wiens hart de gewoone troost gronden geen indruk maaken - gy, die een afgezonderd leeven leidt - en altyd met u zelven verkeerd - en dus geen uwer aandoeningen bedwelmd,en derzelver graad als 't waare, weegt: voor u bleef my niets meer overig te doen - dan in uw treurig lot te

deelen. Ziedáár openhartig de aandoening die het eerste gedeelte van uw brief deedt verstaan.

Het tweede gedeelte had een geheel ander uitwerksel, op de woeste en stugge toon die in dezelve heerscht, verbaasde my: die onverschilligheid en gelatenheid komen my voor niet natuurlyk, maar veeleer de gevolgen eener beslootene wanhoop te zyn: gy wilt uw verdriet voor my verbergen, en een schynbaare gerustheid aannemen, vermids gy weet dat ik in al uw smart deel: - dit denkbeeld veroorzaakt een onaangenaam gevoel aan myn hart, dat in uw tegenspoed, in uwe ramp, nog veel meer uw vriend is, dan voor dat my de overmaat uwer ongelukken bekend was - verberg dan uwe traanen niet meer voor my - neem dien koelbloedigen toon niet meer aan - die my ik herhaal het, onnatuurlyk voorkomt: - Ik beken dat de wysgeer, dat vooral den Christen wysgeer zich met standvastigheid kan wapenen tegen de gewoone rampen des levens: maar hy kan echter zyn gevoel niet onderdrukken - hy kan niet laaauw en onverschillig denken, omtrent het geen hem eertyds het dierbaarste op deeze waereld was... Vergeef my vriend, indien ik misschien een onaangenaam gevoel in uw hart doe ontwaaken - dat gy tracht te smooren: of liever, dat gy voor my

tracht te verbergen: ontveins uwe smart voor de geheele waereld - zyt wysgeer zoo veel gy kunt - maar verberg uw gevoel nooit voor

Uw' vriend,

A D E L S O N .

Vyftiende brief.
Karel, aan Héloise.

Ik heb uw' laatste brief niet beandwoord, lieve zusjen, vermids gy my in dezelve vreeslyk gehekeld hebt, en dat ik u niet gaarne op dien toon die een weinig boosheid aanduidt, wilde beandwoorden, want wy zyn te verre van elkander af, om met elkander te twisten, hoor dan, lieve HÉLOISE, het is zeer mooglyk dat de meisjes te A.... zoo denken als gy zegd, of liever dat gy zoo denkt: en geen behaagen zoudt vinden in een' jongeling die alle uwe wenschen voorkwam - die immer gedienstig op uw minste oogwenken u in alle kleinigheden te hulp kwam - maar hier in *Parys* zyn de meisjes van een' geheelen anderen smaak - zy worden gaarne gevleit, geliefkoost en men maakt zich alleen behaaglyk by haar, door soortgelyke daaglyksche diensten als ik u in myn' laatsten brief opgaf. By voorbeeld; ik kreeg onlangs kennis aan een alderliefst bruinetje, CHARLOTTE ROSIER is haar' naam - het is een meisjen

van achtien jaaren, zoo schoon als een engel - oogen als een git, die zoo levendig in haar hoofd rond-speelen dat men haare blikken naauwlyks gade kan slaan: haare trekken zyn zeer fyn, zy heeft daarby een zoo bevallig mondje dat de liefdelonkjes rondsom het zelve schynen te dartelen, de frischte roozenverw der onschuld bedekt haare wangen, - ô indien gy dit meisjen zaagt als dan zoudt gy haar ten minste voor eene der Nimphen houden, welke de oude fabelkunde ons zoo bevallig afschetst - wel nu, een louter toeval, een van die kleine diensten die meestal gewigtig zyn in de oogen der schoone sexe, bragt my in gunst by haar, daar zy my te vooren naauwlyks aanzag...

'Er zou by zekere gelegenheid in een der voornaamste huizen van *Parys* een prachtig bal gegeeven worden: zy kreeg het in den zin om zich alsdan met een tak roozen te versieren - daar het verr' in het najaar is, had zy reeds alle mooglyke moeite laaten doen: maar kon die niet bekomen: ‘ik zal u die wel bezorgen, bekoorlyke CHARLOTTE!’ fluisterde ik haar in het oor - ‘ik wed dat gy die niet krygen zult’ - hernam zy: ‘en ik wed van ja’ - andwoorde ik weder - wy bepaalde onze weddingschap hierby: of ik de tweede contradans met haar danssen zou, of niet: de volgende morgen

ging ik vroeg uit om myn woord te houden, ik had echter veel moeite hiertoe: want hier en daar vondt ik nog wel een bloeijend roozen-boompjen - maar men wilde 'er geen enkel roosjen afsnyden: en vroeg tevens onzagchlyk veel voor het boompjen: eindlyk, na overal gezocht te hebben, vondt ik 'er een by een Jood, die my het zelven voor een matiger prys liet. Zoo dra ik dit op myn kamer had, viel het my in, dat ik dit echter niet zenden kon zonder 'er iets aardigs, ten minste eenige weinige dicht-regels by te voegen: wel nu, ik maaktte de volgende die ik vermaak vondt om naderhand ook in het Nederduitsch overtebrengen:

Ontvang dit roosje, ô myn CHARLOTTE!
Dat ik u gistren heb belooft -
Hoe sierlyk ook haar kleuren schittren -
Zy worden door uw glans verdoofd -
Uw lelie wit - uw roozen wangen,
Zoo schittrend door Natuur gemaald -
Gaan al de glansen ver te boven,
Waarmeê dit schoone roosjen praalt.

Ik zond haar deeze regels met het roosjen een uur voor dát zy naar het bal zou gaan: toen ik haar op het bal te gemoet ging, dankte zy my voor myn oplettenheid met een' vriendelyken blik - ik herinnerde haar aan haar verloorene weddingschap, en wy danste

de tweede dans met elkander: zy verhaalde aan eenige haarer vriendinnen, dat ik baar deeze roos bezorgd had - en men maakte my verscheide complimenten over myne wellevenheid!... In een woord, lieve HÉLOISE! ik vermaakte my buitengemeen op dit bal - en iedere keer dat ik CHARLOTTE in den dans ontmoette sloeg zy een' vriendelyken blik op haare roos, en op my!... ja zonder deeze, zou zy my misschien niet aangezien hebben: gy ziet dus dat myne gedienstigheid een goed uitwerksel heeft!... Gy zyt boos om dat ik u niets van aanbelang schryf, zegd gy, ik weet waarlyk niet wat ik u melden zal: *Parys* is thans, als 't ware, in twee classen verdeeld, het eene gedeelte bestaat in ambtenaaren die zeer menigvuldig zyn, als ook in lieden, die by de bureaux geplaatst zyn, en tot dit eerste soort behooren ook nog de staatkundige lieden die die den geheelen dag met de dagbladen en nieuwstydingen in de zak, in de Koffyhuizen rond loopen - over alles spreeken, alles beslissen als of zy in de geheime der Raadvergaderingen gedrongen hadden: het getal deezer lieden is echter zeer gering, want de meeste lieden betoonen eene groote onverschilligheid voor de staatkundige toestand der Republiek: men leeft voort zonder 'er zich mede te bemoeijen: somtyds doen de tydingen van de

voor- of tegenspoed der legers de geestdrift van sommige lieden ontgloeijen: maar dit is ook alles.... De menigvuldige schokken die de Republiek door de achtereenvolgende Revoluties, waarvan de opperhoofden allen door schoone proclamaties de burgers veel goeds - en het herstel van veele zaaken beloofden zonder dat men zeggen kan, dat zy werklyk woord gehouden hebben - heeft naar myn inzien de lust uitgedoofd om zich met de toestand der Republiek in te laaten, vermids men dezelve toch niet verbeteren kan - en dat het Parysche volk naar geen Revoluties meer verlangt - als zynde wars van al de yslyke tooneelen die dezelve opgeleverd hebben!...

Dus bestaan, behalven de ambtenaaren, de bedienden der Bureaux, en de staatkundige lieden, meestal de inwooners van *Parys*, uit menschen die leeven om zich te vermaaken, om zich den tyd zoo kort en zoo aangenaam te maaken als het mooglyk is... En onder dit getal behoor ik ook... zelfs de lieden in den burgerstand die hunne bezigheden hebben, nemen echter ook hunne uuren van uitspanning: want het charakter der Franschen is vrolyk, haakt naar afwisseling en is zeer genegen tot eene geestvolle spotterny....

Gy begrypt dus, lieve HELOISE, daar ik in een' zekeren kring van vrouwen verkeer, waarin men zelden over staatkundige onder-

werpen, over den oorlog, of over de zeden van een volk spreekt - dat ik u ook zeer weinig over soortgelyke onderwerpen kan schryven. Echter beloof ik u, dat by-aldien ik toevallig het een of ander hoor dat in uw smaak valt, dat ik den tyd zal uitbreeken om u dit te melden. Adieu lieve HÉLOISE, myn goede oom omhelsd u nevens my in gedachten. Verzeker onze waardige ouders van myn hoogachtig, en geloof my altyd.

Uw liefhebbende broeder

KAREL.

PS. Nu weet ik waarachtig geen raad, ik heb my zoo lang bezig gehouden met aan u te schryven - dat ik nu op myn horologie zie, dat het reeds half acht is - terwyl ik beloofd had om ten zes uuren in de opera te komen by myne lieve CHARLOTTE – ik weet niet hoe ik my verschoonen zal.... Nu, ik zal al de schuld aan u geeven - en bekennen dat ik haar voor u een uurtje ontstoolen heb....

Zestiende brief.
Héloise, aan Karel.

Ik heb uw laatste brief met genoegen geleezen – en haast my daarom om dezelve te beandwoorden - ik zal openhartig met u spreeken gelyk dit aan eene zuster voegd, die u hartelyk bemint, en u gaarne gelukkig wilde zien.

Uw brief bestaat uit twee hoofd – onderwerpen, en ik zal die beiden beandwoorden: denk niet dat ik my, om dat ik een jaar ouder ben dan gy, als zedemeesteres over uw gedrag stellen, dit zy verre - ik ben zelfs noch maar achtien jaaren oud en heb noch zeer weinig ondervinding in de waereld gehad - maar omtrent het geen de mannen moeten hebben om de meisjens te behaagen: ô hierin worden wy spoedig wys - ik wil echter myn oordeel niet voor dat van myn geheele sexe opgeeven: maar voor elk meisjen die slechts een weinig kiesch gevoel heeft – die slechts een weinig denkt, is de jongeling die zich door zyn geestige gesprekken, door zyn kundigheden in het een of andere vak,

waardoor hy zonder gemaaktheid het gesprek weet te verlevendigen, ons aangenaamer dan hy, die zich alleen door geduurige liefkozeryen, die, wanneer zy tot het uitersten gedreeven worden, laf zyn: of door aanhoudende dienst-aanbiedingen ophouden dat belang in te boezemen, dat een' jongeling moet hebben om zich bemind te maaken: door al te veel dienstvaardigheid, door geduurig de reizende bode der meisjens of vrouwen te zyn, vertoond een jongeling zich in een al te beuzelend daglicht - wilt gy hiervan overtuigd zyn door een voorbeeld lieve KAREL! lees en, bestudeer dan in de Roman van SARA BURGERHART het character en het gedrag van COOTJE die de eigen rol dan gy by de Dames vervulde: men mogt hem gaarnelyden, om dat hy goed en eeven als gy de Mercurius der meisjens was met welke hy verkeerde, - om dat men hem nodig had – en hem gelyk een *petit besoin* hield – die men zoo maar voor de hand weg niet altyd vindt: voor het overige lagchten de meisjens hem dikwerf in stilte uit, om zyn groote dienstvaardigheid: men bemindde hem als het goede COOTJE zonder dat hy eenig onderscheidend gevoel inboezemde: Indien gy myn broeder niet waart, zou ik u zoo al de geheimen van het vrouwlyk hart niet zeggen: maar hoe gaarne wy zelf dikwerf beuzelen, houden wy

echter van jongelingen die *niet* altyd beuzelen: een kleine tusschenpoozing tusschen de gedienstigheden en liefkozeryen, doet ons na dezelve verlangen: en geeft 'er.alsdan meer waarde aan... Het was juist niet goed dat de mannen dit wisten - want nu plaagen zy reeds menig meisjen en doen haar zuchten, hoe zou het alsdan gaan, indien zy wisten dat, byaldien 'er slechts een klein vonkjen van genegenheid voor hen, in ons hart plaats heeft – dat zy dit door zich zelf een weinig op prys te stellen aanblaazen: goede hemel! hoe zouden zy als dan de meisjens die van een verliefd temperament zyn plaagen en kwellen om haar in hun belangen te krygen!... Maar gy zyt myn broeder, en dus openbaar ik u zonder schroom dit vrouwlyk.geheim...

Dat gy aan de bekoorlyke CHARLOTTE, welke ik ten minste voor eene der nimphen. zou houden, een roosjen geeft: wel ik smeek u waar voor wildet gy dan dat ik haar voor zou houden? - Voor VENUS misschien! - maar dit gaat niet – want zy is immers nog volgends uwe dichterlyke beschryving een onschuldig meisjen - VENUS is reeds moeder!... en de moederlyke zorg geeft immers altyd een zekere soort van ernst aan het gelaat - die een jong dartelend meisjen niet heest: nu dit daar gelaaten, het zy gy wilt ik deeze CHARLOTTE my in myne verbeelding als eene

der nimphen nayaaden of ander bovennatuurlyk wezen zal voorstellen: ik wil u gaarne hierin genoegen geeven: dat gy aan dit meisjen een roosjen vereert is zeer aardig en galant - de wyze waarop gy dit doet- is nog bevalliger - en uw vaersjen heeft ook de eer van my te behaagen. Maar dat gy zegd dat zy u *enkel* om dit roosjen dat zy door niemand dan u had kunnen verkrygen, een' vriendelyken blik toewierp - en met u danste - dit mishaagd my - en moest u ook mishaagen om dat het uwe eigenliefde kwest... Want waarlyk, KAREL gy hebt te veel vlugheid van geest – in een woord, de Natuur.heeft u te veel begaaft om alleen door toevallige dingen, door beuzelingen: maar nooit om u eigen *ik* te behaagen: 't is ook jammer dat gy uw verstand alleen tot zulke kleinigheden besteedt, zonder het te gebruiken om hierdoor nuttige kundigheden te verkrygen, die u zonder roosjes, zonder odeurs, zonder linten of soortgelyke dingen meer bemind zouden doen zyn: vermaak u zoo veel als gy wilt, maar gy moest toch een uurtje 's daags het eene of andere aangenaame en tevens nuttige boek leezen, als dan zoudt gy u nooit verveelen: en de morgen die gy nu in qualiteit van *messager des dames* doorbrengt, zoudt gy met minder vermoeijing, en waarlyk aangenaamer besteeden: en daar gy een zeer vlug vernuft

hebt, en het eene denkbeeld het andere doet geboren worden, zoudt gy in uwe gezelschappen met een veel vlugger geest dan nu, iets aardigs weeten te zeggen – en-u, om uw gezelschap behaaglyk maaken: ik ondervindt dit by my zelven, het leezen van een aangenaam boek scherpt de geest op – en laat een aangenaam gevoel na zich.

Het tweede gedeelte van uw brief behaagd my byzonder - en men zou waarlyk naauwlyks gelooven dat dit door den eigen broeder KAREL geschreeven was. Nu weet ik ten minste hoe de inwooners van Parys leeven, wat zy denken, wat zy doen: ik hou niet van het afgetrokkene staatkundige: maar ik lees echter gaarne iets nieuws uit een vreemd land - en vooral uit een land, waarin onze vrienden en broeders woonen: ik hoor gaarne zoo de eene of andere grootsche trek - als meisjen kan ik zeer weinig tot het geluk of ongeluk van myn vaderland, of tot het lot van Frankryk toe, of af doen.... Maar echter klopt myn geheele hart van waare vaderlands-liefde: als gy my dus het een of ander van dien aart kunt melden, zult gy veel genoegen geeven aan

Uwe zuster

HÉLOISE.

PS. Nu ik heb waarlyk meer geschreeven dan ik zelfs dacht - mama, ging op een kraam – visiete, papa zit op het comptoir, dus was ik alleen thuis en wilde myn avond met u doorbrengen: gy loopt dus weder gevaar om door de leezing derzelven het eene of andere *apointé* te missen.... Onze ouders groeten u hartelyk.

Achtiende brief.
Elius, aan Adelson.

Gy verbeeldt u dat ik voor u veins, dat ik myn geheime smart voor u verberg - maar gy bedriegd u: myne koelbloedigheid en onverschilligheid komt u onnatuurlyk voor: en echter is deeze koelbloedigheid de eenige troost welke my nog overblyft. - De eenigste aandoening die myn lot draaglyk kan maaken.... Wagt u dus wel, om het *gevoel* dat eertyds al myn *foltering* uitmaakte, weder in my te verlevendigen: het heeft my reeds zoo veel doen lyden dat ik my aan hetzelve geheel ontrukken wil - en myn hart tegen deeze vertederende aandoeningen een sterksten wil wapenen. Gy zyt bevreemd over deeze plotslitigsche verandering, en vraagt my naar derzelver oorzaak: De reden, de godsdienst - de ondervinding, ziedáár vriend de onwankelbaare zuilen, waarop dezelve gegrond is.... In de eerste oogenblikken van aandoening, van smart en wanhoop - schreide ik als een kind - ik klaagde als een onbezonnene en door

zyn drift vervoerde achtienjaarigen Jongeling, myn gedrag was dat van een man die zich de groote les der ondervinding niet ten nutte gemaakt heeft - en die aanhoudend om het gemis treurdt, van een goed, dat hem in zyn jongelings-jaaren ontnomen wierd: - zonder rondsom zich gade te slaan wat hem nog over-blyft....

ô ADELSON! ik sidder voor my zelven, wanneer ik nadenk wat 'er van my geworden zou zyn, indien ik my niet door een gelukkig toeval, dat ik als een wenk des hemels beschouw uit dit doolhof, van tegenstrydige aandoeningen en hartstochten met geweld ontrukt had..... Alsdan, geheel gevoelloos voor my zelven, voor de pligten die ik jegens my zelven, en anderen te vervullen heb: – reeds voldeedt ik daaraan slechts uit noodzaaklykheid, - reeds had myn studie die *ziel* niet meer, die aan de eenvouwigste uitdrukkingen en waarheden leven geeft.... Hoe konde ik by voorbeeld aan myne medemenschen eene gematigdheid en onderwerping in de rampen des levens aanpryzen, daar myn hart weêrbarstig de folteringen die het drukte verduurde?.... Hoe konde ik aan anderen de weldaadigheid van den goeden Schepper met vuur afschetsen, – daar ik zelf in stilte tegen zyne besluiten morde?.... Hoe konde ik aan anderen gevoel inboezemen voor

de schoone Natuur, daar ik haar met onverschillige oogen aanzag, – daar zy voor my met eene treurige sluijer bedekt was? - Hoe konde ik eindelyk gevoelig zyn voor de ramp myner medemenschen - en hen troosten, dáár het lyden van anderen my niets toescheen, in vergelyk van het myne?....

Sinds eenige dagen zweefde dit treurig, tafreel my voor de oogen, – ik zag den afgrond wel waaraan ik stond - en sidderde terug, – maar ik beken u myne zwakheid, – ik had geen moeds genoeg om my aan dezelve te ontrukken, – wanneer een treurig toeval my de oogen opende - en my plotslings tot my zelven, en tot de heilige pligten van myn beroep terug bragt.

In onze nabuurschap op het Kasteel van B.... woonde de Heer SALVINI, met zyne jonge gade, welke alle mooglyke bevalligheid en al die zachtaardige deugd welke haare sexe het meeste versierd, bezat: Deeze twee echtelingen waren vermogend, leefden in aanzien, beminden elkanderen vuurig - en genoten in een woord, alle de aardsche zaligheden, waar voor den mensch op deeze waereld vatbaar is. - Mevrouw SALVINI was zwanger, van haar eerste kind, - en haar gelukkigen echtgenoot haaktte reeds met een brandend ongeduld naar het oogenblik waarin hy vader zou worden. - Dit kwam – en

alles liep gelukkig af.... De Heer SALVINI noemde zich de gelukkigste der stervelingen.... Wanneer eenige dagen laater - zyne geliefde gade een onverwagt toeval kreeg, dat haar in het graf sleepte....

Ik wierd by haar doodbed geroepen, en aldaar was het, dat ik by de uitgeputte natuur - by de stuiptrekkingen der stervende - by het snikken en de wanhoop van haar' Echtgenoot - by haare laatste ademhaaling leerde, met nadruk leerde, hoe wisselvallig, hoe onbestendig, hoe bedrieglyk het dierbaarst genot van dit leeven is.... En hoe rampzalig de mensch is, die al zyn hoop, al zyn geluk, in zyne mede stervelingen stelt.... In SALVINI, zag ik een' echtgenoot die even zoo ongelukkig wierd als ik - zyne smart evenaarde de myne - en myne tranen vermengde zich met de zyne.... Maar in hem, zag ik ook een ongelukkige die zich door de wispeltuurigheid van het noodlot, een voorwerp zag ontrukken, waaraan zyn hart door de sterkste banden gekluisterd was.... Dood! of ontrouw! dit is om het even!...

Goede God! riep ik uit, zoo dra ik my alleen bevondt, ontving den mensch dan slechts zyn kiesch gevoel alleen om te lyden?.... Een geheime stem fluisterde in myn hart.... ‘Dit leeven is slechts een proef-perk dat hy doorloopen moet, - om aan het einde

zyne waare bestemming te vinden.....' In diep gepeins verzonken, doorliep ik met een staarend oog alle de lotgevallen der menschen, aan wien eenen verschillenden weg was afgebakend. - Ik zag dat de paden die aan derzelver ingang effen en bloeijend waren, meestal in den midden, of sommige ook aan het einde met alsemstruiken en distelen begroeit waren, of ook, dat zy die aan den ingang door steile rotsen ongenaakbaar scheenen - na eenige mylen wegs afgelegd hebbende, effener wierden: overal, in een woord waar ik myn oogen wendde zag ik een mengeling van genoegen, en smart - van genot, en ontbeeringen, zoo onafscheidelyk aan de menschelyke lotgevallen verbonden, dat het my eene dwaasheid toescheen om nuttelooze poogingen te doen, om dezelve van elkander af te scheiden. SALVINI had al het genoegen gesmaakt dat eenen gelukkigen echt aan deugdzaame harten schenkt - ook ik heb dit geluk genoten - 't is waar beiden slechts zeer kort: - maar zou by een langduuriger genot onze smart minder hevig geweest zyn?.... ô in het voorledene zinken dagen, maanden en jaaren in het niet weg.... En derzelver aandenken is niets meer dan de herinnering van eene aangenaame droom!... Wy hebben dus vreugde genoten, - niet is natuurlyker dan dat wy ook het *gemis* ondervin-

den - want zonder *gemis* zou 'er geen *genot* - zonder *dood*, ook geen *leeven* op deeze waereld kunnen bestaan....

Na soortgelyke ernstige overwegingen overtuigde ik my zelven, dat ons geluk, of ongeluk niet van een enkel toeval dat onvermydelyk is, afhangd.... maar van de wyze waarop wy ons in de verschillende rampen des levens gedraagen: - de boosheid en valsheid der menschen kunnen onze dierbaardste verbintenissen los scheuren - de dood kan een tedergeliefd voorwerp van onze zyde wegrukken.... maar noch de trouwloosheid der menschen, noch de dood kan ons nimmer ontslaan van de pligten, die wy jegens God, jegens ons zelven, en onze medemenschen te vervullen hebben – en welker taak niet voltooid is, voor dat wy aan het einde onzer loopbaan gekomen zyn... en, als dan rekenschap zullen moeten geeven van ons leeven..... Ik wil my dan met geweld ontrukken vriend, aan alles wat my aan myne pligten zou ontrukken. Gy ziet thans dat myn tegenwoordige bedaardheid op goede gronden rust.... schoon deeze aangehaalde waarheden my allen te vooren bekend waren - kunnen 'er echter oogenblikken zyn, ik schaam my om dit te bekennen, dat ons verdoold hart door zulke dikke nevelen omgeeven is, dat deeze waarheden niet tot in deszelfs bin-

nenste doordringen.... Voor lieden die minder menschen-kennis bezitten, zou deeze bekentenis die ik ook alleen aan u doe, my uit hoofde van myn ambt zeer misdaadig maaken. Ik wil my niet verschoonen, maar wy zyn toch allen menschen - eer wy iets anders zyn... en hy, die door zyn gedrag een voorbeeld aan anderen moet geeven - moet ook zyn zwakheid kennen, om hierover te kunnen zegevieren, moet eerst de beoeffening der pligten door de invloed die zy op zyn eigen hart hebben, kennen, en gevoelen, om die aan anderen met nadruk in te kunnen prenten: ziedáár het geen voortaan de hoofdbezigheid zal uitmaaken van

Uw' vriend,

E L I U S .

Negentiende brief.
Héloise, aan Clementina.

Wel vriendin hoe maakt gy het op uw landverblyf in deeze felle koude? - Gy weet ik bemin ten sterkste het buiten leeven, maar, in den winter, wanneer de geheele Natuur dood is - wanneer alles kwynt - komt my het verblyf aldaar treurig voor: - Ik weet gy hebt uw musiek en goede boeken tot uw vermaak, maar gy kunt toch niet altyd speelen, niet altyd leezen: ik beken nog dat ik dikwerf wensch dat ik een stillen avond met u konde doorbrengen, in plaats van het woelige gezelschap waarin ik my dikwerf bevindt - en waar by myn hart somts weinig geniet. Maar het komt my echter zeer treurig voor, om op uwe jaaren dus altyd tot de eenzaamheid gedoemd te zyn....

Nimmer eens in den schouwburg te gaan – geduurende den geheelen winter geen enkele dansparty by te woonen - niet eens rond te huppelen tot vermoeijens toe...

Ik voor my beken, dat myn levendige aart somtyds zoo iets nodigs heeft tot afwisseling: want hoe meer ik my zelve bestudeer - hoe meer ik een zonderlinge mengeling in myn charakter ontdek. Somts kan ik uitgelaaten dartel zyn - en myne verbeelding geeft my alsdan stof tot duizende invallen. Waar over ik my zelven verwonder! Ik lagch, zing, plaag, en spring rond in het zelfde oogenblik.... Dan weder ben ik geheel diepen ernst – en wanneer ik by voorbeeld iets lees waarin grootsche gevoelens of daaden zyn afgeschetst – als dan klopt myn geheele hart van gevoel – ja het brand van zucht om ook zoo te kunnen handelen..... En ik vergeet geheel en al den schouwburg en alle woelende vermaaken!.... Ik kenn my zelf naauwlyks, want de tegenstrydige smaak die ik gevoel verschilt dikwerf zoo veel dat ik 'er over verbaast staa..... Somts denk ik wel eens dat ik een geheime roeping gevoel, om eens een zeer bedaard huislyk leeven te leiden - maar hoe zou ik dit kunnen leiden - ons huishouden is zodanlg ingericht dat alle dagen besteed zyn. - Mama houdt gelyk gy weet veel van menschen te zien, en uit te gaan - en ik vervul gelyk men my zegd myn plaats met eer in deeze kringen - ten minste de jongelingen betoonen my allen hoogachting. -

Apropo van de jongelingen gesprooken - ik geloof dat ik u al gezegd heb in een' voorigen brief dat ik my verbeelde een' minnaar te hebben - een alderliefst apropo zult gy zeggen!.... Nu CLEMENTINA, zoo lang ik het nog uit dat oogpunt beschouw, is 'er niet veel gevaar voor myne vryheid... Ik heb dan een' minnaar, het is de Heer S...., een schoone jongeling van twintig jaaren, vermogend, van eene aanzienlyke famielje - hy is aardig, galant, zingt en danst vry wel: bemind my ten sterkste..... wel nu.... wel nu.... my dunkt gy luistert al met den open mond, om te hooren wat ik zeggen zal..... Hoor dan CLEMENTINA, hy behaagd my niet genoeg om eens met hem als echtgenoot, het levens - pad, dat toch nu en dan zoo wel steil en hobbelig, als effen en bekoorlyk is met hem door te loopen.... Het is zulk een' langen en onafgebroken reis, die leevens reis! om dezelve *altyd* in het gezelschap van den *zelfden* man af te leggen - dat ik voor my uitspoorig veel van iemand zou moeten houden, om dezelve met hem te ondernemen: ik hou veel van de Heer S.... als wy in gezelschap zyn, hy is aldaar zyn plaats waardig - maar om hem tot myn grootste lieveling voor wien myn hart alles gevoelen zou, wat ik onderstel dat het eens zou kun-

nen gevoelen, wanneer deszelfs rechte snaar getroffen wordt te kiezen - om te zeggen dat ik hem zoo sterk bemin, dat ik buiten hem niet gelukkig zou kunnen leeven! - neen vriendin, dit is 'er verre af.... Indien hy by voorbeeld morgen op reis moest gaan, voor een' langen tyd, als dan zou my gewis by zyn afscheid een traan ontvloeijen, want ik ben altyd aangedaan by een afscheid - ik zou hem van harte goede reis toewenschen - hem zeggen dat ik hem hoop weder te zien - maar ik zou niet om zyn afzyn treuren - en zoo moet men echter elkander sterk beminnen, indien men zyn lot voor het leeven aan iemand wil verbinden om gelukkig te zyn.

Gy weet ik ben vrolyk - myne tegenwoordige levenswyze plaatst my in een' kring, waarin ik daaglyks veel jonge lieden zie - ik dartel onschuldig met hem rond - maar over het huwlyk denk ik zeer ernstig - dit is eene verbintenis voor ons leeven - die wanneer zy kwalyk uitvalt ons genoegen voor altyd vergiftigd!... en ik heb dus beslooten deeze hagchlyke kans noch in lang niet te waagen - ik ben nog zoo jong - en wil dus ook myn jeugd onder het opzicht myner ouderen vrolyk en vry genieten.... te meer, daar ik al het vermaak geniet, dat my ooit, ja veel meer

dan gehuwd zynde, immer zou kunnen te beurt te vallen....

Mama, schynt echter sterk ingenomen te zyn met de Heer S.... zy spreekt dikwerf van hem - pryst hem altyd - en noemd hem *un fort aimable Cavalier!* nu als *Cavalier*, ontken ik het niet, maar een Cavalier verzeld ons ook, maar op de eene of andere publieke plaats - en vergezeld ons des avonds weder tot aan onze wooning - maar een' echtgenoot! treedt 'er met ons in: soupeert met ons - blyft by ons slaapen - ontbyt den volgende morgen met ons - houdt voords het middagmaal met ons - houdt ons des avonds alleen gezelschap als hy dit zoo verkiest - in een woord: dit gaat zoo van de eene week tot aan den anderen ons geheele leeven door..... En dit is, wanneer wy iemand sterk genoeg beminnen, om zyn byzyn boven dat van alle anderen te verkiezen, naar myn inzien, het toppunt der aardsche genoegens.... Maar ook indien het tegendeel plaats heeft, het toppunt van ongeluk.... Dus wil ik myn geluk niet in de waagschaal stellen.

Waarlyk, door u van myn minnaar te spreeken, zou ik het geheele doelwit van myn brief vergeeten. - Men zegt, ik heb het ten minste wel eens zoo hooren zeggen, zoo zyn de jonge meisjens als zy

een' minnaar hebben! *verward van denkbeelden, vergeetachtig, los*, enz. enz. want ik zou uw geduld pynigen, indien ik u alles wilde verhaalen, wat onlangs eene oude dame aan mama hier over zeide: zy heeft toch in alles niet gelyk: laat ons zien: *vergeetachtig* - neen, neen! want ik heb immers haar verhaal onthouden - en vergeet u ook nooit myn lieve CLEMENTINA - zoo min als ik vergeet om myn kleine schoothondje en myn kanareitje eeten en drinken te geeven - maar echter zou ik haast in dit oogenblik vergeeten hebben om u te vraagen of gy een maand in stad aan ons huis wil komen doorbrengen... Dus in dit stuk heeft zy *ongelyk*!.... maar ook tevens *gelyk*. Verward van denkbeelden - ja daar is vat aan - doch ook maar zomtyds - niet altyd: want anders zou ik u zulk een ernstig vertoog over het huwelyk, dat myns bedunkens zonder eigen waan gezegd, wel tot een handleiding kon dienen, en waardig was om in druk uit te geeven, niet geschreeven hebben..... Dus moest de oude dame hier billyk eene uitzondering gemaakt hebben - en 'er het woordje *somts* of *dikwerf* by gevoegd hebben. Los! enz. enz... daar zyn wy niet geheel vry van - dog ook maar alleen in onze vlugge denkbeelden die van het eene op het andere

speelen - maar echter niet los in onze verbintenissen. Want myne vriendschap voor u is onveranderlyk!.... Dus zien wy dat alle *magtspreuken* der oude damens juist niet ont leedt kunnen worden..... Als zy gezegd had dat de jonge Meisjens praatachtig zyn, en van geen uitscheiden weeten als zy aan eene Vriendin schryven, zou ik zeggen *Amen!* want finds een uur ben ik met u bezig: Nu ik hoop u binnen kort te omhelzen: vraag aan u goede moeder dat zy u vergunne om eenige weeken by my te komen doorbrengen. Ik zal u alle mooglyke vermaak aandoen, want in de winter is het verblyf op het land akelig.... Adieu kom dan schielyk by,

Uwe Vriendin

héloise.

Twintigste brief.
Clementina, aan Héloise.

Ik heb uw brief met veel genoegen geleezen, en ben u in de eerste plaatst hartelyk dankbaar voor uwe vriendelyke uitnodiging, ik zou gaarne gebruik hier van maaken, ware het niet, dat ik myn goede Moeder in dit saisoen, waarin de avonden lang zyn, wanneer men die in eene volstrekte eenzaamheid doorbrengt niet alleen kan laaten Zy is het niet myne lieve HÉLOISE welke my hierin verhinderd – in tegendeel, zy zou my gaarne dit vermaak vergunnen: maar hoe redelyker zy over my denkt, en haar eenigste genoegen voor het myne zou willen opofferen, des te meer vordert myn pligt en myn liefde voor deeze goede moeder, dat ik om my te vermaaken haar niet van myn gezelschap en hulp die zy nodig heeft beroove: dus moet ik u voor deeze keer voor uwe vriendelyke uitnodiging bedanken.

Wat nu myn verblyf in dit saisoen op het land betreft, zo vormt gy u hiervan een ver-

keerd denkbeeld: - hoor HÉLOISE, voor my die jong en gezond ben, heeft de Natuur ook in den winter duizend schoonheden die uw oog in de steden ontglippen, - of zelfs, die gy aldaar niet zien kunt.... De lente en zomer is gewis bevalliger en boezemt meer vrolyk gevoel in: - maar den winter heeft op het land eene majestueuse grootheid, die ons ernstiger en verhevener denkbeelden voor haaren Vormer inboezemt. Wanneer ik by een helderen voormiddag eene wandeling doe - en ik beschouw de met sneeuw bedekte velden en boomen waarop de zon glinstert, ô als dan gevoel ik een diepen eerbied onstaan, voor den grooten Vormer van 't heel al: - somts in het diepste gevoel weggezonken, zie ik in het tafreel van den winter, ook het tafreel van ons leeven: - onze jeugd dartelt zoo snel voorby, als de schoone dagen der lente verloopen: - de zomer gelykt naar de rypere jaaren van onsleeven: de herfst komt, en ook eindelyk den winter, waarin alle tedere voortbrengselen verstyven - waarin ons hart even als den winter ys koud zal worden - en ook eindelyk geheel verstyven zal..... Dit denkbeeld leidt my alsdan weder op nieuw tot de aanstaande lente, die weder de geheele Natuur zal doen ontluiken - dit brengt my tot het denkbeeld der onsterflyk-

heid, wanneer ook onze ontbondene ligchaamen met een nieuwe schoonheid en glans zullen ontwaaken. Alsdan verbeelde ik my, hoe ik myn afgescheidene vrienden en bloedverwanten zal wedervinden – even gelyk twee bloemen-planten die naast elkander verdorren, maar ook naast elkander herbloeijen. Soortgelyke gedachten door de beschouwing der Natuur in den winter verheffen my somtyds tot verhevener aandoeningen, waarby myn hart meer gevoelt, dan gy ooit op uwe luisterrykste kringen, gevoelen kunt. En wanneer ik somtyds in de eene of andere hut treedt, wanneer ik zie hoe de armoedige bewooners bynaar aan alles gebrek hebben, - hoe zy verkleund van koude rondsom den haard zitten, en het natte hout dat zy opzamelde op het weinige vuur dat aan den haard ligt, te vergeefs trachten aan te blaazen. ô Alsdan krimpt my het hart weg van medelyden, – en de kleine, gift die ik hen by het heen gaan geef, doet myn hart van dankbaarheid kloppen jegens den Bestuurer van ons noodlot: alsdan zeg ik dikwerf tot my zelven: waarom ben ik zoo veel gelukkiger dan deeze lieden - ben ik dan zoo veel beter?.... En deeze vraag doet my meer dan ooit met myn noodlot te vreden zyn. – Te huis gekomen zynde vindt ik myn goede moeder, die my met de koffy of

de chocolaad opwagt. Ik ga by een goed vuur zitten en verwarm my: alsdan verlevendigd zich het denkbeeld, dat ik zoo veel gelukkiger ben dan duizenden myner natuurgenooten die zich, op nieuw voor myn geest komen: en elk genot wordt hier door vermeerderd....

Na het middagmaal speel ik een uurtjen op myn forte piäno, – dikwerf komt de Schout of onzen braaven Predikant thee by ons drinken, en een gedeelte van den avond doorbrengen - het byzyn van deeze laatste, is altyd zoo belangryk, en laat zulke diepe indrukselen na, dat ons dit een nieuw onderwerp van gesprek geeft voor het overige van den avond: - zyn wy alleen, dan lees ik wat voor myn goede moeder - en aldus verloopt den avond eer ik het zelf weet, en de meeste tyd wanneer de meid de tafel komt dekken, verwonderen wy ons, dat het reeds zoo laat is.

Aldus HÉLOISE, verloopen de dagen de eene na den anderen, eenvormig 't is waar, maar ook gerust - geen woelende vermaaken, maar ook geen kwelling, jalousy of wroeging vergiftigen myn leeven, myn hart is altyd kalm. De liefde myner moeder, de hoogachting welke ik aan de Heer ELIUS toedraag, als ook myn vriendschap voor u, zie daar de zachte aandoeningen welke myn hart kent. - Denk échter niet, dat ik on-

gevoelig zoude zyn voor de vermaaken myner jaaren, byaldien ik my in de gelegenheid bevond om dezelve te genieten - neen, ik zou als dan met u rond huppelen - somts in den schouwburg gaan – speelpartyen bywoonen - en al het geen doen waar mede men in de goede waereld zyn leeven verslyt, - in deze maalstroom van afwisselende vermaaken weg gesleept, zou ik het voorbeeld van anderen navolgen. Maar ik geloof echter dat myn hart by dit alles minder voldaan zou zyn dan thans, nu het minder beuzelende behoefte heeft. - Geloof my vrindin, voor my, die in myn braave moeder tevens eene tedere vriendin vindt - voor my die veel van eenzaame wandelingen hou, die vermaak vindt om rondsom my heen te zien, en de Natuur gade te slaan; voor my die die den winter avond in onzen eenvouwige kleine vrienden kring, of met een goed boek weet te korten; heeft ook in dit jaargety het verblyf op het land duizende genoegens - ten minsten het verveelt my nooit - en dit is naar myn inzien veel: want verveeling schynt my toe de treurigste toestand der ziel te zyn: en het is toch zeker dat, naarmaate wy ons geluk van anderen doen afhangen, naar maate onze betrekkingen uitgestrekter zyn - des te ligter loopen wy gevaar om door duizende kleinigheden by voorbeeld

door een party welke verbrooken wordt, door het wegblyven van iemand die wy verwagten, of iet soortgelyks loopen wy gevaar om verveeling te ondervinden: terwyl ik hier vry leevende al myn luimen opvolg - geen partyen zie verbreeken - vermids wy die niet maaken - terwyl wy voor het klein getal lieden met wien wy omgaan, eeven zoo noodzaaklyk zyn als zy voor ons: en daar dit dus een soort van wederzydsche behoefte is geworden, stellen wy elkander nooit te leur. - Gy zyt in een anderen kring geplaatst, geniet dus de genoegens welke hy u aanbiedt, waakt echter over de rust van uw hart, en over de vriendschap van

Uw' vriendin,

C L E M E N T I N A .

Een-en-twintigste brief.
Adelson, aan Elius.

Uw brief die ik met aandacht gelezen heb, heeft een' diepen indruk op myn hart gemaakt, en heeft my tevens eerbied voor u ingeboezemd. - De troostgronden waarmede gy u zelven opbeurt, zyn grootsch, en rusten op onwankelbaare beginselen: ik beken echter, dat verhevene zielen alleen vatbaar zyn voor deeze aandoeningen. – In de eerste oogenblikken toen de smart u geheel overmeesterde, wendde ik alles aan om de rust aan uw hart weder te geeven, echter was ik niet vatbaar om u die bedaarde koelbloedigheid in te boezemen, die in uw' brief zoo sterk doorstraalt, en waarover ik my het meest verwonder: en waar voor ik tevens niet geloof dat ik vatbaar zou zyn, ik bouwde al myn troostgronden op de onschuld van uwe gade.... want ik voor my gelyk by zwaare schokken naar hem die met de golven worstelende, elke zwakke halm die aan den oever staat, aangrypt om zich te redden.... Maar

gy, integendeel myn vriend, gy ziet dat u den laatsten halm ontzinkt – en gy blyft echter bedaard..... Dit is veel grooter: schoon ik my verheug om uwe standvastigheid van ziel, schoon ik u bewonder.... geloof ik echter niet, dat ik uw gedrag zou kunnen navolgen: myn character slaat meestal tot uitersten over - ik zeg u dit niet om uwe standvastigheid te verzwakken - dit zou niet alleen niet vriendschappelyk maar dit zou zelf onmenschelyk zyn!... maar ik wil even openhartig zyn dan gy waart - en my niet grooter vertoonen dan ik werklyk ben: - en beken u dus dat ik niet geloof dat ik immer voor zoo veel bedaarde koelbloedigheid, berekend zou zyn. – Hoe! indien het mooglyk ware dat myn geliefde, my ooit ontrouw wierd, dat zy haare eeden vergat... ô! ik kan dit denkbeeld niet dulden, en gevoel hier by - dat het veel ligter valt om troostgronden voor een ander op te spooren, dan zich zelve te troosten. Echter beken ik dat uwe aanmerkingen over de wisselvalligheid van 's menschen geluk my zeer juist voorkomen: en dat by aldien zulke beginselen algemeen aangenomen wierden, men de menschen minder zou hooren klaagen over beuzelingen: of over het gemis van het een of ander goed, dat de Voorzienigheid hen aan een' anderen kant zevenvouwig vergoed.

Gy weet ik heb ook de ramp leeren kennen, na dat ik in weelde en overvloed opgebragt was; ik kende toen den volzin noch niet van het woord *behoefte* - gewoon om alle myn wenschen zoo dra ik die vormde voldaan te zien – wist ik niet wat ontbeeringen waren – myn vader stierf en liet myn moeder een aanzienlyk vermogen na – haare goedhartigheid welke een lokaas was voor verscheide laaghartige tafelschuimers die zich in schyn van vriendschap by ons indrongen, aan haare tafel aten; haare kelder leegden; haar geld rond zettède op intressen, die nooit betaald wierden: - en zich van haar laatste vermogen wisten meester te maaken, wanneer zy haar een Fabriek verkochten, welke een goed bestaan zou opbrengen - dààr dezelve niet eens de daartoe nodige onkosten goed maakte - het geen haar eindelyk noodzaakte om dezelve met twee derde verlies te verkoopen - terwyl deeze schynvrienden na haar in diepe armoede gedompeld te hebben, haar aan haar noodlot overlieten: en zich niet meer over haar bekommerde. Op myn achttiende jaar was ik dus arm, zonder vrienden of bloedverwanten die eenig belang in my stelde; of my een middel aanweezen om langs den eenen of andere weg myn bestaan te vinden: de diepe droefgeestigheid waarin myn moeder bestendig gedompeld ware, was

ook juist niet geschikt om my het een of ander middel te doen uitdenken dat ons beiden aan deeze beklaaglyke omstandigheid ontrukken kon. Geduurende een maand mengde ik myn traanen met de haare, wy zagen elkander zuchtende aan: en voleinde den dag even zoo droefgeestig als wy die begonnen...

Op eens ontwaakte het gevoel in my: ‘hoe! zal ik dan om laaghartige wezens, die in staat waren om eene goedhartige vrouw te misleiden, en van haar vertrouwen misbruik te maaken, dan voor altyd het geluk van myn leeven verwoest zien!.. Is 'er dan geen middel ter redding meer over? Ja! sprak ik voords tot my zelven, 'er zyn immers meer lieden die ongelukkig worden - indien zy zich allen den gantschen dag opslooten - en zich geheel aan de maatschappy onttrokken, zouden zy van gebrek omkomen!.... En dit zou ook in myn geval de helsche zegepraal der schurken vergrooten, die my al myn vermogen ontroofden? - en ook aldus myn goede moeder in ramp te zien weg kwynen, dit is eene foltering die ik niet langer verduuren kan.’ - Ik besloot dus om in de wyde waereld myn geluk te beproeven. Ik zocht een Comptoir, boodt my by verscheide lieden aan – sommigen stonden my naauwlyks ten andwoord, andere

deeden my schoone beloften, - doch kwamen dezelven niet na: Ik herinner my hier, dat ik my ook eens by myn oom, zynde een ryk koopman, die een zeer groot Comptoir heeft vervoegde, en hem verzocht om my op hetzelven te plaatsen: - hy andwoorde my op een' stuggen toon: ‘dat dit het gevolg was van al het gastereeren dat myn moeder gedaan had: - dat al die panlikkers die ons vermogen verteerd hadden, ons nu ook konden helpen: - dat hy niets doen kon. - Maar myn hemel lieve oom (andwoorde ik hem op een' toon, die hem duidelyk te kennen gaf dat myn eigenliefde gekwest was,) ik vraag u immers noch voor my, noch voor myn moeder, om een aalmoes of liefde-gift, - ik barst immers niet in klagten tegen u uit, maar verzoek u alleen om op uw Comptoir geplaatst te worden, en aldaar eenige belooning van u te ontvangen, voor den arbeid die ik verrichten zal: dit verzoek heeft immers niets in zich dat u hoonen kan: men neemt een vreemde dit niet kwalyk, en ik had gehoopt dat gy my in myn billyke pooging om voor myn goede moeder te arbeiden, ondersteunen zoudt.’

Hy wierd kwaad en hernam op denzelfden hoonenden toon: zy heeft zich zelf en u ongelukkig gemaakt: en moet nu ook de gevolgen hier-

van ondervinden.... Als iemand door zyn eigen schuld ongelukkig wordt, alsdan heb ik geen medelyden....

'Wel nu oom hernam ik, (met een gevoel van verontwaardiging,) vermids ik u niets vroeg dan het geen elk mensch, en nog meer elk ongelukkige recht heeft om aan zyn medemensch te vraagen: en dat gy my met verwytingen overlaadt zal myn byzyn u nimmer weder tot last zyn...'

Ik verliet hem met het vaste besluit van nooit weder een voet by hem te zetten, en overtuigde my tevens, dat in geval dat men zich in de eene of andere moeijelyke omstandigheden bevindt, niets dwaazer is dan zyn toevlucht by ryke bloedverwanten te neemen - in plaats van in hun deelnemende vrienden te vinden - vindt men alleen yskoudde harten - die door hunne bitse verwytingen de foltering nog verzwaaren die ons drukt: ô zeide ik tot my zelven, veel liever by vreemden, zy zullen ten minsten ons leed niet verzwaaren door hoonende verwytingen.... Ik moest nog veele zwarigheden doorworstelen, eer het my gelukte om iets te vinden, waar door ik een genoegzaam bestaan voor my en myn goede moeder vondt: gy weet alle beginselen zyn moeijelyk, eindelyk gelukte het my, om den post te verkrygen die ik thans heb: - en schoon dezelve ons juist niet in overvloed doet lee-

ven betuig ik u echter: dat ik zoo vergenoegd ben in myn noodlot, als ik dit immer met de grootste schatten had kunnen zyn. Ja vriend, de arbeid is my zelfs een behoefte gevonden - en ik zou myn tyd in het midden der overvloed niet beuzelend kunnen doorbrengen: - ik denk ook aan niets minder dan aan myn voormaalige rykdom, wanneer myn moeder somts met aandoening hier van spreekt, en zich zelven verwyt dat zy my in de noodzaaklykheid gebragt heeft om aldus voor ons beiden te arbeiden: stel ik alles in het werk om dit aandenken uit haar geheugen te verbannen, door haar te verzekeren dat ik volmaakt met myn levenstand te vrede ben - en de voorgaande rykdom slechts als een droom beschouw....

Gy ziet dus vriend, dat ik juist niet tot die zwakke stervelingen behoor, die voor de minste ramp bezwyken. - Neen de hemel zy dank dat hy my sterkte van ziel genoeg gegeeven heeft, om de meeste rampen des leevens met een wysgerig oog te beschouwen: maar 'er is echter één snaar van myn hart, die zeer gevoelig is - de liefde heeft die gespannen, en de minste onstelling derzelve, zou den diepsten indruk op myn geheel aanzyn maaken: - en myn geluk voor altyd verwoesten,vergeef deezen wydloopigen brief aan

Uw' vriend

A D E L S O N

Twee-en-twintigste brief.
Elius, aan Adelson.

Myn koelbloedige bedaardheid verwonderd u, gy noemt die grootheid, terwyl dezelve slechts een natuurlyk gevolg is der aandoeningen welke ik u in myn' laatsten brief voorstelde. 'Er zyn sommige gevallen in het leeven waarin men het beste doet zyn al te sterk gevoel te smooren, en de troost aan te neemen, die de rede en den Godsdienst wier troostgronden geen zwakke halmen, maar onwankelbaare steunpylaaren zyn, ons aanbieden. Ik beken dat men zich meestal by den loopbaan die wy als denkende menschen in dit leeven intreeden, het geluk voorsteld, waar voor ons hart naar deszelfs stemming het meeste berekend is: - deeze, zoekt zyn geluk in rykdom en grootheid, een ander in luisterryke eerambten, - geene weder voor een verfynder genot berekend, in het bezit van een geliefd voorwerp.... Wanneer wy nu de uitkomst deezer verschillende wenschen gade slaan, alsdan, zien wy, dat de meeste derzelven of onvol-

daan blyven, of zeer kort genoten worden: de voorzienigheid schikt ons juist niet altyd het lot toe, dat wy voor ons zelven zouden uitkiezen - ja, het gebeurd zeer dikwerf: dat wy op onzen levensweg geheele anderen paden bewandelen, dan die wy ons voorgenomen hadden te betreden: - en hoe vaak vinden wy ons ongeluk in dezelfde gebeurnissen, die na ons kortzichtig verstand juist het middel zouden zyn, om ons het toppunt van geluk te doen bereiken. Ik zou u dit met verscheide voorbeelden kunnen bewyzen – maar ik zal my alleen bepaalen by het geene ik u verhaalde in een myner voorige brieven, naamlyk, van de heer SALVINI, die zich door de zwangerheid zyner gade, welke hy teder beminde aan het toppunt van geluk geloofde te zyn, terwyl juist het blyde oogenblik, waarin hy zich toejuichte van vader te worden, al zyn geluk verwoeste: door hem zyne geliefde gade te ontrukken, door de gevolgen haarer verlossing. - ô Vriend, wy zyn zulke kortzichtige stervelingen, en weeten zoo weinig ons noodlot te berekenen, dat wy dikwerf duizelen by de onverwagte gebeurnissen, die aan ons lot eene geheele andere wending geeven.... Rampzalig de mensch die door de overmaat van zyn lyden bezwykt: - terwyl de wysgeer, terwyl de christen vooral, troost-gronden schept

uit eene onuitputtelyke broni... dáár den christelyken Godsdienst hem leert: dat het opperste Wezen onëindig is, en dat wy dus met ons kortzichtig verstand zyn wyze oogmerken niet doorgronden kunnen: dat hy de algemeene vader van het menschdom is, die het heil en geluk van alle zyn schepzelen bedoelt, en dat zyn voorzienigheid alles bestuurd: - dat ons zonder zyn wil niets bejegenen kan en dat dus ook de smart, waar onder wy zuchten, dikwerf de heilzaamste uitwerkingen heeft op ons wezenlyk geluk: en op de verbetering van ons hart. - Den christelyken Godsdienst leert ons verders, dat wy in het midden van onze rampen niet verlaaten zyn, dat een weldaadig en liefderyk vader ons gadeslaat; dat hy elke worsteling ziet; elke zucht hoort die in het verborgen aan onzen beangsten boezem uitvlucht: - dat hy elke traan telt die aan ons oog ontvloeit - en altyd bereidvaardig is, om onze klagten aan te hooren - dat hy die nooit moede wordt dat hy ons gelyk een' getrouwen vriend eene krachtdaadige hulp betoond - en ons hart troost, dáár, waar alle menschelyke hulp verr' te kort schiet: dat hy wanneer wy in eenzaame woestenyen geheel treurig rond dwaalen, ons oog op blyder vooruitzichten doet staaren, daar zyn vaderlyke goedheid ons toeroept en verze-

kerd, dat ons lyden korstondig zal zyn, dat deeze waereld onze waare bestemming niet is: - dar wy in het groot onze levensreize even zoo volbrengen, als wanneer wy van de eene naar de andere plaats reizen, in welke afstand wy niet alleen bloeijende oorden en schaduwryke bosschen, maar ook somts eenzaame heiden of zandwegen, moeten doortrekken: - of ook moeijelyke en steile bergen overgaan.... Wanneer de mensch aldus den christelyken Godsdienst beschouwd, die uit dit oogpunt beschouwd, de zegepraal van het menschelyke lyden kan genoemd worden: ô hoe veel, hoe onëindig veel troostgronden vindt men alsdan niet in denzelven? - Door hoe onëindig veel genoegens zien wy ons alsdan nog omringd terwyl wy luidkeels over het smartelykste gemis klaagen.... By voorbeeld vriend, om by my zelve een oogenblik stil te staan. - de verwoesting van myn huislyke rust deedt my 't is waar in de diepste smart verzinken.... Geloof niet dat ik nog onverschillig voor dit gemis ben: neen, ik zou alles wat ik bezit geeven om hiermede de verzekering van de onschuld myner gade te koopen.... Vergeef myn zwakbeid, hier ontrolt my ondanks my zelven een traan.... Ik zal een oogenblik adem haalen....

Nu, behalven deeze soltering geniet ik alles wat een verstandig wezen immer op

deeze waereld zou kunnen begeeren - gezondheid, terwyl duizende myner medemenschen op een smartelyk ziekbed weg kwynen. - Een middelmatige leven-stand die my duizende genoegens geeft die andere misschen - myn tafel is altyd van goede spys voorzien, terwyl zoo veele myner natuurgenooten in armoede zuchten of het hoonend medelyden der voorbygangers moeten afsmeeken: - Ik heb eene aangenaame wooning, eene bekoorlyke tuin die my de eêlste groenten en vruchten oplevert; alwaar ik in den vroegen morgen de eerste straalen der zon zie opkomen; en alsdan in stilte myn morgen-offer aan den Schepper en onderhouder van 't heelal kan toebrengen, met dat der zingende vogel chooren. - en myn oog zich verlustigd in de uitgestrekte valeyen en bergen die rondom dit kleine plekjen gronds liggen, – des 's avonds zie ik met verrukking de laatste straalen der ondergaande zon op de toppen der bergen glinsteren; terwyl helâas duizende myner medeschepselen hun leeven in eene duistere, en bynaar halve onderaardsche wooning moeten doorbrengen: alwaar nooit de verkwikkende straalen der morgenzon doordringen.... Terwyl zij zeer zelden de Natuur in haare schoonheid zien, dáár huislyke omstandigheden hen bestendig aan deeze sombre verblyven kluisteren. De

hemel schonk my eindelyk eene opgeruimde ziel: die denken, werken, en genieten kan: een voorrecht, dat insgelyks veele myner natuurgenooten in een minder graad bezitten.

En zoude ik nog ordankbaar weezen,
En altyd klaagen om myn lot!
Zou ik Gods liefde zoo oneindig.
Niet danken voor al 't heil genot?...
Zou ik zyn goedheid niet waardeeren,
Daar hy my vaderlyk bemint! -
Zou ik mismoedig altyd treuren,
Wyl ik een doorn aan 't roosjen vindt?
ô Neen, ik zal niet morrend klaagen
Schoon my somts solt'ring wierd bereid –
Schoon smart myn oog een traan ontrukte
Dit waar de snoodste ondankbaarheid...
Natuur gevoelt ook wisselingen,
Hier dort het loof in bosch, en dal –
De blyde lente ontluikt dáár weder,
Nu bloeit en groent zy overal...
De lucht is niet aanhoudend helder,
Nu stormend zwart, of donker graauw,
Maar ná den donder, ná den stormen –
Wêer opgeklaard en helder blaauw.
Ook zoo is 's menschen lot op aarde,
Aan wisselvalligheid ten doel:
Maar slaat hy d'oogen op Gods goedheid
Hoe veel vindt dan zyn kiesch gevoel,
Dat hem nog waar genot kan schenken,
Hoe veel geluk wierd hem bereid -
Dat memand zich dan schuldig maaken
Aan laage en snoode ondankbaarheid. –

Ziedaar de troostgronden die den christelyken Godsdienst, toegepast op de omstandigheden van ons leeven my aanbiedt - dezelve zyn onwankelbaar - want men zou nog zeer veel genoegen die ik geniet kunnen missen, zonder reden te hebben tot klaagen...

Ik vorm de hartelykste wensch voor uw geluk - als ook dat de hemel u behoeden zal voor zwaare folteringen - het lot der menschen is verschillend! niet allen worden zy op de zelfde gevoelige plaats getroffen... geniet dus de genoegens van het leeven zoo lang zy zich aanbieden met een dankbaar hart en wapen u met standvastigheid tegen minder kalme dagen. Noem my nooit groot, want ik ben niets dan een' zwakken sterveling die zeer dikwerf reden heeft over om zich zelven te bloozen. Vaarwel, leef gelukkig en geloof my oprecht,

Uw vriend,

E L I U S .

Drie-en-twintigste brief.
Karel, aan Héloise.

Gy hebt my verzocht lieve zusjen, dat ik, wanneer 'er de eene of andere belangryke gebeurnis voorviel, - u die melden zou. Welaan ik voldoe met vreugd aan uw verlangen. Het geen 'er deezer dagen te Parys gebeurd is, houdt den aandacht van alle inwooners, ja waarlyk ook die van de meeste schoone meisjes en vrouwen gaande. Gy zyt toch geen vreemdeling in Jerusalem – en zyt door de publieke papieren onderricht geworden van de onverwagte komst van BUONAPARTE in Frankryk. - Maar gy kunt u geen denkbeeld maaken van de algemeene geestdrift die zyn komst veroorzaakte. Hy is thans te Parys en alle dagen zyn feestdagen: niet dat dien held de algemeene hulde uitlokt, in tegendeel, hy zoekt zoo min mooglyk de oogen tot zich te trekken; maar alle harten snellen hem te gemoet; alle oogen zoeken hem; alle beenen zyn in beweeging om hem te vinden, alle stemmen verheffen

zich ten hemel met het luide geroep van *lang leeve* B U O N A P A R T E !.... En oud en jong, arm en ryk, meisjens en vrouwen, mengen deeze kreet der vreugde onder elkander....

Nog onlangs schreef ik u dat 'er in Parys eene algemeene onverschilligheid heerschte omtrent de politieke zaaken, waarover slechts weinig lieden, meestal uit belang zich meer bekommerde.... Men liet het Staats-schip zorgloos ginds en herwaards slingeren – zonder zich langer te kwellen wie het zelve bestuurde: dáár de ondervinding geleerd had, dat lieden die zich kundig noemden, het roer ontnomen hadden aan lieden die zy van onkunde beschuldigde - terwyl deeze op hun beurt het zelve ook tegen steile klippen deeden stooten - in een woord, de aanhoudende geweldige schokken die de Republiek onderging had natuurlyk de onverschilligheid der burgers ten gevolge. - Maar nu eenslags door de komst van den held uit het Oosten, als uit eene diepe sluimering ontwaakt gloeit de geestdrift in aller harten – de hoop vertoond zich op aller gelaat - terwyl men hem als de Redder van het Vaderland beschouwd.... ja men hoort, men spreekt thans in alle kringen van niets, dan van B U O N A P A R T E !.... Ik heb hem ook gezien H E L O I S E , en zyn diepdenkend

scherpziend oog, zyn ernstig gelaat, zyn voorhoofd waarop grootheid en verhevenheid van ziel te leezen is: boezemt belang, hoop en vertrouwen in.... en hy zal gewis deeze hoop niet te leur stellen.... voor groote onderneemingen vatbaar, zal hy die ook ter uitvoer brengen. Op gisteren was ik in den Schouwburg, na verloop van een half uur viel juist myn oog op eene Loge, alwaar hy zich in een hoek geplaatst had, in een eenvouwig burgerlyk gewaad; maar ik herkende hem echter; en zei dit aan iemand die naast my stond. Eensslags ging dit van mond tot mond, en de algemeene geestdrift deedt ook hier Appollo'stempel weêrgalmen van het luide geroep van *lang leeve* BUONAPARTE!.... Maar in het tweede bedryf van het stuk was hy stil heen gegaan om zich aan deeze openlyke eerbewyzen te ontrukken.

Deeze zedigheid is vooral een trek die zyn charakter kenschetst - ja, zy is het kenmerk van alle groote mannen. Onlangs had ik gelegenheid om eene zitting in het Nationaale Instituut by te woonen. - Maar de zedigheid en bescheidenheid waar mede men aldaar de werken van anderen beoordeelden, waar mede de leden hunne gevoelens voordroegen, maakte een zonderling contrast met de vrye beöordeeling, en de eigen waan van veele onzer

jonge dichters en schryvers!.... Hoe klein komen zy my voor in vergelyk van die groote mannen die zedigheid als de eerste deugd beoeffenen.... Grootsche voorbeelden brengen ons tot nadenken lieve HÉLOISE, en sinds eenige dagen ben ik dezelfde niet meer – een ongewoon vuur stroomt door myn aderen - alles wat my omringd schynt door dien zelfden gloed bezield. - Myn Oom, gy weet dit, is zeer patriottisch, en sinds de komst van BUONAPARTE schynt hy tien jaaren jonger geworden te zyn - hy spreekt van niets, anders en ontgloeit myn geestdrift nog sterker - ik herhaal het u, ik gevoel een zucht tot het verhevene in myn hart ontbranden, die ik nimmer te.vooren kende!... hoe zoude ik ook laauw en koel deeze algemeene geestdrift kunnen aanzien die aan alles leeven geeft, en op alles invloed heeft? –

Op de openlyke wegen wêergalt de lucht door de luide kreet der vreugde - in den Schouwburg vereenigd zich konst en gevoel - zy spannen alle hunne krachten in, om aan den held door aandoenlyke tooneelen, door de betoverde toonen van het maatgeluid, gestemd op de krachtigste woorden, de algemeene vreugd te openbaaren. Op alle groote byeenkomsten worden hem openlyke hulde toegebragt, de dichtader schynt zich te verlevendigen, of te ontgloeijen, want ver-

scheide lieden draagen hem in dichtmaat hun gevoel toe - deeze vaersjes zyn niet allen schoon, maar men vindt in dezelven echter de taal van het hart... Wie zou dus midden in zoo veel geestdrift ys koud kunnen blyven? - Ik voor my beken dat my dit zoo treft dat ik sinds eenige dagen alle myne gewoone bezigheden, als ook verscheide commissies die ik op my genomen had, vergeeten heb.... Nu, dit kan men ook daaglyk doen - maar de komst van BUONAPARTE kan men slechts in die oogenblikken van geestdrift vieren. A dieu lieve HÉLOISE! ik weet dat gy even zoo denkt dan ik, en dus zal dit verhaal u niet onaangenaam zyn. Ik sluit uw brief in die van myn Ouders, verzeker hun nogmaals van myne hoogachting en geloof my altyd,

Uwe liefhebbende Broeder

KAREL.

Vier-en-twintigste brief.
Adelson, aan Elius.

Uw laatste brief heeft my de zuiverste vreugd doen smaaken, die ooit het gevoel eener oprechte vriendschap aan ons hart kan schenken. Uwe wysbegeerte is grootsch en verheft ons boven de gewoone rampen van het leeven - de wyze waarop gy den Godsdienst op dezelve toepast, is niet alleen zeer overtuigend, maar ook tevens zeer eenvouwig en troostryk. - En by aldien alle christen -leeraars uw voorbeeld navolgden, welke heilryke uitwerkselen zou dit niet op het maatschappylyke geluk hebben? Welk denkend wezen zou zyn eerbied kunnen ontzeggen, aan eenen Godsdienst, die ons in alle omstandigheden van het leeven tot baak, tot steun en troost kan strekken?... Maar vriend, vergun my om het u te zeggen: maar weinige leeraars hebben uw kiesch en overtuigend gevoel - uw menschenkennis en ondervinding - gy verstaat de zoo zeldzaame konst om alles in een belangryk dag-licht te

stellen - terwyl veele leeraars zich met afgetrokkene beschouwingen bezig houden die het hart ys koud - en een vreeslyke tusschen-ruimte laaten tusschen den Godsdienst, en het maatschappylyke leeven, die den mensch die zyn pligten als christen wil vervullen, uit alle zyne gezellige verbintenissen losrukken, en hem al de waarde derzelver willen doen vergeeten: terwyl zyn hart echter veel hierby gevoelt: en dus aarselt hy om den raad der stuggen redenaar te volgen, die hem eenzaame dorre paden als den weg tot zyn geluk aanwyst.... ô Gy kunt u niet verbeelden, hoe veel de Godsdienst op zulke eene dorre wys beschouwt, 'er door verliest: by elk denkend mensch die kies gevoelt...

Gy daarentegen, verbindt onze maatschappylyke betrekkingen met de pligten van den Godsdienst - alles wordt door u eene onaf-gebrookene schakel van waarheden, die invloed op ons geluk hebben - gy beschouwt: de mensch gelyk hy werklyk is, en doet hem handelen gelyk hy werkelyk handelen kan... Gy ontrukt hem niet aan het onschuldig genot des levens: integendeel, gy leert hem om dit genot te waardeeren - gy boezemt hem dankbaarheid in jegens het opperste wezen van wien hy zoo veel weldaaden ontvangt... En dankbaarheid wordt dus het beginsel waaruit zyn eerbied voor den Godsdienst en

zyn bereidwilligheid tot het beöeffenen dier pligten, die ons geluk alleen kunnen vermeerderen, voortvloeit.... Hier spreekt het hart - en het kieschte gevoel kan zyn neiging opvolgen....

Gy ziet dat ik uwe troostgronden besef, en dat ik dus ook niet meer twyffel of dezelve uit uw hart voortvloeide....

Ook ik, zal met een dankbaar hart de genoegens van het leeven genieten, want ik, zou ook zeer ondankbaar handelen, indien ik dezelve niet op prys stelde.

Door myn arbeid geniet ik een matig bestaan, waardoor ik myn goede moeder onderhouden kan - ik geniet duizend genoegens die anderen ontbeeren, of waarvoor zy ongevoelig zyn – de hemel heeft my een hart geschonken, dat gevoelig is voor de schoon-heden der Natuur - ik beschouw met verrukking de ontluikende lente - elke bloem trekt myn aandacht en doet my tot haaren grooten Schepper opklimmen - wanneer ik haar konstig samenstel gade slaa en haare verschillende couleuren beschouw: in een woord wanneer ik alles wat my omringd van het eenvouwdigste veldviooltje, tot aan den trotstere ceder toe aandachtig beschouw, is elk halmpjen, elk bloempjen, elke blaadjen, elke plant een konststuk, dat door geen menschelyke handen kan nageboost worden: –

't is waar de konst heeft het verre gebragt: maar van nader by beschouwd is het verschil zoo groot, als 'er tusschen het alles bestraalende hemellicht, en de zon is, die men ons op het mariönetten tooneel verbeelt.

In myne eenzaame wandelingen vindt ik vermaak, om dit alles gade te slaan - ik smaak duizende genoegens waarvoor veele lieden niet vatbaar zyn.

Ook de liefde dat kiesch gevoel, dat ons geheel aanzyn bezield, maakt my recht gelukkig - nog onlangs deedt dit gevoel my eenige uuren genot smaaken, waar by niets kan evenaaren...

Eenige dagen geleden ging ik een tourtje naar B..... doen. Na dat ik eenige bezigheden aldaar verricht had, deedt ik in den nameidag eene wandeling in het bosch - naauwlyks had ik eenige laanen in hetzelve doorgewandeld, of by het inslaan van een zylaan zag ik in het diepst van het bosch een meisjen zitten, met een kind dat voor haar stond - een onbekend gevoel trok my derwaards - en nader by komende, klopte myn hart geweldig: - ik stond eenige oogenblikken stil, als by my zelven, beraadslaagende of ik haar wilde ontwyken: maar het denkbeeld, ik ben immers ook niet menschenschuw, genaard met een geheime aandoening trok my

derwaards. - Tot dat ik op weinig treden genaderd zynde, met de levendigste vreugde ontdekte dat dit myne CONSTANTIA was.

Deeze onverwagte ontmoeting, de gulle blydschap die zich op haar gelaat vertoonde, dit alles deedt my, de sterkste aandoening ondervinden: ik sloot haar in myn armen, en riep in verrukking uit: lieve CONSTANTIA welk een geluksgod doet my u hier ontmoeten?.... ô Vriend, men moet beminnen, met drift beminnen om zich zulk een wellustig oogenblik te beseffen: wy staarde elkander sprakeloos aan, en het zachtste genoegen waar voor deugdzaame zielen vatbaar zyn, straalde uit onze beider oogen.... Gy weet dat myne geliefde te D.... by haar ouders is, - maar zy was voor eenige dagen te B.... by den schout gelogeerd, en was met zyn zoontjen een wandeling in het bosch gaan doen, alwaar ik haar ontmoette.

Wel had gy my dit niet kunnen schryven, vroeg ik haar op een' zachten toon? - ‘Myn reis kwam zoo onverwagt op, hernam zy – dat dit niet mooglyk was - en daar ik hier maar weinig dagen blyf, zou ik u dit niet geschreeven hebben, vermids ik weet dat uwe bezigheden u zelden toelaaten om in de week uit de stad te verwyderen.’

Ik omhelsde de lieve kleine die zy aan de hand had - dit gaf weder stof tot een zeer belangryk gesprek waarvan de liefde de tolk was.... de aangenaame oogenblikken die wy met elkander doorbragten, verliepen zeer snel - en den avond begon te vallen, toen wy elkander nog duizend dingen te zeggen hadden.... Ik bragt haar by den schout – en het oogenblik van scheiden was dáár: wy verlieten elkander na dat wy wederzyds de belofte van liefde en trouw vernieuwd hadden.

Ik herhaal het, men moet beminnen om de waarde van zulke oogenblikken te beseffen... Dat hy die aan rykdom en grootheid gehecht is, daarin zyn wellust vinde: myn hart kent geen grooter genoegen dan dat de liefde en vriendschap my schenkt.

Dit is myn rykdom, myn geluk,
Ja al myn wellust in dit leeven
Dit is myn troost in ramp en druk,
Als stormen om myn schedel zweeven....
En ook in zalige oogenblikken,
Als 't lot my gul en vriendlyk wenkt
Wanneer geen ramp myn hart doet schrikken
En 't lot my kalmte en zielrust schrikken
ô Dan verfynt de zuivre liefde,
En waare vriendschap myn genot -
De pyl die eens myn boezem griefde,
Geeft meerder wellust aan myn lot -

Terwyl de vriendschap frissche bloemen,
Alöm verspreidt, en samen vlecht;
Kan ik myn lot gelukkig noemen:
Daar liefde en vriendschap my, aan 't wislend leven hecht...

Met deeze gevoelens ben ik

Uw Vriend,
A D E L S O N .

Vyf-en-twintigste brief.
Héloise, aan Karel.

Uw laatste brief heeft my veel genoegen gegeeven, in dezelve vind ik myn Broeder gelyk ik hem wenschte: verstandig, denkend, van al het beuzelende dat hem als man misstaat bevryd, in een woord zoo gestemd, dat hy aan het schoonste en verstandigste meisjen zou kunnen behaagen.... en het zelve ook verdienen zou. - Hoe zeer heeft my uw geestdrift, als ook de schets die gy my van geheel Frankryk geeft, getroffen: - liefde tot het Vaderland schynt my toe het edelste gevoel te zyn, dat ooit een denkend wezen bezielen kan - dit verheft ons tot de grootste en verhevenste poogingen, waarvoor een edele ziel vatbaar is. - Ook wensch ik Frankryk van harte geluk met de terugkomst van BUONAPARTE! want de held die reeds zoo veel voor zyn vaderland deedt, zal ook in deeze hagchelyke oogenblikken alles aanwenden om het zelve te redden.... Hoor KAREL, schoon ik niet tot het geslacht der

helden behoor - schoon ik niet in hunne groote daaden deelen kan, en slechts de hulde van het hart kan aanbieden, of even als andere meisjens bloemkransen vlechten kan, ter eere der groote mannen, die door hun voorbeeld en daaden, de algemeene hoogachting verdienen: zoo klopt echter myn geheele hart, met een meer dan gewoon vrouwlyk gevoel, op het verhaal van alles wat verheven en grootsch is. - Ik vergeet als dan myn sexe en wenschte somts, om ook in de gelegenheid te zyn, van door de eene of andere daad te kunnen uitmunten: Ik beken dat deeze wensch dwaas is in het hart van een jong meisjen, dat op zyn best genomen berekend is, om door haare gezellige deugden, de geenen die haar omringen gelukkig te maaken: somts ga ik zoo verr' dat ik my beklaag, dat de Natuur ons zulk een' engen kring voorschreef, die wy meestal nog beuzelende doorloopen moeten; terwyl zy aan de mannen de ruime loopbaan der wyde waereld open zette; om zich in dezelve naar hun welgevallen te onderscheiden: 't is waar, 'er leefde eertyds ook groote vrouwen! – maar de luisterryke eeuw dier heldinnen is voorby - en ook kan ik juist niet zeggen, dat dit soort van grootheid my als vrouw zynde, behaagen zou, vermids men hier by al zyn zachtaardig gevoel zou moeten on-

derdrukken - want eene vrouw in het midden der strydende helden!.... eene vrouw welke zich beyverd om den dood rondsom haar te verspreiden!.... welke onverschrokken staat, schoon zy het bloed ziet stroomen uit de wonden welke zy toebragt!.... welke midden onder de oorlogs-donders, de bange kreet der gekwetste en stervende koelbloedig aanhoort - neen, zulk eene vrouw komt my voor een gevoelloos schepsel te zyn; dat geheel van de zachtaardigheid ontaart; welke de Natuur haar schonk... zulk eene vrouw, zy moge in de geschiedrollen eene luisterryke plaats bekleeden - heeft in myn oogen echter niets bevalligs voor het maatschappylyke leeven: zy schynt my toe goed te zyn om op een treffend schildery te schitteren - maar niet om van naby die geestdrift en dat gevoel in te boezemen, dat alle harten wegsleept, en aan zich hecht, door de wezenlyke diensten die men beweezen heeft....

Ik beken by het naleezen van dit alles, dat ik voor de meeste lieden wartaal zou schryven, en echter lieve broeder is dit geen wartaal voor my; en het zal dit hoop ik ook niet voor u zyn: - myn hart gevoeld dit zoo en wordt ontgloeit door alles wat grootsch en edel is! - En ik geloof waarlyk, dat ik iets van het charakter bezit, van DONNA ELVIRA in het Treurspel van *de*

dood van ROLLA: even als zy gevoelig is, voor alles wat van het daaglykse afwykt; wordt myn hart dikwerf een zucht tot grootheid gewaar; die niet dan met moeite in de beuzelende vermaaken van het leeven gesmoort wordt: ja indien iemand my ooit misleide om zich hierdoor meester van myn hart te maaken, zou dit gewis niet door gewoone *intrigues* of door laaghartige vleijery, maar alleen door den schyn dier verhevene deugden moeten zyn, die ons hoogachting en eerbied inboezemen....

Daar nu echter den kring waarin ik my geplaatst vind, myn wenschen tot verhevene daaden beperkt: blyst my niets anders overig dan die van anderen met geestdrift op te vangen en te bewonderen.... Gy kunt my dus nimmer meer genoegen geeven, dan door my alle die zogenaamde kleine trekken, die juist meer het charakter van groote mannen schetzen - dan by luisterryke daaden, mede te deelen.... Gy weet dat myn hart altyd door een aangeboore gevoel van vaderlandsliefde bezield was... Gy kunt my dus niet te veel hier van schryven - dat dit grootsche gevoel ook zyn zetel in uw hart behoude. – Gy zult hier door in myn oogen en by gevolg ook in de oogen van andere meisjens, (want gy weet, zonder eigen waan gezegd, myn smaak is vry kiesch in dit stuk)

veel behaaglyker zyn, dan door als haare *Mercurius* alle beuzelende diensten voor haar te vervullen. Vaarwel, en schryf my spoedig Gy zult het andwoord van onze Ouders hier ingeslooten vinden. Ik noem my met het beste hart.

Uwe zuster

H É L O I S E .

Zes-en-twintigste brief.
Clementina, aan Héloise.

Uw lang stilzwygen ontrust my - zoudt gy boos zyn, om dat ik u geweigerd heb van by u te komen?... Indedaad vriendin dit ware dwaas van u, want gy weet dat ik niet van my zelven afhang, en de redenen die ik u gaf waren gegrond. - Intusschen zyn 'er twee maanden verloopen, dat ik geen brief van u ontfangen heb. – Andwoord my dan spoedig om my myn ongerustheid te beneemen?

Sinds myn laatste brief is myn landverblyf geheel van gedaante veranderd, en ik zou u thans kunnen nodigen om de schoone lentedagen by my te komen doorbrengen. De geheele Natuur schynt te herleeven, zy tooit zich in een nieuw en bevallig gewaad – het frissche groen der boomen bekoort het oog, verrukt het hart, en boezemt aan alles een zacht gevoel in. - Hoe verrukkelyk ook deeze bekoorlyke tooneelen, die anders zoo veel kalmte aan myn hart mede deelen ook zyn - maaken zy my in deeze oogenblikken treurig - sinds eenige dagen overmeesterd my een sombere melancholie waar van

ik zelf de oorzaak niet recht doorgronden kan - en de eenzaamheid welke anders zoo bekoorlyk voor my is, brengt thans eene onaangenaame gewaarwording in my te weeg.... Gy weet HÉLOISE, dat ik niet veel van woelende kringen houde – maar de mensch is echter ook niet geschikt om zich van alle verkeering met menschen te onttrekken: het hart heeft zyn behoefte, en naar maate het dezelve beperkt, naar maate verfynt het die ook; en zy worden ons onontbeerlyk voor ons geluk.... Wat geeft aanleiding zult gy my vraagen tot deeze afgetrokkene beschouwingen? - zy zyn dit niet - en de oorzaak hiervan is eenvouwig hierin gelegen: dat ik sinds veertien dagen in eene volstrekte eenzaamheid leef, afgescheiden van alle gezelschap, behalven dat van myn goede moeder, onze schout is sinds veertien dagen by zyn broeder en zuster te Z.... en onzen braaven Predikant ELIUS is sinds drie weeken onpasselyk: dus zie ik my beroofd van het gezelschap dat hier alles voor ons is.... was de Heer ELIUS maar weder gezond, kon hy volgends gewoonte by ons komen; alsdan zou ik, dáár zyn belangryk gezelschap alle andere gezelschappen vergoed; weder opgeruimd zyn: - maar nu kan ik de somberheid die my sinds eenige dagen overmeesterd, niet overwinnen. –

Eene ongelukkige gebeurnis heeft dezelve nog vergroot – de boerin welke op ons landgoed woont, had drie kinderen, twee meisjens, en een jongentjen van vyf jaaren – dat een engel van een kind was. - Wel nu – drie dagen geleden speelde de kinderen met elkanderen aan een sloot, welke achter de boerdery loopt – gelyk zy dit dikwerf gewoon waaren – de twee meisjens liepen elkander speelende na, en het jongentjen alleen aan de sloot blyvende, speelde met een bal, die waarschynlyk in dezelve viel: de sloot lag vol kroos, en naar alle gedachten liep het kind de bal na, en viel 'er in.... intusschen kwam de moeder van het melken terug – de twee meisjens liepen haar te gemoet – zy vroeg naar haar kleine WILLEM, die speelt in den hof andwoorde zy – de moeder kwam, zocht haar WILLEM den geheelen hof door – riep hem overal te vergeefs – tot dat zy eindelyk aan den sloot komende een plaats zag daar het kroos weg was – zy riep haar knecht die hierop in de sloot vischte, en ook op deeze plaats den armen WILLEM ophaalde.... Hy waas reeds in de modder gestikt.... De troostelooze moeder trok wanhoopend de hairen uit het hoofd – drukte de reeds gevoellooze WILLEM in haare armen – en gaf zich over aan al de smart

welke ooit het moederlyke hart gevoelen kon.... Ik kwam juist terug van eene wandeling, toen haare jammertoonen my derwaards deeden gaan.... ô God! welk een treurig schouwspel!... spaar myn gevoel dat ik u dit niet beschryve... Ik was tot in de ziel hierover getroffen... Maar ik begryp tevens, dat men moeder moet zyn, om al de overmaat van dit wanhoopend gevoel te bezeffen....

Wy lieten de naastby zynde chirurgyn haalen – die alles deedt wat mooglyk was aan het kind – maar zyn onschuldige ziel was reeds dit aardsche verblyf ontvlucht... Dit ongelukkig voorval is eene geweldige schok die alle myne aandoeningen in beweeging brengt – op heden wordt dit ongelukkige kind begraaven – ik kan my uit menschlievendheid aan het verzoek der moeder niet onttrekken, schoon myn hart al te veel lydt onder soortgelyke aandoeningen – ô Hoe verschillend zyn de rampen des levens, wanneer wy rondsom ons heen zien, ontkdekken wy dikwerf dat ons nog het beste deel te beurt valt – en dat wy reden hebben om de goede voorzienigheid voor ons noodlot te danken.... Vaarwel en verheug door uw andwoord spoeding,

Uwe vriendin,

CLEMENTINA.

Zeven-en-twintigste brief.
Héloise, aan Clementina.

Hoe sterk heeft uw brief my getroffen, welk een noodlottig voorval hebt gy my verhaald!.... Helaas! een enkel oogenblik is dan genoeg om al de rust van ons hart te verwoesten. Hoe zeer beklaag ik de ongelukkige moeder.... dit denkbeeld doet my huiveren en brengt my tot ernstigen gedachten, over de kortstondigheid van ons genot in dit leeven – ik verwonder my niet, dat dit voorval uwe somberheid vermeerderde – wie kan gevoelloos het lyden zyner medemenschen beschouwen? - wie kan met droogen oogen de traanen van anderen zien vloeijen? - dat hy wiens hart yskoud is zich hierop beroeme, ik voor my lyde altyd meer door het ongeluk van anderen dan door myn eigen verdriet... ô Dat de Godheid, die alleen de smart deezer troostelooze moeder kan verzachten, dan ooit in medelyndende ontferming eenige droppelen van zyn geneezende balsem in haare wonden giete – en hierdoor haar foltering verzachte – want alle menschelyke hulp en troost schiet hier verr' te kort....

Geen verkoeling van vriendschap heeft myn langduurig stilzwygen veroorzaakt, veel minder was ik boos op u; verwagt nooit iets onredelyks van my: het spyt my voorzeker dat ik het genoegen niet konde hebben van u te zien, maar de redenen welke gy my zeide waren voldoende: ook ik, CLEMENTINA, heb my sinds eenige weeken in een zeer zonderlinge luim bevonden, waarvan ik my zelven naauwlyks rekenschap kan geeven – geduurig in tweestryd met my zelven, gevoelde ik een ledigheid die door niets kan vervuld worden: voor dat de Heer S... ernstig by myn ouders aandrong om zich met my in het huwelyk te verbinden, leefde ik vrolyk en dartelde voort – ik genoot alle de vermaaken welke zich aanboden, met een opgeruimd hart, in een woord, ik dartelde rond gelyk de vlinder op iedere schoone bloem – maar sinds de Heer S.... my overal wil verzellen, sinds hy myn oogwenken gade slaat en dezelven als 't ware alleen op zich wil kluisteren – sinds hy de gunst van myn moeder heeft weeten te winnen – en dat ik te huis komende van hem, en van haar telkens hooren moet, dat ik koel en onverschillig jegens hem, en vriendelyk en aardig tegens anderen in gezelschap geweest ben – maakt my dit dikwerf wreve-

lig – en my dunkt dat ik hier door reeds het gemis myner vryheid gevoel...

Het is zonderling dat hy myn moeder zoo sterk voor zich heeft weeten in te neemen, dat zy my geduurig van hem spreekt.... - 't is waar, het is een schoon jongeling, die gelyk ik u reeds gezegd heb, veel aardigheid weet te zeggen, fraai danst en zingt: daarenboven ryk is – maar ik ben immers, of liever myn ouders zyn immers den hemel zy dank, niet arm, dat zy voor eenige duizend gulden myn vryheid behoeven te verkoopen. Men brengt zyn leeven in het huwelyk toch ook niet zingende en dansende door – en wat zyn aardigheid betreft – die duurt immers ook maar in de dagen onzer verkeering, want als de mannen ons eenmaal aan hun verbonden hebben, ô dan verhaalen zy ons niet half zoo veel zoetheden, dan zyn zy niet half zo voorkomend en vriendelyk – de ondervinding bevestigd dit. - En als 'er dan niet een zekere onwêerstaanbaare neiging in ons hart overblyft – hoe akelig is het alsdan om zyn leeven met iemand door te brengen, voor wien ons hart ys koud is... Zie vriendin, dit schynt my het ongelukkigste lot, dat ons immer op deeze waereld bejegenen kan...

Ik gevoel geen tegenzin voor de heer S... maar myn hart blyft echter te ledig by hem, om hem tot myn reisgezel voor dit geheele

leeven te neemen. Myn moeder vraagt my dikwerf, ‘maar welk een man zult gy dan toch kunnen beminnen, indien het de heer S.... niet is, want wie kan beminnelyker zyn dan hy?’.... Ik weet het zelf niet andwoord ik haar: misschien zal ik nooit een jongeling vinden die ik genoeg beminnen zal om myn leeven met hem te willen eindigen.

Dit geeft alsdan aanleiding tot verscheide onaangenaame aanmerkingen. - En hoe zonderling dit u ook moge toeschynen, dit alles doet my een ledigheid gevoelen, die ik door niets vervullen kan – want ik geloof, dat by aldien ik eens beminde, ik onveranderlyk beminnen zoude: maar het moest ook juist zulk een jongeling zyn, gelyk myn verbeelding zich voorsteld. Hoe zal dan dien jongeling moeten zyn? Hoor ik u dunkt my vraagen: - dit weet ik waarachtig zelven niet vriendin, maar om hem te beminnen zal hy toch zeker beminnelyk moeten zyn: en tot de hoofdtrekken die ik my aan zulk een idiaal voorstel, behoord, een opgehelderd verstand, een vlug oordeel, een goed hart; een fyn gevoel – en een zeker iets dat belang in boezemt.... Ziedaar de jongeling met wien ik de steilste en hobbeligste paden des levens zou willen doorkruissen – misschien vind ik dit schoone idiaal nimmer – wel nu dan bewandel ik in het midden myner vrien-

den en bloedverwanten den weg des levens – en verwissel daaglyks van gezelschap.... Hoe zonderling myn gevoel u moge toeschyne, is dit echter geen hersenschim: neen, myn hart overtuigd my, dat dit werklyk bestaat – en sinds men my van het tegendeel wil trachten te overtuigen, door my een daaglyksche neiging als sterk genoeg af te schilderen, om zulk eene gewigtige verbintenis als het huwelyk is aan te gaan: maakt men my geemlyk en luimig. Sinds lang wilde ik u schryven en u dit alles voorstellen: maar de vrees dat ik myn aandoeningen niet dan zeer duister voor u zou kunnen afschetsen – of dat ik u myn ontevredenheid zou mededeelen, wêerhield my, verschoon my dus- Ik hoop dat by u eerste brief uw' kleinen vriendenkring weder rondsom u verzameld zal zyn, en u die genoegens zal doen smaaken, die uw leeven veraangenamen. Geloof my intusschen met het beste hart.

Uwe Vriendin,

HÉLOISE.

Act-en-twintigste brief.
Clementina, aan Héloise.

Ik bevindt my thans weder in myn gewoone kring – en de diepe spooren der droefgeestigheid die my onlangs deedt lyden, beginnen zich langzamerhand uit te wisschen – myn hart opent zich op nieuw voor den indruk die de bekoorlyke tooneelen der blyde lente op het zelve maaken. ô Vriendin hoe verkieslyker schynt my weder het verblyf op het land voor dat der steden – elke bloem welke ik zie ontluiken – elke veldvrucht die in wasdom toeneemt – elke vrucht die ik aan de boomen ontwaar, geeft my een nieuw genoegen – hoe heerlyk is een schoone lente morgen! - hoe aandoenlyk de zachte avondscheemering? Het vee huppelt nu vrolyk in de groene velden, en wanneer ik voor myn open raam het zelve voor my zie wyden – wanneer de geheele Natuur de diepste kalmte geniet, deelt dit zuiver genoegen zich ook aan myn hart mede – en ik noem my zelven gelukkig in den kring waarin de voorzienigheid my plaatste.

Zoo dra als ik des morgens opsta, ga ik voor het ontbyt den kleinen tuin eens rond – en adem als dan met genoegen de frissche morgen geuren in: terwyl gy, of nog slaapt, of u ten minsten in een bedompt vertrek opsluit. - Indien gy geduurende den winter een maand of drie stedelyke vermaaken geniet, die ik ontbeeren moet, ik geniet daarentegen in de andere maanden oneindig meer, dan gy ooit in de stad genieten kunt... Hoe koud en eenzelvig komen my in den zomer uwe assemblés en partyen voor – hoe armzalig schynt het my toe, om zich op een' schoonen dag, wanneer de zon aan alles leeven geeft op te sluiten in uwe schouwburgen, alwaar men uit het heldere daglicht komende naauwlyks zien kan, by het flaauwe kaarslicht – alwaar het schoonste toneel-bosch my overtuigd, hoe arm de konst der menschen is, in vergelyk van het geringste voortbrengsel der Natuur. -

In het oogenblik dat ik u schryf, zit ik voor myn open raam, dat slechts op eenige treden van het land uitziet. - Acht koeijen die op het zelve wyden hebben zich voor myn vengster verzameld – want het schynt dat ook deeze dieren de gezelligheid beminnen: en een koppel schaapen graast op een kleine afstand onder het lommer – in het verschiet zie ik eenige paarden die elkan-

der met lugtige sprongen nadraaven. Wanneer ik aan de rechter zyde in den tuin myn oogen wendt, als dan zie ik de zon met majesteit ondergaan. - Sla ik myn oog aan de linker zyde over het land, als dan zie ik de maan aan een heldere blaauwe lucht opkomen. Zy verheft zich langzaamerhand – en vergroot door haar schynzel de aandoenlyke stilte van deezen avondstond.... Ik wenschte dat gy in dit ogenblik hier waart – gy zoudt gewis alle uwe stadsvermaaken vergeeten – en de Heer S... van wien gy my in uw' laatsten brief op zulk een kluchtigen toon schryft, zou u alsdan niet kwellen.

Ik beken dat het uw schuld niet is, dat gy hem, niet beminnen kunt – dit hangt niet van ons zelven af – maar het is echter ook niet ligt waarschynlyk, dat gy zulk een jongeling ontmoeten zult als gy my in uw' laatsten brief voorstelt. - Het beste zal dus zyn HÉLOISE, dat gy nog maar eenige jaaren ongehuwd blyft – gy zyt als dan vry, kunt naar uw' welgevallen handelen en leeven – en kunt dan ook deezen zomer eenige dagen by my buiten komen: zie dit te schikken, ik zal u in kennis brengen met de Heer ELIUS die u gewis by uitnemendheid bevallen zal: nog onlangs leerde ik zyn edel character nader kennen.

Eenige dagen na myn laatste brief weder

hersteld zynde, kwam hy ons bezoeken: en vroeg hoe of de ongelukkige moeder te moede was, wiens kind ik u verhaalde dat verdronken is. - Zy is geheel troosteloos andwoorde myn moeder.... Ik wil eens by haar gaan andwoorde hy. - Hy deedt dit, en ik verzelde hem: hier wenschte ik vriendin, dat ik u van woord tot woord zyn gesprek kon verhaalen, maar dit is my niet mooglyk – echter zal ik 'er u het hoofdzaaklyke van mede deelen.

Wel goede vrouw, zei hy by het inkomen, hoe hebt gy het thans?

DE VROUW. ô Dominé dat kunt gy wel begrypen, doodelyk bedroefd, sinds ik myn WILLEM door zulk een ongeluk verlooren heb: ik maak my zelve ziek, en ik zal het nog besterven.

ELIUS. Uwe droefheid is billyk als men zyn kin op zulk een wyze verliest, lydt het moederlyk hart geweldig hier onder.

DE VROUW. Dat gevoel ik het best Heer Dominé, het is my als of het verscheurd wordt. Het was zulk een lief kind!... Ik had al myn hoop op hem gebouwd – dikwerf zeide hy: ‘ô Moeder, als ik groot ben, en gy oud wordt, dan zal ik voor u arbeiden’ - en nu... nu is al myn steun met hem verdweenen.... Hierop begon zy bitterlyk te schreijen.

ELIUS. ô Goede vrouw, schoon ik uwe traanen billyk, zoo wanhoop echter niet aan de goede voorzienigheid, die het meeste voor ons waakt, wanneer wy alle hulp en troost schynen te ontbeeren – ik wil hier geen koude woorden verspillen die uwe droefheid slechts verbitteren zouden: maar hoop, op God, die de diepte van uwe smart peilt, die uwe traanen ziet vloeijen, en u gade slaat – menschelyke troost schiet hier te kort – maar werp u in zynen boezem – en smeek hem om dien troost welke gy nodig hebt om uw ramp gelaaten te draagen gy zult ondervinden dat hy u niet verlaaten zal.

DE VROUW. Maar hy zal my toch myn WILLEM niet weder geeven, en wat is my de waereld buiten hem?...

ELIUS. ô Ja, gewis zal de Godheid hem eens aan u weder geeven – het kind was schuldeloos – noch niet met misdaaden bevlekt – en is thans een engel voor Gods throon, van dáár ziet hy op u neder, en bidt God dat hy u troosten zal.... Nu weet gy ten minsten dat uw WILLEM gelukkig is.... iets waarvan gy indien gy hem op de waereld kondet terug roepen – en dat het aan de voorzienigheid behaagd had om u voor hem in het graf te doen nederdaalen, niet verzekerd zoudt geweest zyn; vermids hy als dan aan al de verleiding, aan al de rampen van

dit leeven, waaraan toch ieder een bloot gesteld is, zou onderworpen geweest zyn – en wy kortzichtige menschen, wy weeten, noch kunnen niet doorgronden, waarom het de voorzienigheid behaagd, om dikwerf onze geliefste panden uit onze armen weg te rukken: maar vermids wy als Christenen gelooven, dat het opperste Wezen even zoo wys als goed is, zoo voegt het ons, als zyne afhanklyke schepselen om ons noodlot aan hem te onderwerpen – hem om kracht en troost in ons lyden te smeeken - en zoo te leeven, dat wy met grond kunnen hoopen dat wy by ons verscheide de geliefde voorwerpen, wiens reis naar de eeuwigheid korter was, dan de onze, zullen wedervinden in een beter verblyf; dat niet meer voor zulke smartelyke scheidingen berekend is.

DE VROUW. ô Dit denkbeeld is zeer troostryk, ik zal dan myn WILLEM weder zien!...

ELIUS. Ja goede vrouw, gy zult hem wederzien!..... troost u dus, en eerbiedig in stilte de wegen der voorzienigheid.

DE VROUW. ô Gy zyt een braaf leeräar – gy troost my..... Ja ik gevoel het aan myn hart, ik zal myn WILLEM in den hemel wedervinden..... God zegene u voor de troost die gy aan myn hart gaaft.

Hier ontrolde haar een zachte traan, en bewondering en eerbeid vervulde myn hart op nieuw, voor dien zoo waardigen leeraar. -

Myn brief is reeds zoo lang, dat ik spoedig eindigen moet, met u te verzekeren, dat ik onveranderlyk ben,

Uwe Vriendin

C L E M E N T I N A .

Negen-en-twintigste brief.
Karel, aan Héloise.

Uw laatste brief lieve zusjen heb ik in gezondheid ontvangen, waarlyk gy hebt my doen lagchen – vermids gy my stellig verzekerde, dat ik nu verdiende om aan het verstandigste en schoonste meisjen te behaagen: geloofd gy dan, dat ernst meer invloed heeft op het vrouwelyke hart, dan eene bevallige scherts – ik ben dit niet met u eens, de Fransche meisjens schertsen ten minsten zeer gaarne – en zyn 'er ook op gesteld dat men haar die kleine attenties bewyzen, dat men haar die diensten betoone, waarvoor slechts weinig mannen berekend zyn – en myne behoorlyke CHARLOTTE heeft my eenige dagen geleden reeds het verwyt gedaan, dat ik minder oplettend ben in het waarnemen myner commissies, als ook in alle die kleine diensten waardoor ik my onderscheide boven zoo veele andere jongelingen. - Ik zal dus myn vlyt verdubbelen om haar te behaagen, want ik bemin haar tot aanbiddens toe, en geloof dat zy het schoone roosjen

is, in het bloem perk, waarin ik te vooren besluiteloos stond, waaraan ik de voorkeur zal geeven.... Schoon myn geestdrift omtrent de laatste gebeurnissen in Frankryk niet verkoeld is, heeft zy echter voor een oogenblik plaats gemaakt voor het tederste gevoel der liefde, dat ik aan myn CHARLOTTE toedraag – of liever deeze hartsttocht verfynt zich door myn geestdrift – alles verkrygt meer ziel en leeven door dit gevoel. - Wanneer men by voorbeeld naar den Schouwburg gaat – is het thans niet alleen om het stuk te zien en zich in een luisterryken kring te bevinden: neen, het is tevens de hoop, dat men alsdan de held op wien alle oogen gevestigd zyn aldaar zal ontmoeten – ik beken echter, dat men zich dikwerf in deeze aangenaame hoop bedrogen vindt; want hy heeft voorzeker gewigtiger bezigheden dan zyn tyd in den Schouwburg door te brengen.... Maar is het niet aldaar, dan is het weder op eene andere plaats, alwaar de harten en oogen hem vooruitsnellen en zoeken. De publieke papieren hebben u gewis onderricht van de jongste Revolutie. - Frankryk bevondt zich voor eenige oogenblikken in zeer haghelyke omstandigheden – het leeven van haaren redder was in groot gevaar – en met hem zou ook tevens alle hoop om eene gelukkigen en billyken Repu-

blikeinsche Regeeringvorm in te voeren, geheel verydeld zyn geworden. Maar de liefde der Soldaaten strekte hem tot bescherm-engel, en geen hunner die niet gaarne zyn leeven voor hem zou gewaagd hebben.

'Thans zyn alle oogen op hem gevestigd, hy heeft beloofd om de billykheden te herstellen – allom de traanen bron op te droogen die anderen deeden vloeijen – als ook om de vrede aan Frankryk weder te geeven – welk een grootsch doel stelt hy zich voor – en wie, dan hy is in staat om dit alles te volbrengen?.... Ja hy zal zyn beloften volbrengen – en al reeds zyn de blyde boden afgezonden naar de ten onrechte verbannen Republikeinen – zy doen de troostryke stem van verlossing aan de afgelegendste stranden hooren: deeze stem weêrgalmd in het diepste der bosschen, in de holen der rotzen en in de verblyven der onderdrukte onschuld. De slacht-offers van het geweld leenen een luistrend oor, maar durven naauwlyks hun gehoor vertrouwen. Wie zou, dáár zy als uit de zamenleeving verbannen zyn – dáár 'er een groote tusschenruimte tusschen hen en de waereld is, zich hun lot aantrekken! - Wie zou zich hunner nog herinneren – en den zwarten sluijer der vooroordeelen durven

opligten; om hunne onschuld voor het oog der geheele waereld te verklaaren – hunne kluisters te verbreeken en hen naar hun vaderland terug te roepen. Wie dan, de held van het oosten heeft standvastigheid en moed genoeg, om hun beschermengel te worden!.... Wie dan, BUONAPARTE droogt de traanen-bron, die anderen deeden vloeijen?...' Zie dáár de juiste aanmerkingen die een onzer schryvers hierover maakt: en die gy gewis met genoegen zult leezen. Frankryk ziet dus ten gevolge van dit alles groote gebeurnissen te gemoet....

Maar apropo lieve zusjen, om uw brief te andwoorden, gy spreekt van my, dat ik zonderling ben, maar gy zyt het waarechtig nog veel meer, uwe verbeelding neemt zulk een hoogen vlucht, dat men haar naauwlyks bereiken kan – uwe zucht tot grootheid is zeer zeldzaam in een meisjen – gy wildet gaarne eene schitterende rol speelen – en tevens het zachtaardige vrouwelyk gevoel behouden – de roem eener heldin bejaagen – maar echter niet op het slagveld de verwoesting en dood vermenigvuldigen – wel doorwonden, maar echter het gistend bloed niet uit de wonden zien stroomen: alderliefst zusjen! volg dan myn voorbeeld en treed' de roemryke loopbaan der liefde

in – speel in dezelve een schitterende rol, verrover door uwe oogen de heldin; wees op uwe beurt eene heldin in standvastigheid: - doorwondt in dit schoone strydperk de harten, sla een' medelydenden blik op de gewonden – en kies u eindelyk een held uit die uwer waardig is – vlecht dan bloemkransen voor hem, en keten hier mede den overwinnaar aan uwe zegewagen... Maar wie weet of gy den zegevierenden held niet reeds de lauwer hebt toegedacht, of misschien ook reeds geschonken hebt – my dunkt dat het met uwe vlugge verbeelding en met uw sterk gevoel niet wel mooglyk is, dat gy in den luisterryken kring die daaglyks aan ons huis komt, niet de een of den ander zoudt aangetroffen hebben, dien u behaagt. - Gy spreekt my geen enkel woord hiervan: zou het hart van de gevoelige HÉLOISE noch geen keus gedaan hebben? - My dunkt dit is niet wel mooglyk. Andwoord my hierop met het zelfde vertrouwen als ik u alle myn hartsgeheimen mededeel. - My dunkt het is niet wel mooglyk om in uwe jaaren, zoo geheel met een ledig hart alle kringen te doorloopen – men wil toch een voorwerp hebben waaraan men zich hecht – dit gevoel geeft leeven aan alle onze vermaaken, het verfynt ons genot – en wee my, in-

dien ik zoo ledig van hart, van den schouwburg naar de assemblé, en van daar weder naar het coffyhuis – of na de eene of andere party moest rondzwerven: te vooren dartelde ik zoo rond – maar thans heeft myn hart een rustpunt gevonden, dat als myn gevoel vereenigd – en het is myn bekoorlyke CHARLOTTE, die my aldus kluistert – voor haar haal ik adem, voor haar leef, voor haar sterf ik – in een woord, zy is alles voor

Uw Broeder

KAREL.

Dertigste brief.
Elius, aan Adelson.

Eene onpasselykheid welke my lusteloos maakte, heeft my tot hier toe verhinderd, om uw' laatsten brief te beandwoorden; die ik met veel genoegen geleezen heb, vermids ik in denzelven die beginselen ondek, die niet alleen tot een vaste regel voor ons gedrag kunnen strekken; maar ons tevens in alle omstandigheden des levens een ruime bron van troost kunnen opleveren: die helaas! door zoo veele menschen of miskend of verwaarloosd wordt. Uw hart gevoelt de beginzelen van den Gods-dienst welke ik u voorstelde - ô vriend! dezelve is de waare en eenige grond van ons geluk in dit, als ook in het toekomend leeven - maar ik zeg echter niets dan het geen duizend anderen voor my, en thans met my prediken - dus zoudet gy niet wel doen van juist aan het geen ik zeg, meer waardy te hechten, dan aan het geen anderen myner ambtgenooten u voorstellen..... De waarheid bestaat op zich zelven, zy is onwankelbaar - en

hangt niet af van de geene die haar verkondigen. Ik ontken echter niet, dat ik in verscheide myner voorstellen met het gevoel van myn hart raadpleeg: - niet om dat ik alles hier aan wil onderwerpen; maar om dat de waarheid juist met myn gevoel overeenstemd: en dat het my toeschynt dat men met zyn eige ondervinding raadpleegende meer nut doet, en zich duidelyker doet verstaan dan door alles in het afgetrokkenen te beschowen - want waarlyk de Christelyke Gods-dienst is zoo geheel voor de behoefte van den mensch berekend, dat het my onbegryplyk voorkomt, hoe veele lieden zich moedwillig van den troost berooven kunnen, welke in alle rampen des levens uit denzelven voortvloeit: - terwyl den Godsdienst tevens onze genietingen vergroot - en duizend aangenaame gewaarwordingen in de ziel doet ontstaan, die voor hun, die gevoelloos heen leeven, verlooren zyn.

By voorbeeld, hoe weinig lieden genieten met eene aangedaan ziel de schoonheden der Lente - veele onzer jonge lieden, ja zelfs veele lieden die in de jaaren zyn om te denken, verlaaten wel daaglyks de stad, om zich naar buiten te begeeven, maar de schoone Natuur is echter voor hun verlooren!.... zy begeeven zich derwaards om zich by het gezelschap te voegen dat hen wacht; om in

derzelver spelen en vermaaken te deelen.... Zy denken aan niets minder dan om een schoonen avondstond te genieten - het lommer der boomen, de schoonste bloemen gaan zy onachtzaam voorby: - Ja zelfs, het avondlied der philomeelen kan hen niet aan hunne geliefste vermaaken ontrukken - en dikwerf heb ik my verwonderd, wanneer ik zag dat lieden die men voor menschen van gezond verstand zou houden, zich by een verrukkelyken avondstond, wanneer de maan een aandoenlyk licht op de geheele Natuur verspreidt - in een bedompt vertrek kunnen opsluiten - en aldáár meer vermaak vinden, om hunne geheele ziel met eenige geschilderde kaartenblaadjes bezig te houden; dan zich met het grootsche schouwspel der Natuur te verlustigen.... ik ben 'er verre af om eenige onschuldige vermaaken te veroordeelen: maar ik ontwaar een gevoel van medelyden, wanneer ik zie dat veele menschen zich met een beuzelend genot vermaaken, terwyl zy het wezenlyke genot verwaarloozen: - wie verliest 'er meer door dan zy zelven? - want het zou eene dwaasheid zyn, indien zy durfden beweeren, dat hun hart by het doorschudden en nederwerpen deezer geschilderde blaadjes, waarmede zy zich uuren lang bezig houden, zoo veel wellust geniet, dan hy, die in eenen schoonen

avond met eene aangedaane ziel de Natuur beschouwd, en door haare beschouwing tot haaren grooten Vormer opklimt - en schoon 'er ook lieden waren, die durfden beweeren dat het eerste meer waarde voor hun heeft dan het laatste, dan moeten wy hen beklaagen dat zy hunne smaak aldus verbasterde; daar dit hun beneden den rang der denkende wezens stelt; waar in zy geplaatst wierden; dáár hunne ziel toch voor een veel verhevener genot berekend is: - en dus zyn zy de eerste die hier by verliezen, en zich van een edeler genot berooven.

Het is dan geen dwepery, wanneer men soortgelyke uitspanningen die by veele lieden een vierde van hun leeven wegneemen, afkeurt: want hoe veel geniet daarentegen de Christen wysgeer niet by de beschouwing der Natuur. - Hy ziet met verrukking het bevallige groen dat boomen en velden bedekt - elke plant, elke bloem trekt zyn aandacht, haar konstig samenstel, haare juist uitgetande blaadjes, die met alle mooglyke losheid aan elkander gehecht zyn; terwyl elk blaadje met duizende aderen zoo kunstig doorweeven is, dat eene oppervlakkige beschouwing genoegzaam is, om aan dezelven den groote konstenaar van het heelal te herkennen - inmiddels aan een' andere kant het geringste veldbloempjen zyn oog ver-

rukt door haare schitterende couleuren, en haar fyn en konstig samenstel - hier ziet hy de nederige *vergeet my niet* tusschen het onkruid verschoolen, wiens kleine blaadjens zoo net zyn samen gehecht - dáár weder het veldviooltjen, wiens flueelig purper niet nagemaakt kan worden: dáár weder de konstig gewerkte Rhesida, welke tevens zyn gezicht en reuk streelt - in een woord, rondsom zich in het bloemperk vindt hy in elke bloem schoonheden te bewonderen, die hem gelyk gy te recht aanmerktet overtuigen, dat alle nabootsels der menschen slechts broddelwerk is, in vergelyk van dat der groote bouwmeester van 't heelal: hy luistert met verrukking naar de toonen der philomeelen, die hun avondlied zingen, en hun wegsmeltende harmonische gezang deelt aan zyn ziel een zacht gevoel mede, dat hem tevens ernstig maakt, en zyn hart ook tot dankbaarheid aanspoort - slaat hy zyn oog naar het ruime luchtzwerk, alsdan ziet hy aan het zelve millioenen sterren flonkeren - en niets is natuurlyker dan dat dit schouwspel hem tot verhevene denkbeelden opleidt - zyn genot vernieuwd zich dus by ieder voorwerp dat zyn aandacht tot zich trekt - een sterrenhemel by voorbeeld, doet hem natuurlyk tot het denkbeeld opklimmen, hoe magtig en wys deszelfs Vormer is - ‘hoe,’ (zegd hy tot

zich zelven) ‘Hy, die den loop van zoo veel millioenen hemel-bollen regelt. Hy, die de maan aan het luchtzwerk plaatste om onze aardbol te verlichten - Hy, die hun aller loop bestuurd - zoo konstig bestuurd dat zy zich nooit tegen elkander schokken of stooten - dat de eenmaal vastgestelde orde der jaargetyde en van dag en nacht nimmer gestremd wordt - maar geregeld blyft voortduuren: ook deeze zelfde oppermagt slaat my gade - ik leef onder zyn wys en vaderlyk bestuur - aan hem betrouw ik dan ook veilig myn noodlot - hy waakt over my wanneer ik sluimer - hy slaat my gade en wendt de gevaaren van my af die my dreigen - dus kan ik gerust het levenspad bewandelen, dat hy my aanwees.’ Door soortgelyke aandoeningen veradeld ons genot - en gy ziet vriend, dat men op deeze wys zonder te dweepen, of zich aan de genoegens des levens te ontrukken juist zyn genot versynt - en tevens de voorschriften opvolgd die de gewyde bladen ons aanwyzen dat wy van de beschouwing der Natuur moeten maakeen: by voorbeeld, waar vindt men in eenig werk schooner en dichterlyker beschryving van de grootheid van het Opperwezen, en van de werken der schepping, dan in de gewyde bladen? Lees eens, om niets anders

aan te haalen, met aandacht de 89, en 93 Psalm - en, de beschryving der hemel, der aarde en der zee, zal u overtuigen, dat de meeste verhevene denkbeelden der dichtkonst hier uit ontleend zyn: de mensch die dus het meeste de waarde van zyn aanzyn gevoeld, wanneer zyn ziel een hooge vlucht neemt; en zich met verhevene denkbeelden verlustigd; vindt dus in den Godsdienst een ryke bron, waaruit hy met volle teugen scheppen kan: en wel verre dat denzelven zyn genot verminderen zou - zoo verfynt het dit. De waare Godsdienst stemt dus volmaakt overeen met het gevoel van ons hart. Ziedáár dan ook het oogpunt, waaruit ik die beschouw.

Deeze brief is reeds zoo lang, dat ik hier niets meer by zal voegen, dan dat ik aanhoudend wenschen voor uw geluk te zorgen, en bestendig zal zyn,

Uw' vriend,

E L I U S

Een-en-dertigste brief.
Heloise, aan Clementina.

Uw brief heeft my eenige dagen zeer ernstig gemaakt - en het gesprek dat gy my hebt opgegeeven van de Heer ELIUS boezemt my werklyk de diepste hoogachting voor hem in, als ook het verlangen om hem te leeren kennen. Ik hoop dan ook deezen zomer het genoegen te hebben, van eenige dagen by u te komen doorbrengen. Maar zal uw' geliefste vriend wel zoo veel genoegen vinden in het gezelschap van de somtyds denkende, maar ook somtyds vrolyke HÉLOISE, als in dat van de thans zoo zedige CLEMENTINA? - Misschien niet - nu ik zal ook maar eenige dagen by u zyn - en dus zal hy my juist niet in veel verschillende luimen aantreffen: ja luimig ben ik waarlyk vriendin in alles, behalven in myne vriendschap - dezelve staat onwankelbaar gelyk een rots!.. my dunkt dit is eene geheel dichterlyke uitdrukking - ik ben waarlyk toch geen dichteres, en ik geloof dat by aldien de luim my eens overviel om vaersen te maaken, dat

ik al iets zonderlings zou voor den dag brengen: - en wanneer ik by u ware, zou ik u naloopen om myn schoone rymery aan te hooren, en te bewonderen!... want dit is toch het zwak van alle jonge dichters - zy vorderen een ingespannene aandacht - en hebben gaarne dat men hunne vaersen toejuicht.... Ik zou misschien dat zelfde zwak hebben, en als niemand my wilde aanhooren zou ik misschien zelfs iets op myn hondjen kunnen maaken: en het hem dan op een streelenden toon voorleezen: om verzekerd te zyn dat hy my toejuichen zou. Maar myn hemel, hoe kom ik toch aan dit onderwerp, ik weet het waarachtig niet - ik had geen het minste voornemen om u schertzende te schryven - neen waarlyk niet: want ik heb u zaaken van veel meer aanbelang te melden - maar zulk een pots speelt myn verbeelding my dikwerf, zy leidt my van het eene onderwerp op het andere; en dit doet my somts het hoofddoel uit het oog verliezen; nu, zy zal my nu niet verder om den tuin leiden: want ik zal daadlyk tot de hoofdzaak komen.

Weet dan, dat ik de hemel zy dank, bevryd ben van de lastige aanzoeken van de Heer S.... ik noem dit lastig, wanneer men zonder zich zelve hier van reden te kunnen geeven, het gevoel dat men inboezemt, niet

met gevoel kan beandwoorden; en als dan bestendig vreest om te veel of te weinig te zeggen - daar men door het eerste misleidt: en zich door het tweede onaangenaame aanmerkingen op den hals haal.... Ik heb een' zwaaren storm met Mama gehad, eer ik haar zoo verre konde brengen, dat zy aan den Heer S.... zyn afscheid gaf - zyn rykdom en zyn bevallig figuur waren haare wapens - en de mynen ongevoeligheid, en belangloosheid - ik had een' harden stryd te kampen - maar eindelyk zegevierde ik, toen ik Mama deedt begrypen, dat zy, door my tot dien echt te dwingen myn geluk zou opofferen - toen ik haar met traanen in de oogen bad, dat zy my toch het genoegen niet misgunnen zou van aan haare zyde te leeven - en geen ander gevoel te voeden dan myne liefde voor haar; voor myn vader; en myne vriendschap voor u... zy kon myn smeeken niet langer weêrstaan - en de Heer S... kreeg zyn afscheid: de goede jongen bleef eenige oogenblikken sprakeloos - op eens zyn hart lucht geevende riep hy met drift uit: ‘welaan LOUISE! myn byzyn dat haatlyk in uw oogen is, zal u niet langer tot last zyn, op morgen vertrek in naar Engeland, naar myn oom: en gy zult my niet weder zien.’ Ik stamelde met half afgebrokene woorden: ik haat u niet, maar... Maar,

hernam hy, terwyl hy zich met de handen voor het hoofd op een tafel nederwierp: gy versmaadt myn liefde?... zyn smart trof my, en het was hoogtyd dat ik de kamer uitging, want myn goed hart tot medelyden aangespoord, zou my misschien weggesleept; en een enkel woord ontrukt hebben; dat my naderhand berouwd zon hebben. Hoor vriendin, schoon: ik tot heden de jongeling niet ken, die ik genoeg zou kunnen beminnen, om myn lot met het zyne te deelen, zoo begryp ik my echter niet, hoe verscheide meisjens zoo koel in dit stuk kunnen zyn – en zoo voor de neus weg aan een' jongeling kunnen zeggen: *ik heb geen zin in u!* ik geloof niet dat ik ligt tot dat uitersten zou kunnen komen: men kan zyn weigering toch altyd een weinig kleuren - en het gewoone spreekwoord in zulke gevallen bezigen, dit kwest ten minsten minder de eigenliefde: naamlyk, *dat men noch geen zin in 't huwelyk heeft – dat men nog te jong is*, enz. dit schynt my toe toch bescheidener te zyn - dan de lompe en terugstootende woorden, (*ik heb geen zin in u.*) waarlyk, my dunkt dat ik de zaak der mannen bepleit, en dat zy my veel verpligting zouden hebben, indien zy wisten dat ik hierover zoo dacht.

Nu vriendin, ben ik weder geheel vry, ik kan naar myn welgevallen in den Schouw-

burg rond kyken, in gezelschap lagchen en praaten, met wien my goeddunkt: 'er is nog wel een zekere heer die by ons komt, die naar het my toeschynt de plaats van de Heer S.... by my zou willen bekleeden, maar behalven dat ik niet dwaas genoeg zou zyn om het naauwlyks weder verkreegene goed, ik bedoel myn vryheid weder op te offeren. Zoo is de Heer B... dien ik in het oog heb, een goede slokkert van een jongen, die myn hart gaarne door geschenken zou willen koopen. - Maar ongelukkig is dit niet te koop, ik neem bynaar nooit iets aan van een' jongeling - vermids hen dit te veel voet geeft - en zy zich alsdan verbeelden dat zy rechten op ons hebben, en wat myne hart betreft, dit is van zulk een zonderling samenstel, dat het volmaakt vry wil zyn in zyn keus; het is noch door goud, noch door edele gesteenten omtekoopen: het gevoelt veel te kiesch, om, indien het ooit beminde, liefde met iets anders dan wederliefde beandwoord te willen zien.... Het is fier en kan het denkbeeld niet dulden, dat een' jongeling zou kunnen denken dat ik hem vriendelyk bejegende om voordeel van hem te trekken: ik heb het zwak van de meeste jonge meisjens, dat zy zich gaarne met goud of kleinodien versierd zien - maar ik beschouw dit ook slechts

als een blinkend versiersel, dat in geen evenwigt staat met het gevoel van het hart.... ô als dit lydt - zyn al de kleinodien der waereld niet in staat om het de rust weder te geeven.... wie zou dan ook voor dit blinkend klatergoud zyn rust willen opofferen?

Denk niet vriendin, dat ik deeze aanmerkingen alleen put uit de Romans die ik lees - neen, de ondervinding versterkt dit. - 'Er komt dikwerf aan ons huis een zekere Mevrouw Z..... het schoonste en bevalligste vrouwtje dat men zien kan - zy is ryk, gaat zoo kostbaar gekleed als ooit eene vrouw begeeren kan; heeft equipages; bedienden; een prachtig huis; een uitgezochte tafel; ziet daaglyks gezelschap en woont alle vermaaken der groote waereld by. - Maar zy heeft een kiesch en gevoelig hart - het eerste belet haar, schoon zy in de groote waereld leeft, om de gebreken en ongeregeldheden die in de zelve in zwang zyn, op te volgen - terwyl het laatste haar belet om al het schynbaare geluk dat zy geniet voor waar geluk te houden. - Zy wierd door haare ouders dat lieden zonder vermogen zyn, gedwongen om met de Heer Z.... die schat ryk is te trouwen. - Hy is een goed mensch, maar een tegenmiddel tegen de liefde, zeer klein, mismaakt van gelaat, oogen die altyd traanen, een dikke

roode neus, een wyde mond, en beenen als een ankerstok... Daar nu de geheele waereld op het eerste gezicht oordeelt dat het niet mooglyk is, dat deeze bevallige vrouw de keus voor haar hart gevestigd heeft op zulk een man - en dat het gevoel haarer pligt alleen haare deugd staande houdt - zoo ligt men ook den sluyer der zwaarmoedigheid, welke zich op haar gelaat vertoond op, en men ontdekt onder denzelven hoe zy dit ook tracht te verbergen - dat hartzeer en smart aan haare jeugd knaagen, en den frisschen blos haarer kaaken doen verwelken, terwyl zy tot het pynlykste stilzwygen gedoemd is. - Onlangs bespeurde ik dit nog nader, wy waren op een dansparty met elkander, ik danste onvermoeid; na het eindige van een contradans toen ik wilde gaan zitten, huppelde den jongeling met wien ik gedanst had my na, tot dat ik een plaats open vondt - ik deelde in zyn onschuldige dartelheid, en huppelde met hem rond, tot dat Mevrouw Z... de goedheid had om wat inteschikken, om my plaats te maaken: ‘ô meisjen sprak zy met veel gevoel tot my, wat zyt gy gelukkig in uw schuldelooze vermaaken!...’ Maar Mevrouw, hernam ik, waarom danst gy niet? - ô hernam zy, te vooren had ik ook uwe vrolykheid, maar dit zou my thans niet voegen - en ook dit alles

is voorby!... zy trachte een traan te verbergen die aan haar oog ontglipte - en my meer dan woorden overtuigde, dat zy ongelukkig was. Deeze weinige woorden bragten my in een ernstigen luim, en het was my niet mooglyk om meer te danssen: schoon ik myn woord gegeeven had. - Wy verlieten eindelyk gelyk de zaal, vermids onzer beider rydtuigen voor stonden. Het haare was het prachtigste dat ik ooit zag: ik kon myn oog niet van haar afhouden toen zy met haar' echtenoot in het zelve trad - ô hoe akelig dacht ik by my zelve, hoe akelig moet het zyn om met een man naar huis te gaan dien men niet bemint; vooral wanneer men een aantal bevallige jongelingen gezien heeft; waar van men 'er misschien een zou kunnen beminnen: indien men vry was....

Mama zei my toen wy onderweeg waren: ‘Het is toch een prachtige équipage van de Heer Z....’ dat is het voorzeker hernam ik, ik zou het veel liever hebben dan de man aan wien het toebehoord. – ‘Maar zy is toch door hem die vrouw geworden, andwoorde Mama - wat was zy weder prachtig gekleed’ - 't is waar hernam ik, maar ik geloof echter niet dat zy gelukkig is – het is ook waarachtig geen man voor zulk eene bevallige vrouw! Mama wilde my andwoorde, maar het rytuig stond reeds stil voor ons huis -

en ik smoorde dus ook de gedachten die in my opkwam: ‘ik wilde liever myn geheele levens-reis te voet afleggen met een' jongeling die ik beminde, dan met iemand, die my onverschillig ware, in een gouden, ja, al ware het in een koets met jaspis of granaat steenen ingelegd, en bespannen met paarden gelyk, aan die men zegd dat eertyds de zonnewagen voorttrokken, het leeven door te draaven.’

'Er is geen waar geluk als het hart 'er niet in deelt. Ik zal hier tot bekrachtiging van dit alles eens het lieve liedje zingen, dat my juist invalt:

Arm en nedrig is myn hutjen, enz.

Vaarwel vriendin, leef gelukkig en denk dikwerf aan

Uwe vriendin,

HÉLOISE.

PS. By het overleezen van myn brief zie ik, dat ik niet geandwoord heb op uwe zoo belangryke aanmerkingen over uwe landvermaaken - waarlyk indien het van my af hing ik kwam per post naar u toevliegen, om ook in dezelve te deelen. - Maar dit schikt zich noch niet - ik moet over acht dagen op een bruiloft gaan - maar ik kom toch zeker by u deezen zomer.

Twee-en-dertigste brief.
Adelson, aan Elius.

Hoe veel stof tot nadenken heeft uw' brief my gegeeven, hoe veel kiescheid van gevoel hoe veel waarheid en verhevene denkbeelden straalt 'er in denzelven door: - vriend, gy zyt een zeldzaam mensch! een dier verhevene stervelingen die men zoo schaars op het levenspad aantreft, en wier vriendschap men niet genoeg kan waardeeren; vermids zy niet alleen invloed heeft op de genoegens van ons gezellig leeven; maar vermids zulk eene vriendschap ons ook in alle omstandigheden tot leidsvrouw strekt – ons op steile hobbelige paden, minzaam de hand biedt - ons aan alle dwaalingen en twyffelingen ontrukt, – ons hart een rustpunt aantoont - en ons op den zekeren weg brengt: waarop wy met een' vasten tred onzen reis naar onze waare bestemming kunnen volbrengen.... Gy weet, ik ben openhartig genoeg om geen geheimen voor u te hebben: weet dan dat ik sinds lang, (ik bloos om u dit te bekennen) een soort van onverschilligheid voor den Christelyken

Godsdienst gevoelde - niet uit minachting voor denzelven, dit zy verre: maar zeer veele omstandigheden gaven hiertoe aanleiding. In myn eerste jeugd kende ik den waardigen Leeraar W.... die even als gy myn vriend, altyd op het hart zyner toehoorers werkte; en my dikwerf de traanen uit de oogen perste: - ik was toen, in myn eenvouwige onschuld geheel aan de leer van het Christendom toegedaan, myn hart vondt hier in een bron van troost die het gevoel dat de natuur my geschonken heeft sterker deedt ontgloeijen: - ik herrinner my nog met aandoening, hoe ik dikwerf in myn jeugd de waarheden van den Godsdienst, die onder myn bereik waren nadacht: – met hoe veel geestdrift ik dezelve gevoelde. Ja ik herrinner my, dat ik toen myn goede vader op zyn sterfbed lag, ik my verwyderde, de eenzaamheid zocht; en aldaar op myn knieën met het vuurigste vertrouwen God bad: dat Hy hem aan myn moeder en my zou weder geeven.... ik herrinner my nog hoe opgeruimd en vertroost ik was na dat ik aldus myn hart ontlast had.... En toen het God behaagde om myn vader van ons weg te rukken, toen ik in de diepste droefheid verzonken, hem myn bittere traanen wydde - en my tevens zyn laatste oogenblikken te binnen bragt - toen hy met het volmaakte vertrouwen op eene gelukkige

onsterflykheid den dood reikhalzend te gemoet zag: ô vriend! in dit oogenblik nam myn jeugdig hart, een zeer hooge vlucht, en gevoelde al de waarde van den Christelyken Godsdienst. - Ik stelde my het oogenblik voor, waarin zyn ziel aan de aardsche kluisters ontrukt hemelwaards snelde. - Ik zag de engelen die haar voor Gods throon geleide. - Myn verbeelding schetste zich ook JESUS af die hem den palm der overwinning toereek: en ik staarde in myn onschuld reeds het blyde oogenblik te gemoet, waarin ik myn vader in den hemel zou wedervinden.... Myn aandoening was misschien met wat geestdrift vermengt - maar zy was oprecht - myn hart gevoelt het nog in dit oogenblik: vermids deeze herrinnering my een traan afperst....

Ik heb u verhaald welke veranderingen de dood van myn vader in myne omstandigheden te weeg bragt: de braave Leeraar W.... zag myn traanen vloeijen, hy zag myn droefheid - en hy deedt alles om my over den dood van myn' vader te troosten: - ik herrinner my nog, dat toen ik de eerste keer in den diepen rouw onder zyn gehoor was - hy een voorstel deedt dat juist op myn omstandigheden toepasselyk was: waarschynlyk had hy ook met voordacht deeze stof uitgekozen, vermids hy het fynste gevoel bezat; en my zeer veel

vriendschap toedroeg: om kort te zyn, zyn geheele redevoering verlevendigde de hoop dat wy onze afgescheidene bloedverwanten en vrienden eens in een beter waereld zouden wedervinden.... Eenige tyd daarna wierd hy onpasselyk - hy had een lang en smartelyk ziekbed - en de dood rukte hem eindelyk uit het midden zyner bloedverwanten, en vrienden, als ook uit het midden zyner gemeente weg: terwyl hy algemeen met heete traanen beweend wierd. Ook ik beweende met het smartelykste gevoel - dit was het tweede verlies, dat ik ondervondt: - hy was de vriend en vertrouweling myner jeugd, ik kwam daaglyks aan zyn huis, en wanneer 'er slechts eenige dagen verliepen dat hy my niet zag, verweet hy my op de vriendschappelykste wys myn afwezenheid.... Ik beminde en achte hem zoo hoog dat zyn gemis my in eene droefgeestigheid dompelde, waarvoor slechts zeer weinig jongelingen van myn jaaren vatbaar zyn: zyn dood liet een ledigte in myn hart achter, die my reeds vroeg overtuigde dat ik veel door myn gevoel zou lyden: indien het noodlot my hevige schokken deedt ondervinden.... Het was in deeze oogenblikken van aandoening, dat ik myn hart op het papier uitstorte. - Deeze *brochure* hoe konsteloos zy ook was, droeg echter het kenmerk van gevoel en oprechtheid - ik bragt

dit ter drukpers - en zondt 'er eenige exemplaaren van aan zyne bedrukte weduwe welke bynaar zinneloos was van droefheid. - Dit was, tusschen beiden gezegd, de eerste stap die ik deedt in de zoo moeijelyke letterkundige loopbaan.

Ik kon my het treurige genoegen niet onthouden om de laaste lykplechtigheid van deezen eerwaardigen vriend te zien: ik herrinner het my nog. - Een geheele drom menschen had zich met hetzelfde oogmerk rondsom zyn wooning verzameld, – ik drong zoo lang door, tot dat ik digt aan dezelve kwam. - Ik zag zyn dierbaar overschot uit zyn wooning draagen.... En de heetste traanen van smart ontrolden myn oogen: weg! dacht ik in my zelven, is dan de vriend myner jeugd - hy was myn vader!... Hy verdiende dien naam in den volzin van het woord daar hy de plaats van de myne vervuld had - en zich met de taak van myne opvoeding had willen belasten – dáár myn vader hem op zyn sterfbed tot myn voogd benoemd had: – ô de jaaren die reeds verloopen zyn sinds dat hy in het graf rust, hebben het gevoel en dankbaarheid die ik aan zyn aandenken verschuldigd ben niet gesmoord - de aandoening die deeze herrinneringen in my doen ontstaan zyn borg hiervoor.... zegen! zy den over zyn asch - dat niemand zyn naam ooit

dan met eerbied uitspreeke - hy vormde myn jeugd... Hy was myn vriend en myn vader!... en geniet voorzeker thans het loon van al zyn arbeid.... Eens, eens zal ik hem wederzien.... En hem op nieuw myn dank toestamelen.

Verschoon het gevoel van myn hart dat my wegsleepte, en meer deedt uitwyden dan ik van voorneemen was: ik zal dan tot myn onderwerp terug keeren. – In de ledigheid die de dood van deezen achtenswaardigen vriend in myn hart achter liet, zocht ik troost in den Godsdienst - maar het zy met eerbied gezegd - ik vond die niet - hoe yskoud, hoe onverschillig, hoe dogmatisch waren sommige voorstellen zyner mede ambgenooten, in vergelyk van de zyne; die altyd het hart troffen: en my door den yver waar mede hy dezelve aanprees, overtuigde, dat zyn.geheele ziel de waarheden gevoelde, welke hy aan anderen leerde. Het zy echter verre van my, dat ik de talenten zyner ambtgenooten zou willen verkleinen - maar ieder een gevoelt op zyn wyze: - en het gebeurde my dikwerf dat ik in plaats van gesticht te worden door het voorstel hunner dogmatische en afgetrokkene bespiegelingen, naar myn wooning terug keerde, met een hart dat myn' overledenen vriend meer dan ooit betreurde, en tot zich zelven. sprak: -

‘ô hy alleen bezat de konst om het hart te treffen.’ – En ik beken het u, wanneer ik ernstig over het een of ander nadacht, gevoelde myn ziel meer dan hy het geen ik van anderen hoorde. - Kort daar na ontstonden 'er scheuringen en twisten. tusschen verscheidene Leeraars, en welhaast wierd den kansel in plaats van vrede en eensgezindheid aan te pryzen, somtyds de plaats, alwaar men haat en tweedragt inboezemde – ik hoorde aldaar dikwerf, dat men de gemeente voor valsche Leeraars, die de zielen tot het verderf zouden leiden, waarschuwde... Dit ontstichte my, in plaats van my eerbied voor den Godsdienst in te boezemen: - langzaamerhand verstaauwde de eerste indrukselen die denzelven op my gemaakt had - ik behield echter zuivere gevoelens, maar leerde tevens veele onzer hedendaagsche wysgeeren kennen, die gy weet dat dikwerf met een armzalig vernuft, zich 'er een soort van eerzucht uitmaaken om met alles den spot te dryven; en in een belagchlyk daglicht te stellen; ik juigchte nimmer hunne elendige beginselen toe, die my altyd voorkwaamen, als de verwoesting van alle maatschappylyke orde als de vernietiging van alle vaste beginselen; die ons de deugd om haar zelven doen beminnen; als ons in dagen van tegenspoed alle troost ont-

rukkende; en eindelyk, als ons in ons sterf uur alle gegronde hoop op een beter leeven ontneemende; maar echter verstaauwde zoortgelyke herhaalde gesprekken, waar by men dikwerf uit gebrek van eigen vernuft: de spotternyen van verscheide zoogenaamde wysgeeren aanhaalde, dit verdoofde in myn hart de waarde van den Christelyken Godsdienst. - Ik vormde my een zamenstel van natuurlyke en geopenbaarde Godsdienst, dat my wel aan myn pligten verbondt, maar my tevens van de waare regel van ons gedrag verwyderde... En my dus ook veel van dien troost ontroofde, die de gewyde bladen aan ons hart kunnen schenken: in de verschillende omstandigheden des levens.

In deeze gesteldheid van ziel bevond ik my, toen ik het geluk had van u te leeren kennen. - En sinds de verhevene beginselen, waarop uwen diepen eerbied voor den Christelyken Godsdienst rusten, my bekend zyn - sinds u kiesch gevoel, uw geestdrift, uw yver my overtuigde, dat deeze beginselen haar zetel in uw hart hebben - sinds, gy my de waarheden van denzelven uit een geheel ander oogpunt hebt doen beschouwen – en my, de voor de meeste lieden onzichtbaare keten deedt ontdekken, die onze maatschappylyke pligten, aan ons geluk in dit, en onze hoop op een beter leeven, op het naauwste aan

de pligten verbindt, die den Godsdienst ons voorschryft: - sinds, gy my overtuigdet dat deeze, alle onze betrekkingen veradelen, ons gevoel een hooger vlucht doet neemen, en in een woord, al ons genot verfynt: - sinds myn' achtenswaardigen vriend, deedt gy een lichtstraal voor my opgaan - en dankbaarbeid, hoogachting en vriendschap is het eenige waarmede ik u ooit den zo gewigtigen dienst die gy aan my beweezen hebt, beandwoorden kan... Wie meer dan gy verdiendet gelukkig te zyn. ô Dat de hemel u dit eens doe worde - zie dáár de vuurige wensch van

Uw' vriend,

A D E L S O N .

Drie-en-dertigste brief.
Héloise, aan Karel.

Waarlyk lieve broeder, indien het begin van uw' laatsten brief my niet in een goede luim gebragt had, zou ik u over het slot derzelver eens recht hekelen: met stilzwygen kan ik dit echter niet geheel voorby gaan. – Hoe gy dryft dan als 't ware den spot met myn zucht tot grootheid - gy beschouwt dezelve als enkel geschikt zynde om in de loopbaan der liefde een' schitterenden rol te speelen? – de wending die gy aan dit alles geeft is geestig, ik beken het: maar met dat alles KAREL, doorgrond gy myn hart noch myn kiesch gevoel niet - met dit alles beseft gy niet hoe alle edele trekken, alle grootsche daaden die ik hoor, myn geestdrift ontgloeijen en my overtuigen, dat ik voor iet grooter en verhevener berekend zou zyn; dan om in een' huislyken kring het oog over gewoone vrouwlyke bezigheden te houden - of in den schouwburg, of op een bal te schitteren - dit laatste streelt ik beken

het, myn eigenliefde, maar geeft echter geen genoegzaam voedzel aan myn verbeelding, die een veel hooger vlucht zou kunnen neemen: als gy my eigenlyk vraagt, wat zy dan zou begeeren? dit kan ik u niet ontleden - maar dit kan ik u verzekeren, dat ik alles wat zeldzaam, verheven en grootsch is bemin: by voorbeeld, de trek die gy my in uw' brief opgeeft omtrent BUONAPARTE, behaagd my by uitstekenheid - wanneer ik in den Schouwburg, in een MEROPÉ, grootheid van ziel gepaard vindt, met het moederlyk gevoel, ô als dan geniet myn hart oneindig meer, dan by het schoonste blyspel, dat zoo veele lieden vermaakt. - Wanneer ik een' armen huisvader, die overal om werk vraagt – en dit niet krygen kan - hoor zeggen: dat hy den voorigen avond met zyn drie kinderen zonder eeten te bed is gegaan - terwyl zyn kinderen hem schreiende om brood vroegen - ô alsdan wenschte ik ryk, en meester van myn vermogen te zyn: myn verbeelding schetst zich dan tafreelen van weldaadigheid, die ik wenschte te kunnen bewaarheden.... dan eens, zoude ik een goede maaltyd voor hem laaten gereed maaken - en hem dit stil aan zyn huis zenden, zonder dat hy wist dat dit van my kwam: dan weder, zoude ik hem op dezelfde wyze

van brand voor den winter verzorgen - de dankbaare traanen van vader en kinderen zouden in stilte vloeijen - en zegen over hunne onbekende weldoenster afsmeeken... en ik zou in myn eigen oogen grooter zyn dan de heldin welke op het slagveld wonde op wonde toebrengt: want ik zou wonden heelen en balzem in dezelve gieten - en zou iets meer verricht hebben dan myn huislyke bezigheden waar te nemen - een beursjen te knoopen of in den Schouwburg de laffe vleitaal van een salet jonkertjen aan te hooren: Gy mannen! verbeeldt u doorgaans dat wy enkel geschaapen zyn tot uw vermaak, of wel, om voor die kleinigheden te zorgen, die beneden u zyn: maar weet, dat 'er onder het vrouwlyke geslacht ook wezens zyn, die denken, werken, en veel fynder gevoelen kunnen dan de meeste uwer?....

Dit alles zal u overtuigen broeder, dat ik misschien minder geschikt ben om in de loopbaan der liefde den schitterende rol te speelen, die gy u voorstelt. - Ik geloof zeker, dat by aldien ik eens beminde, ik standvastig beminnen zou, maar tot heden toe heb ik om uwe uitdrukking te bezigen, den held noch niet gevonden, dien ik waardig keur om hem den palm der overwinning

toe te reiken. Tot hier toe ken ik nog geen Wezen voor wien ik, gelyk myn broeder KAREL leef, zucht, adem haal, en sterf.... de hoogachting voor myn ouders, de vriendschap voor CLEMENTINA en voor u, is het eenigste gevoel van

Uwe zuster

HÉLOISE.

Vier-en-dertigste brief.
Karel, aan Héloise.

Ha! ha! lieve, zusjen, uw' laatsten brief is op een hoogen toon geschreeven - weet gy wel dat gy vry scherp zyt in uwe zogenaamde scherts – ja, zoo zyn de meisjens - gelyk aan het *kruidjen roer my niet*: zy vliegen op als buskruid. - Hoor, alle gekheid ter zyde gesteld – ik wil niet hebben dat gy boos op my zyt - en wil dus vrede met u sluiten, maar eene duurzaame vrede, ik zal u dus ronduit bekennen, dat ik uw charakter niet genoeg ontwikkelde: en niet genoeg waardeerde. Gy zyt al een zonderling meisjen in uw soort - en byaldien gy myn zuster niet waart, zou ik gewis lust hebben om eens myn vermogen op uw hart te beproeven, dat waarlyk niet ligt te veroveren zal zyn, indien gy by u gevoelens blyft: – maar ook uw tyd zal eens komen - alsdan zal de nu zo ongevoelige HÉLOISE welke thans de rederste uitdrukkingen der liefde in een belagchelyk daglicht stelt: in eenzaamheid zuchten – om den jongeling dien haar hart

veroverd heeft - zy zal voor hem adem haalen: alleen voor hem wenshen te leeven, en van verdriet denken te sterven wanneer men haar van haaren leveling zal willen scheiden - ik voorspel het u zusjen! uw kiesch gevoel heeft tot heden toe geen rustpunt gevonden - en dus verspreidt het zich op andere voorwerpen - maar als het dit eens gevonden heeft - zullen alle snaaren van het zelve uit dit eene middenpunt samenloopen.... Zeidáár het oogenblik dat ik met ongeduld afwagt - wy spreeken elkander dan nader... want alles onder de zon buigt zich éénmal ten minste voor de wetten der liefde: de wyze SALOMON strekt hiervan zelfs tot een schitterend voorbeeld - en ook zyn' vroomen vader DAVID gevoelde in zyn ouderdom nog haare onwêerstaanbaare kracht: en HÉLOISE alleen zou zich aan deeze heerschappy willen ontrekken? Waarlyk dit zou al te vermetel zyn!....

Vermids ik weet dat gy gaarne eenige byzonderheden uit *Frankyk* hoort, zoo moet ik u iets verhaalen dat in deeze oogenblikken den aandacht van versheide lieden bezig houdt: hoor dan, man heeft onlangs in het hospi te *Aveyron* een kind gebragt, dat drie jagers in het bosch van *Lacaune* gevonden hebben: - toen zy by hem kwamen, was hy naakt en klouterde op een' boom -

zy bragten hem te *Lacaune*, van waar hy ontvluchte - men vondt hem weder in een bosch by *Saint-Sernin* en men bragt hem by den burger CONSTANS SAINT ESTEVE commissaris van het Gouvernement. Dit kind leeft alleen van aardäppelen en van nooten. Indien men hem brood geeft, riekt hy 'er aan byt 'er in; maar spuwt het ook weder uit: - even als elk ander voedsel dat men hem geeft. Dit strekt tot bewys dat hy zich reeds lang in de bosschen ophield - en men begrypt naauwylks hoe hy naakt de zoo strenge winter koude in het bosch van *Lacaune* heeft kunnen doorstann? - want dit bosch ligt op de hoogste en koudste berg die in *Frankryk* is. Dit kind schynt niet ouder te zyn: dan tien, of ten hoogsten twaalf jaaren. Men bragt hem kort na zyn aankomst, op een open veld aan den kant alwaar deeze berg ligt. - Hy ging uit al zyn magt aan het loopen, indien men hem niet van naby gevolgd had, alsdan zou hy schielyk weder op den berg geklouterd, en verdweenen zyn: hy loopt altyd zeer schiedlyk. Men heeft hem een kleedjen van grys linnen gemaakt, dat hem echter zeer hinderlyk schynt te zyn. Op een dag liet men hem alleen in den tuin van het hospitaal wandelen, waarin men hem gebragt heeft, hy wilde op nieuw ontvluchten; en deedt moei-

te om de tralies van een deur af te breeken. Hy spreekt niet; wanneer men hem aardappelen geeft, neemt hy 'er zoo veel van, als hy in zyn shoone kleine handjes houden kan - wanneer zy gekookt zyn, eet hy die met meer smaak - schilt ze en eet die gelyk een Aap. - Hy is bevallig, heeft een' zeer vriendelyken glimlagch: wanneer men hem zyn aardappelen ontneemt, schreeuwt hy bitter. De burger CONSTANS verbeelde zich eerst dat hy doof was, maar hy is van het tegendeel overtuigd geworden, schoon hy een wienig hardhoorend is.

Een brief die aan de Municipaliteit van *Toulouse* gezonden wierd, schynt aan te duiden, dat dit kind aan een wynkooper uit deeze voornoemde Stad behoorde, die hem zeer sterk mishandelde. Eens dat zyn vader hem naar school bragt, alwaar hy gekastyd was geworden - bedreigde het kind hem, dat hy hem verlaaten zou: het hield ook woord - en kwam niet weder terug..... Het Gouvernement zal gewis medelyden hebben, en dit ongelukkig kind onder zyn bescherming neemen.

Dit schynt my toe een wreede les voor ouders te zyn, die de Natuur in haar hart smooren, en overtuigd ons tevens naar myn inzien, dat dit kind, by aldien zyn opvoeding niet verwaarloosd ware, voor iets

grootsch berekend zou zyn geweest: want welk een standvastig besluit in zulke tedere jaaren, daar mannelyke bedaardheid naauwlyks in staat zou zyn; om iets soortgelyks ter uitvoer te brengen? Dit overtuigd ons myns bedunkens eindelyk, dat het gevoel van billykheid in het hart van den mensch door de Natuur geprent wierd - en dat onderdrukking zoo sterk op het hart werken kan, dat het hem op eens alle kluisters die hem knellen kan doen losrukken.... de worm kronkelt zich onder den voet van den wandelaar die hem vertreedt - de wouddieren vallen hunne vervolgers aan - en alle schepsels hebben wapenen om zich tegen hunne onderdrukkers te verdedigen.... dus is de onderdrukking een inbreuk op het recht van alle schepzelen: maar echter in zulke tedere jaaren als dit kind zich bevondt reeds zulk een vermetel besluit te neemen, dit is zeldzaam: en ik geloof onder ons gezegd, dat ik om niemand anders te noemen, en dus ook niet te blameeren, een zeer slecht figuur zou maaken op den berg van *Laucanne*.... welk een zot denkbeeld niet waar zusjen! terwyl ik my in het midden van Parys bevindt, omringd van vrienden en vriendinnen, en vooral, aan deeze Stad gekluisterd zynde, door het byzyn van myn bekoorlyke CHARLOTTE? - Neen, ik verlaat *Parys* voor eerst

niet: ten zy, zy eens als pelgrim met my wilde rondreizen - ha! dit zou kluchtig zyn, de liefde zou ons den weg baanen, maar zou ons tevens alsdan nog wel op een beter *diné* onthaalen dan op ongekookte aardappelen en nooten....

Maar ik zie, lieve zusjen! dat ik reeds zoo veel geschreeven heb, dat het hoog tyd is dat ik eindig met u te verzekeren dat ik altyd ben,

Uw lieve Broeder

KAREL.

Vyf-en-dertigste brief.
Elius, aan Adelson.

Ik heb uw' brief met zeer veel aandacht en gevoel gelezen - de ernstige toon die in denzelven heerscht, stemde juist met den mynen overeen - ô het is vooral in soortgelyke oogenblikken, dat men een' vriend die gelyk met ons gevoelen, in onze kieschte gewaarwordingen met ons deelen kan, het meeste waardeert - de traanen die gy aan het aandenken van den overledenen weldoener en vriend uwer jeugd wydet, vereeren u.... zy zyn de eenige hulde die aan den man die zyn tyd, jeugd, vlyt en krachten voor het geluk zyner mede menschen besteedde op deeze waereld overblyft: de roem gelykt naar de bloeizem van een vrucht, zy valt spoedig af - de vrucht rypt - men geniet die somts met dankbaarheid - somts met onverschilligheid - slechts weinig lieden bewaaren den pit om denzelven te planten en op nieuw te doen groeijen: de vriendschap waardeert alleen een' overledenen vriend: zy is het, welke zyn hart nog hoog schat na

dat zyn leeven reeds afgevallen is: en de traanen welke zy op de asch van een' vriend stort, zyn welspeekender dan de schoonste grafnaald!.... ook deeze zal door den loop der eeuwen verwoest worden... terwyl elke edele traan die in ons oog glimde, elke zucht die onzen borst loost: aangetekend wordt in het groote gedenkboek van de daaden der menschen, dat eens tegen hun zal getuigen; of hen vry zal spreeken....

Ik zie met genoegen dat uw hart de gronden van Godsdienst die ik u ontwikkelde gevoelt: geloof my, zy zyn de eenigste bron van waar geluk in dit, en in een toekomend leeven: indien wy aan de gewyde bladen geloof hechten, ô alsdan verdwynen alle gissingen, alle onzekerheden waar meede den grooten wysgeer worstelt - het raadsel van alles wordt opgelost - de wegen der voorzienigheid hoe duister zy ons ook mogen toeschynen in dagen van tegenspoed worden voor ons oog ontwikkeldt. Hier, doet de ramspoed de wellustelling die beuzelend zyn leeven in weelde doorbragt, tot nadenken komen - en is dus het zekerdste middel om hem te overtuigen, dat hy niet op deeze waereld geplaatst is, om zyn leeven zorgeloos door te dartelen; maar dat hy een verhevener bestemmming heeft -

en dat'er omstandigheden in het leeven zyn, waarin alle woelende vermaaken, alle bonte schakeeringen die de oogen verblinden gelyk een schaduw voorby gaan!.... omstandigheden, waarin 's menschen ziel een grootere behoeste gevoelt: dan die, waar aan hy in het gewoel der groote waereld gehecht was.

Dáár, waar de ramp den deugdzaamen mensch treft, ontwikkelden zich dekwerf zielsvermogens by hem - die onder het aanhoudend geluk gesmoord zouden zyn gebleeven: en de rampspoed is voor hem gelyk de ploeg voor het aardryk, zy maakt diepe akkervoorens - zyn traanen zyn als een zachte regen die het dorre aardryk vruchtbaar maakt... Geen moedeloosheid kan den christen wysgeer doen bezwyken, wat ramp hem ook moge bejegenen - hy weet dat hy onder het oog van den besten vader lydt - dat schoon zyn traanen in het verborgen vloeijen, hy die ziet - dat hy zyn smart weegt - en zyn zwakheid ondersteund - de wysbegeerte geeft ons wel is waar een flaauwe troost in het lyden, maar alles is echter onzekerheid: en dáár, alwaar zy eenige gegronde hoop inboezemt, heeft zy dezelve allen te danken uit de beginzelen die de gewyde bladen ontwikkelen: de wysbegeerte schynt my toe gelyk te zyn aan een' ondankbaaren jongeling die zyn geest verrykt

met het onderwys van zyn' leermeester, en die echter alles aan zyn eigen uitvinding en verstand wil toeschryven: hoe duister en verward waren niet de denkbeelden, die de oude wysgeeren zich van de Godheid, van 's menschen ziel, van de dood, de onsterflykheid, enz vormde? Men zegge niet, dat 's menschen geest in vroegere eeuwen niet voor die hoogen vlucht berekend was, maar dat in onze verlichte dagen de rede dit alles aan den mensch ontwikkelt. - Men raadpleege hier met de geschiedenis der vroegere en laatere eeuwen - en zy zal ons overtuigen, dat allom, waar het licht, dat de gewyde bladen verspreidde niet doorgedrongen was, men overal niet dan zeer verwarde, tegenstrydige, en onteerende denkbeelden had, van de Godheid; van 's menschen bestemming, en van de onsterflykheid der ziel: en schoon verscheide deezer stelsels ons duidelyke spooren ontdekken, dat veele deezer oude en hedendaagsche woeste volken, het zy door overlevering, of wel door de gemeenschap welke zy met andere volken hadden, eenige denkbeelden bezaten, die zy alleen uit de gewyde bladen konden ontleend hebben:- zoo zyn echter deeze denkbeelden zoo omsluyerd met dwaalingen, dat ons dit ten vollen overtuigd, dat het redenlicht niet genoegzaam is, om den mensch zuivere

Godsdienstige beginzelen in te boezemen: men leeze om nog meer hier van overtuigd te worden, slechts het 21 Hoofdstuk over de tegenstrydigheden van de Godsdienstige gevoelens der volken, in het werk van VOLNEY, *de puinhoopen* genaamd. Waarin hy onder anderen den Godsdienst van BRAMA ontledende van het tweede soort van wezens spreekende, zegd: ‘Dat de eeuwige, om zyn roem meer luister by te zetten, veschillende soorten van engelen had geschaapen om zyn lof te zingen, en de waereld te bestuuren; waarop een gedeelte deezer engelen opstonden onder het opzicht van een heerschzuchtig opperhoofd; die de magt van God wilden aanranden; en alles wilden bestuuren: hoe God hen in de waereld der duisternis nederplofte, om aldaar de straf van het kwaad dat zy pleegden te ondergaan; hoe hy naderhand door medelyden aangedaan, hen weder uit deeze plaats terug riep, en hen in genade aannam; na dat zy een lange proef doorgestaan hadden; dat hy toen vyftien dwaalsterren of planceten schiep welke zy bewoonen moesten; terwyl hy deeze engelen veroordeelde om in dezelven zeven en tachtig gedaante wisselingen te ondergaan: terwyl voords hunne zielen aldus gereinigd zynde, weder tot den *eersten oorsprong*,

tot de oceaan van leeven en bezieling terug keerde, waaruit zy voortvloeide: dat voords alle levende wezens een gedeelte van deeze *algemeene ziel* bezaten, en dat het dus een misdaa was, om hen van het leeven te berooven:' dit bovenstaande toont duidelyk aan, dat BRAMA en zyn aanhangers door overlevering, eenige kennis droegen van het geen in de gewyde bladen omtrent de val der engelen gezegd wordt: maar als men voords hunne godsdienstige plechtigheden en gebruiken ontleedt, *hoe zy aan kopere en houte goden offerhande bragten van karnemelk, als ook reinigingen van koemelk, en kalveren pis:* – op welk verhaal VOLNEY, de aanhangers van CONFUSIUS doet uitroepen: 'dat dit kluchtige goden zyn die men besmeert, berookt - en voords afwascht als kinderen die vuil zyn, goden van wien men de vliegen moet afjaagen die hen bevuilen.' Als dan, ziet men duidelyk voor welke dwaalingen en uitspoorigheden 's menschen geest vatbaar is, zoo dra zy het spoor van eene nadere openbaaring uit het oog verliest; en alleen door het redenlicht geleidt wordt: - behoef ik hier by te voegen, dat ook in onze dagen de woeste en wilde volken, die alleen door het licht der reden geleidt worden, even zulke uitspoorige Godsdienstige denkbeelden hebben, dan in vroe-

gere eeuwen? Dit bewyst myns bedunkens ten duidelykste dat het redenlicht niet genoegzaam is om den mensch in het doolhof van verwarringen en dwaalingen waarin zyn geest zich laat wegsleepen te geleiden - en dat alle zuivere, alle verhevene denkbeelden die men aan de wysbegeerte toeschryft, haare eersten oorsprong hebben uit de gewyde bladen; die ons zuivere en verhevene denkbeelden inboezemen van de Godheid; van onze bestemming op deeze waereld: en van onze uitzichten in de onsterflykheid. – 's Menschen vernuft komt my voor gelyk te zyn aan een zonnewyzer, het daglicht gelykt aan dat der reden, terwyl de openbaaring alleen 's menschen geest juist verlicht - en even als de zon op den middag op den wyzer derzelver juiste hoogte aftekend - en alle dwaalingen doet ophouden.

Ik zou hier nog veel kunnen byvoegen, maar deeze brief is reeds zoo groot, dat ik uw' aandacht niet meer vermoeijen wil, en dus eindige met de verzekering dat ik ben

Uw' oprechte vriend,

E L I U S .

Zes-en-dertigste brief.
Héloise, aan Clementina.

Ik heb u veel, ja zeer veel te verhaalen, vriendin, ik schreef u in myn laatste brief dat ik een bruiloft moest bywoonen. ô Nimmer, heb ik meer genoegen gesmaakt dan op dit feest - niet dat ik zoo zeer gehecht ben aan de pracht, welke by soortgelyke gelegenheden alles in den hoogsten toon stemt - neen vriendin, dikwerf komen my soortgelyke kringen zeer levenloos voor - dikwerf gaapt men elkander met een koud en nieuwsgierig oog aan, zonder dat men wederzydsch het minste belang in elkander stelt – maar deeze keer was het een zonderlinge zamenloop van omstandigheden die my tot gulle vrolykheid aanspoorde – in een woord, ik heb my noch nooit zoo goed vermaakt: ik zal u alle kleinigheden melden, die dit feest verzelden.

De bruid Mejufvrouw S.... is een meisjen dat ik finds lang ken – een gul lief meisjen, welke een goed vrouwlyk verstand bezit – de bruidegom de Heer P.... is ook

een' jongeling die zeer goedhartig is – maar tevens een losse jongen - die de waereld door en door kent: - en juist naar ik bespeuren kan uit een en andere kleinigheid het kieschte gevoel niet bezit. - Ik hoop dat het meisjen gelukkig met hem zal zyn – maar ik geloof het niet: - men zegd dikwerf dat de mannen in hun huwlyk bedaarder worden, en dat het goed is dat een jongeling de waereld recht bekeeken heeft; 't is mooglyk: wanneer de jongeling by zyn huwelyk overtuigd is dat al het genot dat hy in een wellustig en ongeregeld leeven vindt, slechts een *schyngenot* is: – maar als zyn hart nog sterk aan deeze ongeregelde vermaaken gehecht is - alsdan komt het my zeer moeijelyk voor, dat zyn vrouw hem zal kunnen vestigen.... Nu; zy zyn met elkander overeengekomen om de levensreis hand aan hand af te leggen - ik wensch hun dus dat zy dien met genoegen zullen volbrengen. Ziedáár myn inleiding - nu ga ik over tot my zelven.

Eenige dagen voor dat deeze lieden hun trouwfeest plechtig zouden vieren, kwam 'er een heer by ons aan huis, die verzocht om de eer te mogen hebben van my derwaards te verzeilen: ik moest myn jawoord geeven, vermids de ondertrouwden hem my met dit oogmerk toezenden. Uwe verbeel-

ding zal zich hier misschien een zeer bevallig jongeling afschetzen: zy misleidt u – de Heer G.... was alles behalven aardig of galant: een styve houding en gang - niets van die losse bevalligheid die ons inneemt – en een' vrolyken avond voorspelt: hy was beleefd, statig koud en ernstig; en berichte my op dien zelfden toon, dat hy de eer zou hebben van my den volgenden dag te komen haalen; vermids 'er alsdan aan het huis van den bruidegom een klein partytjen zou gegeeven worden om de jongelieden inkennis met elkander te brengen: ik nam dit verzoek aan - en wy naamen zeer plechtig afscheid van elkander.

Ziedáár voorzeker geen gunstige voorbereiding zult gy denken tot het genoegen waarvan ik u sprak: geduld - myn verhaal is noch niet ten einde - gy hebt zeker ook wel eens ondervonden dat dikwerf wanneer onze verbeelding ons het grootste genoegen voorspelt - dat zy ons misleid - en dat wy in tegendeel niets dan eenzelvigheid en verveeling vinden, waar wy ons gulle vreugd en vermaak voorstelde: onlangs las ik een zeker werk, waar in de verbeelding vergeleeken wordt by een zeer schoone vrucht die het oog bekoort, maar die meestal afvalt, voor dat zy ryp geworden is..... Het gebeurd daarentegen dikwerf,

dat wanneer wy ons weinig vermaak voor stellen, dat de gulste vrolykheid de kringen bezield - de vreugd gelykt in myn oogen, naar eene wispeltuurige vrouw, welke alleen naar luimen handelt; dikwerf niet komt alwaar zy genodigd is; en ons somts onverwagt met haare bezoeken vereert: maar ik bespeur dat ik aan het uitkraamen van myn denkbeelden kom – en u dus lang bezig zou kunnen houden, zonder tot de zaak te komen, basta dus met myne aanmerkingen. De Heer G.... kwam my dan op den bestemden dag haalen, wy reeden onder een statelyk gesprek, waarin hy my eenige byzonderheden van zyn Negotie, waar van ik zeer weinig verstand heb verhaalde, naar het huis van den bruidegom: dit zal een' verveelenden avond zyn, dacht ik by my zelven - om kort te gaan wy kwamen dan aan het voornoemde huis, alwaar reeds een groot gezelschap was. - Toevallig zat ik naast een meisjen welke ik kende, zy onderrichte my wie de aanvezende waaren, waarvan zy de meeste kende: glimlagchende voegde zy 'er by - men heeft u daar met een styf heertjen opgescheept - ja waarlyk hernam ik - maar wat zal men doen? - Geduld: terwyl wy met elkander spraaken kwam 'er een zeer bevallig jongeling met zyn meisjen dat hy geleide binnen - de on-

schuld scheen de blos der jeugd op zyn gelaat geprent te hebben, ik begluurde hem dikwerf van ter zyde, en bespeurde dat hy ook zyn oog op my gevestigd hield; hy kwam by het meisjen dat naast my zat en vroeg naar haar welstand; terwyl hy my tevens zeer vriendelyk groete: - ik gevoelde op dat oogenblik eene ontroering, welke ik niet beschryven kan, en waarvan ik de rede niet weet: - na dat hy zich verwyderd had, vroeg ik aan het meisjen wie hy was – het is de Heer C.... gaf zy my ten andwoord, een zeer aardig jongeling.... dat schynt hy, hernam ik bloozende.

Eenige oogenblikken daar na wierden 'er speelpartyen gemaakt, vermids ik niet van het spel houde, verschoonde ik my, en myn vriendin welke naast my zat hield my gezelschap. Intusschen bespeurde ik dat de Heer C.... niet veel werk maakte van het meisjen dat hy geleidt had - en myn cavalier hield zich ook drok met zyn kaarten bezig: vermids het schoon weêr was, verzocht myn vriendin my om een wandeling met haar in den tuin te doen: ik nam dit zonder erg met blydschap aan, zonder eenig ander oogmerk dan om wat lucht te scheppen - vermids de Heeren met hunne pypen sterk dampten: - maar naauwlyks was ik in den tuin gekomen of ik bespeurde dat myn vriendin

een grooter oogmerk gehad had - vermids den jongeling die haar geleide spoedig by haar kwam - ô hoe groot is de list der meisjens dacht ik by my zelven... na dat wy eenige keeren den tuin op en neder gewandeld hadden, voelde ik plotslings dat iemand my om myn midden vatte - ik keek schielyk om - en ziedáár het was die bevallige jongeling. - Gy doet my schrikken zei ik hem: verschoon my, maar ik zag u in den tuin wandelen, en verzocht aan een ander om myn speelparty op te vatten; om by u te komen.' Maar Mynheer, gy kent my immers niet, en het is niet beleefd dat gy uw meisjen alleen laat: ô hernam hy, indien ik zoo gelukkig geweest ware van u te geleiden, zou ik u gewis niet alleen gelaaten hebben....' Ik weet zelf niet recht wat ik hem op dit alles andwoorde - maar wy wandelden bynaar een uur aldus met elkander voort, en zyn onderhoud behaagde my: ik vondt het zeer kluchtig dat myn Heer, en zyn Dame zich met hunkaarten vermaakten: terwyl wy. het belangrykste gesprek met elkander hadden....

Eindelyk kwamen wy en quarto weder binnen - en het spreekt van zelven dat onze galante jongelingen plaats naast ons namen. Na een half uur scheidde men uit met spelen, de heeren moesten hunne plaatzen aan de

dames overgeeven - de Heer C..... maakte zich deeze om omstandigheid ten nutte, en ging op zyn knieën voor my leggen – dikwerf zeide ik hem: sta op wat zal uw meisjen wel denken? - Maar dit was te vergeefs, myn geleider sloeg ook nu en dan een blik ter zyde op my die misnoegdheid tekende – maar het was myn schuld niet. - De Heer C.... drong 'er intusschen sterk op aan om op de aanstaande party de eerste contredans met my te danssen - ik andwoorde hem: dit kan immers niet zyn - gy zyt dit aan uw meisjen, en ik ben dit aan myn Heer verpligt: wel nu dan de tweede dans? ‘geef my uw woord, en uw hand hier op?’ - ik reik hem die toe - hy drukte die zachtjens en wy scheidde van elkander, terwyl hy my herhaalde zich gelukkig te rekenen dat hy my had leeren kennen - en zich tevens vleijende met het aanstaande genoegen dat hy in myn byzyn zou smaaken.....

In het naar huis gaan bespeurde ik wel dat myn geleider niet in zyn humeur was. Gy hebt het wel drok met de Heer C..... gehad, liet hy zich ontvallen: gy speeldet immers hernam ik, dus konde ik niet met u spreeken.

Te huis komende dacht ik dit alles na, en dit scheen my zoo zonderling toe dat ik met verlangen den dag te gemoet zag, waar

op wy het begin van deeze Comedie zouden vervolgen: want het eerste bedryf is slechts uitgespeeld. Gy weet dat ik van het zonderlinge hou, en dus had ik my dien avond ook buitengemeen vermaakt; het schynt ook dat alles wat men ter sluik geniet onëindig meer waarde hier door verkrygt. - Intusschen is de Heer C..... alle dagen voorby ons huis gekomen - tot dat den grooten feestdag welke het tweede bedryf van deeze kleine Comedie uitmaakt: gekomen is. – Ik heb deezen brief eenige dagen opgehouden, om 'er u het vervolg by te zenden - maar het is my nog niet mooglyk geweest om alles te schryven – en ik bespeur ook dat myn pen in deeze oogenblikken zoo vlug is, dat ik met u het verdere verhaal hier by te voegen, veeleer eene kleine *brochure* dan een' brief zou toezenden. Intusschen verwagt ik uw andwoord, vaarwel, en geloof my altyd,

Uwe opregte vriendin

H É L O I S E .

Zeven-en-dertigste brief.
Clementina, aan Héloise.

Uw losse vlugge geestigen styl, als ook de zoo natuurlyk geschetste tafreelen welke gy my in uw laatsten brief afmaalt, maaken my brandend nieuwsgierig naar het vervolg van dit alles: uwe verbeelding is zoo vaardig dat zy in het zelfde oogenblik scherts; met ernst verwisseld, en ongevoelig van het eene tot het andere overgaat. - Herrinner u nog, dat toen wy met elkander op school waren, dat onze Mademoiselle u dikwerf zeide: *votre imagination vous égare!* - zy had juist geen ongelyk: gy zult niet vergeeten hebben, dat zy om u eens op den toets te stellen, voorwende dat de ouders van eene onzer medgezellinnen een danspartytjen op het land zouden geeven - en hierby alles zouden voegen, wat dezelve bekoorlyk kon doen zyn; uwe verbeelding schetste u toen alles met de levendigste verwen af: - hier zaagt gy niets dan verlichte roozen en jasmyn boschjes dáár weder lommerryke laanen welke met gecouleurde lampions verlicht waren - ginds

springende fontynen - in een woord uwe verbeelding ontwierp een zeer bekoorlyk maar tevens bynaar onuitvoerlyk plan: ten zy men zich volstrekt vooorgenomen had, om de tuinen der tovergodinnen gelyk men ons dezelven afschetst na te bootsen: - herrinner u dat onze Mademoiselle na dat gy de schoonste plans ontwerpen had - u koelbloedig berichter: dat zy dit alles slechts gezegd had om te zien hoe verr' uwe verbeelding u zou vervoeren, daar zy u tevens de onmooglykheid hiervan deedt begrypen... Ik weet zelf niet hoe my dit in de gedachten komt - waarschynlyk, vermids den rol die gy nu weder op die bruiloft speelen zult iets van dat zonderlinge, van dat romaneske heeft; dat gy zoo zeer bemint: - ik weet het echter niet, maar my dunkt dat de ontroering welke gy op het zien van de Heer C.... bespeurde iets meer dan een' vrolyken avond voorspelt..... Ik hoop dat ik spoedig een brief van u ontvangen zal, die my het slot van dit alles zal mede deelen.

Gaarne wenschte ik u ook iets te schryven, dat u zoo veel vermaak gaf, als uw' laatsten brief my veroorzaakte, maar alles is hier eenvouwig, landlyk en eenvormig: - stille land en huislyke tafreelen, ziedáár alles wat ik u kan mede deelen: de Natuur neemt daaglyks toe in schoonheid, - onze vruchtboomen

belooven veel ooft, myn bloemen-tuin is bekoorlyk: en ik pluk daaglyks volle schotels met aardbesiën; onze twee koeijen geeven veel melk en wy eeten dikwerf overheerlyke room: - indien deeze eenvouwige genoegens, gevoegd by het gulle onthaal dat de vriendschap u doen zal, u kunnen doen besluiten, om voor eenige dagen uwe stedelyke vermaaken vaarwel te zeggen, kom dan zoo spoedig mooglyk - myn goede moeder verlangd ook sterk naar u.... En gy zult hier de eenvouwige Natuur in alle haare schoonheid aantreffen: kom dan zoo spoedig mooglyk - en vergeet in het midden van uwe woelende vermaaken nooit,

Uwe vriendin,

C L E M E N T I N A .

Acht-en-dertigste brief.
Héloise, aan Clementina.

Ik haast my om aan uw verzoek te voldoen - en u de party te beschryven waar naar gy zoo verlangend zyt: of liever om u myn avantuur met de Heer C..... nader te ontwikkelen, op den dag der bruiloft ging ik met de Heer G.... naar de party gelyk gy ligt begrypen kunt - by myn komst in de zaal, kwam de bevallige jongeling terstond naar my toe; en verliet my bynaar niet toen ik plaats genomen had; hy herrinnerde my aan de gedaane belofte om de tweede dans met hem te doen; en plaagde my voords om een speelpartytjen met hem, zyn dame en myn geleider te maaken: nimmer had ik minder aandacht op het spel, en nimmer wierd een speelparty meer afgebroken door scherts dan deeze - ik lagchte van goeder harte met den jongeling, maar de twee andere lieden waren niet in zulk een vrolyke luim - eindelyk zei myn geleider: ‘laat ons de kaarten wegwerpen indien wy niet met aandacht speelen.’ De Heer C.....

verlangde niets vuuriger en sloeg voor om de bruidstafel te gaan zien - wy huppelde naar boven - en C..... fluisterde my in het oor: - ik zal zien dat ik de kaartjes verruil om digt by u te zitten, hy deedt dit ook zoo behendig, dat hy slechts een plaats van my af zat zonder dat iemand dit bespeurde.....

Intusschen was het uur gekomen dat wy van klederen gingen verwisselen. Ik was de laatste die in de zaal terug kwam vermids ik moedwillig vertoeft had, daar ik het tusschen uur dat men wagt om aan tafel te gaan altyd verveelend vindt.... zoo dra C.... my zag ylde hy naar my toe, - en maakte my verscheide complimenten dat ik 'er nu zoo bevallig uitzag enz..... gelyk dit de gewoonte der jongelingen is: - wy gingen aan tafel, en waarlyk nooit heb ik een kluchtiger maaltyd gedaan. - C..... gaf my onöphoudelyk het een of ander aan, myn geleider diende my insgelyks voor en wanneer ik hem weigerde: zei hy spytig ‘ô van myn buurman neemt gy dit aan,’ - ik was dus wel in de noodzaaklykheid om hem niet te weigeren en had verscheide borden rondsom het myne staan, welke ik niet aanroerde: intusschen had C.... my geduurig achter den rug van myn geleider iets in het oor te luisteren.... Dit duurde tot dat wy

van tafel opstonden, en naar de danszaal gingen Na dat de eerste dans met myn Heer geëinoigd was welke waarlyk zeer statig ten einde liep: kwam myn jongeling by my - en nauwelyks deedt het musiek zich hooren, of wy zweefden met elkander over den grond; hy was toen geheel vuur en leeven; en ik beken u dat ik nooit met meer genoegen gedanst had: myn dame, sprak hy toen wy aan het einde van de zaal waren - danst slecht - en ook uw Heer - zy moesten voor deezen nacht maar party met elkander maaken: en wy ook, voegde hy 'er teder by.... Als gy hun dit beduiden kunt, mag ik het wel lyden maar dit gaat immers niet hernam ik: en vermids hy sterk aandrong en verzekerde dat hy buiten my geen voet meer op de baan verzetten zou, voldeedt ik aan zyn verlagen: en wy dansten den geheelen nacht met elkander. – Ik bespeurde wel dat de meisjens hierover elkander in het oor fluisterden, waarschynlyk vermids zy my benyde dat die schoonen jongeling zich alleen met my bezig hield; maar het was immers myn schuld niet: dikwerf zei ik hem, vraag nu het eene of andere meisjen: maar hy weigerde dit bestendig, en vermids het nu toch zoo was, aarselde ik niet langer om van de oogenblikken genoegen die zich aanboden gebruik te maaken:

In den morgenstond sprak hy: wanneer zal ik het geluk hebben, om u weder te zien? - ‘dit weet ik niet - want ik ken u niet anders dan van deeze party - en dus na het eindigen derzelver houdt ook alles op.’ Neen waarlyk niet, zou ik u slechts hebben leeren kennen om u niet weder te zien, en uw gemis te betreuren: ‘Basta, gy draaft al te hoog: de jongelingen zyn galant en aardig, als zy een meisjen aantreffen dat hun bevalt - en voords denken zy niet verder aan haar.’ - Hoe geloofd gy dan dat alles wat ik u zeide slechts bloote galanterie was - neen by God! ik bemin oprecht - nooit maakte een meisjen zulk een sterken indruk op my dan gy lieve HÉLOISE – ik ben nog jong - nooit beminde ik nog - en een eerste liefde gaat ook alles te booven. - ‘Gy zyt noch niet in de jaaren om bestendig te zyn:’ hernam ik, om kort te gaan, hy wilde my niet verlaaten voor dat hy wist wanneer hy my zou wederzien, en sloeg hiertoe verscheide gelegenheden voor die ik afkeurde. Eindelyk zei hy, het is nu dag als wy te huis komen, wy moesten deezen namiddag onder elkander een partytjen maaken om naar buiten te gaan; dan zou ik ten minsten het genoegen hebben van u te zien: - vermids hy sterk hierop aandrong - hernam

ik eindelyk - wel nu als 'er meer lieden van het.gezelschap mede gaan, zal ik indien myn ouders het toestaan dit niet weigeren. – Hierop riep hy myn geleider en zei op een' zeer natuurlyken toon tot hem: my dunkt wy moesten vermids het nu toch een gebrooken dag is, in den namiddag een partytjen met elkander maaken, om naar buiten te gaan, gy moest dit aan het gezelschap voorslaan. Als myn dame 'er plaisier in vindt, andwoorde de Heer G.... zonder erg: ik zal de party niet breeken hernam ik.... Hy deedt hierop het voorstel dat met eenpaarige stemmen aangenomen werdt: - en de Heer C.... juichte zich zelven toe dat hy dit zoo wel uitgedacht had: - en herhaalde dikwerf by zyn afscheid, nu tot van middag.

Na dat ik een paar uuren geslaapen had, moest ik op nieuw aan myn toilet denken, waarvan ik echter niet veel werks maakte: – want 'er bleef my weinig tyd over. De Heer G.... kwam my tegen twee uuren haalen, wy wandelden zachtjens voort: en by het uitgaan der poort zagen wy C.... met zyn meisjen voor ons uitgaan - hy keek toevallig om en bleef staan om ons op te wagten. - Dit was weder de eerste ontmoeting, buiten gekomen zynde, gingen wy in den tuin in een priëeltjen zitten, ik nam den post om thee te schenken op my;

verscheide heeren gingen kolven, de Heer G.... deedt dit ook, maar myn jongeling bleef bestendig in ons gezelschap, na dat de dames gedronken hadden, sloegen zy voor om eene wandeling te doen: - ik verschoonde my vermids 'er nog heeren waren, voor wien ik schenken moest. - Intusschen bespeurde ik dat de Heer C.... zich verwyderd had: de dames gingen wandelen, en ik dacht ter goeder trouw dat hy haar vergezelde - maar ziet, een quartier daarna zag ik hem in den tuin, terwyl hy naar my toe kwam. Nu zyn wy toch een oogenblik alleen sprak hy by het inkomen in het priëel. ‘Maar het kan 'er waarlyk toch niet door dat gy uw meisjen weder alleen laat:’ uw heer laat u immers ook alleen: ‘hy kolft.’ Wel nu zy wandelt: dit is om het eeven: wy gingen dan ook met ons beiden op zyn aanhoudend verzoek eene wandeling doen - hy herhaalde my geduurig dezelfde verzekeringen van den voorigen nacht, en drong 'er zeer sterk op aan, dat ik het eerste meisjen was, voor welke hy ooit liefde gevoelde: het is niet zei hy onder anderen, als of myn hart reeds ginds en elders bemint heeft: zoo dikwerf dit gevoel in ons ontstaat, verliest als 't ware onze tederheid iets hierby; en men verbeuzeld zyn gevoel; maar als alle aandoeningen nieuw zyn drukken zy diepe

spooren in ons hart, die zich niet laaten uitwisschen; de oprechtheid en onschuld was uit zyn oog te leezen: - hoe beminlyk scheen hy my toe - ik kan het niet ontveinzen - ik gevoelde eene zachte ontroering, welke ik echter voor hem verborgen hield – maar het was my zoo wel - alles scheen my voor zyn oprechtheid en onschuld borg te staan: ô andwoorde ik hem: byaldien ik eens geloofde dat ik het eerste meisjen ware, voor wien gy liefde gevoeldet, dan zyt gy echter noch niet in de jaaren om standvastig te zyn: - en het is gevaarlyk om zich aan de eerste indrukselen der liefde over te geeven, zy zyn gelyk aan de bekoorlyke bloem die ons oog verrukt - de wind blaast 'er over - en zy is verwelkt: neen best meisjen! hernam hy,.gy vormt u geen denkbeeld van myn liefde en hier door miskent gy my: maar den tyd zal u overtuigen.. Ik trachte ongevoelig ons gesprek op iets anders te wenden en deedt hem de schoonheid der omliggende landsdouwen opmerken: ô hernam hy zoo lang ik gelukkig genoeg ben om arm in arm met u voort te wandelen.... in één woord in deeze oogenblikken zie ik niets dan u.... Gy zyt het middenpunt van alle myn wenschen, van alle aandoeningen waar voor ik vatbaar ben!...

Ik ben juist niet zeer ligtgeloovig, en het denkbeeld dat een' jongeling my zou kunnen

misleiden, zweefde my ook weder in dit oogenblik voor oogen; en bestuurde myn andwoorden: eindelyk zei ik hem dat het tyd was, om ons by het gezelschap te vervoegen, of ten minsten om te zien, of hetzelve terug gekeerd was; want ik geloof dat hy den geheelen avond door gewandeld zou hebben. - By onze terugkomst vonden wy hetzelve werklyk reeds in den tuin, alle oogen waren toen op ons gevestigd, de meisjens staken de hoofden by elkander en een van haar zei: 't is immers niet anders op deeze party, de dames laaten haare heeren loopen; en gaan met een ander: ‘ook de heeren laaten hunne dames loopen en bekommeren zich niet aan haar,’ - de myne is ten minsten aanhoudend in de kolfbaan gebleeven hernam ik schertzende. Het was nu toch eenmaal zoo vriendin, en schoon het my leed deedt om het meisjen van C..... ik had hem niet verzocht om zich met my bezig te houden – in tegendeel - ik had hem dikwerf verzocht om ten minste de welvoeglyke beleefdheid tegen haar in het oog te houden: maar hoe meer ik hier op aandrong hoe minder ik myn oogmerk bereikte: ik nam dus myn party en maakte gebruik van de aangenaame oogenblikken die zich aanboden, voor dat wy naar huis gingen had hy nog een oogenblik weeten te vinden om my te vraagen, of hy my eene

visite mogt komen geeven, maar ik had dit afgeslaagen: - hier op wist de schalk een middel uit te denken, waar door hem dit ligt mooglyk zou zyn: hy nam myn waijer weg - en zei: ik zal u die terug komen brengen. - En wat ik deedt, hy hield hem....

In het naar huis gaan verwisselde wy echter, ik van heer, en hy nam zyn meisjen onder den arm - ik wandelde statig voort met myn cavalier, en vroeg hem spotachtig of hy zich wel vermaakt had met kolven? zeer wel hernam hy: en gy met wandelen? ô! by uitstek! vermids het weêr zeer schoon is. - Eindelyk nam het gezelschap afscheid – C..... drukte my de hand en wy wenschte elkander een aangenaamen nachtrust. 't Huis zynde schoon my duizenderlei denkbeelden door het hoofd zweefden, was echter myn eerste zorg om my ter rust te begeeven! – vermids ik naauwlyks myn oogen meer open kon houden - de voorige nacht had ik aanhoudend gedanst, - en na een paar uuren rust weder den geheelen dag op de been geweest: dus begaf ik my zonder moeite in de armen van den slaap, die my vriendelyk ontving; en ophield tot aan den volgenden middag; toen ik geheel verfrischt ontwaakte: ziedáár vriendin een zeer langen brief mogt hy u zoo aangenaam zyn als de uwe was, aan

Uwe vriendin

HÉLOISE.

Negen-en-dertigste brief.
Elius, aan Adelson.

Vriend! noem my de gelukkigste der menschen! verheug u met my.... en wanneer gy na deezen brief geleezen te hebben in de aandoening van uw deelneemend gevoel naauwlyks adem zult haalen - en geen woorden zult kunnen uitbrengen om uwe verwondering en blydschap te uiten - wanneer een vreugdetraan misschien op dit blad zal nedervallen: - werp u alsdan op uwe knieën - en dank nevens my den Bestuurer van ons noodlot die nooit genoeg door de menschen erkend en geëerbiedigd wordt.... dank hem met de levendigste aandoeningen voor het geluk van uwen vriend!....

Twee woorden zyn genoeg om u myn lot te doen beseffen ADELSON! myn NELLY is onschuldig!.... onschuldig!.... beseft gy alles wat 'er in deeze weinig woorden geleegen is?.... het bezit van waerelden zou geen evenwigt hier tegen zyn: onschuldig! vriend... de misdaad in hoe veelerlei gedaante zy zich ook vertoont, en somts gelyk een slang die

den stillen reiziger verrascht, en zich om hem kronkelt, of in de gelukkigste wooningen sluipt: de misdaad is niet in de myne doorgedrongen: het hart van NELLY is zoo zuiver als toen ik haar uit de handen van haaren schepper ontving die haar voor my bestemd had, de vergiftige adem van een booswigt wilde haare onschuld besmetten - om haar naderhand gelyk eene verwelkte bloem met voeten te treeden: - maar een hemelsche beschermgeest blies haar moed en standvastigheid in - en redde haare eer: myn NELLY is onschuldig!... ô goede Voorzienigheid! hoe veel geluk hebt gy in deeze weinig woorden, voor my beslooten... myn ziel reeds aan de smart gewoon kan nauwlyks de overmaat haarer vreugd verzwelgen.... en ik roep met een *Saint Preux* uit: hemelsche magt! ik had een ziel voor de smart, geef 'er my eene voor de gelukzaligheid!.... Het zachte gevoel der Natuur is voor my als een morgendauw welke het dorre aardryk besproeit: ik kan myn WILLEM thans onbeschroomd aan myn kloppend vader-hart drukken - traanen van wellust ontvloeijen myn oog wanneer hy zyn kleine handjes om myn hals slingerd; en tot my zegd: ô Papa ik heb u zoo lief!.. wanneer NELLY hem dan vraagd: ook my hebt gy lief niet waar WILLEM? en hy haar alsdan zyn eene hand toereikt –

en uitroept: ‘Ja lieve Mama....’ Alsdan schynt het, als of wy met elkander yveren, om de liefde van ons kind - ô tot hiertoe was ik vader voor hem - maar nooit kenden ik die zachte aandoeningen, welke de Natuur aan dien tederen naam hechte - ik verkropte dikwerf een zucht - die als dan in myn boezem smoorde, en al myn genot verbitterde.... ô toen de eerste mensch die onschuldig uit de hand van zyn' grooten schepper kwam, zyn onschuld verzaakte, en de straf van zyn euveldaad ontving; ook toen sloop de argwaan in den stoet der furiën die 's menschen hart folterde: de argwaan, die met duizend oogen rondwaart... welke met haare besmettelyken adem alles vergiftigd - die de schoonste bloemen doet verwelken - de bekoorlykste oorden in eenzaame dorre woestenyen herschept - een heldere lucht verduisterd - en ons niets dan een vergramde hemel doet zien - niets dan het gehuil der stormen en het gekras der roofvogels doet hooren: - de argwaan! die ons naar het graf voert en aldaar tusschen bekkeneelen en doodsbeenderen gezeten, ons in de holle oogen, de ontvleeschde kaaken, en ingevallene mond nog de verleidelyke blikken, de blos der wangen, en der vriendelyken glimlagch wil doen ontdekken; die het lokaas der verleiding en misdaad waren....

ô gy furie! even zoo wraed als uwe medgezellin de wroeging: verlaat deeze aarde, keer naar uwe duistere holen terug - en folter de stervelingen niet langer....

Verschoon myn verhitte verbeelding vriend – bedenk dat ik gelyk ben aan hem, die na lang in dikke duisternis op steile klippen gewankeld te hebben; waar op hy alle oogenblikken bedreigd wierd om in den afgrond neder te storten... zich eenslags van die ysselyke steilte door een weldaadige beschermgeest in het bekoorlykste paradys overgebragt ziet – ook myn wooning is thans een paradys... liefde en onschuld huppelen rondsom my... en strooijen frisschen roozen voor myn treden, daar ik eertyds op scorpioenen trad... harmonie en wellust zweeven nu om my heen, de weldaadige Voorzienigheid was zelfs de beschermgeest die my van de steile klippen waarop argwaan en vertwyffeling my ginds en herwaards sleurde terug bragt in het verblyf der harmonie en te vredenheid!... ô myn geheele leeven is niet genoeg om haar voor deeze onverwagte weldaad te danken....

En gy wellustelingen! die dikwerf bloot uit luim of om uwe gevaarlyke eerzucht den teugel te vieren, een' verleidelyke blik werpt op de onschuld! een blik die gelyk aan die der woeste dieren verraadt, dat gy 'er op loert om haar als een prooi aan te grypen en te

verslinden: bedenkt, dat uwe aanslag geen bloot spel is - geen galanterie die men aan jongelingen vergeest - bedenkt, dat ofschoon eene verbasterde waereld dit als eene beuzeling beschouwt - dat gy eenmaal de wroeging van uw geweeten niet zult konnen ontgaan, wanneer gy aan den Opperrechter der waereld rekenschap van uw leeven zult moeten doen: dáár gy het geluk van veele uwer medemenschen verwoest hebt: - dáár de traanen der vaders aan wien gy hunne dochters ontroofdet, u als gloeijend lood op het hart zullen branden – dáár de wanhoopende zuchten van een stervend grysaard, wiens leeven gy verpest hebt – ook op uw beurt uw sterfuur verbitteren zal.... dat de huisselyke rust van een' echtgenoot die door u verstoord wierd - ook invloed heeft op het lot zyner kinderen: dat elke verscheurende gewaarwording van argwaan die zyn leeven verbitterde, u ook in uw sterfuur zal folteren.... terwyl de verleide onschuld u voor oogen zal zweeven, en luidkeels wraak over u zal uitroepen!... ô jongelingen wie gy ook zyn moogt smoort dien zoo schuldigen trek tot wellust vroeg in uw hart - luistert niet naar de waereld die met deeze lessen den spot dryft - éénmaal zal het genot der waereld met alle haare vermaaken voor u in het niet wegzinken - alsdan zullen haa-

re drogredenen niet meer tot uw hart spreeken, en gy zult alleen met uw geweeten - en met uwen rechter te doen hebben... stelt u dikwerf dit beslissend tydstip voor oogen; en gy zult een zegepraal op uwe ongeregelde driften behaalen; die veel edeler is dan uwe zoo genaamde zegepraalen... een zegepraal, die uw sterfuur niet verbitteren zal....

Verschoon my deeze ernstige aanmerkingen maar het tooneel waar van ik vervolgens getuigen was zweeft my nog bestendig voor oogen.... en dit was echter het middel dat de wyze Voorzienigheid bestemd had om myn geluk te doen aanbreeken - gelyk de eerste morgenstraal na een' stik donkeren nacht aanbreekt... In een volgende brief zal ik u alles omstandig melden - daar gy de eenige vertrouweling, van myn smart waart - wil ik ook de oogenblikken niet vertraagen waar in gy zult doelen, in het geluk van

Uw' Vriend

E L I U S .

Veertigste brief.
Clementina, aan Héloise.

Ik heb uw brief met een onbegryplyk genoegen geleezen, uw verhaal is een waare Roman waarin men op elke bladzyde nieuwsgieriger wordt: de beschryving welke gy my van dien jongeling geeft is zoo naïv, dat men zich verbeeldt hem te zien; en hem te hooren spreeken: maar uw Roman is noch op lang na niet ten einde - gy zult een nog grooter rol in denzelven speelen - en de Heer C.... zal zeker by u aan huis komen om u te bedanken voor uw aangenaam byzyn, of om u uw waijer te rug te brengen: òik voorspel u vriendin, dat dit ernstiger gevolgen zal hebben: en dat dit misschien.... de jongeling zal zyn voor wien myn vriendin al haar gevoel verspillen zal - gy zegd ray wel geen woord van den indruk dien hy op uw' hart gemaakt heeft: maar uwe ontroering by zyn eerste aanblik, de toon die u zoo vertederde - de onschuld die gy op zyn gelaat geprent vondt - dit alles overtuigd my - dat hy u meer behaagd dan iemand u tot he-

den toe behaagde - uwe verschooning dat het uw schuld niet was - dat hy zyn meisjen verwaarloosde.... is ook aardig uitgedacht – want geloof my HÉLOISE, indien hy u even zoo min als uw geleider behaagd had - zoudt gy hem ook even onverschillig behandeld hebben....

Myn goede moeder zei by het leezen van uwen brief, want gy weet dat ik geen geheimen voor haar heb. - 'Ik vrees dat het hart van uwe vriendin getroffen is, het verwonderd my dat zy u geen enkel woord van zyn rang of stand gezegd heeft: maar ik heb meer dan eens opgemerkt: dan wanneer de meisjens van een' minnaar spreeken die haar onverschillig is - dat zy alsdan zyn rang en vermogen zeer hoog opheffen: het streelt haare eigenliefde dat zy alle deeze groote voordeden voor het oog der waereld met onverschilligheid beschouwen: maar beminnen zy eenmaal - ô dan zyn rang, stand, en fortuin in haare oogen kleinigheden waar aan zy naauwelyks denken. Raadt dus uwe vriendin dat zy intusschen over haar hart waaken en zich hier omtrent tracht te onderrichten: want schoon ik 'er verre af ben om het geluk van schatten of rang te doen afhangen - zoo is het toch zeker, dat zy omtrent een' jongeling die van beiden ontbloot was

- in den stand waarin zy geplaatst is zeer veel tegenstand van haare ouderen zou ontmoeten. Schryf aan uwe vriendin voegde zy 'er by; dat ik haar met het gulste hart myn moederlyken raad geef – niet uit bedilzucht – maar vermids ik op myn jaaren wat verder voor uit zie, dan een jong meisjen dat zich door haare verbeelding laat wegsleepen: en dat het ligter valt om een vonk dan een felle vlam uit te dooven. Misschien was alles ook slechts bloote galanterie welke geen gevolg zal hebben: dan hoe het ook zyn moge een' vriendschappelyken raad kan toch nimmer schaaden.' Meldt my toch zoo spoedig mooglyk het vervolg van uwen Roman – want een vervolg komt 'er zeker op.

Onlangs was de Heer ELIUS by ons – en hy scheen my toe veel opgeruimder te zyn dan naar gewoonte: - sinds lang bespeurde ik dikwerf de diepste spooren der melancholie op zyn gelaat – nu was het helder en opgeklaard: ô waarschynlyk heeft dit een groote oorzaak, want een man van zulk een vast en verheven charakter hangt niet van kleinigheden of beuzelingen af. Dank zy de hemel: indien de oorzaak van zyn geheime smart of weggenomen of verzacht is... want niemand voorzeker verdiend gelukkiger te zyn dan hy....

Ik zou u gaarne nog wat schryven, maar myn leeven is hier zoo eenvormig – 'er gebeurd zoo zeldzaam iets nieuws: dat dit in de woelende oogenblikken waarin gy u bevindt van weinig belang voor u zou zyn. Vaarwel dan, en vergeet nooit,

Uwe Vriendin,

C L E M E N T I N A .

Een-en-veertigste brief.
Adelson, aan Elius.

Gy bedroog u niet myn vriend, uw brief heeft my traanen van vreugde doen storten. Hoe zeldzaam zyn de oogenblikken waarin deeze aan ons oog ontvloeijen – zy zyn welspreekender dan de krachtigste woorden – en waren ook het offer dat ik der vriendschap toebragt. Geluk dan! van gantscher harte geluk met de verandering van uw noodlot: - uw' brief overtuigd my hoe dit uw geheele hart van dankbaarheid doordringt – ik was getuigen van uwe aanhoudende worsteling – en deel ook nu in uwe zegepraal – ik herhaal het: wie meer dan gy verdiend gelukkig te zyn.... gy zyt dit thans! ô eeuwig dank zy de goede Voorzienigheid... uwe foltering was gelyk aan het guure en koude winterweêr – dat bloemen en boomen doet verwelken – en het aardryk dor maakt – maar dat tevens in haaren schoot de kiemptjes verbergt en uitbroeit, welke by de herleevende Lente ook de geheele Natuur met nieuwe schoonheid doet herleeven – en den mensch

na het gemis van deeze aandoenlyke gewaarwordingen, aan het genot die hetzelve in zyn hart doet ontstaan – meer waarde aan dit genot doet hechten....

Uwe NELLY is onschuldig! - ô troostryke woorden, die meer heil voor u besluiten dan de geheele waereld ooit aan uw hart schenken kon.... uwe NELLY onschuldig! ô myn hart zeide het my wel: neen vriend, een deugdzaam mensch kan dwaalen – hy kan een oogenblik zwakheid hebben – maar de tusschenruimte tusschen deugd en ondeugd is te groot – om dezelve op eenmaal te overschryden – dikwerf heb ik deeze aanmerking gemaakt wanneer men by voorbeeld, ten tyde van het schikbewind in *Frankryk* lieden die men sinds jaaren lang als menschen van beproefde deugd beschouwd had – eenslags van snood verraad en euveldaden beschuldigde: dit kwam my altyd onmooglyk voor – of het deugdzaam charakter dat men in iemand bewonderde, was slechts een masker waar mede men zich kunstig vermomde – of die plotslingsche overgang van deugd tot ondeugd – die verzaaking van alle beginselen van braafheid schynt my toe onmooglyk te zyn. By voorbeeld, toen men in *Frankryk* BARTHELEMY die sinds jaaren lang in *Zwitserland* het evenwigt hield tusschen deeze Republiek en *Frankryk* - die

zich door zyn vast charakter de algemeene hoogachting verworven had – waarvan men hem in alle steden en dorpen blyken gaf, toen hy de reis naar zyn vaderland deedt – terwyl men overal eerebogen voor hem opgericht had, met dit opschrift: *aan de bevrediger van Europa* - terwyl grysaards en kinderen hem te gemoet gingen, en hem met bloemen bestrooide: - een hulde die alleen uit het hart voortvloeit en alleen het loon der beproefde deugd kan zyn... En zulk een man zou ten toppunt van eer verheven zynde, nu binnen den tyd van één maand op eens een verrader en booswigt hebben kunnen worden?... Neen vriend, zelfs in het oogenblik toen de algemeene stem hem veroordeelde, pleite myn hart voor zyn onschuld.... En een traan van vreugd ontrolde my, toen de held en redder van *Frankryk*, openlyk zyn onschuld verklaarde, door hem in zyn vaderland terug te roepen, en hem op nieuw in het bestuur aan te stellen.... deeze vaste grondregel deedt my dan ook voor de onschuld van uwe gade pleiten.

Welk een gelukkig oogenblik moet dat der verzoening voor u geweest zyn!... Niets komt my aandoenlyker voor, dan dat twee lieden die of een openlyke of heimlyk wrok

jegens elkander voedde – den weg die tusschen hun beiden met doornen begroeit was, in de volheid van hun hart met bloemen bestrooijen – wanneer het sinds lang beklemde hart op eens ruimer adem haalt – wanneer in plaats van gesmoorde traanen der smart, in traanen van blydschap aan het oog ontvloeijen – wanneer twee menschen die sinds lang elkander uit den weg gingen, nu in elkanders armen geslooten – hunne verzoende harten tegen elkander voelen kloppen.... ô Zulk een schouwspel is der Godheid waardig!.... En moet hen, die een helsch vermaak vinden om het zaad van tweedragt tusschen echtgenooten of vrienden te strooijen, met zelfverwyt overlaaden....

Hoe krachtig is de les, welke gy aan onbezonnene of wellustige jongelingen geeft – het ware te wenschen dat zy dezelven in hun geheugen prentede: ons geluk, onze rust in dit leeven hangt dikwerf van zulk eene kleinigheid af: de kleinste gebeurnis, een enkel woord, een oogwenk heeft dikwerf zulke gewigtige gevolgen dat men niet genoeg over zyn hart en gedrag kan waaken....

Ik ben ook verlangend vriend, om te weeten op welk een wys gy op eenmaal

overtuigd weird van de onschuld uwer gade? - Gezegend zy intusschen dit gelukkige oogenblik – dat u uw rust weder gaf – en uw hart opende voor de zachtste aandoeningen: de vriendschap alleen kan in dezelve deelen... en gy kent

Uw' vriend,

A D E L S O N .

Twee-en-veertigste brief.
Elius, aan Adelson.

Ik haast my om aan uw verlangen te voldoen: - de vreugd heeft zoo wel als de smart nodig om zich in den boezem der vriendschap te ontlasten – en gy waart in beiden de eenige vertrouweling van myn hart; de waereld moge te vooren bespeurd hebben dat ik somber was – zy moge my thans opgeruimder vinden en naar de oorzaak gissen – maar zy heeft nooit myn geheim gehoord – en zal dit nu ook niet door my ontdekken: het is de vriendschap alleen die in myn hart dringt, en voor welke ik den sluier opligt om haar myne minste gewaarwordingen bloot te leggen; uw laatste brief heeft my overtuigd dat gy u ook met uw' vriend verblyden kunt: zoo wel als gy met hem weendet. ô 'Er zyn slechts weinig lieden die dit kunnen – onverwagt geluk en onverwagte ramp zyn doorgaans de toetsteenen der vriendschap – by het eerste, verraaden de meesten menschen hunne verborgene wangunst, door op zich zelven te-

rug te komen, en zich deeze of soortgelyke uitdrukkingen te laaten ontvallen: ‘mogt het den hemel behaagen om my ook eens zoo gelukkig te maaken! maar voor my is 'er niet dan ongeluk en ramp beschooren!....’ hy die zich op de studie van het menschelyk hart toe lag, ontdekt hier meer dan een bloote wensch – hy ontdekt een gesmoorde wangunst die een veel te bekrompen hart verraadt, dan dat het zelve de zetel der waare en belanglooze vriendschap zou kunnen zyn.... Groote rampspoed is insgelyks de toetssteén van het menschlyk hart – men schuwt een' ongelukkigen by wien men niets dan klagten en zuchten hoort: de waare vriendschap alleen wordt door de ramp gelouterd, dáár het schynt als of het ongeluk de harten nauwer aan elkander verbindt; in beide gevallen heeft de uwe den toets doorgestaan en is zuiver bevonden.... verschoon my deeze uitwyding ik zal ter zaak komen.

Heden veertien dagen ontving ik de volgende brief van den Heer VALSIUS, die my door een onbekende ter hand wierd gesteld, en waar van ik u een afschrift zend.

MYNHEER!

Aan den rand van het graf genaderd zyn-

de, alwaar men helaas! zyn gedrag geheel anders beschouwt dan in gezonde dagen, voel ik myn hart door wroeging verscheurd - ik ben het die uw geluk verwoest heb – door het zaad der tweedragt tusschen u en uwe gade te strooijen – ik misgunde u uw geluk – en wilde dit stooren, vermids ik uwe gade beminde. - Thans weegt my dit alles als lood op het hart, en ik weet geen ander middel om myn wroeging te verligten, dan het kwaad wat ik u deedt zoo veel mooglyk te herstellen, door u voor het oog der Rechter, die welhaast myn vonnis over my zal uitspreeken, te verklaaren, dat uwe gade onschuldig is.... mogt deeze bekentenis myn hart verligten en myn vonnis verzachten. De kracht ontbreekt my om hier meer by te voegen, dan dat ik op de waarheid van deeze bekentenis in de eeuwigheid zal overgaan.

V A L S I U S .

PS. Ik heb u te veel beledigd, dan dat ik zou durven hoopen dat gy u verwaardigen zoudt van by my te komen, en my in den zwaaren stryd die ik te kampen heb zoudt willen bystaan. Ik bevindt my te B.... in de goude Leeuw.

Het is my niet mooglyk vriend om u alle de aandoeningen te schetsen welke myn hart ondervondt by het leezen en herleezen van deezen brief: vreugde en verontwaardiging overmeesterde my beurtelings – ik kon naauwlyks myn oogen gelooven – en liep met de brief in de hand myn kamer op en neder – alsdan herlas ik hem op nieuw – tot dat eindelyk myne lippen met eene beevende stem stamelde: myn NELLY is dan onschuldig!... ô God! Zy is onschuldig!... Ik was dus onbillyk en wreed!... Hier zonk ik op myn knieën neder en de traanen die langs myn wangen vloeide, waren het offer dat ik aan de Godheid, en aan haare onschuld toebragt.... Ik bevond my in geen gemoedsgesteldheid om geregeld te kunnen denken.... verscheide voorwerpen zweefden even als in een' droom voor myn verbeelding – ik was zoo diep in gedachten verzonken, dat ik my een oogenblik werklyk verbeelde dat ik een' aangenaamen droom deedt, en ik schroomde om my zelf uit deeze zoete zwymeling te doen ontwaaken; toen men my in myn mymering kwam stooren door my iets te berichten; dat was het eerst dat ik door den brief dien ik voor my zag liggen en die op nieuw herlas; dat ik my zelven overtuigde dat ik waakte: en dat alles waarheid was! - ‘De eerlooze schurk heeft dan

myn geluk willen verwoesten – en heeft nog de onbeschaamdheid om my te willen spreeken!' riep ik onwillig uit... Wanneer eenslags als een bliksem het denkbeeld in my opkwam: 'foey, ELIUS! schaam u!.. zoudt gy door onmenschlykheid het schoonste oogenblik uwes levens onteeren? en aldus de heilige pligten van uw beroep met voeten treeden? hy, die uwe bystand vraagt is juist ongelukkig – vermids hy misdaadig is: - en het staat misschien aan my om door de troostgronden van den Godsdienst zyn ziel voor wanhoop te hoeden – en hem den weg te wyzen die hem by zyn Rechter genade kan doen verwerven.... En ik zou dit gewigtig belang aan myn wrok opofferen?... En dus de beginselen van den Godsdienst verzaaken, dien ik met myn geheele hart bely?...' Ik wierd schaamrood over my zelven – ik beken u dit openhartig vriend om u te overtuigen dat ik zwak ben, en op verre na die verhevene deugd niet bezit welke uwe vriendschap my somtyds toeschryft....

Ik besloot dus om eerst myn pligt te vervullen, voor dat ik my met myn eigen belangen bezig hield. Ik ging terstond naar B.... dat slechts anderhalf uur van deeze Stad aflight. - Myn hart klopte geweldig

toen ik met myn rydtuig voor het huis dat de Heer VALSIUS my opgegeeven had stil hield.... zoodra als hy my in zyn kamer zag komen, riep hy met een zwakke stem uit: ‘ô Gy verwaardigd u dan nog om aan het sterfbed van een misdaadiger te komen die uw ergste vyand was. Zegen zy over u voor deeze verhevene daad!...’

Ik wil uwe laatste oogenblikken niet verbitteren andwoorde ik hem – en vraag u dus alleen, of myne gade onschuldig is? ‘Ja by God! zy is onschuldig, andwoorde hy met de hevigste aandoening..... alle myne helsche listen konden haare deugd niet doen wankelen... Ja in het oogenblik dat gy in het zomerhuis trad – scheurde zy zich buiten uwe komst met geweld uit myn armen los... En de schynbaare onverschilligheid welke zy u sinds eenige weeken betoonde, ontstond alleen, vermids ik alle haare luimen vleide en niets spaarde wat immer de verleiding kan uitdenken om de deugd te doen bezwyken – ik beschouwde dit toenmaals gelyk men dit in de groote waereld beschouwd... thans zie ik alles uit een ander oogpunt – en de rust van menig eerlyk man die ik nevens de uwe verwoest heb, weegt my als gloeijend lood op het hart – terwyl ik reeds myn billyke straf in de eeuwig-

heid te gemoet zie...' de diepste wanhoop was by deeze laatste woorden op zyn gelaat geprent. ô Vriend! hoe leerzaam, hoe plechtig is het sterfbed!... waarop alle dwaalingen wegzinken – alle sluijers afgerukt worden – alle vermomming ophoudt – wanneer men alleen met zyn geweeten en zyn rechter te doen heeft!... ô riep ik in de diepste aandoening uit – dat God u vergeeve gelyk ik u vergeef.... op deeze woorden drukte hy myn hand aan zyn lippen – terwyl hy met een stervende stem sprak - 'Gy vergeeft my!... zou de Godheid minder grootmoedig zyn dan gy?... Maar... zy is de rechter myner daaden!...

Ik liet niets onbeproefd om hem de troostgronden aan te wyzen, die den Godsdienst ons aanbiedt als alle hoop ons ontzinkt.... zyn gelaat waarop zich van oogenblik tot oogenblik, doodelyke trekken vertoonde, wierd echter kalmer – hy stierf in myn armen geduurende het laatste gebed dat ik voor hem deedt – en ik durf hoopen dat de Godheid wier liefde oneindig is – zyn berouw niet versmaadde!...

Ik zou hier nog veel kunnen schryven, maar deezen brief is reeds zoo lang dat ik hier nog alleen zal byvoegen, dat myn ziel naauwlyks genoegzaam was voor al de aandoeningen welke zy ondervondt. - Te huis

gekomen zynde ontdekte ik alles aan NELLY... Ik drukte haar aan myn hart... en nimmer gevoelde twee stervelingen sterker de zegepraal der deugd dan wy, in dit gelukkig oogenblik dat myn zwakke pen u niet af kan schetzen... onze kleine WILLEM was de vriendelyke engel die ons verbond op nieuw verzegelde.... hy kuschte de traanen weg die langs onzer beider wangen vloeide... uw hart moet hier gevoelen... het geen ik zou verzwakken door het u met woorden uit te drukken...

Het nevensgaande dichtstukjen, dat ik eenige dagen laater opstelde, zal u ook doen leezen in het hart van

Uw Vriend,

ELIUS.

Lierzang aan God.

Almagtig liefd'ryk Opperwezen!
Barmhartig groot, onëindig God!
Door mensch of engel nooit volprezen,
Beschikker van ons aller lot!...
Dat dikwerf voor ons oog verborgen,
Ons hart ontrust met bange zorgen,
Daar 't oog in 't ak'lig zwart verschiet;
Hoe verr' het somtyds ook moog' staaren,
Slechts smart, en folt'ring en gevaaren,
Elende, of dood of wanhoop ziet...

Maar schoon 't kortzichtig oog der menschen
Op niets dan dikke neev'len staart -
Zyn hoop gelyk een bloem ziet flenschen,
Gy blyft ô God! die gy steeds waart:
Gy blyft een goed en liefd'ryk vader,
Want gy ontdekt uw liefde ons nader,
Als alles, alles ons ontvlucht -
Wanneer wy in 't verborg'ne klaagen,
Aan u alleen om uitkomst vraagen:
Telt ge elke traan – hoort ge ydere zucht.

Daar gy voor wanhoop ons wilt hoeden,
Schenkt gy ons troost in droeffenis -
Gy sterkt ons hart in tegenspoeden -
Wanneer 't van elk verlaaten is:
Gy leert ons dan op u betrouwen,
Als toevlucht in den nood beschouwen;
Als ons geluk verstuift als kaf!...
Want 's menschen ziel heeft ed'ler waarde:
Haar rust en waar geluk op aarde,
Hangt niet van lotgevallen af....

In 't midden van de zwaarste rampen,
In 't hevigst van de worsteling -
Waarmeê zyn hart helaas! moet kampen,
Wanneer zyn mede sterveling,
Zyn heil verwoest – door snoode listen:
Door huichlary, verraad en twisten,
Aan hem zyn gade, of vriend ontrukt:
Hoe veel de smart hem ook doet lyden,
Hy kan aan God zyn onschuld wyden!
Hoe diep, 't verraad den dolk ook drukt...

De boosheid moog' zyn hart doen beeven,
Daar zy vermomd in vriendschaps–schyn,
Den naam van vriend hem heeft gegeeven
Om beter 't doodelyk venyn,
Gelyk een adder uittespuwen;
Zyn hart moog' hier van asschrik gruwen:
Op 't hooren van al d'euveldaân....
Maar hoe de boosheid ook moog' woelen,
En op zyn ondergang moog' doelen:
Zy kan zyn hoop niet doen vergaan....

En schoon zyn hoop hem wil ontzinken,
   Heft hy zyn treurig hart omhoog!
Hy ziet millioenen sterren blinken,
   Aan den onmeet'bren hemelboog -
Zyn oog dringt door de zonnen-kringen,
Ja durft tot voor den throon te dringen
   Van Hem! die aarde en hemel schiep:
Die Cherubs, Seraphs, duizend zielen;
Die voor Hem, als hun Schepper knielen:
   Slechts in zyn gunst tot aanzyn riep...

Alsdan verzinkt deez' nietige aarde,
   Verraad, en snoode list verdwynt;
Deez' waereld staat gelyk in waarde
   Aan 't lampjen dat slechts flauwend schynt
By 't schitrend licht der zonnestraalen!...
Nu kan hy ruimer adem haalen,
   Hy mort niet om zyn treurig lot: -
Vergeet al 't snood verraad der menschen -
En 't middenpunt van al zyn wenschen,
   Is slechts de liefde van zyn God!...

Daar Gy onëindig liefdryk vader!
   Weldaadig, wys, almagtig zyt,
Daar gy uw scheps'len al te gader
   Nog daaglyks door uw gunst verblyd;
En 't geen gy vormde blyft bestuuren;
Daar eeuwen voor u zyn als uuren:
   Daar ge alles op uw wenk gebiedt -
De onstuime golven op doet bruischen,
Dan weêr als 't effe beekjen ruischen;
   Als zy de Zephirs dart'len ziet...

Deez' waereld, al de hemelbollen,
   Planeeten, sterren, zon en maan,
Die op uw wenk om de aspunt rollen;
   Hun aangeweezen perken gaan;
De hagels, stormen, donderklooten:
't Is alles in uw magt beslooten -
   Al wat bestaat – en worden zal!..
Ook 's menschen leeven, noodlot, sterven,
Wat wy genieten – wat wy derven -
   Gy eindloos God! bestuurt het al!...

Na donkre en bange winterdagen,
   Waarin het hart vol weemoed zucht -
Na storm en schriklyke onweêrsvlagen,
   Schenkt gy een zuivre en kalmer lucht:
Gy doet de dorste plekken bloeijen,
De lentebloemen alom groeijen:
   Herschept de barste woesteny,
Voor ons in een verruklyk Eden;
Waar liefde en onschuld samen treden:
   Verzeld door rust en harmony....

Gy doet myn ziel die blydschap smaaken!
   Na al de doorgestaane smart -
Wilt gy op eens myn heil volmaaken:
   Hoe dankbaar klopt myn teder hart...
'k Gevoel my als op nieuw herleeven,
Geluk en rust is my hergeeven;
   Verbeelding, geestdrift, is ontboeit:
Myn hart gewoon aan 't angstig zwoegen
Ontsluit zich weer voor waar genoegen,
   ô Heilig, 't vuur dat my ontgloeit. -

Laat nooit myn hart de gunst vergeeten
   Die gy my in uw liefde schenkt -
Laat nooit myn ziel zich trotsch vermeeten,
   Wanneer uw oog my vriend'lyk wenkt -
Laat ik alleen op u betrouwen,
In voor en onspoed op u bouwen;
   Daar gy de levens-ader zyt -
Waaruit alle and're wellen vloeijen,
Die dorre zandwoestynen sproeijen:
   Myn dank zy eeuwig u gewyd!...

Ja alles zal myn liefde wekken
   Voor u weldaadig magtig God!
Ik zal uw wyze wil ontdekken,
   By ieder wis'ling van myn lot:
Ook dit gevoel zal my myn pligten
Met meer getrouwheid doen verrichten,
   Daar 'k weet dat gy my gedaslaat;
My in myn zwakheid zult versterken;
En my uw bystand zult doen merken:
   Wanneer myn voet aan 't wank'len staat...

Zoo zal myn leeven zachtkens vlieten
   Gelyk een stille en klaare vloed -
Zoo zal ik 't goede in dank genieten,
   Gelaten zyn in tegenspoed -
Nog eene bede ô liefdryk vader!
Als ik uw rechterstoel eens nader
   ô Heer van leeven en van dood!
Doe my voor d'eeuwigheid niet schroomen,
   Wanneer myn sterfuur eens zal komen:
Sta my dan by ô God! in deezen jongsten nood.....

Drie-en-veertigste brief.
Héloise, aan Clementina.

Heb dank lieve vriendin, of liever, dank uwe goede moeder voor den welmeenenden raad dien zy my gegeeven heeft – uw brief heeft my tot ernstig nadenken gebragt - en gy hebt gelyk dat het altyd goed is om over zyn hart te waaken.... Ik kan ook niet ontkennen dat de Heer C.... my zeer bevallig voorkomt - dat hy een zeker onbeschryflyk *iet* op zyn gelaat heeft dat belang verwekt – dat de onschuld die op het zelve geprent staat zich met de blos der jeugd vermengd - dat ik niet zonder vermaak zyn liefde betulgingen aanhoor - dat ik zyn geestige scherts toejuigch - en voldaan over my zelven ben om zulk een' bevallig jongeling aan my te hechten.... Maar dit alles bewyst nog niet dat ik hem bemin - dat ik hem ooit genoeg zal beminnen om de wenschen van myn hart aan het zyne te verbinden. Myn hart heeft zoo veel tegenstrydigheid in zich dat ik het dikwerf naauwlyks voor my zelven, laat staan voor een ander ontwikkelen kan - het is

my meer dan eens gebeurd, dat ik in gezelschap de een of ander jongeling aantrof, die my op het eerste gezicht sterk behaagde; en van wien ik dacht: ô dit is misschien de jongeling die myn hart gevoelig zal doen zyn - maar deeze eerste indrukselen die myne verbeelding vergroot zyn niet gevaarlyk voor myn hart - en wisschen zich uit door de eige oorzaak welke haar dieper spooren moesten doen verkrygen: want doorgaans by een tweede of derde zamenkomst vindt ik denzelfden jongeling die my eerst zoo belangryk voorkwam, minder belangryk.... En hoe meer ik hem zie des te minder gevaarlyk wordt hy voor my...

Ik geloof dat de oorzaak hier van gelegen is, doordien de meeste lieden uit zucht om te behaagen, wanneer zy zich in gezelschap bevinden alle hunne geestigheid uitkraamen - en alle hun kleine voorraad op eens uitventen, by eene tweede gelegenheid durven zy toch de eigen waar niet weder uitkraamen - en brengen slechts nu en dan iets voor den dag dat hun in de gedachten komt: in één woord vriendin, het is my dikwerf gebeurd dat iemand met wien ik voor de eerste keer zeer hoog liep - my voor de derde keer dat ik hem zag volmaakt overschillig was... dus kan ik myn eigen hart zelf niet recht be-

oordeelen - en misschien zal het my even zoo gaan met de Heer C.....

Intusschen is hy voorleden zondag by my geweest - juist toen Papa en Mama naar de kerk waren. Ik zat op de zaal welke op den tuin uitziet – en was zeer verwonderd toen de knecht de deur opende dat hy binnen trad: Hoe zyt gy daar.. Mynheer! vroeg ik hem verwonderd? - ‘verschoon de kleine list die ik gebruikte, uw bediende wilde my niet binnen laaten zonder my aan te melden - ik zei hem dat gy my wagtte’ Ha! hernam ik, ik dacht dat gy zoo eenvouwig waart, maar ik zie dat gy zoo listig zyt als andere jongelingen!.... ‘Vergeef my, maar ik vreesdat gy u misschien zoudt verzaaken vermids ik hoorde dat gy alleen waart; en ik verlangde echter zoo sterk om u te spreeken; 'er zyn verscheide dagen verloopen dat ik u niet gezien heb: schoon ik daaglyks uw huis voorby ging.’ Ik heb u immers ook gezegd dat ik u niet aan huis konde opwagten: wy zien wel gezelschappen maar dit zyn lieden die myn ouders kennen.... ‘ô zy mogen my ook wel leeren kennen, myn hart is braaf – en ik bemin u zoo oprecht.... Ach lieve HÉLOISE zou ik nu veroordeeld worden om u niet weder te zien?’ – Ik

herhaal het, op uwe jaaren is men nog voor geen bestendige liefde vatbaar - en dus voegd het my niet, en vooral buiten weeten van myn ouders om u langer aan te hooren - ik wilde opstaan, doch hy vatte myn hand die hy aan zyn hart drukte; terwyl hy zich tevens aan myn voeten wierp - en uitriep: ‘ô HÉLOISE! twyffel niet aan de oprechtheid myner liefde!....’ Hy zag my by deeze woorden zoo teder aan, dat myn gevoelig hart bewogen wierd - gy begrypt hervatte ik, terwyl ik hem oprichte, dat ik van myn ouders af hang.... en dat ik u soortgelyke byeenkomsten niet meer buiten hun weeten vergunnen kan.... ‘ô Ik zal my by hun bekend maaken - ik zal hen myn liefde voor u bekennen.... zy mogen vry naar myn gedrag vernemen - dit kan my niet doen bloozen - 't is waar ik ben niet ryk maar heb hoop op een goed bestaan. - En wat zegt rykdom in vergelyk van de liefde?’ Gy hebt ook uwe ouders!.... ‘Deeze, sprak hy met drift, zullen zich nooit verzetten tegen een liefde waarvan het geluk van myn leeven af hangt, en ook de uwe zullen immers hunne eenige dochter niet aan rang of rykdom willen opofferen!....’ Een onwillige zucht ontglipte my in dit oogenblik... om kort te zyn – ik wist bynaar zelven niet

t.o. 254

Terwyl hy zich tevens aan myn voeten wierp en uitriep: ‘ô HÉLOISE! twyffel niet aan de oprechtheid myner liefde!....’ bladz. 254.

wat ik hem zeggen moest: - wreed konde ik hem niet behandelen – liefde, oprechtheid en onschuld praalde op zyn gelaat.... Echter verzocht ik hem om niet weder te komen.... misschien voegde ik 'er by, zal, wanneer gy my niet meer ziet binnen weinig weeken uwe liefde van zelven verflaauwen: want ik herhaal het in uwe jaaren kan men niet over zyn eigen hart oordeelen....

Na dat hy vertrokken was bestormde verschillende aandoeningen myn ziel - en ik wist naauwlyks welke de overhand hadden, dan eens streelde myn eigenliefde zich van door zulk een jongeling bemind te worden - dan weder herinnerde ik my de woorden dien hy zeide - ‘ik ben niet ryk.’ Het zwak van Mama omtrent rykdom en rang stelde zich voor myn geest - en ik voorzag reeds het andwoord dat hy te wagten had byaldien hy het waagde om zyn liefde te verklaaren. - Dan weder dacht ik om in het eerste geschikte oogenblik alles aan myn ouders te openbaaren.... En eindelyk besloot ik met my zelve te overreeden dat alles by my niets anders was dan de aandoening van het oogenblik - en dat ik hem niet meer ziende - hem ook spoedig uit myn geheugen zou verbannen - ‘ik heb noch nooit bemind sprak ik tot my zelve’ - en zou nu deezen jongeling juist zoo veel vermogen op myn

hart verkrygen? - ô Neen! het zyn alleen de omstandigheden welke samen liepen, die de oorzaak waren dat hy een oogenblik indruk op my maakte. Waartoe zou het dan nodig zyn om myn ouders met een hersenschim die misschien even gelyk een droom verdwynen zal bezig te houden?... ik besloot dus om de verdere ontwikkeling van dit alles van den tyd af te wagten - en geen ernstige gevolgen hieruit te trekken... Vaarwel lieve CLEMENTINA, myne oprechtheid zy u altyd waarborg voor het hart van

Uwe vriendin,

HÉLOISE.

Vier-en-veertigste brief.
Karel, aan Héloise.

Ik moest waarlyk boos op u zyn daar gy my in het geheel niet schryft... Ik maak my ongerust dat gy, of myn ouders onpasselyk zyt - maar by aldien dit, gelyk ik hoop zoo niet is, dan weet ik niet wat ik denken moet. - Zou myn zuster zoo veel bezigheden hebben dat zy geduurende zes volle weeken, geen enkel half uurtjen zou kunnen vinden om my te schryven - ô indien dit zoo ware dan is 'er ook wat anders in het spel - dan is 'er misschien de een of ander jongeling die haar bestendig bezig houdt – en HÉLOISE durft my gewis niet bekennen dat haar uur gekomen is.... Indien ik de waarheid raad, schaam u dan niet om uw broeder dit te bekennen - hy moge u een weinig plaagen als hy hoort dat het stugge spytige ongevoelige meisjen nu de oogen kwynende ten hemel heft - of op den grond neder slaat - dat haar een zucht ontglipt - dat zy misschien kransjens met viooltjes doorvlochten maakt - dat het ligte paars thans

haare geliefste couleur is, als zynde het zinnebeeld der standvastige liefde.... dat zy in plaats van door den tuin te darteien nu in diepe mymering verzonken met langzaame treeden voort gaat - en met haar stokjen naamen in het zand schryft - dat zy de oogenblikken telt en derzelver traagheid of snelheid betreurt.... ja indien ik hoorde dat myn lieve zuster deeze Revolutie ondergaan hadt - mogt ik haar voor een oogenblik haare ongeloovigheid verwyten, daar zy my spytig toeduwde: ‘Gy kent myn hart niet broeder!’ maar met dit alles zou ik my hartelyk verheugen indien ik u gelukkig zag, en by aldien gy een' jongeling bemindet die uwer waardig was, zoudt gy eerst recht beginnen te leeven: een ys koud hart kent geen genot – het gelykt naar een bron die een woestyn stroomt - en zich in het dorre zand verliest.... de liefde is daarentegen als een springvloed die beemden en akkers besproeid en vruchtbaar maakt – wat is al het genot der waereld dat men eenzaam geniet, waarby geen oog nevens ons verrukt wordt? - geen oor nevens ons de harmonische toonen opvangt - en geen hart van gelyke aandoeningen tegen het onze klopt!... ô de liefde alleen verdubbeld ons genot - en schenkt aan alles vuur en leeven - de Natuur schynt schooner in onze oogen – het groen is bevalliger en

elke bloem trekt onze oogen tot zich - wy hooren met vermaak het gezang der leeuwriken en der nachtegaalen - en vangen hunne verliefde toonen op: ons hart heeft altyd iet te wenschen - en met een brandend verlangen zien wy het volgend oogenblik te gemoet – terwyl hy die niet bemint, de Natuur meestal ongevoelig beschouwt - of over de ledigte van zyn hart zucht... Nooit iets met drift verlangd - of zyn leeven in aangenaame droomen doorbrengt die hem slechts in zyn verbeelding doen genieten - en hem beelden voorstellen die hem gelyk een schaduw ontglippen....

ô Lieve HÉLOISE gy kunt aan my wel bespeuren dat 'er iets zonderlings in myn hart omgaat - en dat vreugde en verrukking het zelve geheel overmeesteren. Weet dan dat ik binnen kort de echtgenoot van myn SOPHIE hoop te worden, ik heb 'er met myn oom over gesprooken - en hy heeft 'er niets tegen, dan alleen dat hy zegd dat het meisjen wat te dartel is: - maar, gy weet oude lieden beminnen alleen den ernst - en vergeeten dat zy in hun jeugd ook liever een vrolyk meisjen zagen dan eene ernstige prude.

Ik schryf heden ook aan myn ouders om hen hunne toestemming te vraagen, en wanneer ik die verwerf noem ik my de gelukkigste der stervelingen.... alsdan zal het huw-

lyk binnen kort den knoop nader toetrekken die de liefde gelegd heeft.... wy zullen het leeven op roozen doordartelen....

Ik verwagt binnen kort een brief van u - vaarwel en volg spoedig het voorbeeld van

Uw' Broeder,

K A R E L .

Vyf-en-veertigste brief.
Héloise, aan Clementina.

Al weder een ander tooneel vriendin, myn leeven schynt bestemd te zyn tot eene geduurige afwisseling. - Nu, ik kan niet zeggen dat my dit mishaagd, vermids dit onzen geest ophelderd, onze verbeelding verlevendigd; en ons in een ruimer uitzicht doet staaren; terwyl ons genot by deeze afwisseling altyd meer waarde verkrygt: waartoe deeze preludium zult gy ongetwyffeld in u zelven vraagen? - ô Het is de voorbereiding tot een zaak van gewigt!... want is het geen zaak van veel gewigt wanneer een meisjen van myn jaaren een reis zal gaan doen van meer dan twintig uuren verr' en dit naar vreemde plaatsen alwaar zy nooit geweest is?... Hoor vriendin, ik hou zeer veel van het reizen - en my dunkt 'er is geen grooter vermaak in de waereld dan naar vreemde plaatsen te gaan; ja my dunkt als iemand my het voorstel deedt om een zeer groote reis; mids niet over zee, te gaan doen - dat ik met de zucht die ik hiertoe gevoel myn fortuin hier aan

zou kunnen opofferen, het denkbeeld dat men de beperkte muuren van een Stad zal verlaaten, dat men steden en dorpen zal doortrekken, die men noch niet gezien heeft - dat men langs wegen, beemden, bosschen, bergen, duinen en hofsteden zal ryden, die geheel nieuw voor ons zyn; in een woord: dat men de wyde waereld instapt en zich buiten zyn gewoonen engen kring zal begeeven; en met zyn oog een groot geheel zal omhelzen: heeft iets zoo aanlokkelyks voor my, dat ik u dit nauwlyks beschryven kan...

Ongetwyffeld verwagtte gy na myn'laatsten brief, dat ik u geheel andere aandoeningen zou afschetsen. Maar zoo is myn lot, altyd tegenstrydig in het tegenwoordig, met het volgend oogenblik. Zie hier hoe dit alles toeging.

Ik was by de nieuw gehuwden een bezoek gaan afleggen - zy beiden plaagden my met de Heer C... Ik beandwoorde dit lagchende - maar zy daarentegen zeiden dat dit aan niemand ontglipt was, en dat men ook blind moest zyn om dit niet bespeurd te hebben - het is een aardige jongen voegde zy 'er by, maar hy heeft geen vermogen - en gy kunt een veel beter huwlyk doen... Ik denk 'er niet ernstig aan hernam ik - het was een losse grap en niets meer...

Des avonds thuis komende, lazen myn ouders

ders my een brief voor, waarin zy nevens my genodigd wierden om by goede vrienden te C.... eenige weeken te komen doorbrengen. En zullen wy gaan vroeg ik met drift?... Papa andwoorde ja, ik zal zien dat ik het met myn comptoir schik - al is het dan dat ik maar eenige dagen by u blyf - en u dan weder terug kom haalen. Ik kon myn vreugd nauwlyks bedwingen - en zei, dan moesten wy in het terug komen by myn vriendin CLEMENTINA aangaan, en aldaar een dag of vier doorbrengen: dit wierd goedgevonden en beslooten. Verwagt my dus binnen eenige weeken met Mama by u....

ô Welk een aangenaam vooruitzicht! ik beken u dat ik bynaar niet meer aan de Heer C... denk.... hoe zal de goede jongen daaglyks voor by komen, en my niet zien... Nu dit spyt my wel - maar het is myn schuld niet - en deeze onverwagte afwezenheid zal in myn hart den indruk uitwisschen dien hy op my gemaakt heeft - en misschien, zal hy my nu ook vergeeten - waagt hy het om aan huis te komen, dan hoort hy dat ik op reis ben. Ik zal u uit C... schryven en u alles melden wat slechts eenigsinds uw aandacht verdiend. - Myne wandelingen, myn vermaaken, de bekoorlyke oorden die ik zien zal - ik zal u alles beschryven!... want als ik door de eene of andere nieuwe voor-

werpen sterk getroffen wordt, gevoeld myn hart de behoefte om die aandoeningen in den boezem der vriendschap uit te storten. - Ik heb thans nog zoo veel gereed te maaken voor myn reis die op aanstaande vrydag bepaald is - dat ik deezen moet bekorten, met u in gedachten te omhelzen, ik hoop dat dit geluk spoedig wezenlyk zal worden

Voor uwe

HÉLOISE.

PS. Verzeker uwe goede moeder van myn diepe hoogachting - vaarwel!

[Tweede deel]

t.o. I

Zag my zo teder aan, dat ik my niet onthouden kon om hem deze bekentenis te doen....
Bl.150.

Bericht.

***D**aar ik met genoegen bespeurde dat het eerste deel van dit werk door myne landgenooten niet ongunstig ontfangen werd, spoorde my dit aan pm het zelve in een tweede deel te vervolgen, en met myn' naam uittegeeven; my vleijende dat dit tweede deel op dezelfde gulle wyze als het eerste, zal ontvangen worden*.

Zo ik vertrouw, hebben de charakters welken ik in myn eerste deel schetst, zich staande gehouden, en nader ontwikkeld; terwyl ik myne leezers op nieuw verzeeker dat geen derzelven bloote ideaalen *zyn: zo min: als de gebeurtenissen welken ik tusschen beiden gevlochten heb ik heb alleen de voorwerpen en omstandigheeden welken ik voorstelde, met den ligten sluijer der bescheidenheid bedekt*.

Het verhaal dat den Predikant ELIUS *van het arme huisgezin doet, moge aan myne leezers en leezeressen die in den schoot des overvloeds dartelen, over dreeven, en onwaarschynlyk voorkomen; maar ik verzeeker hun echter plegtig, dat dit geval, werklyk op deze wyze, tot schande der menschheid, aldus gebeurd is: en tot een eeuwig verwyt strekt, voor de gevoellooze ryken aan wien dat Huisgezin te vergeefs zyn dringenden nood te kennen gaf...*

Misschien zullen sommige myner leezers my verwyten dat ik, nu en dan, harde waarheeden gezegd heb, zy, die by een weinig menschenkennis en ondervinding, een edel en menschlievend hart bezitten, zullen gewis het zegel aan dezelve hangen; vermids men ongevoelige en onmeêdogendè lieden geen te harde waarheeden kan zeggen; om hen te overtuigen, dat zy de eerste pligten als menschf, en vooral als Christen verwaarloozen.

Voords vertrouwen wy dat het zedelyk doel in dit werk bewaard is gebleeven, en dat niemand, door deszelfs leezing voor eenen schadelyken indruk behoeft te vreezen; daar ik getracht heb de deugd in haare wezenlyke waarde, en de ondeugd in haare afschuwelykheid voor te stellen; en het waar, of schyngevoel, hy derzelver regte naamen te noemen.

Byaldien hier, of daar, de eene of andere trek welken ik in dit werk voorstelde, slechts in het hart van één myner leezers of leezeressen, meer eerbied voor den Godsdienst, en een menschlievender gevoel doet ontstaan, voor hunnen lydenden medemensch; alsdan zoude ik my voor dezen arbeid op de edelste wyze beloond vinden, en aangemoedigd worden, om in uuren welken ik aan de studie toewyde, meer soortgelyke waare tafreelen uit het menschlyk leven te verzamelen.

Eerste brief.
De predikant Elius, aan Adelson.

Ik heb u, in myn laaste, slechts met een paar woorden de onschuld van myne gade gemeld, de billikheid vordert dat ik u hieromtrent eenige nadere byzonderheden mededeele: de Heer VALSIUS had alles in het werk gesteld, om haare onschuld te verleiden, door haar aanhoudend by elke gelegenheid, (wanneer de bezigheden van myn beroep my noodzaakten om NELLY eene wandeling, of iets soortgelyks te weigeren), wantrouwen in te boezemen, dat ik haar geene genoegzaame oplettenheden betoonde – terwyl hy hieruit zeer nadeelige gevolgen voor myne liefde trok. NELLY had dit vermoeden wederlegd, maar vermits hy dit telkens op eene zeer listige wyze wist te herhaalen, had dit toch eindelyk eenig wantrouwen in haar doen ontstaan, 't geen zy my echter niet dorst ontdekken uit vrees van my te beledigen: van dáár de min

of meêr stroeve toon dien ik u zei, dat in haar omgang heerschte: gy zult u herinneren dat zy eens op een' zaturdag, in haare eenzaamheid, eene wandeling deed, naar eene haarer vriendinnen die buiten Z..... woont, en vanwaar zy opgeruim der terug kwam: gy zult u ook herinneren dat ik my hierop verbeelde dat zy den Heer VALSIUS gesproken had. ô Welk een onrecht deed ik haar, zy had by haare vriendin, (zynde eene zeer achtens waardige vrouw) geweest, deze had haare droefgeestigheid bespeurd, haar naar de oorzaak gevraagd, en, om kort te gaan: zy had aan deze de oorzaak van haare somberheid ondekt, terwyl haare braave vriendin hier op alles in het werk gesteld had om dit vermoeden uit haar hart te verbannen; door haar te doen begrypen dat ik myne ambtsbezigheden niet kon opofferen om haar eenige genoegens te verschaffen: in één woord, deze vrindin herstelde de rust in het hart myner gade; deed haar op geruimder terug keeren: ja, het was myn argwaan slechts die eene verkeerde uitlegging aan haare vrolykheid gaf. Met hoe veel genoegen ontving ik al de byzonderheden, die myne gade my hieromtrent mededeelde. Ja ieder woord had het zelfde uitwerkzel op myn hart, als de verkwikkende daauwdroppen op het dorstige aardryk.

De losse en onbedwongen toon waarmede de

Heer VALSIUS myne gade onderhield, was aan haare zyde geheel onschuldig geweest; vermits deze toon haar geheel eigen is: zy gaf zich te meer hier aan over, daar ernstiger bezigheden my somtyds niet in den zelven stemden.

In het noodlottig oogenblik waarin ik de rust verloor, en geheel overtuigd meende te zyn van haare ontrouw, getuigde slechts de schyn tegen haar, vermits haare oprechte verzeekering dat zy alles deed om zich uit zyn armen los te rukken, terwyl zy hem reeds met verwytingen overlaaden had, gevoegd by die van den sterven den Heer VALSIUS, geen het minste verdenken in myn hart meer achterlaat.

Ik was u deze byzonderheden verpligt op dat ook gy ten vollen overtuigd zoudt zyn van de onschuld myner NELLY: daar gy het alleen waart in wiens boezem ik myn onbillyk verdenken uitstortte.

Thands begin ik weder een nieuwe loopbaan, ja ik herleef als op nieuw, en de pligten van myn ambtsbediening, die, welke ik aan de maatschappy, aan myn' huislyken kring en aan my zelven verschuldigd ben, schynen my thands gewigtiger dan ooit; maar ik gevoel ook tevens moed en krachten om dezelven met genoegen te vervullen: wy zyn toch allen menschen, en de inwendige tevredenheid of misnoegen van ons hart, heeft invloed op alle onze daaden; 't is

waar, dat onze pligten nimmer door byzondere omstandigheden *moesten* lyden: maar, waar leeft de mensch die dezen trap van volmaaktheid bereikt heeft, dat de omstandigheden van het leven geen' invloed hebben op de wyze waarop hy zyn pligten vervult?..

Thands, nu myn hart weder rust geniet, schynt my alles ligt te zyn, dat my te vooren zeer moeijelyk was: en ik ondervind hoe langer hoe meer; dat alles wat men in dit leven geniet, alleen zyn waarde ontvangt, van de wyze waarop men dit beschouwt. De sombere ziel dekt eene treurige schaduw op alles wat haar omringt, terwyl eene opgeruimde ziel de kleinste genietingen weet optespeuren, en leven aan dezelven schenkt: daar zy ons met ligte vleugelen over bergen doet zweeven, die men te vooren niet dan met de uiterste moeite kon bestygen. De zielrust, is dus de eerste weldaad die de goede voorzienigheid ons in dit leven kan schenken. Dat deze ook bestendig uw deel zy, is de wensch van

Uw' vriend,

E L I U S .

Tweede brief.
Adelson, aan den predikant Elius.

Hoe hartelyk deel ik in uw geluk, eindelyk verwerft uwe deugd haare belooning, en ik zie hierdoor myn vriendschaps wensch vervult. - ô Hoe juist is de aanmerking die gy aan het slot van uwen brief maakt, over den invloed die de omstandigheden des levens op alle onze pligten hebben: nog voor weinig dagen was ik vrolyk en opgeruimd; en uw geluk deed duizend schoone beelden voor myne oogen zweeven; ook ik, zag reeds in het verschiet het oogenbrik te gemoed, waarin ik my met myne geliefde C O N S T A N T I A vereenigen zou; om met haar al het genoegen te smaaken dat eene deugdzame liefde schenkt. Maar helaas! dit geluk zal misschien nimmer voor my bestaan, en welligt zal zy alle deze toverbeelden met zich in het graf mede voeren: weet vriend! dat zy ziek, ja zeer gevaarlyk ziek is. Hoe weinig is 'er nodig om ons geluk te stooren? één enkel oogenblik verwoest al onze hoop!.... Nog heden morgen zweefden, geduurende de eenzaame wandeling die ik deed, my niets dan bekoorlyke tooneelen voor den geest, en toen ik te huis

kwam, vond ik den noodlottigen brief, die myn rust verwoestte. Angst en smart bestormde op eens myn hart, dat voor weinig oogenblikken zo gerust klopte: ja vriend, de omstandigheden gebieden over de rust of onrust van ons leven; want, wat zou my thands de rust kunnen hergeeven, dan de hertelling van myne vriendin? – ziedáár het rust punt waarop myn oog zich vestigt en dat al myne aandoeningen in zich bevat: wat zou de geheele waereld my in deze oogenblikken kunnen aanbieden dat hier tegen zou kunnen op weegen?.... En wat zou my ooit haar verlies kunnen vergoeden?.... Ik moet nog een uur wagten eer de postwagen naar D..... vertrekt, waarmede ik my derwaards zal begeeven, en om my dit lange uur te verdryven houde ik my met u bezig; want myn hart klopt als of het gejaagd wordt. - Ik ging even den tuin achter onze wooning, met overhaaste schreeden op en neder, plukte werktuiglyk eene bloem, waarvan ik eeven zo onwillig de bladen afrukte en langs den grond strooide - ook zoo, dacht ik met een diep treurig gevoel, ook zoo zal misschien eerlang de levensbloem myner CONSTANTIA verwelken!...

Ik zal u uit D.... nader schryven, want de wreede onzeekerheid waarin ik my bevind verstompt myn denkvermogen, en doet my tusschen hoop en vrees dobberen. Misschien zal deze wreede onzeekerheid zich binnen kort in eene nog wree-

der zeekerheid verwisselen - een treurig voorgevoel voorspelt my dit.....
Binnen weinig dagen ontvangt gy verdere tyding van,

Uwen Vriend,

A D E L S O N .

Derde brief,
Heloise aan Clementina.

Volgends myne belofte zal ik u alle merkwaardigheden mededeelen die my op myn reis bejegenen zullen, tot hiertoe zyn dezelven niet zeer belangryk; echter doet zich reeds een verschiet op, dat nog al vry wat afwisselingen kan opleveren; indien hetzelve aan den horison van het toekomende niet verduisterd worde; door wolken of nevelen die alles weder voor myn oog zouden doen verdwynen; nu ter zaak. Ik vertrok dan voorleden vrydag met myn ouders naar E..... alwaar wy eenige dagen vertoeven zullen voor dat wy ons naar C.... begeeven. Op deze reis bejegendeo ns niets byzonders, echter bekoorde my de schoone en ruime uitzichten die wy onder weegs zagen, wy bleeven des nachts te A..... en vertrokken den volgenden dag naar E..... dat naar myn oordeel eene akelige Stad is, welke iets treurigs heeft. Na over groote en ongelyke steenen gehobbeld te hebben, kwamen wy eindelyk aan het huis alwaar wy zouden logeeren, en genooten aldaar een vriendschappelyk onthaal; myne ouders spraken met deze lieden van voormalige tyden, doch vermits ik deze voormaligen tyden niet bygewoond heb, kon ik

geen deel aan het gesprek neemen; dat ook geen belang voor my had. Vermids het schoon weêr was, vroeg ik om de Stad eens rond te wandelen? de zoon van het huis, zynde een groote lummel van een jongen, met roode ongepoederde hairen, en een' bruinen rok met pinsbekken knoopen aan, had de goedheid van my te verzellen: ik ging dan met hem de Stad door, die my, behalven twee of drie vry groote markten zeer akelig toescheen; overal vindt men in de groote straaten, kleine naauwe dwarsstraaten, of gangen, welkers muuren even als die van verscheide huizen, wit gepleisterd zyn; het geen iets doodsch en treurig heeft: ook zyn 'er verscheide Kloosters: het geen insgelyks geen vrolyk gezicht geeft. Wy gingen 'er een voorby waarvan men door eene traliedeur in den tuin zag, toen ik eenige treden voorby het zelve zynde, omkeek: zag ik twee Paters voor deze traliedeur die ons nakeeken: het denkbeeld dat zy dáár als ingeslooten leefden, deed my huiveren, en ik moet rondborstig zeggen, dat ondanks myn zucht naar vreemde plaatsen, ik my in dit oogenblikin myn geboortestad terug wenschte. Het gesprek van myn' geleider was ook juist niet zeer onderhoudend, hy vertelde my dat hy met een' helm gebooren was, dat hy my dien zou laaten zien; dat het den eerstkomenden maandag kermis te

E..... was, en soortgelyke dingen meer onder elkander.

Wat de kermis betrof, die zal, dacht ik by my zelven, weinig te beduiden hebben..... Om kort te zyn, ik kwam te huis in een niet zeer vrolyk humeur. Maar gelyk het somtyds gebeurt, dat na eenen zeer treurigen en regenachtigen dag de lucht zich tegen den avond opklaart; ook zo ging het my hier. Na een half uur in eene straat tegen de witte muuren van een klooster gekeeken te hebben, zonder dat 'er bynaar iemand voorby ging, dan kinderen of vrouwen, die my door hunne schamele kleeding en bloote beenen, het treurig beeld der armoede vertoonden, werd 'er gescheld, en men kwam zeggen dat 'er twee Heeren aan de deur stonden, die vroegen of myn ouders hier gelogeerd waren? - Men liet hen binnen komen, en het waren de Heeren S..... en K..... beide studenten te L..... die dikwerf by myn ouders geweest waren, toen zy een buitengoed niet ver van daar, hadden. - Ik kende deze Heeren niet, maar het waren ten minsten geen jongens met roode ongepoederde hairen, die van helm spraken waarmede zy gebooren waren; ja het waren ten minsten hollandsche jongens die 'er goed uitzagen; en dus waren zy my welkom.

Na verloop van een half uur werd het gesprek vry levendig, ik had 'er een goed aandeel aan:

de jongen Heeren zeiden, dat zy voornemens waren om een reisjen naar B... en N..... te doen: myne moeder verzocht hen, om ten minsten tot den volgenden maandag te blyven om eens met ons op de kermis te wandelen - zy scheenen niet veel lust hierin te hebben - ik voegde myn verzoek hier by, doch dit bleef onbeslist: echter bragten wy den avond zeer vrolyk met elkander door.

Des anderen daags zon 'er eene processie zyn, wy werden by den Heer S..... op de groote markt tegen tien uuren op het *dejeunè* verzocht, om dezelve aldaar te zien. Wy begaven ons dan in het gezelschap van onze jonge Heeren derwaards, en zagen deze processie: op de markt stonden twee outers, waarvoor de priesters knielden, en voords zingende hunnen weg vervolgden. Ik kon my niet onthouden van hier het groot onderscheid optemerken, dat 'er is tusschen deze luiddruchtige plegtigheid, en den eenvouwigen eerdienst die 'er in onze Kerken plaats heeft. In deze laatste is alle uiterlyke pracht verbannen, en het komt alleen op de zuivere hulde van het hart aan.

Deze, voor ons allen vreemde en nieuwe plegtigheid gaf aanleiding tot onderhoudende gesprekken. In het naar huis gaan ontmoetten wy een neef van Mama, die Officier is, en die buiten E.... een buitenverblyf gehuurd had voor den tyd van

zyn verlof. Deze ontmoeting was ons zeer aangenaam, en hy verzocht ons allen om des middags met hem naar buiten te ryden, het geen aangenomen werd.

Gy ziet, lieve CLEMENTINA! dat het tooneel waarop ik thands eene hoofdrol begin te speelen een weinig woeliger wordt - nu, dat is zeer goed, want ik begon reeds slaperig te worden; door de eentoonigheid der acteurs. En waarlyk om te slaapen, is het toch de moeite niet waard om zyn geboorte plaats te verlaaten, en naar andere landen te reizen: vergeef my deze kleine uitweiding.

Wy reeden dan des middags in een vry aan zienlyk gezelschap naar het buitenverblyf van onzen neef. Papa en Mama, steegen benevens hunne Dochter en de twee Heeren studenten in den *Barouche*, daar neef aan den eenen, en zyn' oppasser aan den anderen kant ons te paard verzelden; terwyl eenige groote jachthonden van neef vooruit liepen, en de inwooners der stad onze komst vermelden; die, niet gewoon zynde aan zulk eenen luisterryken stoet, aan de deuren en vengsters stonden, om ons te zien voorby ryden. Daar ik tusschen beide wel van het woelige hou, laghte ik om het gaapen en kyken dezer goede lieden. Eindelyk kwamen wy op het landverblyf, zynde een oud adelyk Kasteel dat groote en ruime vertrekken heeft, en dat aan het einde van den

hof, die geheel in zyn grachten ligt, staat. Alles was my hier geheel nieuw en ik beschouwde alles met nieuwsgierige oogen. De ligging van dit Kasteel is wel een weinig somber, doch echter zeer schoon,. de groote grachten die het zelve omringen met hooge eikenboomen beschaduwd zynde, geeven aan dit verblyf iets plegtigs - en dit behaagde my oneindig meer, dan de doodsche witte muuren te E..... De jonge Heeren waren zeer vrolyk, wy wandelden, wy schertsten en bragten den namiddag zeer aangenaam door. De Heer K..... was vooral zeer vriendelyk tegen my en sprak niet meer om den volgenden dag te vertrekken: integendeel hy bood zich aan om ons morgen in het wandelen op de kermis te E..... te verzellen. Tegen den avond reeden wy weder derwaard, en verlieten elkander zeer voldaan over onzen dag, en met de belofte van ons morgen vroeg weder te zien. Ik bekort een uurtje van myn' slaap om u dezen brief met den post te kunnen zenden. Vaarwel, lieve vriendin, groet uwe moeder van my en geloof my altyd.

Uwe Vriendin

H E L O I S E .

Vierde brief.
Heloise aan Clementina.

Ik heb u thands zeer veel nieuws te melden. Ik eindigde zondag avond myn relaas, en zei u, dat de twee Heeren studenten den volgenden dag zouden blyven om met ons op de kermis te wandelen: zy kwamen 's maandags morgens reeds toen wy aan het ontbyt zaten, en bragten den voormiddag met ons door: des namiddags gingen wy wandelen op de kermis, waarvan de zoon van het huis zo veel ophef gemaakt had. Zy bestond uit eenige weinige kraamen die wy in een half quartier konden bezichtigen - wy hielden een oogenblik stil aan eene galanterie kraam, alwaar de Heer K..... een horologie-ketting kocht, welke hy my aanbood: ik weigerde die, daar ik zeer zelden geschenken aanneem van jonge Heeren, vermids hieruit dikwerf gevolgen getrokken worden: maar de Heer K..... drong zo sterk hierop aan, dat ik dit zonder my belagchelyk te maaken hem niet langer weigeren kon. Wy gingen hierop langs den Rhyn eene wandeling doen. De Heer K.... die my verzelde, loosde van tyd tot tyd een' diepen zucht, en ik bespeurde wel dat hem iets op het hart woog, doch wat het was, wist ik niet: eindelyk zei hy,

met afgebroken woorden, dat, schoon hy het voorneemen gehad had om een tourtje naar B... en N..... te doen, hy thands beslooten had, zo lang ik te E..... bleef, ook aldaar te vertoeven, en om my ook naar C.... te volgen: dat byaldien zyn vriend by het eerste voornemen bleef, hy als dan alleen zou moeten gaan.

Wat kon ik hierop andwoorden, ik kon hem niet noodzaaken om verderte reizen, en in de omstandigheid waarin ik my bevond, was zyn gezelschap my niet onaangenaam: ik zei hem dus alleen, dat hy niet wel deed, dat hy om mynent wil zich beroofde van het genoegen van eene aangenaame reis te doen. Zyn antwoord was dat myn byzyn hem meer genoegen gaf dan de schoonste plaatsen welke hy zou kunnen bezichtigen. Des avonds sprak hy hierover met zyn' vriend, die hierop dan ook het besluit nam, om ons te blyven verzellen.

Gy ziet dus vriendin, dat dit weder eene vry zonderlinge épisode in myn leven is, de Heer K..... verzelt my aanhoudend, voldoet aan al myn wenschen; let op myn minste oogwenken; en verzeekert my, met de plegtigste eeden,dat hy my bemint. Ik heb hem geantwoord dat ik, in de eerste plaats, gelyk hy wist, van myn ouders afhing, dat zy voorgenomen hadden om my nooit tot het huwelyk te dwingen; terwyl ik, beslooten had om in eene zaak van dit gewigt nooit by over-

yling te handelen: en daar ik nu slechts op reis gegaan was? om my te vermaaken, dit ook het oogenblik *niet* was om aan zulk eene ernstige zaak te denken. Wat zal ik u zeggen, lieve CLEMENTINA, ik ben misschien zeer zonderling, de Heer K..... doet alles wat immer een jongeling doen kan, om een meisjen aan zich te hechten: hy is verstandig, aartig, zingt goed, tekent fraai, maakt een lief vaersjen, heeft een goed hart, en is ten sterksten aan my gehecht - zyn gezelschap behaagt my, en met dit alles roept eene geheime stem my toe dat hy nimmer myn echtgenoot zal worden.... Somtyds komt het beeld van den Heer C..... my levendig voor oogen en zonder dat zyn aandenken myn tegenwoordig genoegen stoort, bespeur ik echter een heimelyk gevoel dat my aan hem verbindt. Indien zyne liefde duurzaam is, indien hy in myne afwezigheid bestendig aan my blyft denken, ô! alsdan geloof ik dat ik myn hart meer aan hem zou kunnen hechten, dan aan eenig ander jongeling. Misschien is het ook slechts de zo zonderlinge zucht die aan het menschelyk hart eigen is, en het zelve altyd doet haaken, en meer waarde doet stellen aan een genot dat men niet smaakt; dan, aan het geen wy ongestoord genieten kunnen; dat my nu dikwerf aan den Heer C..... denken doet. De thands geduurig afwisselende vermaaken, de aanhoudende

oplettenheden van den Heer K.... en vooral het vooruitzicht van al het genot dat my te C.... wagt, brengen my in geene genoegzaame bedaarde gemoeds gesteldtenis om myn eigen hart juist te onderzoeken. Gy kent myn' leevendigen aart, dezelve brengt my in eenen min of meer onrustigen doch niet onaangenaamen toestand: myne verbeelding schetst my de plaatsen die ik zien zal, de persoonen die my omringen zullen, als ook zy, die ik dáár wenschte, om mede in myn genoegen te kunnen deelen: en voords de omstandigheden die hier uit *kunnen* voortvloeijen, en den invloed welke dit alles op hun lot, en het myne zal *kunnen* hebben, met zo veel verschillende kleuren, dat ik myn oog in de toekomst nog op geen bepaald rustpunt kan vestigen. Dus heb ik my voorgenoomen om my niet met het toekomende te kwellen, maar slechts het tegenwoordige met een vrolyk en onschuldig hart te genieten.

Intusschen moet ik u nog melden dat wy naar het huis te H.... geweest zyn, dit is een landgoed, dat schoon een weinig woest zynde, echter zeer bekoorlyk ligt: het geen my onder anderen op hetzelve bekoorde, waren de menigvuldige bloeijende Oranjeboomen, die den geheelen omtrek, waarin zy staan, bewierooken. Ik bemin deze bloem, niet, om gelyk sommige staatkundigen doen, zelfs de Natuur, door de

waarde die zy aan deze of geene Kleuren de bloemen hechten, in hun belang te doen deelen; maar ik bemin haar vermids ik haar schoon vind, en nog meer om den geur die zy versbreidt. De Heer K..... die dit weet, is zo vriendelyk van daaglyks iemand naar het huis te H... (dat een uur van E..... ligt, te zenden) om eenige takjens oranjebloeisems te laaten haalen, die hy dan by de bloemen voegt die hy uit den tuin plukt, die achter het huis is: en die hy my als dan aanbiedt. Ik beken dat dit geschenk my aangenaamer is, dan eenig ander my zou kunnen zyn. Daaglyks een ruiker frissche bloemen te ontvangen uit de hand van iemand die ons bemint, en die ons niet onverschillig is, heeft iets streelends in zich, dat my vooral om de zonderlingheid behaagt: ja ik verbeelde my somtyds eene herderin der Alpen te zyn, aan wie haaren herder het geschenk zyner schoonste bloemen aanbiedt: 't is waar, dat deze verbeelding rasch verkoelt, vermids ik hier slechts in den tuin uitzie, waarin niet eens een heuveltje van het laagste soort, laat staan dan een berg, die eenig denkbeeld van de Alpen zou kunnen geeven, te vinden is.

Overmorgen vertrekken wy naar C.... van waar ik u weder schryven zal. Papa zal ons derwaards verzellen en vertrekt alsdan den volgenden dag. weder naar huis. Vaarwel lieve

vriendin, ik verwagt ook een' brief van u te C.... meld my hoe gy het hebt, als ook uwe goede Moeder? Gy weet dat ik altyd ben.

Uwe oprechte Vriendin.

H E L O I S E

Vyfde brief.
Adelson aan Elius.

De zwaare slag heeft my getroffen, die myn hart eindloos veel doet lyden. CONSTANTIA is niet meer..... Vergeefs druk ik myne brandende op haare koude lippen; om haar myn' adem mede te deelen, en haar hierdoor weder te bezielen - zy blyft onbeweeglyk – vergeefs druk ik myn kloppend hart op het haare - ô dit klopt niet.meer - haare oogen zyn geslooten, en zien den wanhoop niet, die uit de mynen straalt: Gevoelloos voor myn lyden, ligt zy dáár met een engelen-rust op het gelaat, en weet niets van de onrust die haar omringt... Maar haare ziel slaat gewis een gevoelvolle en medelydende blik op my neder, en juicht om haare onsterflykheid. Misschien wenkt zy my toe om haar te volgen. ô De waereld heeft thands geen genoegen meer voor my, met haar zinkt alles in het graf - myn hart heeft zyn rustpunt verlooren, en ziet niets dan eene eenzaame wildernis.... wat wederhoudt dan nog myn' arm?... Een oogenblik brengt my weder

by haar in de eeuwigheid... Maar, wat zal 'er dan van myne goede moeder worden?... wie zal voor haar zorgen, wie zal haar troosten?.... zal zy de onderstand van yskoude bloedverwanten afsmeeken, die haar reeds medoogenloos afgeweezen hebben?... Neen, zy zal eer onder den last der behoefte bezwyken, dan zich aan een hoonend medelyden bloot te stellen: met my, zinkt ook alle hoop voor haar in het graf, en zy zou my billyk kunnen verwyten, dat ik haar aan de armoede ten prooi liet, en oorzaak van haaren dood ware: van haar, die my het leven schonk, die myne jeugd verzrorgde, en al haare hoop op my gevestigd heeft. Neen, braave moeder! uw' zoon zal u den dolk niet in het hart stooten, hy zal veeleer de zwaarste foltering lyden: gy zult hem door eene geduurige onrust zien kwynen, dezelve zal hem misschien geheel verteeren; maar hy zal ten minsten uw moorder niet worden....

ô Vriend! het is my niet mooglyk om geregeld te denken, en u het verhaal der laatste treurige oogenblikken te doen, die ik met my ne geliefde doorbragt. Toen ik te D... kwam lag zy in een heete koorts geheel buiten haar verstand. Ik vroeg haar met schreijende oogen of zy my niet meer herkende, zy reikte my haare armen toe, en drukte myn hand aan haar hart - dus herkende zy my: en het was slechts

de doodelyke zwakheid die.haar het spraakvermogen benam. Den volgenden dag, na dat de koorts af was, sprak zy weder -geduurende een half uur, doch niet dan met afgebrooken woorden, en zei met eene zwakke stem: ,,gy denkt dan nog altyd aan my?... Ik bemin u ook tot aan myn laatste levensuur, dat niet ver meer af is... ik gevoel dit aan myne doodlyke zwakheid.... Maar ook in de eeuwigheid zal myne ziel u blyven beminnen, en voor u, en voor myne ouders bidden....' By deze woorden vloeide groote traanen uit haare oogen. Op dit oogenblik trad de Arts binnen, en zei dat alle aandoening, uit hoofde van haare zwakheid doodlyk was - en verzocht my om my van haar bed te verwyderen: hy gaf weinig hoop en zei dat byaldien zy weder door zulk een hevige koorts overvallen wierd, zy hierdoor zou moeten bezwyken.... Deze noodlottige voorspelling werd bewaarheid, de koorts, die haar heviger dan te vooren aantastte, deed haar in den morgenstond den laatsten ademtogt uitblaazen. De blos die nog op haare wangen lag, door de benaauwdheid en doodelyken angst waarmede zy geworsteld had, deed ons lang gelooven dat zy nog leefde. - Ik stond met haare ouders aan haar bed, en wy bragten haar alle mooglyke hulpmiddelen toe, om haar uit de bezwyming te doen bekomen, waarin wy ons verbeelden dat zy lag. Helaas! Alle hulpmiddelen

waren te vergeefs, en wy konden ons eerst overtuigen dat zy niet meer bestond, toen de doodlyke verflyving van alle haare leden ons dit ontegenspreeklyk bewees.... Het is my niet mooglyk om u de wanhoop van haare ouders, als ook de myne, in dit treurig oogenblik afteschetzen. ô Vriend! in zulke oogenblikken lydt het hart zulk eene onuitspreeklyke smart, dat dit de taal der woorden verre te boven gaat: en hy alleen die ooit een soortgelyk verlies ondervindt, kan zich een denkbeeld vormen van deze droefheid, die zich door het geheele aanzyn verspreidt, en alle onze zielsaandoeningen omsluit. Het sterflot is, wel is waar, alle menschen opgelegd, maar in zulke tedere jaaren, in den eerste bloei van het leven, gelyk een veldbloem op het onverwagtst door één' stormwind afgemaaid te worden, ziedáár iets, vriend! waarop men niet voorbereid is: en dat ons dus te zwaarder treft.... Myne CONSTANTIA bereikte naauwlyks haar negentiende jaar, de blos van gezondheid was op haar gelaat verspreidt - haare oogen glinsterden gelyk de vriendelyke avondster: maar thands is alles verdweenen - haare blos is gelyk aan die der verwelkte roos - haare oogen zyn duister - en al de wellust, die myn hart zich beloofde, zinkt met haar in het graf, en wordt aan de wormen alleen ten prooi gegeeven. ô Eeuwige Voorzienigheid, die over

ons noodlot waakt, behoed my dat ik niet tegen u morre! wie zyn wy nietige inscten, onder de millioenen insecten die in het stof wemelen, wie zyn wy om tegen uwe wegen te twisten? ô Behoed dan myn hart voor wanhoop, doe my den last des levens torschen, doe my getrouw myn pligten vervullen, opdat wanneer het u behaagen zal, om my ook van myn' post aftelossen, myn hart my in dit plegtig oogenblik niet met verwytingen overlaade: en niet voor u, als myn rechter doe vreezen.

Ik behoef u niet te zeggen vriend, dat eenige letteren van u, my in deze oogenblikken hoogst aangenaam zullen zyn, ik zal nog eenige dagen te D.... vertoeven, om de laatste treurige plegtigheid by te woonen.... Dus kunt gy my aldaar uw' brief zenden. Vaarwel, en schenk als het u mooglyk is, eenigen troost aan het hart van

Uwen vriend

A D E L S O N .

Zesde brief.
Elius, aan Adelson.

Uw brief heeft my ten sterksten getroffen, en deed my al het lyden beseffen waardoor uw hart verscheurd wordt....'Er is dan geen duurzaam genoegen in dit leven te hoopen? Eene waarheid die duizendmaal herhaald is, en door de daag lyksche ondervinding in de wyde waereld elk oogenblik op nieuw bevestigd wordt: en die echter met zo veel moeite indruk op ons hart maakt. Daaglyks worden millioenen menschen op het onverwagtst van deze aarde weggevaagd, en echter, vleijen wy ons, dat wy, en de genen die ons waard zyn, een lang en gelukkig leven zullen genieten: de dood wenkt, en ontrukt ons eensslags het voorwerp waarop wy alle onze hoop vestigden: jeugd, schoonheid, geest, ô niets weêrhoudt de onmeêdogende hand des doods.... In hetzelfde oogenblik treft hy den stok-ouden grysaart, en het pas gebooren wigt, den hoop-vollen jongeling en het bloeijend meisjen; den vader des huisgezins; en de tedere moeder..... maar de dood treft echter niet *willekeurig*, als een

despoot die blindelings zyn' looden scepter zwaait. Eene wyze Voorzienigheid waakt over 's menschen leven en sterven - en dit denkbeeld alleen kan ons eenigen troost inboezemen; in oogenblikken waarin de smart ons anders geheel zou overmeesteren; eene weldaadige Voorzienigheid beschikt over ons lot, en bestiert alles tot de beste oogmerken: schoon ons kortzichtig oog het *waarom* niet ontdekt?.... Het voegt dus den mensch, om, hoe smartelyk hem zyn lot ook moge vallen, in de schikkingen en wegen der goede Voorzienigheid te berusten. Gy zult misschien by u zelven denken: ô deze algemeene troost is goed voor lieden die in bedaarde oogenblikken aanmerkingen maaken over de wisselvaligheid des levens: maar, vergun my u te vraagen, wat het ons baaten kan als wy in bittere klagten uitbarsten ons aanzyn verwenschen, en den hemel of het noodlot van onzen ramp beschuldigen, en ons aan de bitterste wanhoop overgeeven?.... Niets - integendeel wy verzwaaren slechts ons lyden: door aanhoudende klagten, beneemen wy ons zelven den eenigen troost, dien wy in soortgelyke oogenblikken in het vertrouwen op eene altyd weldaadige. Voorzienigheid vinden kunnen: terwyl de wanhoop ons schuldig doet worden aan oproer tegen de wyze schikkingen der Voorzienigheid, en ons de pligten, die ons in onze betrekkingen op-

gelegd zyn, met voeten doet treeden. De zelf-moord, die somtyds uit de wanhoop ontstaat, is, naar myn inzien, een der gevaarlykste misdaaden, wyl den mensch, na deszelfs pleeging, geen tyd tot berouw meer overblyft. Hoe met de zelfmoorder voor 'zyn' oppersten rechter verschynen, daar zyn oproerig hart zich aan.deszelfs wyze regeering met geweld onttrokken heeft?....

Denk niet, myn vriend! dat ik door deze aanmerkingen uwe billyke droefheid laak, of ongevoelig voor dezelve ben: Dit zy verre. Maar hy die de droefheid over het gemis van een dierbaar voorwerp in het hart wil smooren, terwyl de wond nog bloedt, is een dwaas, die juist het tegenovergstelde zal uitwerken: laat dan vry uwe traanen vloeijenl, betaal de tol van het gevoel aan de nagedachtenis uwer geliefde, dog vergeet tevens niet dat u eene dierbaare moeder overblyft, waarvoor gy zorgen moet: maar waartoe u dit te herinneren, het slot van uwen brief ademt niets dan tederheid voor haar. De tyd, die als met een ligte spons de diepste speuren van smart uitwischt, zal ook eens weder de rust aan uw hart schenken, terwyl de Godsdienst u die bedaarde onderwerping zal inboezemen, die ons tot dien hoogen graad van standvastigheid en heldenmoed brengt , die slechts weinig menschen bereiken kunnen.

Deel my intusschen uw verdriet mede, ik zal u dit helpen draagen, en zal uw lyden, zo veel mooglyk trachten te verzachten> Daar ik bestendig ben

Uw vriend,
E L I U S .

Zevende brief.
Clementia aan Heloise.

Ik heb uwe twee brieven, met veel genoegen ontvangen, vermids ik hier uit zie dat gy, ondanks alle uwe afwisselende vermaaken, nog altyd aan my blyft gedenken. Waarlyk HELOISE, gy speelt al eene zeer zonderlinge rol, en gy behandelt zeer veel zaaken als eene beuzeling, die al den aandacht van menig ander meisjen tot zich trekken zouden. By Voorbeeld, gy verlaat plotslings den Heer C..... Naauwlyks op eerne andere plaats gekomen, vindt gy een' jongeling die om uwent wil eene voorgenome reis staakt, u zyn liefde verklaart, alle uwe wenschen voorkomt, u daaglyks frissche bloemen schenkt waarmede gy u dan zeeker ook versiert; om des te bevalliger in zyne oogen te zyn: gy ademt den wierook in welke men u toezwaait; en beschouwt die met een vlugtig oog, even of het een ander gellde dan u: gy beschryst den Heer K..... als een zeer beminlyk jongeling, en terwyl hy u alle oplettenheeden betoont, denkt gy weder aan den Heer C.... Moet ik u niet van een weinig ydelheid

beschuldigen?.... Ten minsten gy dartelt, even als de vlinder, van bloem op bloem: nu zo lang gy dus dartelen kunt, zegt myne goede moeder, loopt uw hart geen groot gevaar van zich sterk te hechten: maar zy vreest dat als dit eens uw geval is, gy alsdan misschien, met ter zyde stelling van alle eenmaal aangenomene beginselen, uwe hartstogt gehoor zult geeven.... Daar myne goede moeder zegt, dat dit doorgaands het geval is van zulke levendige charakters als het uwe. Ik deel u haare aanmerking hieromtrent mede, vermids een moederlyke waarschouwing u toch altyd op uw hoede kan doen zyn.

Ik verlang reeds om een brief uit C.... van u te ontvangen, dezelve zal voorzeker zeer belangryk zyn, de beschryving van het schoone oord, uwe wandelingen, uwe vermaaken, uwe gesprekken, alles zal voorzeker vol ziel zyn: en door uwe zo vlugge pen een nieuw leven verkrygen. Het spyt my intusschen maar, dat ik u in myn brieven niet het kleinste tegenwigt, van de eene of andere afwisselende vrolykheid, kan mededeelen, maar soortgelyke grapjes gebeuren hier niet - myn leven vloeit hier op het land, gelyk ik u meermaalen gezegd heb, eenvormig voort, als de beek die onze oevers besproeit. Echter ben ik te vrede met myn' levensstand, de zorg voor myne braave moeder,

myne wandelingen, een bezoek van den Heer ELIUS, ziedáár myne afwisselende vermaaken. Gy zult u herinneren dat ik u wel eens gezegd heb, dat deze braaven Leeraar, dikwerf zeer somber en diepdenkend scheen, maar sints kort is hy veel vrolyker en opgeruimder dan te vooren, waarover ik my hartelyk verheug; vermids een man van zyn charakter niet somber is uit luim; maar voorzeeker gewigtige redenen hiervoor moet gehad hebben; die thands niet meer bestaan: dit verheugt my meer dan ik u zeggen kan, want wie verdient meer dan hy gelukkig te zyn? Voorleden week kwam hy ons een onverwagt bezoek geeven met zyn vrouw en kind, het geen sinds lang niet gebeurd was, daar hy te vooren meest alleen kwam: hy betoonde haar alle mooglyke oplettenheid. Misschien dat 'er te vooren eenige huislyke verschillen hebben plaats gehad, die thands vereffend zyn. Myne moeder was te bescheiden om dezen snaar aanteroeren, en zy deelde met een te oprecht hart in de zichtbaare opgeruimdheid van den Heer ELIUS, dan dat zy dezelve, misschien door het herdenken aan voorige ongenoegens, zou hebben willen stooren. Hy heeft ons ook verzocht om hem een bezoek te komen geeven, het geen wy doen zullen.

Andere byzonderheeden kan ik u niet mededeelen, als dat onze persiken-, appelen- en peeren-

boomen veel vrucht draagen, en ryp zullen zyn tegen dat myne steedlyke vriendin hunne landlyke vruchten zal willen komen plukken. Ik zie dit heugchelyk oogenblik reeds met groot verlangen te gemoed. Vaarwel en vergeet nooit

Uwe vriendin

C L E M E N T I N A .

Agtste brief.
Heloise aan Clementina.

Ik heb uw' brief ontvangen; hoe, vriendin! gy beschuldigt my van een weinig ydelheid: maar waarin dan toch?... Is het myn schuld dat de Heer K..... my alle mooglyke vriendelykheid betoont, dat hy my daaglyks de schoonste bloemen aanbiedt, dat hy liever verkiest om met my naar C...., dan alleen met zyn' vriend naar B.. of elders te gaan? - Ik voor my vind het ook veel aangenaamer dat hy ons derwaards verzeld heeft, dan dat hy ons verlaaten had: dus stemt ons wederzyds genoegen hierin juist met elkander overeen. - Zou ik dan, door ernstige overweegingen op het geen uit dit alles voor het toekoomende misschien *zou kunnen* voortvloeijen, myn tegenwoordig genot stooren? - Neen vriendin, dit zou zeer verkwistend en onheusch gehandeld zyn met de genoegens van het leven: wy moeten dezelven heden genieten wanneer zy zich aanbieden, vermids wy dezelven misschien op morgen vruchteloos zouden verlangen, Wat is ook natuurlyker dan dat ik som-

tyds aan den Heer C..... denk, ik heb hem zo plotselings verlaaten, na onschuldvolle genoeglyke oogenblikken met hem gesmaakt te hebben. Dat ik my verbeelde dat ik my sterker aan hem, dan aan eenig ander jongeling zou kunnen hechten, is misschien werklyk zo - en misschien is het ook slechts myne verbeelding, die my deze genegenheid met sterker kleuren afschetst, dan indedaad plaats heeft: ik kan dit thands niet ernstig genoeg onderzoeken: de tyd alleen zal dit kunnen ontwikkelen, en ik wil zyn beslissing niet vooruitloopen, daar ik geen den minsten haast heb, en alles op myn gemak kan afwagten. Blyft de Heer C..... dezelfde, wel nu, dan zal ik wel nader van hem hooren, en vergeet hy my, welaan, dan zal ik hem ook vergeeten: de voorspelling die uwe goede moeder doet, naamlyk dat wanneer ik my eens zal hechten, dit sterk zal zyn, geloof ik nevens haar dat bewaarheid zal worden: vermids dit juist zo in myn charakter valt. *Tout, oú rien*, zegt zeker Fransch Schryver aangaande het stuk der liefde; en dit ben ik met hem eens: nu, als die tyd komt zullen ook tevens die plaagen komen. Thands bestaan nog geen van beiden, en dus dartel ik zorgeloos op de verschillende paden van het leven, daar ik my in de stemming bevindt, om alles wat schoon en bekoorlyk op dezelven is, te genieten. Gevoelig genoeg, om

niets dat aandacht verdient, met onverschilligheid voorby te gaan; en niet zo geheel door myn gevoel voor één voorwerp weggesleept, dat ik blind ben voor alle andere voorwerpen die my omringen. Maar ik bespeur, dat ik my wel zo lang kan bezig houden met u al de geheime plooijen van myn hart te ontvouwen, dat ik het hoofdoogmerk van myn' brief zou vergeeten, naamlyk: om u eene beschryving van C.... te doen, als ook hoe ik hier myn' tyd doorbreng.

ô Van dit alles heb ik u niets dan schoone en heerlyke dingen te zeggen: dit verblyf is een Eden, waarin Natuur en Konst alles vereenigen om de oogen en het hart te streelen, en het vermaak daaglyks, onder verschillende gedaanten, meer bevalligheid te verleenen. De Stad C.... ligt, gelyk gy weet, aan den voet van een' berg: van deze Stad, welke door de schuins afloopende straaten juist geene aangenaame wandelplaats is, zal ik u niets zeggen, maar uwe verbeelding terstond tot buiten haare poorten geleiden. Verbeel u een' hoogen berg die langzaam schuins opgaat, en die geheel met bosschen begroeid is, en gy ziet den omtrek van C.... en derzelver diergaarde: maar deze bosschen zyn zo bekoorlyk aangelegd, met zo veel donkere slingerlaantjens doorsneeden; en op de plaatsen alwaar men door een rondte, een' heuvel of priëel op de vlakten ziet, wordt het oog

verrukt door de bekoorlyke verschieten; omzoomd met vette weilanden; waarop geheele troepen vlugge herten met lugtige sprongen rondzweeven: gy kunt u niet begrypen welk een bekoorlyk tafreel dit oplevert, terwyl het oog aan een' anderen kant door geen minder bekoorlyke verschieten getroffen wordt. Onder anderen levert het gezicht van den berg te E..... het verrukkelykst tooneel op, daar dezelven door juist afgemeeten vakken, en de verschillende plantsoenen waarmede hy beplant is, zich op een' afstand vertoond als een dambord, waarop de, in gedaante verschillende ruiten, door een byzonder groen afgetekend zyn. Het bronhuis, alwaar wy gelogeerd zyn, ligt aan den voet van de bron, verbeeld u een hoog amphitheater dat aan beide zyden met zooden trappen schuinsch oploopt, waarnaast aan weêrszyden het water zich van boven als eene cascade bruisschend nederstort: terwyl het amphithéater eenen ruimen omtrek heeft, en omringd is met priëelen van tot elkander geboogen en gegroeide boomen, doorslingerd met camperfoely: tusschen deze priëelen zyn verscheiden ingangen, waarmede men in het bosch, dat op den berg is, gaat. Eergisteren avond kwamen wy hier aan, het was slechts een uur voor het soupé, dus was het te laat om te wandelen. Wy zaten voor de deur, in gezelschap van een aantal lieden die hier ge-

logeerd zyn. Het weder was bekoorlyk, en het bruisschend water, dat men in de stilte der dommelige schoonheid hoorde nederstorten, en dat zich in de heldere straalen der maan als rollend zilver vertoonde, was een tooneel dat alle beschryving te boven gaat. Wy werden uit deze stille mymering gerukt door het lugtig blaazen der walthoorns, en het speelen der instrumenten, 't geen hier de plegtige roepstem is om aan tafel te komen. Deze plotslingsche overgang uit de zachte stilte, tot een luidruchtiger vermaak, werkte sterk op my, en ik huppelde aan den arm van den Heer K.... naar de eetzaal, alwaar een talryk gezelschap, dat zeer vrolyk was, zich verzamelde. Waarlyk de naargeestige moet hier vrolyk, de jichtige vlug, de grysaart jong,.en het meisjen en de jongeling geheel verrukt worden. De musiek speelde geduurende den maaltyd, en stemde ieders hart tot vreugd. Op het dessert vroegen de musikanten of 'er ook lieden waren die het Bal wilden bywoonen? De meeste Heeren gaven hen eene kleinigheid; en ziedáár weder den aanleg tot een nieuw vermaak. - Zie my dan in uwe verbeelding, natuurlyk den eersten dans met den Heer K..... voords met zyn' vriend den Heer S..... en met eenige andere Heeren uitvoeren. Ik ben wel eens op prachtiger, doch nooit op vrolyker Bal geweest, in één woord, wy huppelden ieder een

zo goed als *zy*, of *hy* kon, tot dat Aurora met haare roozenvingeren het nachtgordyn wegschoof, en de eerste lichtstraalen op berg en bosch verspreidde. Welk eene dichterlyke beschryving! zult gy zeggen: 't is waar, verbeeld u niet dat myn geest zulk een' hoogen vlucht neemt: neen, onder ons gezegd, ik herhaal hier slechts, het geen de goede HOMERUS, wiens geest zo geheel vervuld was met *Heliconische* denkbeelden, reeds voor verscheidene eeuwen gezegd heeft: gelyk men eene schoone Aria wel eens *dacapo* zingt. Nu tot de bevallige Aurora terug gekeerd, om u de waarheid te zeggen, zou ik meer lust gehad hebben om my in haare eerste straalen een weinig van myn dansen te bekoelen, dan in Morpheus armen uitterusten. Maar het hoogwyze decreet van Papa, (die morgen weder van hier vertrekken zou,) besliste, dat het tyd was om zich ter rust te begeeven. En dit moest ten uitvoer gebragt worden. Na veele wederzydsche dankbetuigingen van het gezelschap voor het wederkeerig genoegen dat men elkander aangedaan had, en na een' hartelyken kusch van onze twee Heeren Studenten en een' handdruk van den Heer K.... ging ik naar ons slaapvertrek, en begaf my ter rust: echter sliep ik weinig; daar veele verschillende beelden my nog voor de oogen, zweefden, was ook myne verbeelding sterker dan myne vermoeidheid, en hield my lang uit

den slaap: eindelyk sluimerde ik in, en werd niet wakker voor dat onze jonge Heeren aan de kamerdeur klopten, en riepen: Mynheer en Mevrouw! staat gy niet op, het is reeds half tien. Met deze natuurlyke zinscheiding eindig ik myn' brief, die reeds zo dik is, dat ik vrees dat gy 'er dubbel port voor zult moeten betaalen. Vaarwel tot nader. Gy ziet dat ik bestendig aan u denk, en altyd ben

Uwe Vriendin

H E L O I S E .

PS. Ik zou u wel vergeeten te zeggen, dat ik my, by voorraad, reeds vlei met de aangenaame dagen dien wy met elkander, zo ik hoop, zullen doorbrengen.

Negende brief.
Clementina, aan Heloise.

Uw Brief heeft my zeer veel genoegen genoegen geeven, uw vrolyke styl heeft een zeker iets dat zich mededeelt, tot het hart spreekt en het zelve ook in dien vrolyken toon stemt; uwe tafreelen zyn zo naïf, dat men dezelven waant te zien, en u by elken tred kan volgen, waarlyk gy geniet thands misschien eenige der schoonste oogenblikken van uw leven, want zo veel genot vereenigt zich zelden in één punt; als dit genot aldus bestendig kon voortduuren, zou men waanen dat men zich in een Elisium bevond - en schoon dit voortduurend genot zich aanboode, geloof ik toch dat door den tyd de omstandigheeden hieraan eene afwisseling, en een' minder graad van belang zouden geeven; by voorbeeld: als gy in het zelfde gezelschap, waarin gy u thands bevindt, een half jaar te C.... bleeft, zou de Heer K..... toch eindelyk willen weeten hoe gy over hem denkt: dit zou dan een ernstig onderzoek van uw eigen hart vorderen; en zou u uit den vrolyken dartelen toon brengen waarin gy thands gestemd zyt: beändwoordet uw hart

by dit onderzoek hem met eene vuurige liefde, ja dan zou uwe vrolykheid u byblyven, maar had het tegenovergestelde gevoel plaats; als dan zou uw genot verbitterd worden door het lyden van een braaf jongeling, dien gy niet gelukkig kunt maaken. ô HELOISE! dartel dan nog zo lang als gy kunt in den zoeten droom die u bedwelmt, tot dat gy uit denzelven ontwaakt. Het stuk, waarin gy eene hoofdrol speelt, is bekoorlyk, maar ik vrees dat het zich niet tot aan de ontknooping zo schoon zal kunnen souteneeren; en naar de ontknooping zelven ben ik zeer verlangend, schoon ik tevens vrees dat het zelve niet naar wederzyds genoegen zal kunnen uitvallen. Nu, in uwen lugtigen styl zult gy my misschien andwoorden, dat een stuk zich zeldzaam naar het genoegen van al de hoofdakteurs ontknoopt - dit is zo, maar ik zag toch gaarne de hoofdpersoonen gelukkig: enfin, wy zullen afwagten wat 'er eindelyk van dit alles zal worden. Vervolg met my te schryven wat eenigzins van belang voor u is, daar gy weet dat myne vriendschap in alles deelt wat u genoegen of smart veroorzaakt. Met deze verzeekering blyve ik altyd,

Uwe vriendin

CLEMENTINA.

Tiende brief.
Adelson aan Elius.

Verschoon myn lang stilzwygen vriend, ik ontving uw' brief in een oogenblik waarin ik weinig vatbaar was voor troost: ik gevoelde uwe redenen wel, als zynde gegrond op den algemeenen loop der dingen, en op den Godsdienst; doch myn verstand juichte dit alles wel toe, maar myn hart werd 'er niet door verligt, het zelve is te zwaar gewond, dan dat de artsenyen, welke gy my geeft, zo plotslings zouden kunnen werten. Den dag na dat ik uw' brief ontving, werd het lyk van CONSTANTIA ter aarde besteld, ik verzelde deze treurige plegtigheid... en stond aan het graf toen zy nederzonk... en ieder schup aarde, waarmede men haar lyk bedekte, dreunde door,.tot in het binnenste van myn hart: ziedáár dan, dacht ik by my zelven, het eindperk van alle aardsche genoegens en vreugd, dáár is het dan, dat de gelukkige of ongelukkige minnaar voor altyd ingeslooten, zyn ramp of zyn geluk ziet eindigen!... Myn oogen waren bewegenloos

op het graf gevestigd, en geen weldaadige traan vloeide uit dezelven... ik keerde terug, en bleef in de eigen spraaklooze droefheid verzonken.

De ouders van myne geliefde, smeekten my om nog een paar dagen by hen te vertoeven, ik deed, schoon ik hen geen anderen troost kon toebrenggn, dan myne smart met de hunne te vereenigen. Geduurende de twee nachten die ik aldaar nog doorbragt, ontweek de slaap myne oogen, duizend akelige gedachten bestormden myn' geest; myne verbeelding voerde my op nieuw naar het graf: ziedáár den eersten nacht, dacht ik, die zy in het kil en akelig verblyf der dooden doorbrengt: en gy kunt u niet begrypen welke ongerymde denkbeelden myne verbeelding in myn' geest deed opkomen; ja ik zou my bynaar schaamen om u dezelven medetedeelen. Helaas! wat blyft 'er in soortgelyke smartlyke oogenblikken van al onze sterkte van geest, waarop wy ons, in dagen van genoegen, zoo zeer beroemen, over?.... Bynaar, niets - en -het is echter juist dan, dat wy dezelven het meeste noodig hebben?....

Toen ik by myne goede moeder terug kwam, schrikte zy toen zy my zag, 't is waar, dat het my ook toeschynt dat ik een weinig bleek ben, ik wilde myne droefheid, zo veel mogelyk, voor haar verbergen, en veinsde bedaard te zyn; maar zy zag door dien sluijer heen, en zei, met teder-

heid: ‘ô Myn zoon! verberg uw lyden niet voor uwe moeder!... zy deelt in al uwe smart, en zal dezelve, zo veel mooglyk, trachten te verzagten:’ haare tederheid trof de snaar van myn hart, ik borst in traanen uit, dit gaf my een weinig lucht, en ik kon ten minsten ruimer adem haalen: en gevoelde, in dit oogenblik, op nieuw den my opgelegden pligt van voor haar te zorgen. Ziedáár ook het eenigste dat my nog aan het leven hecht, en my moed en sterkte geeft om myn taak te vervullen.

Ik gevoel thands, meer dan in de eerste oogenblikken dat ik uw' brief las, de waarheid van het geen gy zegt: naamlyk dat het den mensch niet voegt om tegen de wegen der Voorzienigheid te morren; maar ik vorm ook tevens den wensch, dat het de goede Voorzienigheid behaagen moge om het smartlyk gevoel dat het gemis myner vriendin in myn hart doet onstaan, te verzagten: om my met gelatenheid aan myn lot te kunnen onderwerpen. Vaarwel en vergeet nooit

Uw' Vriend,

ADELSON.

Elfde brief.
Elius aan Adelson.

Ja de goede Voorzienigheid zal uwe smart verzagten, daar, zy 's menschen ziel aldus samengesteld heeft, dat zelfs de zwaarste smart door den tyd geleenigd en uitgewischt wordt: intusschen werken de reden en Godsdienst hiertoe mede, daar de eerste ons zegt: dat 'er rampen in dit leven zyn, die wy niet kunnen vermyden: vermids zy uit den aart van alles wat ons omringt, ja uit den aart van ons eigen lighaam voortvloeijen, en waaraan alle menschen dus vroeg of laat onderworpen zyn: daar zy hunne heerschappy uitoeffenen van den throon tot in den diepsten kerker, van den stoutmoedigsten held, tot aan den vreesachtigsten slaaf: van het spits der alpen tot in de diepste valeijen: in een woord, van den zuid- tot aan den noordpool, zyn immers alle bewooners der aarde aan ziekte en dood onderworpen, en alle menschen ondergaan eens de smart, dat zy, of uit de armen hunner geliefdste vrienden weggerukt worden, of hun verlies betreuren. - Ik herhaal deze zo oude en door alle eeuwen bevestigde waarheid

slechts, om 'er de gevolgen uit te trekken die 'er van zelven uit voortvloeijen: naamlyk, dat wy ons daaglyks aan de wisselvalligheid van het ondermaansche genot moesten herinneren: niet, om hierdoor ons tegenwoordig genoegen te vergiftigen, maar om elk genoeglyk oogenblik des te meer op prys te stellen; om de persoonen die ons dierbaar zyn nimmer eenig ongenoegen te veroorzaaken; en het genot dat wy met hen smaaken, te beschouwen als dat van het byzyn van een' vriend die zich tot een groote reis gereed maakt, schoon de dag van zyn vertrek nog onzeeker is; en misschien plotslings zal opkomen; terwyl men, met een dankbaar gevoel, elk oogenblik dat ons vergund wordt in zyn byzyn genieten: en reeds by voorraad de noodige schikkingen maakten om, schoon van elkander gescheiden, echter den vriendschapsband niet te verbreeken. Ook zo kan de Godsdienst de zielen op het naauwst met elkander vereenigen, en door haar op één doel te doen hoopen, ook bestendig verbinden.

Schoon hier de dood ons scheidt,
Dáár in de onsterflijkheid,
Dáár zullen waare vrinden,
Elkander wedervinden.
Dáár drukken smart en dood,
Het hart niet meer als lood.

De levensbronnen stroomen,
Dáár langs de frissche zoomen,
Terwyl de onsterflijkheid,
Een duurzaam heil bereid.

Ziedáár vriend, eenige troostgronden, die voorzeeker invloed op uw hart zullen hebben, ten minsten dit is de vuurigste wensch van

Uw' vriend

ELIUS.

PS. Verschoon my indien ik myne denkbeelden misschien een weinig ineengedrongen, op het papier stelde: ik had u dezelve meer kunnen ontleden, maar vriend, ik laat dit voor u zelven over. Gy weet dat ik in uwe smart deel, ik wilde u zo gaarne troosten, maar myn gevoel zegt my, dat de vriendschap de wonden van het hart wel kan verzagten, maar niet kan geneezen. Dit is slechts het werk van den veel vermogenden tyd.

Twaalfde brief.
Heloise aan Clementina.

Gy verlangt vriendin, om te weeten hoe toch het stuk, waarin ik eene hoofdrol speel, eindelyk af zal loopen; wel, ik ben 'er even zo nieuwgierig naar dan gy: tot hiertoe gaat alles goed, de vermaaken volgen elkander, wy wandelen voormiddags tot aan het uur van den maaltyd, dat ons op eene plegtige wyze aangekondigd wordt door het blaazen der walthoorns die in de bosschen terug kaatsen: op dit geluid vlieg ik somtyds uit een' adem van den top des bergs met den Heer K..... tot aan het bronhuis: als men jong, gezond en vrolyk is, vermaakt men zich dikwerf met kleinigheeden, die een ander naauwlyks een' glimlagch afperssen. Het gezelschap aan tafel bestaat uit verscheide lieden, die echter ook meestal zeer vrolyk zyn, waartoe de musiek mede werkt. - Gisteren avond kwamen hier twee jonge lieden aan, die met elkander gevlucht waren, vermids hunne ouders het huwelyk niet wilden toestaan: hun voorneemen is om zich hier met elkander te verbinden. - De jongeling

was een Baron, en een zeer schoon jongeling; het meisjen was niet zeer bevallig; en ik beklaag haar in myn hart, vermids het my toescheen, dat de jongeling niet zeer veel werk van haar maakte: hy vroeg my ook om met hem te danssen, ik deed dit; en na den dans geleide hy my, met alle mooglyke bescheidenheid, naar den Heer K..... (die een weinig jaloersch is, en my met arenden oogen volgt.) en zei tot hem: *Monsieur! j'ai l'honneur de vous remettre votre Dame*. Ik moest glimlagchen, wanneer men my vroeg, wanneer ons huwelyk zou voortgaan; waarop ik zeer eenvoudig andwoorde: dat ik den Heer K..... eerst sinds veertien dagen had leeren kennen, en dat ik dus hieromtrent noch niets kon beslissen. Het gedrag van den Heer K..... doet dit intusschen natuurlyk vermoeden, daar hy my geen oogenblik uit het oog verliest, en, gelyk ik reeds gezegd heb, wat jaloersch is: en daar men, met de lieden die eenige dagen hier vertoeven, natuurlyk eigen wordt, viel hieromtrent gisteren nog een zonderling tooneel voor. Des middags aan tafel zat de Heer K..... aan myn linker-, en een Heer uit E..... aan myn rechter zyde, deze laatste dronk myn gezondheid en kuschte my de hand: hierop stond de Heer K..... van tafel op, en ging naar boven, verscheide lieden van het gezelschap, die dit opmerkten, volgden hem; en na

verloop van een quartier kwamen zy nevens hem weder af. Ik was niet naar boven gegaan; een soort van vrouwelyke eerzucht verbood my dit, vermids ik niets gedaan had, waarover hy zich met eenig recht beledigd kon achten. Toen wy alleen waren, sprak ik met hem over het gebeurde: hy antwoorde my, dat zo lang ik hem myn woord niet gegeeven had, hy vreesde dat een ander my meer zou kunnen behaagen; en dat hy dus de minste liefkoozingen, die een ander my deed, niet kon dulden. Ik zei hem, dat, ofschoon ik by myn besluit volharde, om in deze oogenblikken geen beslissende keus te doen, hy my echter miskende, door te onderstellen, dat ik ligtzinnig genoeg zou kunnen zyn, om aan een' nieuweling, dien ik pas leerde kennen, de voorkeur te kunnen geeven: - hy bloosde over zyn verdenking, vroeg my om verschooning, en wy werden weder goede vrienden. Intusschen doet het my leed dat ik hem geen hoop kan geeven, hy is goed, edel, en zo sterk aan my gehecht, als immer eenig jongeling zyn kan: misschien zou ik zeer gelukkig met hem kunnen zyn, maar hoe vrolyk ik ook ben, denk ik veel te ernstig omtrent het punt der liefde, om ooit een' jongeling door eene ydele hoop te kunnen misleiden; daar eene misleide liefde het ongeluk van ons geheel leven kan veroorzaaken. Met dit alles houde ik veel van den

Heer K....., maar of ik dien hoogen graad van liefde voor hem gevoele, waarvoor ik misschien vatbaar ben: ziedáár het geen ik in deze woelende oogenblikken van vermaak niet beslissen kan. – Hierby komt nog, dat Papa geschreeven heeft, dat de Heer C..... verscheide keeren aan ons huis geweest is, en zich ten sterksten geïnformeerd heeft, of Mama en ik nog niet haast terug kwamen?... Deze oplettenheid geeft my een byzonder genoegen, en wakkert het gevoel in my op, dat hy my heeft ingeboezemd: ja het is my, minder dan ooit, mooglyk, om in deze oogenblikken eene beslissende keus te doen. Ik heb dus aan den Heer K..... gezegd, dat, wanneer ik weder te A..... zou zyn, ik ernstig met myn ouders hierover spreeken, en hem alsdan een beslissend andwoord geeven zou. Maar hy is ongeduldig, en dit maakt my dikwerf verlegen.

In waarheid, vriendin! de lucht schynt hier besmettelyk te zyn, en eene algemeene tederheid inteboezemen, want ook de Heer S..... is verliefd op een meisjen, dat hy hier aangetroffen heeft, en, daar hy overdreeven sentimenteel is, veroorzaakt dit dikwerf overdreevene tooneelen, die men slechts in het hooge treurspel zou verwagten. De bescheidenheid laat niet toe, om u hier van al de byzonderheeden mede te deelen; het zy u genoeg te weeten, dat het meisjen, waarop hy

verliefd is, nooit de zyne kan worden; vermids zy reeds verloofd is. Verbeeld u den schrik dien ik doorgestaan heb, daar hy, in een van zyn wanhoopige vlaagen, *opium* had ingenomen, en eensslags doods benaauwd werd: zyn vriend K..... beyverde zich om hem te helpen, en vroege, met veel nadruk, wat hem scheelde. Hy luisterde hem hierop iets in het oor, waarop deze zeer verschrikte, en hem terstond een glas met olie ingaf: dit werkte gelukkig; hy gaf den *opium* weder op en werd hierdoor gered: het meisjen waarop hy verliefd is was hierby tegenwoordig, en schoon getrouw aan haar' minnaar, vloeiden echter traanen van diep medelyden uit haare oogen. Ik stond als roerloos van angst, en de Heer K..... had alle moeite om my weder gerust te stellen. – Gelukkig nog, dat dit yslyke tooneel in ons afzonderlyk vertrek voorviel. ô Vriendin! als de liefde, als dat zagte gevoel, waarvoor de goede Schepper ons hart vatbaar heeft gemaakt, en dat ons het hoogste toppunt van aardsch geluk kan doen smaaken, ook tevens tot zulke wreede uitersten kan ontaarten! ô mogt ik dan dien hoogen graad van liefde nimmer gevoelen; mogt ik die dan liever nooit inboezemen!.... Ik ontken niet, dat ik geloof, dat de Heer S..... juist geen voorneemen had om zich zelven te vergeeven, en dat zyn zo geheel romanesk charakter hem hier misschien aan-

gespoord had, om de rol van een wanhoopend minnaar naar het leven te speelen; maar dit had hem echter duur te staan kunnen komen....

Dit alles brengt my tot diep nadenken, en zal my voortaan behoedzaamer dan ooit met den Heer K..... doen zyn. Vaarwel, vriendin! ik ben vermoeid van het schryven, en eindig met de verzeekering, dat ik altyd blyf

Uwe Vriendin

H E L O I S E .

Dertiende brief.
Clementina aan Heloise.

Uw laatste brief heeft myne goede moeder en my, stof tot veel aanmerkingen gegeeven, en het geen ik u in myn' voorigen zei, dat de genoegens die gy thands geniet, niet bestendig kunnen zyn, wordt reeds bewaarheid. Ik huiverde op het verhaal van het voorgevallene met den Heer S..... Hoe, om, gelyk gy zegt, de rol van een' wanhoopenden minnaar naar het leven te speelen, stelt hy zich in gevaar van een' zelfmoord te begaan, en dat om een meisjen dat reeds verloofd is. Gy, vriendin! ziet thands alles door den bedrieglyken spiegel van uwe verbeelding, en behandelt de erstigste dingen op een' lossen toon, of ten minsten gy vergeet het gebeurde schielyk, om u weder met andere dingen bezig te houden: maar ik, die, uit hoofde van myne omstandigheid, bedaarder over alles kan nadenken, beef somtyds voor u, dat gy, in de eene of andere luim, u onaangenaamheeden op den hals zult laaden: verschoon myne openhartigheid, maar de aanhoudende verstrooijing waarin gy nu leeft, doet u alles als beu-

zelingen beschouwen, en beneemt u al het gevoel voor het ernstige genot, dat meer wezenlyke waarde heeft: Gy zult my misschien eene zedepreêkster noemen, echter ben ik dit niet, maar ik vrees, dat de ontknooping van de rol, welke gy speelt, uwe rust zal stooren en uw hart veel zal doen lyden: waak dus over u zelven vriendin! en voed vooral een liefde in het hart van een braaf jongeling, indien gy dezelve niet kunt beandwoorden; want uw hart is te goed, dan dat het lyden van een ander u zou kunnen verheugen. Vergeef myne schroomvalligheid, en schryf die alleen toe aan het deelneemend gevoel van

Uwe vriendin

C L E M E N T I N A .

Veertiende brief.
Heloise aan Clementina.

ô Vriendin! ontrust u niet om my; denk niet, dat, schoon ik thands met vermaak op bloemen dartele, dat ik daarom met minder genoegen den honderdjaarigen eik beschouwe, die my een' plegtigen ernst inboezemt: of dat ik gelyk worde aan die zogenaamde sentimenteele of beuzelende meisjens,.die by eene afgeknakte bloem weenen, of die slechts leeven om den wierook inteädemen, die men haar toezwaait; en welke zodanig hierdoor bedwelmd worden, dat ydelheid al haar gevoel voor het ernstige smoort. Neen, vriendin! ik dartel, zo lang ik niets dan vrolyke voorwerpen om my heen zie; want zou ik my zelven herssenschimmen vormen, om myne onschuldige vreugd te stooren? - Maar als ik myn' ongelukkigen medemensch zie lyden, dan opent zich myn geheele hart, en ik wenschte hem te kunnen helpen. ô Vriendin! eergisteren had ik dit genoegen, en smaakte de vreugd, die op goede daaden volgt. 'Er hield een wagen voor het bronhuis stil, waarin

een gyzelaar met twee gerechtsdienaars zat. Het was een ongelukkig grysaart,. die eerbied inboezemde, en die echter door de gerechtsdienaars, by het uitstappen van den wagen, vry ruuw behandeld werd. De smart was op zyn gelaat geprent, zyn nedergeslagen oogen scheenen den aanblik van al de omstaaners te willen vermyden: wy hoorden dat hy slechts een oogenblik vertoeven zou, om voords te C.... in hechtenis gezet te worden. Daar zyn gelaat eerbied inboezemde, kon onmooglyk het denkbeeld in my hechten, dat hy misdaadig was; en zyn treurig lot ging my ter harte; ik verzocht dan aan den Heer K..... dat hy eens zou verneemen, wat men dezen grysaart ten lasten lag. – Hy kwam terug, en zei, dat het alleen om schuld was dat men hem van zyne vryheid zou berooven: de gedachten vloog my terstond door het hoofd, ô dat wy hem helpen konden!... Ik ging met den Heer K..... by hem, sprak met hem, en hoorde dat zyn geheele schuld twee honderd gulden bedroeg, dat men hem uit de armen zyner vrouw , die op een krankbed lag, gerukt had: ‘ô God! dit zal haar dood zyn, riep hy uit, terwyl hy zyn handen ten hemel hief.....’ Ik werd tot schreijens toe bewoogen, nam hem by de hand, en zei: is 'er dan niemand die u aan deze som zou willen helpen? - Niemand: antwoorde hy met eene ge-

smoorde stem. Wanhoop nog niet, sprak ik, terwyl ik hem verliet, en tevens aan de gerechtsdienaars verzogt, om nog een weinig te vertoeven, dat ik hun gelag voor myn rekening nam. Ik Verzogt toen aan de lieden, die in het huis gelogeerd waren, om een oogenblik in de eetkamer te komen.- ‘De oude man (zei ik hen) wordt voor schuld in hechtenis gebragt, en dezelve bedraagt slechts twee honderd gulden; indien wy allen een kleine gift deeden, zouden wy het genoegen kunnen smaaken, om hem uit zyn ongeluk te redden....’ Verscheide lieden stonden besluiteloos en zeiden: wy kennen hem niet, en weeten dus ook niet, door welke oorzaaken hy in dit ongeluk komt. ‘Het is eengrysaart, vrienden! en dus zal hy zyn geld toch niet roekeloos doorgebragt hebben, maar zich in de onmooglykheid bevinden om zyn schuldëisscher dit, misschien geleende geld, terug te geeven: en wat maakt voor ons allen de kleinigheid uit, die wy slechts behoeven te geeven om hen in de armen zyner vrouw terug te brengen, in plaats van in eene akelige gevangenis: komaan, vrienden! laat ons in het midden van ons daaglyks genot het lot eener ongelukkige verzagten: ô wie zou my eene kleinigheid kunnen weigeren, als ik 'er u op de vriendelykste wyze om verzoek?... (Men zweeg nog) Ik zal de eerste

zyn (voer ik voort), het geld dat ik in myn *Ridicule* heb, is voor den grysaart; ik weet zelf niet wat 'er in is, maar dit komt 'er ook niet op aan, iederëen geeve zo veel hy wil.' Hierop ging ik met myn *Ridicule* rond, maakte by ieder persoon eene vriendelyke buiging, en ontving ieders gift. Ik bemerkte wel aan de zwaarte, dat ik myn oogmerk bereiken zou. – Eindlyk wierp ik het ontvangen geld op de tafel, telde het, en ziedáár vriendin! 'er was nog ruim tien gulden meer dan de twee honderd gulden. Ik vloog naar de kamer des grysaards, gaf hem het geld, en zei: 'keer nu naar uwe vrouw in plaats van naar de gevangenis terug.' ô Meisje, sprak hy, hoe my dit geld... spot niet met myn ongeluk! 'God bewaare my, goede oude man! neen, dit geld:is werklyk voor u. Deze vrienden (wyzende op de lieden die my gevolgd waren) hebben u gered....' God, kan het mooglyk zyn, zyn 'er nog zo veele edele menschen! ô ik miskende uw schepsel!... waarmede zal ik u myn' dank betuigen... ô myn vrienden! de woorden ontbreeken my, en ik heb slechts traanen, maar het zyn vreugdetraanen dien gy een' grysaart doetstorten, die, zonder u, tot elende gedoemd was. - Wat kan ik voor u allen doen., dan God daaglyks te smeeken, dat Hy u deze weldaad vergeldde!..... voords sprak hy tot my: God zegene u vooral,

daar gy het waart, die het eerste in myn ongeluk deeldet: uwe jeugd zy gelukkig, en smaak in uwe oude dagen de vreugd, die gy my thands doet ondervinden. Ik omhelsde den grysaart, en wilde hem iets zeggen, maar de aandoening belette my dit. Wy bragten hem gezamentlyk aan den wagen, die hem nu naar zyne wooning terug moest brengen: hy ging door ons midden met zyn ontbloote hoofd, terwyl dankbaarheid en gevoel op zyn gelaat geprent waren. Nimmer bragt ik een' genoeglyker dag door dan dezen, dikwerf zag ik nog met een soort van verrukking myn *Ridicule* aan, waarin de schat verzameld was geweest. Intusschen moest ik naderhand in my zelven lagchen om de zonderlinge wyze, waarop ik dit behandeld had; misschien dat ik, door eenezeer ernstige aanspraak, myn doel *niet* bereikt zou hebben, vermids de menschen over het geheel niet van klaagtoonen houden - het is ook om het even, of men langs een' weg van doornen, of van bloemen tot zyn doel nadert - ja het laatste schynt nog altyd verkieslyker te zyn.

Ik heb een' brief van myn' broeder ontvangen, die waarschynlyk binnen kort uit *Frankryk* terug komt; het is een goede jongen, die slechts zyn geestvermogens tot hier toe, door de *petit maitre* te willen speelen, verbeuzeld heeft; maar die grootendeels, zo ik geloof, hiervan geneezen is, door

de pots, welke het meisjen, waardoor hy zich verbeeldde bemind te zyn, hem gespeeld heeft; ik heb dit reeds voorspeld: en, door de ondervinding die hy nu gehad heeft, zal 'er slechts weinig moeite noodig zyn, om hem zyn verdere dwaasheeden te doen afleggen, en hem tot den besten jongeling te vormen. Ik heb reeds met Mama overlegd, dat, wanneer hy terug zal gekomen zyn, wy u met die zorg belasten zullen, door hem eenige weeken by u te doen doorbrengen; voor de moeite, die gy wel zult willen neemen, zal hy u met duizend opletten heden beandwoorden; vermids het onderwys uit den mond eener vriendin meer invloed heeft, dan uit dien eener moeder of zuster. Een heerlyk plan, niet waar?... Dat ik hoop dat gy niet vernietigen zult, door eene kwalyk geplaatste kieschheid; terwyl u hetzelve tevens het vertrouwen toont dat ik in u stel, en waarmede ik altyd ben

Uwe vriendin

H E L O I S E .

Vyftiende brief.
Karel aan Heloise.

Beklaag my, lieve zuster! daar ik de ongelukkigste der menschen ben; want wat smart ooit meer, dan eene misleide liefde?.... Gy weet, dat ik CHARLOTTE zo teder beminde, dat haare oogwenken my eene wet waren, dat ik haar alöm verzelden, dat ik alle haare luimen voldeed, in één woord, dat zy alles voor my was: en ziedaar! op het onverwagtst ontving ik een' brief van haare ouders, waarin zy my verzochten om myn bezoeken en oplettenheeden te staaken, vermids zy my nooit hunne dochter zouden geeven. Dit briefjen trof my als een donderslag; ik herlas het verscheide keeren, en riep eindelyk uit: Maar myne C H A R L O T T E zal my toch blyven beminnen.... Door dit streelend denkbeeld weggesleept, zogt ik middel om haar te spreeken, en bezocht alle plaatsen, alwaar zy te voorenpleeg te komen, doch vond haar niet. Eindelyk zag ik haar toch in het uitgaan der kerk, en sprak haar aan, doch zy zei my slechts, met een ernstig gelaat: verschoon my, maar ik heb geen' tyd om met u te spreeken, vermids myn ouders my reeds in het

rydtuig wagten. Den volgenden dag ontving ik een briefjen van haar, waarvan ik u een afschrift zend.

MYNHEER!

Weest zo goed om voordaan alle verdere moeite te spaaren om my te spreeken, daar ik u overal ontwyken zal. 't Is waar, wy hebben een poos met elkander door het leven gedarteld: gyspeeldet de rol van minnaar, ik die van uwe minnaares, maar dit was ook slechts een bloot *spel* dat nu ten einde geloopen is; en waarvan eene tweede vertooning my mishaagen zou. Denk niet, dat myn ouders my door dwang deze, bekentenis afperssen, neen, ik doe u die uit vrye keus. Men vermaakt zich wel eenige oogenblikken met den vlinder, maar hy hecht ons niet op den duur, om de levensreis gelukkig met een' man afteleggen, wordt 'er meer vereischt dan eene bloote galanterie, welke veeleer gevaarlyk wordt, dan dat zy ons geluk zou bevorderen; daar zy na het huwelyk niet zelden tot andere vrouwen overslaat. Dit zy u genoeg, Mynheer! om u te overtuigen van myne gevoelens omtrent u.

CHARLOTTE.

Gy kunt niet begrypen, lieve zuster! hoe ik te moede was, na dit briefjen geleezen te hebben. Spyt en woede deeden my met groote schreeden

myn kamer op en neder gaan: ik wilde haar met verwytingen overlaaden, begon haar te schryven, verscheurde verscheide keeren weder myn' brief, tot dat eindelyk het gevoel myner gekwetste eigenliefde geheel de overhand nam: ‘Hoe! (riep ik uit) welk eene uitwerking zullen myne verwytingen op haar hart hebben?... Daar zy alles als een bloot *spel* beschouwd heeft?..’ Misschien zou zy, om een naklugt te speelen, myn' brief aan haare bekenden laaten zien, die my alsdan tot het voorwerp haarer spotterny zouden maaken. Een hoonend stilzwygen zal dus myn eenigste wraak zyn....

Van dit oogenblik af, is myn verblyf te *Parys* my tot last geworden; ontmoet ik een bevallig meisje dat my toelonkt, dan denk ik aan de verraaderlyke lonken van CHARLOTTE en sla myn oogen neder. Neen, lieve zuster! ik kan niet langer hier vertoeven, en verzoek ook daarom in den nevensgaanden brief aan myne ouders, om weder by hun terug te komen; doe uw best, om dit by hun te bewerken, want ik kan het hier niet langer uithouden. Ik verwagt alles van uwe zusterlyke vriendschap, terwyl ik bestendig zal zyn

Uw liefhebbende Broeder

KAREL.

Zestiende brief.
Heloise aan Karel.

Het geen ik u voorspeld heb, is dan gebeurd, lieve KAREL! het meisjen, waaraan gy thands uw geheele hart gehecht had, heeft u bedrogen; ik deel voorzeeker in de smart, welke u dit veroorzaakt, maar deze behandeling verwondert my niet: en ik voorspel u op nieuw, dat, welk eene smart u dit thands moge veroorzaaken, dezelve heilzaam en nuttig voor u zal zyn: daar zy u in het toekomende niet meer al uwe geestvermogens zal doen verbeuzelen, door de *Mercurius* der Dames te zyn. Ik herhaal het u, de meisjens zyn zonderlinge wezens, zy hebben gaarne dat men oplettenheeden betoont, maar zy hebben ook gaarne dat haar iets overblyft, waarnaar zy vuurig wenschen kunnen; zo dra nu een jongeling haar dit streelend genot beneemt, door met eene onbegrypelyke vaardigheid, zelfs haare oogwenken voortekomen, verliest het genot zelfs veel van zyn waarde; door de gemakkelykheid, waarmede men het verkrygt: en wanneer een jongeling zich even

gedienstig toont voor alle meisjens, alsdan stelt het meisjen, dat hy de voorkeur geeft, geen waarde meer op de diensten dien hy haar bewyst. Geloof my, lieve Broeder! het vrouwlyk hart, hoe beuzelachtig het somtyds ook moge schynen, waardeert den jongeling, die grooter en wezenlyker verdiensten kent, dan eene bloem, of eenig ander geschenk aantebieden: of overal op haare treeden te dartelen. - Men draagt zo gaarne achting toe aan het voorwerp dat men bemint: en de achting vordert een' wezenlyken grond waarop zy rust; indien zy de liefde duurzaam zal doen zyn. De liefde, die slechts op dartelende vermaaken gegrond is, schynt my gelyk te zyn aan de schoone roos, die ieders oogen verrukt, maar die door den minsten stormwind afgeknakt wordt: de liefde, op hoogachting gegrond, is gelyk aan den eerwaardigen eik, die alle stormen braveert, en die, schoon hy door den kouden adem des winters zyn bladeren verliest, echter *niet* ontworteld wordt: maar by een kalmer lucht met nieuwe schoonheid ontluikt.

Dat het verblyf te *Parys* u thands weinig genoegen meer schenkt, wil ik gelooven, vermids gy u nu uit den kring verwydert, waarin gy eerst zo veel genoegen smaaktet: schoon niets gemakkelyker zou zyn, dan u eenen anderen kring te verkiezen, waardoor gy het voorledene zoudt

kunnen vergeeten; heb ik echter uw verzoek by onze ouders aangedrongen, te meer, daar ik zelf verlang om u weder te zien; hun andwoord is dan: dat, indien onze oom in uw vertrek stemt, gy u tegen den winter herwaards kunt begeeven: ik zie dit oogenblik reeds met verlangen te gemoed waarin ik u aan myn zusterlyk hart zal kunnen drukken, en tot u zal kunnen zeggen: wees welkom, lieve broeder!....

Wagt u intusschen van u aan diepe droefheid overtegeeven, dat uwe gekwetste eigenliefde u een ondankbaar meisjen doe vergeeten; die u slechts aan uwe beuzelende zyde kende, zonder uw goed en edel hart te waardeeren. ô, Alle meisjens zyn haar niet gelyk, en gy zult 'er voorzeeker vinden, die zedigheid met deugd en standvastigheid paaren, en wier liefde u gelukkig zal kunnen maaken. Maar leg uwe al te beuzelende galanterie af, en leer ernstiger denken, en handelen; ziedáár den vriendschappelyken raad van

Uwe Zuster

HELOISE.

PS. Mama, welke u hartelyk groet, heeft uw' brief aan Papa terug gezonden, die u eerstdaags zal andwoorden. Adieu!

Zeventiende brief.
Adelson aan Elius.

Sinds lang heb ik u niet geschreeven, beste vriend! en gy hebt reden om my van onverschilligheid te beschuldigen; geloof echter niet, dat dit de oorzaak is: neen; behalven myne moeder is my niemand op de waereld dierbaarer dan gy. Maar wat zoude ik u schryven?... Helaas! ik weet het zelf niet, daar ik u niet dan treurige aandoeningen kon mededeelen, die misschien uwe opgeruimde gemoedsgesteldheid zouden stooren: en dit zou wreedaartig zyn: want 'er zyn zo weinig genoeglyke oogenblikken in het leven, dat men derzelver genot door niets moest verbitteren, maar integendeel al zyn zielsvermoogens moest verzamelen om die te genieten. Geen wanhoop overmeestert thands myn hart, maar ik bevind my echter in eene zeer onaangenaame gemoedsgesteldheid, daar ik alles werktuiglyk verricht, en alles met onverschilligheid beschouw. Onvatbaar voor vreugde of nieuwe smart, zie, en doe ik alles met de grootste bedaardheid; by myne bezigheeden is myne ziel zelden werkzaam op het geen ik doe,

maar houdt zich met geheel andere denkbeelden bezig: - vandáár de ledigheid welke zy gevoelt, en die door niets vervuld kan worden: vandáár die zelfverveeling, die my gestadig foltert, en die ik niet overwinnen kan. Het eenige dat my nog een weinig genoegen geeft, zyn myne eenzaame wandelingen, daar ik my alsdan geheel aan myne mymeringen kan overgeeven, ongestoord kan denken, en my zelv' in het denkbeeld van het voorledene, en het toekomende kan verliezen: terwyl deze wandelingen my bovendien het voordeel doen, dat zy myn lighaam vermoeijen, iets, dat een zeer geschikt hulpmiddel is, om de ziel minder te doen lyden..... Ja, ik durf dit veilig als een krachtig hulpmiddel aanpryzen, aan alle ongelukkigen, die met hevige zielsmarten te worstelen hebben. Wanneer ik des avonds dikwerf zeer vermoeid te huis kom, alsdan bevind ik my beter, en eene weldaadige slaap, die my anders ontzegd is, daalt op myn oogenleeden. Ik mor niet tegen de Voorzienigheid, ik onderwerp my bedaard aan haaren wil; maar vriend! het hangt echter niet van my af, om opgeruimd van geest, in één woord, om gelukkig te zyn.... Ik leef slechts, om dat het een pligt is om het leven, hoe het ook zy, te torsschen: ik arbeid, vermids my dit het noodzaaklyk levens-onderhoud voor my, en myne goede moeder moet verschaffen; ik wandel, om dat

dit my vermoeit, en my beter doet rusten; ik lees, om dat ik my verveel, en, door de denkbeelden van anderen, de mynen tracht aftewisselen. In één woord, ik doe alles wat ik doen moet, doch zonder deelneeming. Myne ziel zweeft meestal in hooger gewesten rond, en hecht zich aldáár aan het voorwerp, dat al myne aardsche vreugde met zich mede voerde....

Verschoon my, dat ik u myn verdriet mededeel; ik wilde u in een' opgeruimder toon schryven, maar, ondanks my zelven, roerde ik weder de snaar aan, die niet dan een dof en somber geluid voortbrengt. Leef gelukkiger, en waardeer toch alle oogenblikken van genot, die de huwlyksliefde u aanbiedt: want heden bloeit de bloem, en morgen is zy veelligt verdord!... Dat gy echter lang dit geluk moogt genieten, is myn oprechtste wensch, want gy verdient, meer dan iemand, gelukkig te zyn. Vaarwel! en geloof my bestendig

Uw vriend

A D E L S O N .

Agttiende brief.
Elius, aan Adelson.

De toestand van uw hart, die gy my in uwen brief afschetst, heeft my ten sterksten getroffen. Onder de schynbaare kalmte en de onverschilligheid waarin gy u bevindt, lydt gy oneindig meer, dan door eene droefheid, die zich uitstortte. Deze onverschilligheid is de gevaarlykste toestand, waar in gy u immer bevinden kunt; daar zy u onvatbaar maakt voor alle genoegens des levens, en dus ook voor alle troost die hieruit voortvloeit. Gy doet alles werktuiglyk; waarlyk ik beklaag u, vermids gy hierdoor de edelste zielsvermogens verliest, die den mensch boven het dier verheffen; maar wat zeg ik, ook dit handelt zelfs niet werktuiglyk: want het is vatbaar voor vreugde en smart, en weet zelfs in zyn bestemming de gevoelens, waarvoor het vatbaar is, optespeuren, en te genieten. - Onze huislyke dieren zoeken in den winter den warmen haard, en dit verkwikt hen; wanneer ik uitga ziet myn hond treurig, en als ik wederthuis kom is hy uitgelaaten van vreugde. By de eerste lentezon verlaaten alle dieren, van den beer tot

aan het kleinste insekt, hunne holen en schuilplaatsen; koesteren zich in haare verkwikkelyke straalen, en genieten al de vreugde waarvoor zy vatbaar zyn. De nachtegaal zingt alsdan de lente te gemoed, en noodigt alles wat hem omringt, om in zyn vreugd te deelen; en de mensch zou alles met eene onverschillige ziel beschouwen.... Een schoone dageraad en een heerlyke avondstond zou hem zo min een' dankbaaren blik ten hemel doen slaan, dan wanneer hy onder het frissche en schaduwryke loof, de brandende middagzon ontwykt!... ô wee! den mensch die zich in zulk een' toestand bevindt!... daar hy zich aan de grootste ondankbaarheid tegen het Opperst Wezen schuldig maakt; daar het leven hem eene geduurige soltering wordt, en hy zich dus buiten staat stelt, om de pligten, die hem opgelegd zyn, te vervullen; want eene onverschillige ziel kan dezelve ook niet, dan op de onverschilligste wyze, volbrengen: immers zonder de lust, die ons tot den arbeid aanspoort, wordt ons alles moeijelyk, en wy doen met traagheid, het geen wy anders met genoegen verrichten.

Ik weet by ondervinding, vriend! hoe veel het hart lydt door het gemis van een geliefd voorwerp; het is waar, myne NELLY werd slechts door my van ontrouw verdacht, maar zy was echter dood voor my. - Want dood of ontrouw

veroorzaakt ons het zelfde gemis: en de gewaarwordingen die het hart by het laatste ondervindt, zyn veel yslyker, dan by het eerste. Byde dood is het toch altyd de Voorzienigheid die werkt, en die, in alles wat zy doet, haare wyze bedoeling heeft, schoon ons kortzichtig oog het *waarom* niet doorgronden kan: ja als het haar dan be haagt, om, onder de ontelbaare voorwerpen die ons omringen, en die tot zo veele getuigen van haare vaderlyke goedheid strekken, een enkel stipjen van het grootsch geheel aan onze oogen te ontrukken, staat het ons dan vry, om onze oogen voor de ontelbaare weldaaden die ons omringen te sluiten? en, even als een kind, aan wien men één enkel stuk speelgoed ontneemt, al het andere dat hem overblyft, met wreveligheid wegtewerpen?...

Het gemis uwer geliefde heeft uw hart bedroefd, niets is natuurlyker; stort traanen om haaren dood, zy beleedigen de Godheid niet: maar de dood uwer geliefde heeft u niet van uwe waarde als mensch ontädeld, noch uwe verhevene bestemming veranderd: uwe ziel haakte naar een duurzaam geluk, gy zocht dit op deze waereld, en de ondervinding heeft u geleerd, dat dit hier *niet* te vinden is. Verhef dan uwen geest, en staar op een beter toekomst, alwaar de mensch een duurzaam geluk zal genieten, door nader aan den bron te komen waaruit alle geluk voortvloeit. Maar hoe kunt

gy, door tegen de wegen der Voorzienigheid, en haare eenmaal vastgestelde wetten, om den mensch hier slechts een aan vanklyk leven te doen genieten, te morren, u voorbereiden tot een verhevener genot?.... ô Vriend! laat uwe droef heid u dan niet van het regte spoor doen dwaalen, wees niet ondankbaar tegens het Opperst Wezen! daar gy nog duizende redenen hebt om eenen dankbaaren blik ten hemel te slaan: denk niet dat ik zonder grond spreek: neen vriend! ik zal u dit bewyzen; en als ik u ooit recht gekend heb, zult gy over uwe onverschilligheid en ondankbaarheid omtrent de geluksgoederen die gy nog geniet: moeten bloozen.

'Er zyn een aantal rampen in het leven, of liever, 'er zyn een aantal geluksgoederen, welkers gemis men op de smartelykste wyze ondervindt. Deze tegenoverstelling heeft betrekking op alles, wat wy genieten en derven: zonder *dood* zou 'er geen *leeven*, en zonder *smart* geen *vreugde* zyn. Wy kunnen dus ons geluk afmeeten, naar het gemis dat anderen ondervinden.

Bezoek dan de verblyven, alwaar de ongelukkigen zyn opgeslooten, wier verstand met den sluijer der zinneloosheid omhuld is: en onthoud u, als gy kunt, om een dankbaar oog ten hemel te staan, en God voor het gebruik uwer verstandelyke vermogens te danken!...

Treed in de kerkers, zie de slachtöffers der on-

deugd met de wanhoop op het gelaat!... en als diep medelyden uw hart doordringt, weiger dan, als gy durft, om de goede Voorzienigheid te danken, die u of voor de verzoeking bevryde, of u moeds genoeg gaf om uwe driften te beteugelen.

Ga by de lydenden, die, sints jaaren lang, door smartlyke lighaamspynen, of door uitteerende kwaalen aan een ziekbed gekluisterd waren, en denk dan nog met onverschilligheid aan uwe bloeijende gezondheid, die de eerste bron is, waaruit alle andere genoegens in dit leven voortvloeijen.

Treed in den barren winter de schamele wooning der eerlyke armoede in, zie den verkleumden grysaart met den dood worstelen!... Zie zyne uitgeteerde dochter zich wanhoopend de handen wringen, vermids haare kinderen haar om brood vraagen, terwyl het weigerend *neen* tusschen haare lippen verstikt. Zie hoe zy aan den kouden haard gezeten, haare zuigeling de uitgedroogde borst aanbiedt; terwyl het wichtjen schreeuwt, om dat het geen voedsel meer vindt: zie, hoe zy beurtelings met haaren flaauwen adem de handjens der twee kleinen, die aan haaren schoot staan, vruchteloos poogt te verwarmen.... Staar op dit tooneel van ellende! en roep dan nog uit: dat gy ongelukkig zyt!...

Sla eindelyk een' blik op de troostgronden van den Godsdienst, en herinner u aan de waarheid,

die ik betoogde in den lierzang, dien ik u gezonden heb:

Deez' waereld, al de hemelbollen,
Planeeten, sterren, zon en maan,
Die op uw wenk om 't aspunt rollen,
Hun aangeweezen perken gaan:
De hagels, stormen, donderklooten,
't Is alles in uw magt beslooten:
Ja al wat is, en worden zal,
Ook 's menschen leven, noodlot, sterven,
Wat wy genieten, wat wy derven,
Gy, eindloos God! bestuurt het al!

Wie zyn wy dan., nietige wezens! om ons tegen dit wys bestuur aantekanten?.... Verschoon den diepen ernst die in dezen brief heerscht, maar het geldt hier uw wezenlyk geluk, gy weet hoe dierbaar dit is aan

Uwen vriend

E L I U S .

Negentiende brief.
Heloise, aan Clementina.

Sinds het voorgevallene met den Heer S..... gedroeg ik my een weinig behoedzaamer met den Heer K..... Een ernstig gesprek met Mama gaf my hiertoe aanleiding; zy beweerde, en met grond dat ik my tegens hem voorzichtig moest gedraagen, om hem geen hoop te geeven; indien ik hem niet genoeg beminde om dezelve te bewaarheeden. Ik kon deze ingewikkelde - vraag niet volmondig beandwoorden: maar gevoelde tevens dat zy gelyk had. Echter was het vry moeijelyk om eene verandering in myn gedrag te maaken, daar de daaglyksche verkeering ons in dien gemeenzaamen toon gebrast had, waarin zuster en broeder met elkander omgaan. By voorbeeld, wy noemden elkander by den naam, en hadden al het ceremonieele verbannen. Dus van dien kant was 'er niets te doen, want om thands een' styver en stoever toon aanteneemen, dit scheen my toe belagchelyk te zyn, terwyl de Heer K..... toch terstond naar de oorzaak van deze verandering zou gevraagd hebben. Ik besloot dan, om hem, met

myne gewoone openhartigheid, te zeggen: dat het gebeurde met zyn' vriend my tot nadenken gebragt had; en dat ik hieruit zag, dat ik zeer, onvoorzichtig gedaan had, van op een' gemeen zamen toon met hem omtegaan; vermids hy hierdoor misschien hoop zou voeden; waaraan ik, door den samenloop der omstandigheeden, niet wist of ik zou kunnen voldoen. Schoon ik hem alle mooglyke hoogachting toedroeg, en niets meer wenschte, dan hem gelukkig te zien.

Gy kunt u verbeelden, lieve vriendin! welk een' indruk deze bekentenis op dien zo braaven jongeling maakte: hoe gaarne had ik zyn verdriet willen verzachten!... Maar een heimelyk gevoel, dat ik niet kon wederstaan, en waarby ik aan den Heer C..... dacht, wederhield my: en deed my besluiten om myn noodlot niet vooruit te loopen. De gulle vrolykheid, die tot hiertoe alle onze vermaaken bezielde, was eensslags verdweenen; wy bragten dus eenige dagen vry ernstig en somber door; dikwerf brak niets dan een diepe zucht, die hem ontglipte, het stilzwygen, geduurehde onze wandelingen.

Ik betuig u plegtig dat ik zeer veel hierdoor leed, en ik begryp my niet hoe'er meisjens kunnen zyn, die vermaak scheppen om een braaf jongeling te doen lyden. Ik hou veel van onschuldig te dartelen, doch niet van iemand te misleiden, en

zie niet dan met smart de kwelling die ik veroorzaak: ten minsten zo lang deze zich by het natuurlyke bepaalt; maar stemt zy zich tot het overdreevene gevoel, dan beschouw ik dit als een treurspel dat men vertoont, en ben 'er zeer voor, om ook myne rol met glans te vervullen.

Dit bovenstaande kan tot eene inleiding strekken voor het grootsche tooneel, dat ik u zal beschryven. Eergisteren kwam de vrouw uit het huis, alwaar wy gelogeerd zyn, gy weet dit is de vriendin van Mama, my in stilte roepen, en verzocht my om eens boven te komen, op de kamer van den Heer K..... Wy gingen 'er heen, en vonden hem in de diepste wanhoop gedompeld; hy lag te bed, en hield den blooten degen op zyn ontblootte borst: ik schrikte op dit gezicht, en wilde hem dien ontrukken, maar hy wederhield my, met deze woorden: ‘ô doe my liever één, dan duizend dooden sterven!....’ Ik ontrukte hem den degen, zette dien op myn borst, en zei met veel nadruk: ‘ô neen! doorstoot my dan liever....’ en, schoon ik in dit oogenblik ontroerd ware, moest ik naderhand by my zelven lagchen, dat ik myne rol op zulk eene verhevene wyze volvoerd, en my niet minder heldhaftig betoond had dan myn' minnaar! want, onder ons gezegd, geloof ik, dat hy, n dat oogenblik, even zo min lust had om te sterven dan ik. Want ik heb geen dwaaze eigenliefde ge-

noeg om te gelooven, dat een jongeling, wezenlyk uit liefde voor my, zou willen sterven. Het besluit van dit treurspel was, dat ik eene wandeling met hem ging doen, en hem moest belooven dat ik weder met hem op den voorigen voet moest omgaan: ik beloofde hem dit, om my niet weder aan soortgelyke tooneelen bloot te stellen: doch voegde hier by: gy moet *hieruit* dan geen *gevolgen* trekken. Ik verhaalde Mama het gebeurde, zy schudde met het hoofd, en zei: ik geloof dat het tyd zal worden dat Papa ons komt haalen. Ik voor my geloof ook, vriendin! dat dit de beste ontknooping zou zyn: want alles begint zich nu op zulk een' ernstigen toon te stemmen, dat ik zelf naar een' kalmer teestand verlang. Ik hoop dan binnen kort by u in den schoot der natuur van al myn geestvermoeijingen uit te rusten; aldáár bevryd van alle hartstogten en voor niets dan voor vriendschap ademende, hoop ik de zagte kalmte te vinden, die ik thands mis. Vaarwel dan! tot het genoeglyk oogenblik van u te zien, ben ik altyd

Uwe vriendin

H E L O I S E .

Twintigste brief.
Clementina aan Heloise.

Ik vlei my reeds by voorraad met het genoegen van u te zien; ja vriendin! hier, in onzen eenvouwigen kring, zult gy de rust vinden, die gy te vergeefs in het midden der luidruchtige vermaaken zoekt. Komdan, zo spoedig mooglyk, in de armen der vriendschap uitrusten van al het verdriet, dat de liefde u veroorzaakt heeft. Ons landverblyf is bekoorlyk, en wat de wandelingen betreft, deze zyn zo schoon als in eenig oord. Myne goede moeder ziet met het zelfde verlangen het oogenblik van uwe komst te gemoed. Uw leven is tot hiertoe een waare roman, en ik moet my verwonderen over de wyze waarop gy alles behandelt. Uw charakter heeft een mengeling van grootheid en vrolykheid, die my dikwerf verbaasd doen staan; op een' dartelen toon verricht gy de edelste daaden; het verhaal van den grysaart heeft my traanen afgeperst: want onder eene bekoorlyke scherts verbergt gy den diepsten ernst, en myne goede moeder zei my, na dit geleezen te hebben: dat zy niet meer bevreesd ware, dat de dartelende ver-

maaken uw hart geheel tot dien toon zouden stemmen, en u onvatbaar zouden maaken voor de edele aandoeningen, die ons tot ernstige en verhevene daaden opleiden. ô Vriendin! volg dan altyd die edele neiging, om het leed eener ongelukkige te verzagten; niets schenkt ons een grooter wellust: en als verscheide vermogende lieden dezelve eens gesmaakt hadden, zouden zy gaarne iets van hunne verkwistende uitgaven willen bespaaren, om die tot een nuttiger einde te gebruiken. De weldaadigheid is gelyk aan den milden daauw, die het dorstige aardryk verkwikt; of wel, aan eene schoone vrucht, die slechts in weinig oorden tot rypheid komt, maar dáár waar dezelve ook rypt, ieders oogen verrukt, en na het genot nog de aangenaamste nasmaak achterlaat. Verschoon deze kleine uitwyding, maar gy weet hoe ik omtrent dit stuk denk; ja, indien ik ooit naar rykdom verlangde, zou het voorzeeker zyn om aan deze geliefde neiging te voldoen. Al het geen ik u verders te zeggen heb, bespaar ik tot het genoegen van u mondelings te spreeken. Intusschen behoef ik u niet te verzeekeren dat ik bestendig ben

Uwe vriendin

C L E M E N T I N A .

Een-en-twintigste brief.
Heloise aan Clementina.

Myn minnaar is verdweenen!... Hoe! verdweenen? zult gy zeggen; ja, verdweenen! doch niet in stilte en op eene onheusche wyze, maar echter toch altyd verdweenen! vermids hy zich niet meer in deze landstreek bevindt. Hy ontving een' brief, waardoor hy vernam: dat zaaken van aangelegenheid zyn byzyn te L..... vorderden Mama besloot hierop, om niet langer hier te blyven, maar naar E..... te gaan, met den Heer K..... die van daar vertrekken zal; terwyl wy nog eenige dagen by de goede vrienden zullen vertoeven, tot Papa ons zal komen haalen. - Ons vertrek naar E..... is dan op morgen bepaald, en dat van den Heer K..... op overmorgen, met den postwagen die 's morgens afrydt. - Ik beken u, dat ik wenschte, dat het oogenblik van afscheid reeds voorby ware: maar men moet de onaang enaame oogenblikken in het leven zo wel ondervinden als de genoeglyke. Ik neem eenige minuten waar, om u dit te schryven, daar wy, voor het laatst, heden namiddag, nog eene groote wandeling

zullen doen, doch ik vrees dat zy zeer somber zal zyn. - Ik zal u dezen brief eerst uit E..... zenden, vermids ik u dan meer byzonderheeden zal kunnen melden.

Thands ben ik te E..... dat my akeliger toeschynt dan te vooren, als zynde nu gewoon aan de bekoorlyke tooneelen der natuur: ik zie niets dan doodsche muuren, in plaats der lommerryke bosschen. - In plaats van het helder bruisschend water, hoor ik slechts nu en dan den tred van een' voorbyganger: voeg hier het vertrek van den Heer K..... by, en gy zult zelve besluiten kunnen, dat ik my in geen' zeer vrolyken luim bevinde. Wanneer men gewoon is daaglyks iemand by zich te hebben, die op alle onze oogmerken acht geeft; die alle onze wenschen voorkomt; ondervindt men, by zyn gemis, eene vreeslyke ledigheid; het is waar, dat de Heer S.... die met ons mede gegaan is, hier nog eenige dagen blyven zal, maar deze kan nimmer voor my zyn, het geen zyn' vriend voor my was. De Heer K..... was by zyn afscheid zeer aangedaan, ik was dit ook, en moest hem belooven van hem, by myn komst te huis, myn besluit te melden, 't welk hy hoopte dat gunstig voor hem zou zyn.

Den dag na zyn vertrek kwam, des morgens, juist

toen wy ons elf uurtjen dronken, de Heer F..... binnen. Dit is een Franschman, by wien wy eens een bezoek afgelegd hadden, als zynde een vriend van het huis, alwaar wy gelogeerd zyn, en waar hy dikwerf komt; hy plaatste zich naast my, en vroeg my of ik plaisier had om 's middags met hem naar H..... te ryden; ik bedankte. Na eenige woordenwisseling, deed hy my eene liefdensverklaaring, en voegde hierby, dat hy gewagt had tot het vertrek van den Heer K..... om zich aan geen onaangenaame ontmoeting met dezen opbruischenden jongeling bloot te stellen.

Ik was als verstomd; hy sprak zagt met my, zo dat niemand dan ik hem verstaan kon. Ik andwoorde hem: dat ik niet begreep, hoe hy gedachten op my kon maaken, daar hy my niet kende: dat hy daarenboven roomsch, en veel ouder was da ik. Doch hy scheen op alles voorbereid te zyn, en andwoorde hierop met veel levendigheid: '*ô l'amour est de toute religion!*' En op myne tweede tegenwerping: '*dans mon age on aime plus solidement qu'un jeune etourdi de dixneuf ans*.' Ik nam de party, om dezen voorslag als een scherts optevatten, om my op deze wyze uit de verlegenheid te redden, waarin ik my bevond. - Nu komt hy daaglyks, en zend my, daar hy een wynkooper is, dikwerf een slesch van den fynsten wyn. - Het is vruchteloos dat ik dit weigeren wil, de knecht

wil die niet weder terug neemen; brengt hy die zelf, dan weet hy die heimlyk in myn kleedkamertje te zetten. Intusschen bespeur ik, dat de Heer S..... my met arendsoogen gade slaat en de Argus van zyn' vriend schynt te zyn. ô Laat hy vry tuuren, en in myn oogen het gevoel van myn hart zoeken te leezen, wanneer de Heer F..... by ons is; - hy zal niets uit dezelven leezen, dan het geende welvoeglykheid vordert. Neen, schoon ik nog niet weet of het myn noodlot zal zyn, om my met den Heer K..... te verbinden, ben ik echter niet wispeltuurig genoeg om my met een' vreemdeling intelaaten, noch hem op eenen gelyken voet te stellen. Ons op handen zynde vertrek zal ook van zelve een einde hieraan maaken, want wy wagten Papa in het begin van de aanstaande week; en zullen dan, by gezondheid, eerstkomende donderdag by u zyn; buiten wettige verhindering blyft dit bepaald, zonder dat ik u nader schryf. Nu nog zeven dagen, alsdan hoop ik u mondelings te betuigen dat ik onveranderlyk ben

Uwe Vriendin

H E L O I S E .

Twee-en-twintigste brief.
Adelson aan Elius.

Hoe zal ik aan myn verpligting voldoen?... Waardoor zal ik u myne dankbaarheid betuigen, daar gy my grooter weldaad beweezen hebt, dan immer een sterveling my bewyzen kan?... Gy hebt my tot het leven, tot my zelven, en tot myn bestemming terug geroepen: waarvoor ik, zonder u, verlooren was. By de eerste leezing van uwen brief gevoelde ik een' hevigen schok. De strenge toon die in denzelven heerscht, scheen my toe wreed te zyn, en maakte een' diepen indruk op myne zie!. Het denkbeeld, dat ik in uwe oogen schuldig was aan ondankbaarheid tegen het Opperst Wezen, woog my als lood, en ik wist bynaar niet wat ik van my zelven denken moest. Laat in den namiddag ging ik eene wandeling doen; in het terug komen koos ik een rustplaats, alwaar ik een ruim uitzicht op de velden had; het vee lag gerust in de weide, en herkaauwde zyn voedsel: de paarden vloogen elkander met lugtige sprongen voorby; ginds stond een kudde schaapen vreedzaam byeen. De ondergaande zon kleurde het westen met gol-

ven van purper en goud; in het oosten vertoonde zich de volle maan aan een blaauwe lucht. Alles boezemde een verheven, maar ook tevens een eenstemmig gevoel in. De geheele natuur ademde, eene zagte kalmte, die de ziel tot edele denkbeelden stemde. Hoe! dacht ik, by my zelven, de geheele schepping geniet rust, en ademt zagten wellust; en hier in myn binnenste heerscht eeuwig onrust en misnoegen!... en myn vriend beweert echter nog dat ik gelukkig ben!... Na eenige oogenblikken van diep gepeins, ontvlood een zucht aan myn' boezem, en gaf my een weinig lucht. Ik bevond my in eene zagtere stemming dan ik sinds lang geweest was, en vroeg my zelven met den diepsten ernst af: geniet ik dan heden niets van den wellust, die de geheele natuur verkwikt?.... Blyft myn hart yskoud by de aandoenlyke tooneelen die my omringen?.... Maakt het majestueus gezicht der ondergaande zon geen den minsten indruk op myn hart?.... Blyf ik gevoelloos by de reine vreugd van al het geschapene?.... En is de Goddelyke zegen, die alles bezielt, dan enkel *vloek* voor my?.... Brengt de aarde dan slechts voor my niets dan distelen en alsemstruiken voort?.... By deze laatste gedachten viel myn oog toevallig op een bloeijende roozenstruik die aan een' eik gehecht was: en die, door deszelfs schaduwen, zich in den avondstond nog schooner vertoonde. Het

was als of eene geheime stem my toefluisterde: ô, zelf hier, hier bloeijen immers de schoonste bloemen voor uwe treden, en gy, ondankbaare! sluit hiervoor moedwillig uwe oogen!.... Werktuiglyk stond ik op, en naderde de plant, die my zulk eene groote waarheid scheen aantekondigen: ik beschouwde haar met de grootste aandacht, even als of zy geheel nieuw voor my geweest ware. In elk pas ontloken knopje en blaadjen zag ik de weldaadige hand des Scheppers, die zo ryk in kunstgewrochten is, en die, zo wel voor het kleinste plantjen, als voor den hoogsten eeder waakt!... En zou dan de mensch, als het edelste zyner schepselen, tot voortduurende elende gedoemd zyn?... Neen! riep ik, als uit eene diepe sluimering ontwaakende: neen! de mensch doet zelf zyne elende voortduuren, door het onmooglyke te begeeren, en geduurig op het voorledene te staaren, dat zich in den nacht des tyds verliest; terwyl het toekomende alleen alles herstellen kan. Ik zweefde met myne verbeelding in het toekomende, en doorliep de waarschynlyke en mooglyke orde der dingen, tot dat ik eindelyk een rustpunt zag, dat in de eeuwigheid uitliep, en zich als het eindperk van al het menschlyk lyden aan myn' geest voorstelde; dáár, onder de aan my dierbaare, doch reeds afgestorvene vrienden, vond ik ook myne CONSTANTIA weder.... Geen bitter gevoel vergif-

tigde deze aandoeningen, neen vriend! zagte traanen rolden langs myn wangen, en ik vond my zelven in den schoot der natuur weder: ik zag in de Godheid weder een' weldoend vader, die, schoon Hy ons somtyds smart doet ondervinden, dezelve door duizenden genoegens verzagt: en de stille uitstorting myner ziel gaf my in dit plegtig oogenblik de kalmte wede.... Dank zy u, myn eerwaardige vriend! die het werktuig waart, om my van den afgrond te redden waaraan ik stond.

Te huis komende, bespeurde myne goede moeder deze plotslingsche verandering, waarvan ik haar de oorzaak zei: zy viel my schreijende om den hals, en riep met blydschap uit: Goede God! ik vind dan myn' zoon weder!.... Vóór dat ik my ter rust begaf, herlas ik uwen brief, en ik vond ieder uitdrukking met het zegel der waarheid bestempeld. Ja ik geniet nog duizend genoegens, die veelen myner medemenschen ontbeeren..... Wanneer 'er dan in myn hart eenig misnoegen ontstaat, zal ik my aan uwen brief herinneren.... en de voorrechten die ik geniet, zullen een tegenwigt myner rampen zyn. Gewis ontvangt gy met blydschap de dankbaare hulde van

Uwen Vriend

ADELSON.

Drie-en-twintigste brief.
Heloise aan Clementina.

Gisteren ontving ik een' brief vanden Heer K..... waarin hy my de betuiging zyner liefde op de sterkste wyze herhaalde, en hier by voegde: dat hy zich nog eenigzins gerust stelde, zo lang hem een straal van hoop bybleef; maar dat, byaldien dezelve door myn beslissend andwoord by myn thuiskomst geheel verduisterd werd, dat hy alsdan zyn besluit genomen had, om zich uit zyn vaderland te verwyderen. Geduurende het leezen van dezen brief bespeurde ik, dat de Heer S..... my aanhoudend gade sloeg; dit deed my vermoeden, dat hy deszelfs inhoud, hoofdzaaklyk door zyn' vriend, wist: en het kan zyn dat ik my bedrieg, maar het scheen my toe, dat zyn' oog my verraadde dat 'er iets in zyn hart omging dat niet goed was. Doch ik wil niemand ongegrond beoordeelen. Intusschen bevind ik my in geen vrolyke stemming; een somber voorgevoel drukt myn hart: zonder dat ik de waare reden kan doorgronden, Maar weg met alle nevelen, die myne verbeelding verduisteren! welhaast, ja binnen weinig

dagen hoop ik in uwe vriendschappelyke omhelzing, alle zorgen te vergeeten: overmorgen verwagten wy Papa, ik zie reeds zyn komst met verlangen te gemoed.... Alsdan vertrekken wy den volgenden dag, en zyn 's woensdags by u..... Welk een heerlyk vooruitzicht!

Des Namiddags.

ô Vriendin! ziedáár alle onze heerlyke ontwerpen verydeld!... Ik zal u thands niet zien!... Ik zal u niet omhelzen, noch aan uwe zyde uw bekoorlyk *Vredénhof* rondwandelen!... Alles is verydeld.... Een brief, die Mama met den post heden namiddag ontving, en die door een'der Comptoirbedienden geschreeven was, berichtte ons, dat Papa ons niet kan komen haalen, vermids hy ziek is; hierby was het dringendfte verzoek gevoegd, om, zo spoedig mooglyk, naar A.... op reis te gaan, daar hy onze hulp noodig had. Helaas! myn treurig voorgevoel heeft my dan niet bedrogen.... God weet hoe erg hy is.... Mama en ik houden ons met de treurigste onzeekerheid bezig - onze reis is op morgen bepaald. Echter wilde Mama niet gaarne met ons beide vrouwen deze reis doen, en vroeg dus aan den Heer S..... of hy ons wilde vertellen? - Doch dezeverontfshuldigde zich, door te zeggen: dat hy cito naar L.....moest vertrekken: de Heer F..... heeft zich hier-

toe aangebooden, en in de verlegenheid, waarin Mama zich bevindt, heeft zy dit aangenomen. Wat my betreft, myn hart is zo beklemd, dat ik naauwlyks adem kan haalen. God weet wat onheil ons bedreigt....

By myn thuiskomst zult gy terstond nader tyding ontvangen van

Uwe vriendin

H E L O I S E .

Vier-en-twintigste brief.
Heloise aan Clementina.

Ik heb u niet dan treurtooneelen afteschilderen Toen wy, met allen mooglyken spoed, onze reis met den Heer F..... vervolgd hadden, en met angst en vrees onze wooning binnen traden, en vroegen: hoe Papa zich bevond? hoorden wy, dat hy een' slechten dag gehad had, en niet buiten gevaar was. Hierop vloogen wy naar zyn bed, na ons alvóórens te hebben laaten aanmelden, uit vrees dat onze onverwagte komst hem ontroeren zou. Wy vonden hem indedaad zeer zwak, en hoorden van den Arts: dat hy eene beroerte gehad had, en zich in een'zeer gevaarlyken toestand bevond: - ô vriendin! ik kan u niet zeggen hoe sterk my zyn lyden trof; zodra hy my zag, reikte hy my zyn armen toe - ik omhelsde hem met de diepste aandoening: terwyl my de traanen langs de wangen vloeiden; Mama riep snikkende uit: ô moest ik u dus wederzien.... Eene stomme droefheid volgde op deze eerste oogenblikken van aandoening: ik zat als verstomd aan het bed van myn' dierbaaren vader; het voorledene, en het tegenwoordige

scheen my toe een droom te zyn. Duizend verschillende beelden zweefden my voor den geest: de plotslingsche overgang van vreugd tot smart de spoed der reis, de verandering der plaats, alles werkte hiertoe mede. - Ja, het leven is toch niets dan een schaduwspel, dat eene geduurig afwisselende vertooning maakt; als wy de schaduwbeelden willen omhelzen, die den meesteh indruk op ons maaken, alsdan verdwynen zy eensslags.... Maar waartoe deze klagten?... Zy veranderen in niets de omstandigheeden die ons omringen, en, schoon al het voorledene en toekomende schaduwbeelden zyn, werkt het tegenwoordige echter het sterkste op ons gevoel: na my alles in myne verbeelding voor oogen geschetst te hebben, wend zich myn gezicht bestendig naar het ziekbed myner geliefde vader, en de natuur' verslindt alle andere aandoeningen. Ik heb dezen nacht by hem gewaakt, schoon hy volstrekt wilde dat ik, na de vermoeijing der reis, een weinig rust zou genieten: maar hoe konde ik dit? de angst en ongerustheid, die my heeft aangegreepen, zou my toch geen rust vergund hebben!...

Des Namiddags.

De Hemel zy dank! Papa is niet erger en de Arts geeft ons een weinig hoop; indien 'er ten minsteen geen toevallen komen.

Den volgenden Dag.

Tot hiertoe is Papa niet erger, en een straal van hoop begint in myn hart, te herleeven, echter ben ik nog zeer somber, en een treurig voorgevoel overmeestert myn hart.... Mama bevindt zich iii' denzelfden toestand.

Den volgenden Morgen.

Heden morgen ontving ik en nevensgaanden brief van den Heer K..... die my overtuigt, dat zyn vriend my belasterd, en alles met de haatlykste kleuren afgeschetst heeft. Zend my dien terug, want ik had geen' lust om 'er een afschrift van te maaken. In een ander oogenblik zou my dit sterk getroffen hebben; thands is myn hart slechts door één gevoel aangedaan, waarby al het andere verflaauwt: myn onschuld' verheft my ook boven de onbillyke. verwytingen die deze brief behelst, en dit stelt my gerust. Adieu! eenige letteren van uwe hand zullen in deze treurige oogenblikken zeer aangenaam zyn aan

Uwe vriendin

H E L O I S E .

Vyf-en-twintigste brief.
De heer K..... aan Heloise.

MEJUFVROUW!

Het is niet de, diepste aandoening dat ik de pen opvat, om u te betuigen, dat ik ten hoogsten ver. baasd sta over uw gehouden gedrag: en dat het niet dan na de ontegenspreeklykste bewyzen is, dat ik my zelven hiervan heb kunnen overtuigen. ‘Hoe! de zo gevoelvolle en kiesche HELOISE, welke beslooten had om haar hart nooit by overyling te schenken, daar zy eerst, den jongeling grondig moest leeren kennen aan wien zy zich eens zou verbinden: heeft dan, eenige oogenblikken na myn afscheid, dat zo diep treurig was, weder de hulde van een' nieuwen minnaar met blydschap ontvangen - een vreemdeling heeft, in eenige oogenblikken, zulk een' diepen, indruk op haar hart weeten te maaken, dat zy hem daaglyks, en wel op de vriendelykste wyze, ontvangen heeft; terwyl zy rasch den armen jongeling vergeeten kon, met wien zy, geduurende eenige weeken, op de gulste wyze om-

ging - en die slechts voor haar leefde; terwyl zy vermaak vondt om hem te folteren....’ Ha! trouwlooze!... Gy waart nog niet voldaan met uwe geheime zegepraal, neen - gy moest dezelve openlyk aanden dag leggen, door u. door den Heer F..... te doen verzellen tot uwe wooning. Zou hy immer deze voor hem kostbaare en moeijelyke reis om uwentwil gedaan hebben, indien gy zyn liefde niet door hoop of door *wezenlykheid* gevleid had?... Met my waart gy altyd zo schroomvallig, en nu doet gy eene reis van twee dagen met een vreemdeling!... 't Is' waar, in het byzyn uwer moeder, maar de liefde weet duizend middelen om de scherpste Argus-oogen te verblinden..... Ja! ondankbaare en trouwlooze! gy hebt stilwygend myn lot beslist - de jalousie verscheurd my - en ik zal u geen meinëeden trachten afteperssen. - Dit is den laatsten brief dien gy van my zult ontvangen, ik verlaat. myn vaderland, en zal op den woedenden oceaan de rust, of den dood gaan zoeken, daar gy myn leven ongelukkig hebt gemaakt. Ga, juich over uwe zegepraal!... en veröver door uwe bedrieglyke lonken weder nieuwe harten, om dezelven nieuwe folteringen te bereiden; en met duizend, dolken te doorbooren: en verheug u dan over hun lyden, gelyk gy gedaan hebt over dat, van uwen voormaaligen vriend

K.....

Zes-en-twintigste brief.
Clementina aan Heloise.

Met de oprechtste deelneeming heb ik uw twee laatste brieven geleezen, en derzelver inhoud maakt my geheel treurig. Helaas! hoeplotslings wisselen vreugd en smart met elkander! en dat atyd in de oogenblikken dat men dit het minste vermoedt. Ik telde alreeds de uuren, welke nog verloopen moesten, eer ik het genoegen zou hebben van u te omhelzen : ik had by my zelven overlegd, hoe ik u by uwe komst verrasschen zou, door het vertrek, dat voor u bestemd was, op eene wyze te versieren, die u gewis aangenaam. zou geweese zyn. Ik zou de schoonste bloempotten voor uw schuifraam gezet hebben, en uw toilet was reeds door my versierdmet een' krans van pluimgras, 't geen hier groeit, dat veel naar paauwenveeren gelykt, en wecken achtereen frisch blyft. Tusschen hetzelve zou ik by uwe komst eenige levendige bloemen geplaatst, en u hiermede verrascht hebben; maar thands moge die krans langzaam of schielyk verwelken - geen enkele bloem zal hem versieren.... Het denkbeeld: dat ik u nu niet zien zal, maakt my geheel neêrslagtig. Vergeef, vriendin!

dat ik u dit door soortgelyke kleinigheeden doe blyken, maar ik had my zulk een vreugd voorgesteld, om met u onzen hof op en neder te wandelen, u elk plantjen en bloem aantewyzen die ik geplant had... ja lagch my vry uit, ik had alreeds met myn oog de vruchten uitgekoozen die ik u geeven zou... En nu! ja nu is al de vreugd, die ik my voorstelde, verdweenen!...

Maar hoe, ik spreek nog van my zelven, terwyl gy, in diepe droefheid verzonken, aan het ziekbed van uwen geliefde vader zit, en met angst en vrees elke zucht en beweeging gadeslaat. Neen! ik wensch u niet by my, gy hebt in deze oogenblikken grooter pligten te vervullen dan die der vriendschap.... God geeve dat gy uw braave vader behouden moogt, en dat hy spoedig buiten gevaar moge zyn. -

De brief van den Heer K.....dien ik hier nevens insluit, heeft my verbaasd: zulk eene vreeslyke ontknooping had ik niet verwagt: echter beklaag ik hem, daar hy door zyn' vriend misleid wordt; en misschien zyn dwaaling te laat zal inzien: want de slerke uitdrukkingen dien hy (hoe hoonend dezelven ook voor u zyn) in zyn' brief bezigt, toonen duidelyk aan, dat hy u nog bemint; en dat jalousie alleen hem tot dat uiterste brengt. De brengt. De Heer S..... handelt intusschen niet braaf, en is eer zyn vyand dan zyn vriend.

Schryf my spoedig hoe uw braave vader zich bevindt. Mama wenscht hem, uit grond van haar hart, eene spoedige herselling: zy deelt ook in myne mislukte hoop, en het smart haar, beroofd te zyn van het genoegen, van u met uwe moeder eenige dagen te zien. Vaarwel en schryf spoedig aan

Uwe Vriendin

C L E M E N T I N A .

Zeven-en-twintigste brief.
Heloise aan den heer K.....

MYNHEER!

De treurige toestand waarin ik my bevind, door de ziekte van myn' vader, vergunt my naauwlyks om uw' brief te beändwoorden; ongetwyffeld zou ik hierop stilzwygen, indien het niet ware, dat gy my, door uwe hoonende uitdrukkingen, in myn eer beledigt hebt: zonder echter in eenige byzonderheeden te treeden, zal ik u alleen zeggen: dat gy my groot onrecht doet, en my beledigt, door myn charakter te verdenken; terwyl ik omtrent niets gevoeliger ben, dan op dit punt.... Ik zou u kunnen overtuigen dat gy misleid wordt, en dat uwe jalousie u tot de speelbal uwer ligtgeloovigheid maakt: maar gy hebt myn eer en trouw kunnen verdenken, en hebt hierdoor het recht verlooren om immer weder aanspraak te maaken op de achting welke ik u toedroeg.... Ik wensch u dus op myn beurt een meisjen toe, dat u oprechter en braaver behandelt, dan gy onderstelt dat ik u gedaan heb. En ik verheug my, u by tyds te hebben leeren kennen, vermids ik toch nooit gelukkig had kunnen zyn met een' man van zulk een jaloersch charakter.

HELOISE.

Agt-en-twintigste brief.
Heloise aan Clementina.

Uw hartelyke brief heeft voor eenige oogenblikken myn smart verligt, en Stortte balsem in myn gefolterd hart. Goed meisjen! gy wildet my dan op de aangenaamste wyze verrasschen, gy vlocht eenen krans? en wildet dien voor my met bloemen versieren.... Ach! vlecht veeleer een krans van cipressen en treurloof, want deze zal misschien binnen kort slechts aan uwe vriendin voegen.... daar de straal van hoop, die begon te schemeren, weder geheel verduisterd is... en myn oog niet dan treurige beelden in de toekomst ziet.... De Arts heeft myn vader heden morgen opgegeeven en zegt: voor een' nieuwen aanval van beroerte te vreezen, die hy niet zal kunnen doorstaan. Hy stelt zich zelven de dood voor oogen, en heeft reeds zyn laatst afscheid van Mama en my genomen. ô Vriendin! woorden zyn te zwak om u den treurigen toestand, waarin ik my bevind, afteschetsen. De smart heeft myn geheel aanzyn overmeesterd, ik haal niet dan met moeite adem - en voel myn hart met dolken doorbooren. Dikwerf vloeijen

traanen my onwillig langs de wangen, en het minste geritsel doet my schrikken. Myne verbeelding vermeerdert nog myn lyden, en stelt my de uitspeurigste beelden voor. Hoe sterk zyn de banden der natuur, daar de ziel zo onëindig veel lydt, wanneer derzelver ontbinding naby is.... In een ander oogenblik vang ik elke zucht op die hy loost, en het is als of my eene stem in het oor fluistert: nog *eenige* minuuten, en het is gedaan!... Het tikken van het horlogie, dat op tafel lıgt, doet myn hart met eenen dubbelen slag kloppen - en nimmer dacht ik, dat 's menschen ziel voor zo veel lyden vatbaar was....

De komst van myn broeder, aan wien ik geschreeven had, veroorzaakte het aandoenlykste tooneel; schoon myn vader hiertoe voorbereid was, deed hem dit ten sterksten aan. Zo dra hy hem zag, deed de natuur eene laatste pooging; hy richte zich overëind en drukte myn' broeder aan zyn hart. Aldus bleeven zy spraakeloos eenige oogenblikken in elkanders armen geklemd. Gelukkig dat de Arts binnen trad, anders geloof ik dat myn vader in dezen toestand zou bezweeken zyn. Hy rukte myn' broeder van het bed, en zei: ‘Mynheer! wilt gy de dood van uwen vader verhaasten?....’ De smart had ons allen zo ter neder geslaagen, dat wy wederzydsch elkander slechts werktuiglyk omhelsden. De Arts zei: dat

hy voor den nacht vreesde, vooral na de doorge aane aandoening. God weet, vriendin! ofik, als de morgenstond voor my aanbreekt, niet reeds vaderloos zal zyn.....

Den volgenden Dag.

Ja vriendin, beklaag uwe HELOISE! zy is reeds vaderloos!... de dood heeft alle banden verbroken die my op deze waereld aan den oorsprong van myn leven hechtte.... Ik kan u niets van het treurige oogenblik van zyn verscheiden zeggen: dan één woord, dat al het overige in zich besluit; naamlyk: dat myn lyden en smart onuitspreeklyk was, toen ik dit oogenblik zag naderen: terwyl ook myn naam myn vader bestendig op de lippen zweefde, tot dat hy eindelyk aan den Arts verzogt om my te verwyderen, daar hy niet sterven kon zo lang als hy my zag: ik was meer dood dan leevend toen ik de kamer verliet: en verloorspoedig het gebruik myner zinnen: en hoorde of zag niets meer.... Toen ik weder tot my zelven kwam, zag ik Mama inde treurigste houding over my zitten, terwyl myn broeder met groote schreeden de kamer op en neder wandelde, en zich wanhoepig de handen wrong.... Met eene gesmoorde stem riep ik uit: ô God! myn vader leeft dan niet meer!.... Neen! hy leeft niet meer.... herhaalde

myn broeder snikkende: terwyl Mama in traanen uitbarstte.... De smart overweldigt my op nieuw zó sterk door dit verhaal, dat de krachten bezwyken van

Uwe H E L O I S E .

Negen-en-twintigste brief.
Elius aan Adelson.

Eenige dagen afwezenheid hebben my verhinderd om uwen laatsten brief te beandwoorden, waaruit ik met vreugd zag, dat de troostgronden dien ik u opgegeeven heb, eenigen invloed op uw hart hadden en u in eenen kalmer toestand bragten: en echter heb ik slechts de troostgronden aangeweezen, die ik afleide uit de voorwerpen die ons omringen, en indruk op onze zintuigen maaken; om hier door uwe verbeelding eenigzints aftetrekken van het eenige sombere middenpunt, waarop zy zich vestigde. Maar ook zelfs rondom dit sombere middenpunt, zult gy lichtstraalen ontdekken, die tot in uw hart zullen doordringen, en het weder voor het gevoel der vreugde zullen ontsluiten.

Laaten wy alles eens wysgeerig beredeneeren. Gy waart ten sterksten aan uwe CONSTANTIA gehecht, en zaagt in uwe verbeelding alreeds het oogenblik te gemoed, dat gy u met haar zoudt vereenigen. Zy werd u door den dood ontrukt, en zyt door haar gemis in de diepste droefheid gedompeld: even als of zy u voor eeuwig ontrukt

ware.... Maar gy, die als wysgeer en als Christen aan eene onsterslykheid gelooft, ik vraag u: wat het toch eigenlyk was dat u zo sterk aan haar hechtte? Was het haare schoonheid, haare jeugd, de glans haarer o ogen, haare gestalte?... ô Daaglyks ziet gy meisjens, die, door derzelver jeugdige schoonheid elks oog bekopren, en deze ziet gy echter met onverschilligheid aan. - Geen dezer trekken was het dus die uw hart zo sterk aan haar hechtte, maar het was haare ziel, die aan haar geheel aanzyn leven en bevalligheid byzette: wel nu dan, deze haare ziel heeft immers niet opgehouden te bestaan! zy heeft slechts haar stoffelyk omkleedsel afgelegd, en leeft nog in hooger gewesten.

Een vriend, die zyn zwaare klederen aflegt, wanneer hy een reis naar een zuidelyker gewest zal onderneemen, bekommert zich weinig om de grove py dien, hy achterlaat, daar deze hem slechts tegen het onstuimige weder beveiligde. Het afscheid van zulk een' vriend zal ons tressen, maar de hoop om hem weder te zien, bemoedigt ons.... Even zo is het met de scheiding der zielen: zy duurt zo kort, dat het voor een verstandig wysgeer, en vooral voor den hoopenden Christen, bynaar de moeite niet waardig is om 'er zich zo sterk over te bedroeven.... want immers, na verloop van ten langsten eenige weinige jaaren, zal ook onze ziel

haar stoflyk omkleedsel afleggen, om zich naar het verblyf te begeeven, alwaar de zielen onzer afgestorvene vrienden ons reeds wagten, en ons met blydschap te gemoed zullen snellen: want de herkenning der vrienden, die ons vóórafgegaan zyn, wordt ons door onze verbeelding als het grootste gevoel van vreugd afgeschetst, waarvoor wy vatbaar zullen zyn; en daar God ons zelf deze aandoeningen schonk, kan Hy dezelven ook niet in een' volmaakter gelukstaat vernietigen. De gewyde bladen geeven deze herkenning der zielen ook als een der genoegens op, welken zy smaaken zullen...

Wanneer 'er dus oogenblikken mogten zyn, waarin uw hart zich sluit voor alle andere troostgronden, denk dan slechts: *Wy zullen elkander wederzien!*... en het bitterste gevoel van droef heid zal hierdoor verzagt worden.... Terwyl dit tevens een sterke dryfveer is, om een deugdzaam leven te leiden, en over ons eigen hart te waaken; daar de deugdzaame alléén een' gerusten blk op de toekomst kan vestigen, waaraan de booswigt zegt te twyffelen, vermids hy die vreest!.... Dat deza overweegingen u eene bestendige zielrust mogen doen smaaken is de wensch van

Uwen vriend

E L I U S .

Dertigste brief.
Adelson aan Elius.

ô Myn eerwaardige vriend! hoe groot is de verpligting die ik aan u heb; daar gy door uwen voorigen brief, myn hart aan de onverschilligheid, waarin ik gedompeld was, ontrukte door my te doen beseffen, dat ik ten onrechte over de strengheid van myn noodlot klaagde; vermids duizende myner medemenschen die my omringen, veel ongelukkiger zyn dan ik. Myn hart opende zich hierdoor voor nieuwe aandoeningen; die myne droefheid afwisselden: schoon ik u rondborstig beken, dat ik, na verloop van eenige dagen, weder alles wat my omringde met meer onverschilligheid begon te beschouwen. In dezen toestand ontving ik uwen laatsten brief, deze drukte het zegel op al het geen gy in uw vóórigen gezegd had. ô Vriend! gy hebt hierdoor de rechte snaar van myn hart getroffen.... Ja, myne CONSTANTIA leeft nog voor my.... en onze afwezenheid is slechts voor eenige jaaren: het was haare schoone ziel die ik het meest beminde, en deze zal ik wedervinden.... ook onze vriendschap, myn goede ELIUS!

moge hier voor een poos afgebroken worden door de dood, maar aan gene zyde van het graf zal zy vernieuwd worden, om ongestoord ons genot te vermeerderen; ik herinner my, dat gy eens zeidet: dat de waare vriendschap door een' vonk van de onsterflykheid bezield was. Gy hebt gelyk - myn geest verheft zich op deze gedachten en zweeft reeds in verbeelding met u in de zalige gewesten, alwaar geen scheiding, geen smart of dood ons geluk meer zal stooren, alwaar de zuiverste dankbaarheid voor eeuwig het hart zal bezielen van

Uwen vriend

A D E L S O N .

Een-en-dertigste brief.
Clementina aan Heloise.

De treurige tyding van het overlyden van uwen braaven vader heeft myne goede moeder en my ten sterksten getroffen: de aandoening overmeester- de my zodanig op het leezen van uw' brief, dat ik in traanen uitborst, en uitriep: ô myne goede moeder! indien gy my ook eens ontrukt wierd!... Myn kind! hernam zy, voorzeeker zal de tyd ook eens komen dat gy my de oogen zult toedrukken, ik hoop slechts dat God my zo lang het leven zal vergunnen, tot dat ik uw lot gevestigd zal hebben... betrouw hetzelve intusschen, zo wel als het myne, aan de weldaadige Voorzienigheid, die altyd beter weet wat tot ons heil dient, dan wy kortzichtige menschen; die zelfs het uitëinde van eenen enkelen dag niet berekenen kunnen.... Dit denkbeeld beure u dan ook op in uwe droefheid lieve vriendin! onderwerp u met eerbied aan de wegen der Voorzienigheid, en bedenk, dat, daar de banden der natuur door God zelven geheiligd werden, dat ook deze banden in de eeuwigheid niet zullen verbroken worden. Ik ben eene slechte

troosteres in soortgelyke gevallen, vermids ik altyd op my zelven terug denk, en my alsdan voorstel hoe treurig ik zou zyn, als het God eens behaagde om my myne goede moeder te ontrukken. Gy hebt haar nog tot troost, als ook uw broeder - uw hart kan by hun beiden nog een rustpunt vinden - maar ik zou verlaaten en geheel eenzaam op de wyde waereld omzwerven, zonder dat iemand zich om het arme meisjen bekommerde...

Zonderling, dat onze verbeelding altyd de onheilen die werklyk bestaan, nog vergroot, door de voorstelling der onheilen die ons zouden kunnen treffen.... Ik wil deze gedachten dan smooren, die veeleer geschikt is om uwe somberheid te vergrooten, dan te verminderen. Maar hoe kan ik opgeruimd zyn, daar HELOISE lydt?... Neen, ik ken de vreemde aandoening niet, die men dikwerf met den naam van vriendschap bestempelt, die ons ongevoelig omtrend het lot van een' vriend of vriendin doet blyven: want hoe zal ik anders de genen noemen, die, eenige oogenblikken na dat zy hun ziekbed verlaaten, of hunne smart of ongeluk vernomen hebben, weder even vrolyk als te vooren in hunne kringen ronddartelen?.... Neen, ik kan niet weder opgeruimd zyn, vóór dat ik weet dat uw hart een weinig kalmer is.

De Heer ELIUS, die morgen voor eenige dagen naar A..... vertrekt, zal u dezen brief overhan-

digen; eensdeels, om u het genoegen te verschaffen van dien waardigen leeraar te leeren kennen, en anderdeels, om dat ik my overtuigd houde, dat zyn onderhoud u in dit treurig oogenblik zal opbeuren; daar hy door den Godsdienst moed en troost weet inteboezemen, waar alles ons ontzinkt. Als gy hem zult hebben leeren kennen, zult gy voorzeeker de hoogachting billyken die ik hem toedraag. Adieu! zorg vooral voor uwe gezondheid, daar zy dierbaar is aan

Uwe vriendin

CLEMENTINA.

Twee-en-dertigste brief.
Heloise aan Clementina.

Uw eerwaardige vriend heeft my uw' brief overhandigd; het was eenige dagen na dat men de laatste lykplegtigheid aan myn' dierbaaren vader beweezen had; myn geheele ziel was nog met smart vervuld - iklas uw'brief in zyn byzyn, en, schoon ik myne traanen poogde te weêrhouden, ontvloeiden zy my. Tracht uwe aandoenlykheid niet voor my te verbergen, sprak uw' vriend ELIUS, neen, het aandenken van uwen braaven vader billykt uwe droefheid; en ik ben te veel bekend met het menschelyk lyden en met de smart die ons hart gevoelen kan, om immer eenen stuggen zedenpreêker te zyn; elk ongelukkige is myn vriend: en ik ken geen grooter genoegen, dan, in soortgelyke gevallen, de troostgronden van den Godsdienst te doen gelden, die de éénigen zyn die ons byblyven, als alles ons verlaat. Hierop opende hy de bron, die vloeit, wanneer alle andere bronnen uitdroogen: in één woord, hy stelde ons den Godsdienst voor, die niet slechts bestaat in afgetrokkene stelsels, die ons stof tot veel nadenken geeven, doch

het hart niet treffen; maar eenen Godsdienst, die invloed heeft op alle gevallen des levens; die ons, in dagen van vreugd en voorspoed, dankbaar en omzichtig, en in dagen van tegenspoed geduldig maakt: en ons een' vertrouwenden blik doet werpen op de toekomst, die eens alle onze geleedene smart zal herstellen. Ik beken, dat iknimmer een' Leeraar aantrof, die den Godsdienst in zulk een beminlyk daglicht stelde; als zynde het middenpunt, waartoe wy alle onze aandoeningen en lotgevallen moeten bepaalen; en derzelver gevolgen moeten afleiden: in één woord, vriendin! de troostgronden, die de Heer ELIUS ons aantoonde, hadden zeer veel invloed op myn hart. Niet dat de droefheid over het verlies van myn' braaven vader hierdoor uitgewischt werd, neen! zyn aandenken is my te dierbaar, dan dat dit gevoel my zo spoedig ontrukt zou kunnen worden, maar gelyk het dorstige aardrykdoor een'milden regen verkwikt wordt, ook zo werd myn hart doordrongen en verkwikt, door de troostryke taal van uwen vriend. Eene stilzwygende somberheid overkropte my te vóóren, en maakte my onvatbaar voor alle andere aandoeningen dan die der smart. Geen traan ontvloeide aan myn oog; thands ontvloeien my weldaadige traanen, die myn' boezem lucht geeven. Te vóóren, staarde ik slechts met treurigheid op het graf: heden, zweeft myne verbeelding dikwerf in

eene weemoedige verrukking aan gene zyde deszelfs, en ziet aldáár met vreugde den morgenstond der eeuwigheid aanbreeken; waarvan de eerste lichtstraal, zich over de graven spreidende, tot dezelven doordringt, en het stof op nieuw tot het leven roept: terwyl smart en dood in den afgrond des tyds wegzinken, en de onsterflykheid vreugde en wellust schenkt aan de gelukkigen, die in dit leven reeds op de Godlyke goedheid hoopten. Deze zo troostvolle aandoeningen, die al myn gevoel verlevendigen, heb ik alleen aan uwen eerwaardigen vriend te danken.

Hy was ten sterksten aangezocht, om voorleden zondag morgen in een der kerken een predikbeurt waarteneemen; ik ging 'er met Mama en myn' broeder; helaas! in soortgelyke oogenblikken van smart zoekt, en vindt men ook dien troost in den Godsdienst, die de geheele waereld ons niet geeven kan. De Heer ELIUS had de opwekking van LAZARUS tot het onderwerp zyner redevoering gekozen; hy behandelde hetzelve met zo veel kieschheid en gevoel, en leide de krachtigste troostgronden hieruit af; voor hun, die het verlies van een dierbaar voorwerp beweenden, dat het scheen, als of hy met voordagt deze stof voor ons uitgekozen had: wy waren ten sterksten hierdoor aangedaan. Ik herhaalde hem myne oprechte dankbaarheid, toen hy ons gisteren met zyn twee-

de bezoek verëerde. Zulk een eerwaardig Leeraar als de Heer ELIUS is, verdient niet alleen de algemeene hoogachting, maar is zelfs eene onwaardeerbaare schat voor eene gemeente: en ik ben u ten hoogsten dankbaar, dat gy my in deze gelegenheid gesteld hebt van hem te leeren kennen. Hy heeft zich wel met dezen brief willen belasten, als ook tevens met de hartelyke betuiging dat ik bestendig ben

Uwe vriendin

HELOISE.

Drie-en-dertigste brief.
Adelson aan Elius.

Myn hart begint een weinig rust te smaaken, en zich voor de genoegens van het leven te ontsluiten; ik verricht myn arbeid als te vóóren, en begin op nieuw de genoegens, die 'er aan myn' levensstand verknocht zyn, te waardeeren. Dit alles, vriend! is uw werk!... Myne goede moeder verheugt zich over deze gunstige verandering, en ik smaak met haar de stille huislyke genoegens, die onëindig verkieslyker zyn boven de vermaaken der groote waereld, die het hart meestal ledig laaten: onlangs moest ik, ondanks my zelven, een groot gezelschap bywoonen; de voorävond werd, als naar gewoonte, met speelen doorgebragt: het geen my, hoe zielloos deze tydkorting ook zy, altyd nog beter bevalt, dan, uit gebrek van belangryke gesprekken, de zwakheeden van iedereen de *revu* te doen passeeren, en den goeden naam zyner medemenschen op de meêdoogenlooste wyze te verscheuren. Met dat alles is het my niet mooglyk, om myn' aandacht, geduurende een' geheelen avond, met deze bontkleurige bladen bezig te houden, en

men deed my dikwerf het verwyt: dat ik onöplettend was; niet voor elf uuren in den nacht gingen wy aan tafel; de maaltyd was prachtig, en kostte den gastheer gewis zo veel, dat hy, geduurende den winter, hierdoor een arm huisgezin voor gebrek zou hebben kunnen behoeden. De weldaad die hy hierdoor verricht zou hebben, zou hem, by de herdenking, altyd eene aangenaame herinnering hebben doen smaaken: en welk een genot had hy nu van zyn geld? Gulle vrolykheid heerschte 'er niet in dezen kring, vermids de lieden zich onderling niet genoeg kenden om openhartige gesprekken met elkander te voeren. Geen geestige scherts bezielde ook de gesprekken, daar alles op een' te slaatlyken en complimenteuzen toon gestemd was: hy dus alleen, die in het veel eeten, en drinken zyn grootste aardsche zaligheid stelt, kon hier een wezenlyk genoegen smaaken. Wie weet, dacht ik by my zelven, of wel een dezer tafel, vrienden, indien de gastheer zich in het een of ander ongeluk bevond, hem hulp zoude verleenen; daar eene soortgelyke verkeering meestäl zeer oppervlakkig is, en niet met den naam van vriendschap bestempeld kan worden. - Neen vriend! ik ben niet berekend voor de verkeering in de groote waereld, vermids ik my niet onthouden kan om alles met een min of meer wysgeerig oog te beschouwen: want welk belang kunnen ons vrienden in-

boezemen, van wien men voorzien kan, dat zy ons, by den minsten tegenspoed, verlaaten zullen?....

ô Hoe onëindig verkieslyker schynt my een' kleinen beproefden vriendenkring te zyn, (schoon hy slechts uit weinig menschen bestaan kan) die in alle onze belangen deelen, die zich hartelyk verheugen als ons een onverwagt geluk bejegent, en met ons lyden in dagen van tegenspoed: die ons, indien zy ons al geen daadelyke hulp kunnen bewyzen, echter alsdan niet verlaaten: voor wien wy geen vrolyk gelaat behoeven aanteneemen als wy treurig zyn, uit vrees dat onze klagten hen zouden verveelen. ô Zulk een kleine kring is duizendmaal verkieslyker dan de feest-en galadagen aan de hoven en in de paleizen der grooten: en de eenvoudige maaltyd, door de hand der vriendschap aangeboden, overtreft de kostbaare spyzen, die men ons, ten kosten van zelfververveeling, tydverlies, gezondheid en nachtrust voordient.... verschoon my deze lange uitwyding: maar gy weet dat ik over het algemeen de groote waereld met een niet zeer gunstig oog beschouw, en dat de oppervlakkige vermaaken niet genoegzaam zyn voor het hart van

Uwen vriend

A D E L S O N .

Vier-en-dertigste brief.
Elius aan Adelson.

Ik verwonder my niet dat de vermaaken der groote waereld weinig waarde in uwe oogen hebben. Voor elk denkend wezen zyn zy niets dan een grove geschilderde bloemenhof, die het oog op een' afstand bekoort, maar die van nader bybeschouwd, al zyn schoonheid verliest, en niets dan een zamenmengsel van verschillende grove kleuren vertoont; die hier, en daar, met een weinig vernis opgesmukt zyn. Meest alles is dáárschyn, en men vindt 'er weinig wezenlykheid - de vriendschap is aldáár een afgesleeten naam, waaraan men geen betekenis meer hecht; de liefde bestaat meestäl in woordenscherts, galanterie, zucht naar goud, vryheid, losbandigheid of eigenbelang: het huwelyk is aldaar een keten, dien men met moeite torscht, of dien men dikwerf verbreekt: hoe weinig echte lieden zyn 'er in de groote waereld, die niet de eene of andere geheime *intrigue* hebben, of zich in stilte aan ontrouw schuldig maaken, die zy in het openbaar door schynvriendelykheid vermommen. In de groote waereld is meest alles masker,

want onder schyn van kalmte woelen alle hartstogten, en schokken elkander beurtelings. Ik heb meer dan eens gelegenheid gehad, vriend! om dit van naby onbemerkt gade te slaan: en het komt my onbegryplyk voor, dat denkende wezens eindelyk al die uiterlyke schynschoone vertooningen niet moede worden. Ik voor my zeg, met zeker Fransch schryver: *Je sifle la piéce, car je la trouve abominable*.

Met dit alles onderschei ik echter de lieden, die, schoon in den eersten levenstand, of in den kring der groote waereld geplaatst zynde, de oprechtheid en goede zeden getrouw blyven: die, daar zy met dankbaarheid het geluk genieten waarin de Voorzienigheid hen plaatste, echter niet wegzinken in den maalstroom der vermaaken; maar wiens hart zich ontsluit voor elk ongelukkigen; terwyl zy de daadlyke hulp dien zy betoonen niet met smaadwoorden, of eene hoonende trotschheid verzellen; maar op de kieschte wyze de ongelukkigen trachten te gemoed te komen; zelfs dáár, waar schaamte en blooheid hem den mond sluiten. ô Vriend! soortgelyke edele menschenvrienden zyn de werktuigen in de hand der Voorzienigheid, die het lot der ongelukkigen verzagten, en een tegenwigt geeven aan de verschillende standen van het leven: terwyl zy, even als de verkwikkelyke

lente, leven en geluk verspreiden op alles wat hen omringt, en alle harten aan zich hechten; daar zy tegen niemand, zelfs ook niet tegen hunne dienstboden, dien trotschen en hoonenden toon bezigen, dien de meeste vermogende lieden aanneemen; wanneer zy tot iemand spreeken die afhanklyk van hun is. Slaafsche vrees, en eene daaruit voortvloeijende stugge gehoorzaamheid, verbindt slechts aan trotsche grooten: terwyl de diepste eerbied het hart aan het lot van edele menschenvrienden verbindt, waaruit liefde en gehoorzaamheid ontstaan.

Denk niet dat ik hier een ideaal schets, dat in de groote waereld *niet* te vinden is. Neen, ik schets een waar beeld, dat ik meer dan eens met eigen oogen zag, en welkers schoonheid ik met het diepste gevoel bewonderde: ik ken waare menschenvrienden, onder lieden, die, zo wel door hun vermogen als hunnen stand, in den kring der groote waereld geplaatst zyn; wier edel charakter verre verheven is boven deze schets: daar zy niet alleen hunne harten ontsluiten voor de klagten, maar by hunne weldaaden de grootste kieschheid voegen, om de ongelukkigen niet te doen bloozen: menschenvrienden! die niet uit luim, gelyk dit by de meeste menschen het geval is, maar alleen uit vaste beginselen handelen. Wat dunkt u, by

voorbeeld, van iemand, die by het doen eener weldaad, wanneer het gevoel der dankbaarheid de tong der ongelukkigen boeit, zegt: ‘de Hemel heeft my met een' ryken voorraad van tydelyke middelen gezegend, dus maak ik 'er my een genoegen uit, om iemand, die met rampen worstelt, te helpen: vergun my slechts uwe achting en ik ben voldaan!’ of wanneer een vriend aan zyn' vriend betuigt, dat hy zich nog niet in de mooglykheid bevindt om eene geleende som terug te geeven, vermids hy veel rampen ondervondt, en zyn hoop te leur gesteld zag: en dat deze hem andwoord: ‘dat, vermids hy eenige voordeelen gehad heeft, en zyn' vriend eenige tegenspoeden, hy hem dus deze som als een klein geschenk aanbiedt, dat hy hoopt dat zyn' vriend niet zal weigeren.’ - Wat dunkt u van zulke edele trekken? die niet uit de hersenbeeldige waereld, maar uit die, waarin wy leeven, getrokken zyn. - En schoon deze edele daaden door de zedigheid met den sluijer van het geheim bedekt zyn, sta ik echter voor derzelver echtheid in, en vind vermaak om dezelven, ter eere der menschheid, te verbreiden: terwyl ik onder een aantal ongevoelige wezens, die ons omringen, dikwerf in stilte een blik vol eerbied slaa op deze edele wezens, die gelyk zyn aan de weinige sterren, die ons in eenen donkeren nacht verlichten.

Nu nog iets, daar gy een liefhebber van de jagt zyt, moest gy het zien te schikken om een veertien dagen te komen doorbrengen by

Uwen vriend

E L I U S .

Vyf-en-dertigste brief.
Clementina aan Heloise.

Onze vriend E L I U S , want deze eerwaardige Leeraar is thands ook uw' vriend, heeft my uw brief overhandigd, en my met deelneeming bericht, dat gy u by zyn vertrek in een weinig opgeruimder gemoedsgesteldheid bevond: waarover ik my hartelyk verheug; te meer, daar dit myn oogmerk was. De Hemel geeve, dat de troostgronden van den Godsdienst bestendig in uw hart geprent mogen blyve, en u die aanhoudende kalmte doen smaaken, die men, na hevige schokken, alleen in dezelven vindt. Ik ben alles behalven fyn of kwezelachtig, vriendin! maar 'er zyn echter omstandigheeden in het leven waarin alles ons ontzinkt, waarin alle gewoone kracht van redeneering te kort schiet, om de wond, die ons hart zo pynlyk gevoelt, te heelen: vooral schynt my de smart, die men by het afsterven van een geliefd voorwerp ondervindt, de klip te zyn, waarop alle aardsche genoegens en vermaaken schipbreuk lyden; want wat kan de geheele waereld ons in zulke oogenblikken ter vergoeding schenken? En vooral wanneer de banden

der natuur verbroken zyn?... Eene geliefde vindt nog wel eens eene geliefde, en eene gade somtyds een' echtgenoot weder, maar het gemis van een' vader, of eene moeder die ons hartelyk beminde, wordt ons nimmer weder vergoed.... en aan den rand van hun graf zou het gevoelig hart van rouw bezwyken, indien de Godsdienst ons niet door zyn troostgronden bemoedigde, en ons op een gelukkiger leven deed staaren, waarin de heilige banden der natuur, die hier verbroken werden, eens weder zullen verëenigd worden.

Waarschynlyk doe ik niets, dan met flaauwe woorden herhaalen, het geen onze vriend ELIUS u reeds met onëindig meer kracht en vuur voorstelde: maar myn hart is geheel van deze beginselen doordrongen; en het komt hier ook eigenlyk minder op de woorden, dan op de zaaken aan; ik voldoe aan myn vriendschapspligt, en hoe eenvouwig myn troost ook zyn moge, ontdekt gy hierin het hart van

Uwe vriendin

CLEMENTINA.

Zes-en-dertigste brief.
Heloise aan Clementina.

Uw brief heb ik met veel aandoening geleezen, uwe troostgronden maakten een' diepen indruk op myn hart; 't is waar dat de Heer ELIUS, door zyn bemoedigende taal, myne ziel reeds aan de wanhoop ontrukt had, die haar nederdrukte; maar de smart is gelykaan eene plant die daaglyks besproeid moet worden, of zy verdort - eene enkele verfrisschende regen is niet genoegzaam om de verdroogde plant weder optekweeken, indien zy naderhand niet weder besproeid wordt. - De rampen schynen in deze oogenblikken elkander te volgen; Mama ontving gisteren de noodlottige tyding, dat een schip, 't geen, voor Papa's rekening, met een ryke laading uit de Oost-Indiën terug keerde, met man en muis vergaan is. Behalven het treurig lot der ongelukkigen, die hierby hun leven lieten, is dit een zeer groote schade voor ons, en maakt een merklyk onderscheid in ons fortuin. Mama is hierover ontroostelyk, vermids zy sterk aan den staat gehecht is, dien wy tot heden toe voerden, en die wy, na dit zo groot verlies, veel zullen

moeten verminderen. Schoon ik daarvoor niet ongevoelig ben, beken ik echter rondüit, dat nimmer een hoogen rang of staat in myn oogen het rustpunt van waar geluk is... daar men in eenen middenmaatigen stand, met eene opgeruimde ziel, even zo vergenoegd leeven kan, dan in den schoot van den rykdom. Een equipage, by voorbeeld, schynt my geen behoefte te zyn, daar ik zelfs dikwerf by schoon weder veel liever zou willen wandelen dan ryden: de glans van kostbaare gesteenten en prachtige klederen schittert wel voor eenige oogenblikken in onze oogen; doch men gewendt zich spoedig hieraan, en beschouwt dien eindelyk met onverschilligheid, vermids het hart 'er yskoud by blyft. Voorwerpen die eenen daadlyken invloed op hetzelve hebben, zyn dus van onëindig meer waarde voor my, dan al dit blinkend schoon. Denk niet, vriendin! dat ik hier geveinsde genoegens ten toon spreide; neen, myn hart zegt op dit alles *Amen:* en wanneer ik my nog het treurig oogenblik voor oogen stel, waarin ik myne zo zeer geliefde vader met den dood zag worstelen, wanneer ik my den steeds toeneemenden angst te binnen breng, die myn hart overstelpte: ô vriendin! wat zou my dan, in deze oogenblikken van smart, de rykdom der geheele waereld gebaat hebben? - In tegendeel, ik zou alles hebben willen geeven wat ik bezat, om hem slechts te behouden. Daarenboven is het laage ge-

voel, dat veel meisjens en vrouwen een wangunstig oog doet werpen op de sieraaden, edele gesteenten, prachtige meubilen enz. God zy dank! geheel vreemd aan myn hart. - In tegendeel verheug ik my altyd, als het myn bekenden en goede vrienden welgaat, vermids ik liever een vrolyk dan een treurig gelaat zie: met dat alles valt het smartelyk, wanneer één enkele storm de vrucht van jaaren arbeids verslindt. Maar ziedáár de wisselvalligheid van alle aardsche geluksgoederen!...

Eergisteren ontmoette ik, toen ik te voet naar eene vriendin een bezoek ging afleggen, den Heer C.... Hy sprak my met veel deelneeming van de dood van myn' vader, en voegde hier by, dat hy zich gelukkig achtte van my eindelyk nu eens weder aantetreffen; dat hy, geduurende myne afwezenheid, dikwerf aan ons huis geweest was; maar door het geduurige andwoord, dat ik nog te C.... was, het eindelyk niet meer had durven waagen om weder te komen. Dat daar nu het gelukkigst toeval hem my thands deed ontmoeten, hy wel zorg hoopte te draagen, dat ik hem niet weder ontglipte.

'ô Myn vriend! (andwoorde ik hem) de treurige dood van myn' vader, en verscheiden daarop gevolgde omstandigheeden, hebben zulk eenen diepen indruk op myn hart gemaakt en myne omstandigheid zodanig veranderd, dat ik niet

geloof dat myne ziel ligt vatbaar kan worden voor de tedere aandoeningen der liefde.' ô! hernam hy, de liefde zal een balzem zyn, die uwe wonden verzagt. Voords sprak ik met hem van het weinig vertrouwen dat men op de meeste jongelingen kan maaken: dit is mooglyk, hernam hy, by jongelingen, die, gelyk ik u meermaalen reeds zeide, hun hart verbeuzeld hebben, door zich met elk meisjen intelaaten; en haar verzeekering van hunne liefde te doen; maar by eene eerste liefde vloeijen de woorden uit de oprechtheid van het hart voort: - en sinds het oogenblik van uw vertrek, heb ik aan niets anders dan aan u gedacht; gy waart altyd tegenwoordig voor myn' geest; en ik haakte slechts naar uwe terugkomst. 'Er zyn na uw vertrek nog verscheidene partyen gegeeven geworden, ten gevolge der Bruiloft welke wy met elkander bywoonden; doch ik heb op geen derzelven geweest, want ik had geen den minsten lust om het meisjen, dat ik moest geleiden, met meer dan eene koude welvoeglykheid te behandelen. Gy zoudt 'er niet zyn! en dus moest ik 'er my natuurlyk verveelen, terwyl ik door myne gedwongen houding, stof tot aanmerkingen zou gegeeven hebben, die my niet dan lastig konden zyn: en besloot dus om dit alles te ontwyken, door my aan aan deze vermaaken te onttrekken. Vergun my dan, lieve HELOISE! van u weder te zien. Ik

beken, dat zyn taal my zo oprecht toescheen, dat ik hem dit niet kon weigeren, toen hy aanhield om my aanstaanden zondag morgen, by het uitgaan der kerk, optewagten: immers had hy dit ook kunnen doen, zonder my hiertoe verlof te vraagen, en deze kieschheid behaagt my. Vaarwel, en denk somtyds aan

Uwe vriendin

H E L O I S E .

Zeven-en-dertigste brief.
Adelson aan Elius.

Waarlyk, de edele charakterschetsen, die gy my in uwen laatsten brief hebt opgegeeven, zouden in staat zyn om den grootsten menschenhaater weder met het menschdom te verzoenen. Indien een ander dan gy my dit verhaald hadde, zou ik 'er naauwlyks geloof aan kunnen hechten: echter zyn 'er, tot schande der menschheid, zeer weinig zulke edele menschenvrienden: zy zyn gelyk aan eenige enkele bloemen die tusschen de doornen groeijen: de menschen stemmen met elkander overeen om geen geld te spaaren, wanneer het hunne vermaaken en pracht geldt: maar wanneer men hun eene kleinigheid vraagt, waardoor zy hunnen medemensch zouden kunnen helpen, openen de minste harten zich voor het edel gevoel der menschlievenheid: en een stug weigerend andwoord gaat verzeld van verscheidene aanmerkingen. - De trotsche ryke bedenkt niet, dat hy somtyds door zyn weigerend andwoord den eerlyken man in een' wanhoop dompelt, die hem tot uitersten kan brengen. 'Er kunnen zich in het leven een samenloop van omstan-

digheeden op elkander stapelen, die somtyds een oogenblik van ramp te weeg brengen, die zelfs den braafsten en standvastigsten mensch kunnen doen wankelen, en tot uitersten vervoeren; waarvoor zyn eigen hart gruuwt. Menigëen beroemt zich op zyn eerlykheid en trouw; waarin bestaat die, indien hy nooit behoefte kende?... Wat is deugd zonder beproeving?... Daar gy menschenkennis hebt, en vermaak vindt om die aantekweeken, moet ik u een' trek uit het menschlyk leven voorstellen, dien ik uit den mond hoorde van hem, die zich in het volgende geval bevond:

De Heer P.... een fatsoenlyk en braaf man, van wiens eerlyke beginselen ik ten vollen overtuigd ben, leefde met zyne vrouw op een klein landgoed, van een jaarlyks inkomen dat hy genoot, waarvan hy zonder een' grooten staat te voeren, echter ruim kon leven. Dan, door de uitgeputte lands fondsen, geduurende den laatsten oorlog, trof hem het treurig lot, dat veelen met hem te dier tyd ondergingen, naamlyk: dat hy geduurende twee jaaren geen duit ontving, hy behielp zich, geduurende dien tyd, zo goed als hy kon; en spaarde niets, om door aanhoudende vlyt en werkzaamheid, zyn huishouden te gemoet te komen: doch daar hy op het land woonde, was 'er weinig gelegenheid om zich zyn talenten ten nutte te maaken, tot dat eindelyk, door de gevolgen der

omstandigheeden, dit hulpmiddel ook geheel ver ydeld werd. De winter viel in, en hy beefde op het vooruitzicht hoe hy dien door zou komen; de hoop alleen, dat hy zyn jaargeld ontvangen zou, bleef hem nog by; doch ook deze ontzonk hem eindelyk - en hy verteerde alles wat hy had, tot dat hy den laatsten gulden wisselde: zyne vrouw, even min dan hy aan gebrek gewoon zynde, werd zeer gevaarlyk ziek, en niemand kwam hun te hulp. Dikwerf had hy reeds in den omtrek aan eenige bekende eene kleinigheid ter leen gevraagd, doch men had hem meêdogenloos geweigerd.... Eindelyk rees de nood ten hoogsten trap, en ook tevens zyn bittere menschenhaat en wanhoop: daar hy aan een' vermogend vriend geschreeven had, en ook van dezen geen andwoord ontving - zyne vrouw, welke hy teder beminde, lag laveloos, en hy zag alle oogenblikken haare dood voor oogen. Hy liep met rassche schreeden het vertrek op en neder, en scheen op eenig ontwerp te denken - tot dat hy eindelyk met een woeste stem uitriep: Ja! dit is het eenigste middel dat my overblyft... God is myn getuige, dat de nood my hiertoe dringt!... Schielyk kreeg hy een paar pistoolen uit een nabyzynd vertrek, die hy laadde, en onder zyn rok verborg. - Strak kom ik weder, sprak hy tot zyne vrouw, en zal zien of ik u iets mede kan brengen. - Zy riep

hem met eene flaauwe en beevende stem na, vermids zy de diepste wanhoop op zyn gelaat geprent zag: maar hy was reeds de deur uit, en liep nu langs den gemeenen weg, met het voorneemen: om de eersten dien hem ontmoette eenig geld aftevraagen, en, ingeval van weigering, hem het pistool op de borst te zetten; en het hem met geweld aftedwingen. Verzaakt, dacht hy op dit oogenblik, de menschheid alle gevoel! - dan zal de natuur met geweld haare rechten herneemen, om eene stervende vrouw te redden!....

Welk een yslyk voorneemen, vriend! en welke treurige gevolgen hadden hieruit niet kunnen ontstaan, byaldien de altyd waakende Voorzienigheid niet verhoed hadde dat hem iemand ontmoette. 't Was reeds laat in den avond, de landlieden en bewooners van den omtrek warmden zich aan den haard, terwyl hy in hagel- en sneeuwbuijen wanhoopig rondkruiste; en, by het minste geritsel, gereed stond om zich op zyn noodlot te wreeken. Dus voortgaande, kwam hy aan het posthuis, trad 'er binnen, zo als de post kwam aanryden: vroeg of 'er ook brieven voor hem waren? en! - welke onverwagte redding!... de vriend, aan wien hy geschreeven had, zond hem eenig geld!... Hy verliet met dien schat spoedig het posthuis, en zodra hy zich alleen bevond, dankte hy, met traanen in de oogen, de goede Voorzienigheid, die

hem voor eene misdaad behoed had, en in dit vreeslyk oogenblik van wanhoop zulk eene onverwagte uitkomst schonk. Hy bragt zyne vrouw eenige ververschingmede, en verhaalde haar, nadat zy een weinig beter was, al de omstandigheeden van die vreeslyk oogenblik.

Indien de Godheid dikwerf geen uitkomst en redding verleende, waar alle harten geslooten zyn! hoe veele ongelukkigen zouden alsdan met de bitterste verwytingen hunne medemenschen kunnen toeroepen: ô gy zyt oorzaak van myn ongeluk, van myne misdaad, en myne schande!... Het ware te wenschen dat onze Romanschryvers, die dikwerf geheele boekdeelen met de uitspeurigste of onzedelykste tafreelen opvullen, zich meer toelegden om hunne Lezers waare tafreelen uit het gemeene leven voor oogen te stellen, om hierdoor hun gevoel eene edeler wending te geeven; en de onmeêdoogende ryken, die daaglyks groote sommen nutteloos verspillen, en echter een' enkelen gulden aan eene ongelukkige weigeren, te doen begrypen dat zy geen recht hebben om een dusdanig misbruik van de geluksgoederen te maaken; daar zy éénmaal rekenschap zullen geeven van alle hunne daaden.... ô Wee! alsdan de mensch, tegen wien de traanen en zuchten den ongelukkigen zullen getuigen.... Maar zegen! ja duizendwerf zegen over hem, die de vriend der ongelukkigen was: daar

elke kruimel brood, elke drup water, waardoor hy de armoede verkwikte en laafde, hem tienvouwig vergolden zal worden. Verschoon dezen langen brief, vriend! maar ik had den avond bestemd om u te schryven, en liet dus ongevoelig de pen gaan.

Gaarne wil ik van uw aanbod gebruik maaken, om eenige dagen by u te komen doorbrengen, uw byzyn, de buitenlucht, de beweeging zullen, gelyk ik hoop, myn hart wedergeheelin zyn vóórige stemming brengen, en het voor de onschuldige genoegens van het leven ontsluiten. Een vermaard schryver zegt: dat een waare vriend een enkele bloem is, die door de hand der goede Voorzienigheid in den doornenkrans van ons leven gevlochten werd: en hy heeft gelyk: - want ook gy waart de bloem die bestendig bloeide, toen de scherpste doornen my wondden. Zy verwelkte niet toen alles voor myn treeden dorde. Dank zy dan de goede Voorzienigheid, die zulk eene bloem in den krans myns levens vlocht.

Indien ik u niet nader schryve, hoop ik heden over acht dagen by u te zyn, en u alsdan mondelings te herhaalen dat ik bestendig ben

Uw vriend
ADELSON.

Agt-en-dertigste brief.
Clementina aan Heloise.

Waarlyk, vriendin! gy hebt een' gelukkigen aart, dat gy zo bedaard over het verlies van een aanzienlyk vermogen kunt denken; ik weet wel dat rykdom niet genoegzaam is om de behoeften eener edele ziel te vervullen, maar zy veraangenaamt echter ons leven en vermeerdert derzelver genoegens. Ik beken, dat het altyd eene dwaasheid is, om zich te kwellen over gebeurnissen of rampen, die buiten onze medewerking geschieden, en waaraan wy niets veranderen of herstellen kunnen door onze traanen of zuchten. Echter schynthet my toe, dat gy een weinig te los over het verlies der goederen denkt; daar het geld, wat men 'er ook van zeggen moge, eene noodzaaklyke behoefte is; terwyl men, door het gemis hiervan, zich aan duizende rampen blootgesteld ziet. 't Is waar, vriendin! wy kennen, de Hemel zy dank, deze ramp slechts door anderen, en ook in dit vak zyn wy gelukkig boven duizenden; maar ook de rampen van anderen maaken een' diepen indruk op elk gevoelig hart, en leeren ons de waarde van eenen

ruimen levensstand op prys stellen: alware het ook slechts door de betrekking, waarin wy met onzen ongelukkigen medemensen staan. Echter is 'er in alles eene middenmaat, en ik spreek alleen met betrekking rot de onverschilligheid, waarmede gy in het algemeen over de geluksgoederen van het leven denkt; en waaraan gy, naar myn inzien, te weinig waarde hecht. In het afgetrokkene beschouwd, verëdelt dit uw charakter; maar gy kunt u in gevallen bevinden, waarin dit een zeer grooten invloed op uw lot kan hebben. Waarschynlyk zult gy my eene zedepreêkster noemen, die over alles valt, maar vriendin! een voorval dat ik onlangs hoorde, heeft my hieromtrend tot nadenken gebragt, en my overtuigd dat 'er oogenblikken in het leven zyn, waarin men door een weinig gelds een aantal rampen zou kunnen verhoeden; en het ongeluk der lydenden zou kunnen verzagten. In deze betrekking is het alleen, dat ik de grootste waarde aan eenen ruimen levensstand hecht.

Uw onderhoud met den Heer C..... doet vermoeden, dat gy nog niet onverschillig omtrend hem denkt: misschien is hy de gelukkige sterveling die het hart myner vriendin vestigen zal: een zeker voorgevoel voorspelt my dit; en my dunkt reeds dat ik de tot hiertoe zo onverschillige HELOISE door de banden der liefde gekluisterd zie! - gekluisterd! door een keten, die 't is waar met bloe-

men omstrengeld is: maar die toch altyd een keten blyft, welkers gewigt haar somtyds drukken, en met moeite zal doen adem haalen....

Schoon ik de liefde nog niet door eigen gevoel kenne, ziet gy echter dat derzelver kentekenen my niet vreemd zyn; ten minsten indien wy het geen onze Romanschryvers hiervan zeggen gelooven moeten. Ik ontveins niet, dat de eerste zoete betovering, die men in het byzyn van een geliefd voorwerp ondervindt, zeer verleidelyk schynt te zyn; en dat, byaldien deze gelukstaat bestendig kon voortduuren, dit de verkieslykste toestand zou zyn dien men zich immer zou kunnen toewenschen: maar helaas! de ontwaaking uit deze zoete bedwelming schynt my yslyk te zyn, daar zy diepe droefheid nalaat; welke een langzaam vergif door onze aderen verspreidt: en ons, even als de bloem die door de brandende middagzon verschroeit, vóór den avond doet verwelken.... ô Hoed u voor zulk eene vreeslyke ontwaaking; stel nimmer een onbepaald vertrouwen op de mannen: zy zyn loos, luimig, en veranderlyker dan de wind: en wanneer hunne liefde eens verkoeld is, alsdan zyn noch reden, noch traanen, noch smeekingen niet in staat om hen terug te doen komen: en een meisjen of vrouw doet dan het verstandigste, van hen maar aan hun noodlot over te laaten: zonder zich verder om hun te bekommeren. Wel nu, zult gy waar-

schynlyk zeggen, ‘van waar haalt gy op uw eenzaam land die zo bittere kennis van het menschlyk hart; vanwaar komt die zo strenge beöordeeling over de mannen; daar gy bynaar met niemand dan met den braaven Heer ELIUS verkeert?’ ô Vriendin! schoon ik op het land woone, en niet dan met landlyke familiën omga, zo bezitten dezen echter niet allen de landlyke eenvouwigheid, die men aldáár denkt te vinden: maar om uwe nieuwsgierigheid niet langer gaande te maaken, zal ik u met weinig woorden het voorval verhaalen, dat my dit streng oordeel over de mannen doet vellen.

De Heer B.... woonde met zyne vrouw op een landgoed, niet ver van ons afgelegen; zy harmonieerden niet te best met elkander, en veelen lieden gaven hiervan de schuld aan den Heer S.... zynde de vriend van het huis, en het bleek ook naderhand, dat dit vermoeden niet ongegrond was, en dat hy de huislyke twisten aanvuurde; daar hy Mevrouw B.... eindelyk deed besluiten om zich van haar' echtgenoot te verwyderen. Dat 'er voords meer dan bloote vriendschap tusschen hen beiden plaats had, laat zich ligt vermoeden: doch ik wil slechts van het gevolg van dit alles spreeken; waarschynlyk spaarde de Heer S.... geene betuigingen en vleijery, om haar hiertoe te doen besluiten: wel nu, na dat deze vrouw haaren echtgenoot,

fortuin, goeden naam en pligt voor hem had opgeöfferd, liet hy haar, eenige weeken nadat zy zich van haar' echtgenoot verwyderd had, geheel aan haar noodlot over.... De schuldige, doch misleide vrouw, zag nu te laat haare dwaaling en misdaad in: en zich verraaden ziende door hem, voor wien zy alles opöfferde, geeft zy zich aan de doodlykste droefheid over, en kwynt in de lente van haar leven, haare gezondheid en vrolykheid weg....

Wat dunkt u, vriendin! is zulk een trek, die voorzeeker niet *eenig* in zyn soort is, niet geschikt om wantrouwen teken de mannen inteboezemen?... Gy zult my andwoorden: dat zy niet allen naar dezen gelyken - ik ben dit niet u eens: maar het is moeijelyk om onder verscheidene schoone planten, die men slechts oppervlakkig kent, de vergiftige te ontdekken; ook zo is het met het menschlyk hart gelegen: de oogen zyn niet altyd de spiegel der ziel, en een openhartig gelaat strekt dikwerf tot het masker, waaronder men de verraaderlykste ontwerpen bedekt: en verbindtenissen, die voor eene eeuwigheid gevormd scheenen, wordden dikwerf door toeval of luim, of door een enkelen verleidelyken oogwenk verbroken!... Deze overwegingen van de onbestendigheid der heiligste verbindtenissen maakt my somber, en zou my waarlyk het voorneemen kunnen doen vormen, om,

ten minsten zo lang als myne goede moeder leeft, al het gevoel waarvoor myn hart vatbaar is, slechts op haar alléén te bepaalen, daar zy de trouwe vriendin is, die my nooit verraaden zal; en welkers liefde niet van luimen of omstandigheeden afhangt: maar die my altyd met het oprechtste hart bemint.

Ziedáár een' langen brief; het eene denkbeeld ontwikkelde het andere, en ik schreef ongevoelig voord. Ik zal dus eindigen, met de verzeekering dat gy altyd zult ondervinden dat ik ben

Uwe vriendin

CLEMENTINA.

Negen-en-dertigste brief.
Heloise aan Clementina.

Waarlyk uw' laatste brief was al zeer kluchtig, en had den toon die sommige heeren Recensenten aanneemen, wanneer zy, gelyk men my dit wel eens verhaald heeft, even den neus in een boek steeken; en dan schielyk en terloops eens inzien of zy ook op de spelling of de taal iets vitten kunnen: zo ja, dan laaten zy eens recht los en hekelen dikwerf alles wat in het geheele werk staat, zonder zich eens de moeite te geeven van het zelve te leezen, is de schryver hun onbekend dan vieren zy den ruimen teugel aan hunne bedilzucht: zeggen veel, maar bewyzen niets: haalen somtyds plaatsen aan, die zy uit hun verband rukken om dezelven in een belagchelyk licht te stellen, en hierdoor het debiet voor den armen boekverkooper, wiens periodiek werk zy schryven, wat te vermeerderen. Intusschen helpt al het schorre geschreeuw van soortgelyke Recensenten by veele zeer weinig, het boek indien het behalven eenige kleine vlekjens, goed geschreeven is, wordt geleezen en verkocht... ook zo is het vriendin met

uwe deftige declamatie tegen de mannen, gelegen: Elk meisjen tegen, wie gij eene soortgelyke taal voerdet, zou den jongeling dien zy bemint, misschien eens sterker dan naar gewoonte in de oogen kyken, doch zich verbeelden in dezelven niets dan trouw en oprechtheid te leezen: en zou voords om uwe strenge beoordeeling lagchen. Geloof my de tyd zal ook eens komen dat al het geen wat men u van de ligtzinnigheid der mannen verhaald heeft, weinig indruk op uw hart zal maaken, daar gy den jongeling dien gybemint, als een' *Joseph* zult beschouwen.... Ja de tyd zal eens komen waarin gij, even als anderen, uw offer op het outer der liefde zult brengen: en voor de meisjens die zich zo zedig en beschroomd houden, is dikwerf dat uur zeer naby.... Misschien is het wel mooglyk, dat, indien gy altyd, daar op uw afgelegen landgoed blyft, waar gij, althands geduurende den winter niemand ziet, dan de lieden die in den omtrek woonen, (welken tot uw ongeluk, of getrouwde lieden zonder mannelyk kroost, of wel kuische vyftig - of zestig jaarige maagden zyn; in welkers eerbaar hart nooit de wensch naar het huwelyk ontstond; en die slechts op het outer van *vesta* haaren wierook deeden ontbranden:) 't is wel mooglyk, zeg ik dat gy aldaar, geen' jongeling vindt die den minsten indruk op uw hart maakt, maar kom slechts dezen winter eenige wee-

ken by ons doorbrengen, en myne goede CLEMENTINA zal, onder de verschillende jongelingen, die haar omringen, 'er wel één vinden die haare strenge beoordeelingen, omtrent de mannen op eens zal vernietigen.... kom slechts, gy kunt hier jongelingen in soorten vinden; blonden, bruinen, grooten, kleinen, tederhartigen, ongevoeligen wiens verovering een groote zegepraal voor u zou zyn: en waarlyk hebt 'er kans op, want zo dra een bevallig vreemd meisjen zich in een' kring vertoond, alsdan verzamelen de mannen, die gaarne eens eene *variatie* hebben, zich om haar heen; en het bekoorlyke der nieuwheid geeft haar veel vooruit, en opent alle harten voor haar.

Ik heb van daag eens recht lust om u te plaagen, om u te straffen voor uwen zo geheel zedekundigen brief, dat men zou onderstellen dat hij door een oude vryster geschreeven ware. Want de oude vrysters vaaren altyd tegen het mannelyk geslacht uit, waarschynlyk om dat zy boos zyn dat niemand van hun zich ontfermde, om haar tot de gezellinne zyns levens te verkiezen. Het oude spreekwoord zegt: de duivel is zo zwart niet als hy asgeschilderd wordt: ook, zo is het ook naar myn inzien. met de mannen gelegen, 'er zyn 'er die werklyk slecht zyn, en 'er zich op toeleggen, om uit een soort van hoogmoed, het hart van alle

vrouwen en meisjens aan zich te hechten, om dezelven zo dra zy hunne zegepraal zien, op de laaghartigste wyze te versmaaden: doch deze vlinders, die men bestendig ginds en herwaards ziet dartellen zyn ligt te onderscheiden van een jongeling die zich, met zyn geheele ziel aan een meisjen hecht dat hy bemint.

Zondag heb ik den Heer C..... gesprooken, hy herhaalde my de sterkste betuiging zyner liefde: en ik geloof dat deze oprecht is. Nooit te vooren scheen my, in den mond van een ander het woord liefde zo zoetvloeijend dan in den zynen: nooit zag ik een oog dat hierby zo veel gevoel en zagte aandoeningen uitdrukte.... Wy deeden nog eene wandeling om de stad, en gingen in een afgelegen herberg een kop koffy gebruiken: schoon de herfst reeds de geheele natuur van haare frischheid berooft, waren echter de volgeladene vruchtboomen een gezicht dat ons bekoorde, en aanleiding gaf tot een belangryk gesprek; de Heer C..... zeide onder anderen: De zomer is treurig voor my verloopen, maar de herfst brengt my vreugde aan. En soortgelyke op het oogenblik waarin wy ons bevonden, toepasselyke uitdrukkingen meer, wy wandelden door den tuin tot aan een styger die over het land uit ziet: het vee graasde nog in de reeds een weinig bruinachtige wilden, wy zateneenige oogenblik-

ken op dezen styger terwyl de Heer C..... my smeekte om hem te zeggen, of ik hem ten minsten dan niet een weinig meer vriendschap toe droeg dan aan elk ander jongeling, byaldien dit zo ware andwoorde ik hem, welke hoop zou u dit kunnen geeven daar gy toch nog geen genoegzaam bestaan hebt, om voor eene vrouw te kunnen zorgen. - 't Is waar, lieve HELOISE, hernam hy met eene diepe zucht, doch indien ik u slechts niet onverschillig ben, zal ik alles in het werk stellen om dit te verkrygen, wat zou ik niet onderneemen? welke poogingen zou ik niet aanwenden om my uw bezit waardig te maaken? een woord dus, dat ik u niet geheel onverschillig ben, en ik durf de schoonste hoop voeden!... Spreek dit woord, en ik acht my de gelukkigste der stervelingen! hy hield zyn' arm om my geslingerd, drukte myn hand met zo veel vuur aan zyn hart, zag my zo teder aan, dat ik my niet onthouden kon om hem deze bekentenis te doen... Hy was buiten zich zelven van blydschap en druide my met vervoering in zyne armen. ô Vriendin! indien dit geveinsdheid of valschheid konde zyn, alsdan zou men zelfs de vreugd der engelen moeten mistrouwen, want nimmer kan een genoegen zuiverer zyn dan in deze oogenblikken: geen hooge rang of staat kan immer tegen soortgelyke zagte aandoeningen opweegen: en ik zou den midden-

maatigsten levensstand, met een' man dien ik beminde, oneindig verre verkiezen, boven het grootste fortuin met iemand aan wien ik, niet al het gevoel waarvoor myn hart vatbaar is, kon toewyden. Wat 'er van deze vernieuwde vriendschap, met den Heer C..... worden zal, dat kan ik zelve noch niet beslissen, doch ik weet zeeker dat ik aan de zyde van Mama groote zwaarigheeden te gemoed zie, daar zy 'er op aan zal dringen dat ik my niet dan met een ryk man moet vereenigen. - De tyd zal dus dit alles ontwikkelen, of liever, het geen myn deel is, zeggen de fyne zusjens, zal my niet ontdaan. Ik ben zeeker niet fyn, maar omtrend het huwlyk denk ik toch, daar dit het grootste tydvak in ons leven, ja het gewigtigste tydstip tusschen het begin en eindperk van ons leven is, dat de Godheid die over alle onze lotgevallen waakt, ook een zeker onbekend gevoel in ons hart doet ontstaan, en alles tot het einde doet medewerken dat voor ons bestemd is: en hierop verlaat ik my gerust.

Gy ziet dat ik de geheimste schuilhoeken van myn hart voor u open leg, en dit moet u meer dan woorden overtuigen; van het gulle vriendschapshart

Uwer vriendin

HELOISE

Veertigste brief.
Clementina aan Heloise.

Ziedáár myne voorspelling reeds bewaarheid! de Heer C..... is dan de gelukkige sterveling, die uw hart heeft weeten te vertederen: de bescherming welke gy om zynent wil, aan het manlyk gedacht verleent, de vrolyke en losse toon, die in uwen brief heerscht, de bekoorlyke beschryving uwer wandeling: het vertrouwen dat gy op dien jongeling stelt. de verrukking in de oogenblikken die gy in zyn byzyn genoot, uwe vergelyking van dit genot, met de voordeelen van een' aanzienlyken levensstand: uw bepaalde voorkeur omtrend het eerste, dit alles overtuigt my vriendin! dat ook uw uur gekoomen is.... - Nu ik wensch 'er u geluk mede, en zal u de zwaarigheeden die gy zelve omtrend de toestemming uwer moeder maakt, niet herhaalen: daar gelyk ik vrees, die ook weinig indruk op uw hart zouden maaken, vergun my echter ééne aanmerking.

Zo lang de Heer C..... geen genoegzaam bestaan heeft, komt het my toch onvoorzichtig voor,

dat gy hem dikwerf spreekt, vermids gy hier door eene genegenheid voor elkander voedt, waarvan gy geen gelukkig uiteinde kunt voorzien: daar gy toch verzeekerd dient te zyn, dat de man met wien gy u zult verbinden; voor u zal kunnen zorgen: en wie weet hoe kort of hoe lang het zal duuren eer hy zyn oogmerk bereikt?... waarschynlyk zult gy my weder de altevoorzichtige vriendin noemen, maar in koelen bloede overweegt men alles bedaarder, dan wanneer ons hart vooringenomen is met het voorwerp dat wy beminnen. De vriendschap vordert dat ik u myne aanmerkingen hier omtrent mededeel.

Gy verzeekert my dat ook myn hart eens zyn hulde op het outer der liefde zal brengen, dit is moogelyk; ongevoelig ben ik niet, nimmer zou ik uwe dartelende steedelyke jonge heertjens kunnen beminnen, wier grootste talent in galanterie bestaat: en die my by myne komst in uwe kringen als een vreemd dier zouden aangaapen; en my misschien uit zucht voor nieuwigheid (gelyk gy u uitdrukt) aartigheeden zouden zeggen; waarvan zy geen enkel woord meenden. Neen vriendin! myne stille en eenvouwige levenswyze op het land heeft my de eenvouwige oprechtheid, en het huislyk genoegen boven alle deze schitterende vermaaken leeren waardeeren, en ik zou eene vry slechte of ten minsten belagchelyke rol onder

alle uwe bruine, blonde, tederhartige, of sentimenteele, jonkers maaken.... waarlyk dit is de snaar niet die myn hart ooit zou kunnen roeren.

Gewoon zynde aan den kunstteloozen omgang van den Heer ELIUS, met een altyd nieuw vermaak in zyn geest volle gesprekken deelende, is het my tot eene behoefte geworden, dat ook myn hart meer dan een' beuzelenden omgang vordert, om waar genot te smaaken om een jongeling te beminnen, zou hy voorzeeker een verstandig geaprek boven de nietsbetekenende taal der galanterie moeten verkiezen, indien hy myne achting vorderde, moest hy die voorzeeker door zyn achtenswaardig charakter verdienen; en eenige wesenlyke kundigheeden bezitten die my zyn gesprek belangryk maakten: hoe schielyk zouden uwe meeste steedelyke jonge heeren, die gewoon zyn alle avonden naar hunne schouwburgen of speelpartyën te gaan, zich by de eenvouwige CLEMENTINA verveelen; die haar grootste vermaak vindt, om by schoon weder de vrije lucht inteädemen; en die in het huwlyk geen grooter vreugde zou kennen, dan dat haar echtgenoot des winters 's avonds nevens haar in het hoekjen van den haard zat, en het eene of ander goed werk voorlas, 't geen dikwerf aanleiding geeft tot zeer belangryke gesprekken waarin het hart oneindig

meer deelt, dan in het spel, of het beuzelend geklap der galanterie.

Misschien is dit een ideaal dat ik nimmer vinden zal; wel nu! dan blyf ik aan de zyde myner goede moeder het levenspad betreeden.

Gisteren avond kwam de Heer ELIUS ons een bezoek geeven, met een' vriend die voor eenige dagen by hem gelogeerd is, wy bragten den tyd zeer genoeglyk door: ernst en geestige scherts wisselden elkander beurtlings af. De vreemde Heer schoon 'er eene zekere sombere schaduw op zyn gelaat verspreid was, scheen my toe zeer verstandig te zyn; en sprak over verscheide werken der oude en latere dichters. Ik betreurde myne diepe onkunde omtrend deze schryvers, waardoor ik beroofd was om in dit zo belangryk gesprek te deelen; echter maakte ik hieruit de gevolgtrekking: hoe verschillend den tyd door den eenen mensch, in vergelyk van den ander besteed wordt: de een maakt zich dien ten nutte, en verzamelt zich een' schat van kundigheeden, die hem tot eene onuitputtelyke bron van genoegen strekt: en hem zyn' zwaaren arbeid met woeker betaald. Een ander brengt bynaar zyn' geheelen leeftyd beuzelend door, en kan zeldzaam aan den avond van een' dag zeggen: ‘dat nuttige werk heb ik verricht, deze, of geene kundigheeden heb ik aangewonnen, in dit, of in dat vak heb ik deze,

of die vordering gemaakt.’ - Alle menschen klaagen over de kortheid van het leven, en het grootste getal brengt een derde gedeelte van het zelve in verveeling door.... welk eene tegenstrydigheid!... ô Vriendin! daar ik my zelven niet geheel van deze dwaasheid kan vry pleiten, wil ik van dit oogenblik af, myn' tyd zo nuttig besteeden als my mooglyk is, om aan den avond van elken dag tot my zelven te kunnen zeggen: ‘ik heb heden iets nuttigs, iets wezenlyks verricht.’ Hoe veel, ja hoe oneindig veel, kan ook een meisjen haar verstand aankweeken, en zich nutte kundigheeden verzamelen die haar den tyd aangenaam doen doorbrengen; en die haar, in geval van tegenspoeden, nog altyd een bron van bestaan kunnen opleveren.

Mama verhaalde my onlangs dat zy een meisjen gekend had, dat, in een' zeer ruimen levensstand gebooren zynde, bestemd scheen om tot haar einde onbezorgd te leeven - doch na verloop van eenige jaaren bevond zy zich door een samenloop van verschillende omstandigheeden van haar vermogen beroofd; en tevens in de treurige noodzaaklykheid om het een of ander te zoeken: gelukkig had zy zich de opvoeding, die zy genooten had ten nutte gemaakt, en vond hierdoor een middel van bestaan zonder af hanklyk te zyn, en zich naar de luimen van anderen te moeten onder-

schikken.... Gelukkig! herhaal ik, want in tegenspoed, vooral wanneer die eene vrouw treft, blyven haar zeer weinig middelen over om een genoegzaam bestaan te vinden; zonder haare vryheid voor eene kleinigheid geheel en al op te offeren!... en deze toestand schynt my vreeslyker te zyn, dan het zwaarste verlies: daar men, in soortgelyke gevallen, dikwerf als de smart het hart overkropt, een vrolyk gelaat moet aanneemen, om niet door duizend lastige vraagen bestormd te worden, terwyl men zich nimmer aan zyne stille mymeringen kan overgeeven, oogenblikken! die ons al het voorledenen en het tegenwoordige voor oogen stellen, en voor het lydend hart dikwerf een aantrekkingskracht bezitten die de smart leenigt, en in eene zagte melancholie herschept. Daar men dikwerf moet spreeken, over nietsbeduidende dingen, of de verveelendste herhaalingen moet aan hooren, wanneer men lust zou hebben om zich in zyn kamer op te sluiten; te huis *moet* blyven als men lust heeft tot wandelen, of wandelen *moet* als men lust had om te huis te blyven: in een woord, daar men zyn onschuldigste verlangens opofferen moet, aan den wil der genen by wien men zyn bestaap vindt, ziedáár immers meestäl het noodlot der vrouwen welke zich om een bestaan te vinden, in het eene of andere engagement verbinden. Gelukkig dus zy, welke in het eene of andere

vak van kunst, of wetenschap, in geval van nood een middel van bestaan kan vinden: waardoor zy onafhanklyk blyft..

't Eenvouwig brood! door vlyt verkreegen,
Hoe zuur dit ook gewonnen zy,
Blyft in den ramp een bron van zegen,
Want men geniet, en handelt vry.

Ik bedoel hier door het gemis dier vryheid geen losbandigheid, of verwaarloozing der pligten die ons in elken levensstand opgelegd zyn, maar die onophoudelyke afhanklykheid waardoor wy alle onze eenvouwigste verlangens en luimen aan die van anderen moeten opofferen.... Ik bedoel by voorbeeld, het zogenoemde vrouwlyke employ van gezelschap-juffrouw: zeldzaam neemen jonge vrouwen die, ten zy zy een melancholiesch humeur hebben: dat dikwerf ontstaat uit misleidingen die zy in liefde of vriendshap ondervonden hebben, wel nu! dan moet ook de arme gezelschap-juffrouw het taaiste geduld bezitten, om daaglyks dezelfde klaagliederen te hooren herhaalen: spreekt het arme meisjen eens van haar eigen verdriet, alsdan hoort Mevrouw niet eens naar het geen zy zegt, dit zyn beuzelingen in haar oog die zy nimmer beandwoordt... Onlangs sprak ik een ongelukkig meisjen dat niet ver van ons, zulk een' post by eene weduwe bekleedt; en zy verklaarde my

in het vertrouwen, dat zy daaglyks den Hemel dankte als de dag ten einde was; vermids Mevrouw haar daaglyks op nieuw herhaalde hoe deze en gene minnaar, of vriend, haar slecht behandeld en misleid had: hoe zy dan om het eene, dan weder om het andere zuchte, en weende: en zich den gantschen dag het hoofd brak, om hen weder aan haare zegenwagen te kluisteren; wanneer by elke mislukte pooging haare klagten verdubbelden: op dit enkel verhaal werd ik zo duizelig dat ik 'er den gantsche dag pyn in het hoofd van had.

By een oude dame is deze post nog veel erger. 't Is waar dat men in zulk een' levensstand de onbezorgde kost heeft. Maar ik voor my zou veel liever van den morgen tot aan den avond voor my zelven willen arbeiden, om ten minsten myne uuren van uitspanning naar myn' smaak te genieten: dan myn leven in eene geduurige zelf verveeling door te brengen. Ik twyfel niet of gy zyt hieromtrend in het zelve gevoelen van.

Uwe vriendin

C L E M E N T I N A .

Een-en-veertigste brief.
Heloise aan Clementina.

Indedaad het ideaal, dat gy u vormt van den man die voor u geschikt zon zyn, is niet van het minste soort. Maar een' jongeling te vinden, die, eeven als gy, op den duur de stille landlyke en huislyke vermaaken, en dat nog wel in den winter, boven de steedelyke uitspanningen verkiest; die liever in het hoekjen van den haard zyne vrouw iets voorleest; (dan in den schouwburg te gaan, of zynparty te maaken; ik beken, dat een soortgelyk genot zeer veel waarde in myn oogen zou hebben,) want zo iets gebeurt zo zeldzaam, als dat iemand den hoogsten prys uit de Lotery trekt: en men heeft al reden om te vreden te zyn als men een' minderen prys heest.

Alle voordeelen die de natuur onder verschillende menschen verdeelt, in één mensch verëennigd te willen vinden, is eene onmooglykheid. Jeugd, schoonheid, verstand, braafheid, trouw, smaak voor de huislyke genoegens, eenvormigheid van humeur, vastheid van charakter, vermogen en aanzien, ziedáár de hoofdpunten die my-

ne vriendin voorzeeker in een' jongeling zou begeeren, met wien zy de levensreis zou willen afleggen, want zy zou toch geen oud, of mismaakt man willen hebben: verstandig moest hy zyn, want zy houdt niet van beuzelende gesprekken, braaf dit is natuurlyk het eerste vereischte. Trouw, ô immers alle mannen belooven plegtig, wanneer de Leeraar hun huwlyk bekrachtigd, voor God en de gemeente, dat zy niemand *anders dan hunne echte vrouwen zullen beminnen*. Elke Bruid slaat, ter goeder trouw geloof, aan dezen eed: maar of die niet by de meesten mannen dikwerf, ja zeer dikwerf verbroken wordt, is eene vraag, ter welkers diepzinnige beändwoording men geen rechtsgeleerde behoeft te raadpleegen: maar die men by de minste waereldkennis, met een volmondig ja zal beandwoorden. Ik ontken niet dat veele vrouwen ook hierin het voetspeur van haare echtgenooten drukken: maar de mannen zyn toch altyd de eerste oorzaak, en by gevolg het schuldigste: en schoon de meeste vrouwen van de Bonton thands met veel nadruk aan den zin van het volgende liedje voldoen.

Men zegt ons hoe dikwerf in 't trouwen.
Een Echtgenoot ligtzinnig is;
Wil Mynheer zyn eed niet houwen,
Dan breekt Mevrouw die ook gewis...

Zo val ik echter niet in dien smaak, en wanneer ik myn echtgenoot oprecht beminde, zou ik my eer dood treuren, dan dat ik door eene wederkerige ontrouw, hem voet zou geeven, en my hierdoor zelve den weg zou sluiten dien hem tot my zou kunnen terugvoeren. Trouw, is dus natuurlyk, ook een hoofdvereischten in een' man dien wy tot leidsman op het hobbelige levenspad verkiezen. Smaak voor de Huislyke genoegens - ziedáár weder een' schoonen penceeltrek, maar die men zeldzaam in de wezenlykheid bewaarheid vindt. Eenvormigheid van humeur; dit is ook een zaak van belang, en niets heeft meer invloed op het huislyk genoegen: want een wrevelig twistziek humeur verwoest de rust welke de eerste bron van alle genoegens is. - Vastheid van charakter! is de zuil waarop het geluk duurzaam rust: - vermogen en aanzien. Men neemt toch niet gaarne een' man die arm is, al ware het alleen om het denkbeeld geen voedzel te geeven, dat hy een meisjen om haar geld neemt. - Aanzien; men kan zich, toch met geen jongeling ver beneeden zyn' stand afgeeven.

Zie dáár dan vriendin! de noodzaaklykheid van alle deze vereischten ten duidelyksten aangetoond; en met dit alles vindt men nimmer alle deze eigenschappen in één persoon, en men moet zich dus vergenoegen als men slechts eenige van deze

trekken in één' jongeling verëenigd vindt: zo bezit, by voorbeeld, de Heer C..... de volgende eigenschappen. Schoon, is hy voorzeeker, zyn trekken zyn fyn en ten uitersten belangryk; uit zyn donker blaauwe leevendige oogen straalt een vuur en tederheid die tot het hart doordringt: zyn bruine wenkbraauwen zyn smal, en versieren zyn blank, schoon eenigzins plat voorhoofd. De blos der jeugd verspreidt zich met een ligte roozenkleurde verw op zyn wangen, voeg hier de beminnelyke onschuld by, welke op zyn geheel gelaat verspreidt is, en gy zult u de phisionomie van den Heer C..... ten duidelyksten voor oogen kunnen stellen: zyn gestalte is middelmaatig, en zyn gang vlug en los. - Wat dus de uiterlyke bekoorlykheid betreft, ziet gy vriendin! dat ik goed gekozen heb: zonder wysgeer of een geleerde te zyn, heeft hy een gezond en zeer vlug verstand: braaf is hy, of ik zou my zelve zeer moeten bedriegen. Smaak voor de huislyke genoegens, volgends het geen hy zegt: ja! - doch ik bespeur wel dat hy toch nog al eens houdt van de eene of andere uitspanning: nu een jong mensch kan niet als een' kluizenaar leeven. Eenvormig van humeur; ja! want als hy my slechts ziet, is hy altyd vergenoegd, vastheid van character, hiervoor kan ik niet instaan: vermids hy zich nog al ligt tot het een of ander laat overhaalen; vermogen en aan-

zien, omtrend het eerste is de arme jongeling juist niet zeer begunstigd - en wat het tweede betreft: hy behoort niet tot de eerste familiën maar tot den burgerstand: omtrend het laatste bekommer ik my weinig, en aangaande het eerste, als hy slechts een bestaan heeft, zal dit zich wel schikken: vermids de liefde toch alles amalgameerd... Met dit alles denkt Mama nog zeer verschillend omtrend dit stuk, en ziet den Heer C....., wien het gelukt is om met myn' broeder in kennis te geraaken, juist niet met een zeer goed oog aan, daar zy, gelyk ik u reeds gezegd heb, gaarne zien zou dat ik met een ryk man trouwde.

De tegenoverstelling welke gy my van een' onafhanklyken, en slaafschen levensstand schetst, behaagt my byzonder: ook ik gevoel deze zucht naar vryheid in myne ziel ontbranden. Als een pendant van uwe schets, dient het volgende tafreel:

Van tyd tot tyd, bezoekt ons eene oude dame met haar jufvrouw van gezelschap, een goede en vouwig meisjen, dat zich dikwerf niet onthouden kan van te geeuwen, en aantehooren zonder dat zy een woord verstaat van al het geen de oude dame verhaalt. Deze is zeer ryk, vlug ter spraak, heeft een onbegrypelyke goede memorie; en weet altyd historiën te verhaalen die een uur duuren. Doorgaands beginnen dezelven, by een' verren neef,

of andere bloedverwant, die in de oost, west, America, of misschien wel in het onbekende zuiden rond zwerft; aldáár schatten verzameld, of nieuwe ontdekkingen doet: en ook een achterneef is, van heur broeders zoons vrouw, zusters kind, of den hemel weet in welke eene onbereekenbaare linie haar in den bloede bestaat. - Het opmerklykste hierby is, dat uit het geen zy verhaalt, altyd weder nieuwe historiën voortvloeijen, die in het oneindige duuren, waarby zy den juisten dag en het jaargetal voegt - de woorden vloeijen onophoudlyk van haare lippen, gelyk de golven eener beek, en het is by haar onmoolyk om haar het verhaal te doen afbreeken. Somtyds waagde ik het om het gesprek eene andere wending te geeven, doch zy hervatte altyd weder den draad waar zy gebleeven was, en praatte zo lang voort, tot zy eindelyk, door vermoeijing, over zwaare pyn in het hoofd klaagt. Vermids zy ryk is, eene goede tafel houdt, en veel menschen noodigt, heeft zy meestal gezelschap om zich heen, daar 'er veel lieden zyn, die om een' goeden maaltyd zich een onaangenaam gesprek getroosten. Zo vlug deze vrouw met haare tong is, zo langzaam is zy in het eeten, want aan tafel zynde, duuren haare gesprekken nog bestendig voord: tot dat het lieve eeten koud wordt, en men beste spyzen zonder smaak geniet. -

Dikwerf heb ik in myn hart het arme meisjen beklaagd dat haar tot gezelschap moet verstrekken, 't is waar, zy leeft in overvloed, en zonder zorg, maar welk een elendig leven!... altyd gedoemd te zyn tot zelfsverveeling, en verdriet. Gedoemd om al de luimen die deze praatzieke vrouw heeft, te moeten doorstaan, want na zich des avonds doodlyk vermoeid te hebben, heeft zy Vapeurs en hartkloppingen die haar beletten om een' gerusten slaap te genieten; waarom zy dan ook zeer laat te bed gaat; en dikwerf op haar stoel insluimert: het goede meisjen moet alsdan met geduld, of liever met een pynlyk, ongeduld, afwagten, om zich ter rust te begeeven; en hoe laat zy ook te bed moge gaan, schelt de oude Mevrouw haar altyd des morgens ten zes uuren nevens de dienstboden op. Schoon deze vrouw niet kwaad en somtyds, uit luim, zelfs zeer gulhartig kan zyn, is echter voor een jong meisjen, of al ware het ook iemand van meerder jaaren deze levenswyze onverdraaglyk - en ook voor my zou dit, in geval van nood de laatste toevlucht zyn dien ik neemen zou.

Nu my dunkt dat het eindelyk tyd wordt om dezen brief te eindigen om uw geduld niet langer op den proef te stellen. Vaarwel dan, en andwoord spoedig aan

Uwe vriendin

H E L O I S E .

Twee-en-veertigste brief.
Clementina aan Heloise.

Waarlyk vriendin! indien ik minder van u hield zou ik boos op u kunnen worden, om den *Ironiken* toon waarop gy alles beandwoord wat ik u zeg: - aan elk myner uitdrukkingen geeft gy in uw' ganschen brief eenen onbepaalden zin, welken ik 'er zelve niet aan hecht. Te wel overtuigd dat men geene volmaakte wezens op dezewaereld aantreft, ben ik niet dwaas genoeg om my een' volmaakten echtgenoot toe te wenschen. Gewoon zynde aan de eenvouwige voorwerpen, die my omringen, dwaal ik met myne verbeelding niet, gelyk myne vriendin, dikwerf in eene hersenbeeldige waereld rond, om een ideaal van geluk te zoeken dat niet bestaat. Minder levendig van aart dan zy, ben ik ook minder woelig en onrustig, en breng myn leven, tot hiertoe, in de grootste eenvouwigheid door. Vandáár ook dat myne wenschen zich op minder zeldzaame voorwerpen bepaalen, en een andere wending neemen dan de haare. Vandààr dat ik niet met een' enkelen sprong van het eene uiterste, tot het ande-

re overga, maar eenige tusschenbeide liggende ruimte vind, die myn' aandacht niet geheel onwaardig is. - zo springt, by voorbeeld, myne vriendin uit eenen adem, uit de bekoorlykste oorden der natuur, waar alles schoonheid en geluk aanduidt' over, tot aan de ysbergen van het kille noorden, zonder acht te geeven op de tusschenbeide liggende oorden; die echter altyd door haare verscheidenheid, onze oogen kunnen bekooren. Zo stelt zy by voorbeeld de schoonheid aan het hoofd, van alle de vereischten welken zy van een' jongeling vordert, om hem te kunnen beminnen: en vraagt my of ik wel een mismaakt man zou willen hebben? Tusschen deze twee uitersten zyn nog zo veele tusschenschakels, waarmede ik my in dit punt zou vergenoegen. Indien een jongeling by een braaf charakter slechts een belangryke phsionomie had - indien in zyn oog slechts eenige straalen van zyne ziel vonkelden, zou hy my schoon genoeg zyn. Byaldien hy verstandig en deugdzaam ware, zou my dit tot een tegenwigt verstrekken, omtrend gebreken die ik in hem ondekken zou. Ryk behoefde hy niet te zyn: een middelmaatig bestaan, waardoor wy aan de noodige behoeften des levens voldoen konden, zou my genoegzaam zyn, om met een' jongeling dien ik beminde gelukkig te leeven. Gy ziet dus vriendin! dat myne wenschen zich op verre na

niet tot zulk een ideaal uitstrekken asl gy u verbeeldt.

In de voorleeden week heeft de Heer ELIUS ons nog twee keeren, met zyn' vriend ADELSON bezocht, en ik heb ook met Mama een paar avonden aan het huis van den eersten doorgebrat. Het gesprek dezer twee verstandige vrienden, was ten uitersten belangryk, zonder ons echter geheel hier buiten te sluiten - eene vriendelyk scherts verlevendigde, van tyd tot tyd, een ernstiger onderhoud, waarin myn geheele hart deelde. Ik schreef u onlangs dat 'er eene zekere melancholie op het gelaat van dien vreemdem Heer verspreid was. Geen wonder! hy heeft voor weinig maanden een meisjen verlooren dat hy teder beminde, en het hart opent zich niet weder, dan langzaam voor nieuwe vreugde. Intusschen is hy nu veel opgeruimder, dan in de eerste dagen van zyn verblyf alhier. Een groote minnaar van de jagtzynde, heeft hy ons menig stuk wild bezorgd. Hoe gaarne zei hy eens, zou ik dus op het land, myn leven willen slyten, by een' eerwaardig vriend terwyl ik my in u, (voegde hy 'er vriendelyk by) eene vriendin zou zien te verwerven die door haare zagtaartigheid, de wonden welken de liefde my toebragt heelen, en myn hart weder geheel voor het genot zou ontsluigen... ook my antwoorde ik hem onschuldig, zou het aangenaam

zyn, om, van tyd tot tyd, in uw belangryk onderhoud te deelen. Wy hebben hier in den omtrek niemand met wien wy gemeenzaam verkeeren dan uwen vriend ELIUS; wiens belangryke omgang voorzeeker opweegt tegen dien van verscheide anderen; maar, met dat alles; beletten zyn studie en bezigheeden hem, om zo dikwerf by ons te komen als ik dit wel zou wenschen. Hy betuigde my, dat niets hem meer genoegen zou kunnen zyn, dan onze vriendschap aan te kweeken; byaldien hy hier woonde, maar dat zyn bezigheeden hem aan de stad kluisterden, en hem zeer zelden toelieten, om zich deze uitspanning te veroorlooven. - Maar! hervatte ik, dit verlangen naar het buitenleven, wordt geduurende den zomer bevredigd, maar in den winter is het hier zeer eenzaam, in een woord men vindt dan niets van de uitspanningen die de groote steden veraangenaamen: ‘ô (andwoorde hy) de meesten dezer uitspanningen, zyn van te weinig belang voor my, dan dat ik derzelver gemis betreuren zoude... Misschen ga ik een paar keeren geduurende den winter, in den Schouwburg, en dit geschiedt alsdan nog meer om myne goede moeder eene kleine uitspanning te verschaffen, dan wel uit eigen keus. Ga ik een goed Treurspel zien, dan is het meer om de schoone poezy, in al derzelver kracht te hooren, en de kunst

te bewonderen, dan wel uit hoofde van het belang, dat het stuk zelven my inboezemt: daar de tafreelen dien 'er in geschetst worden te verr' boven onzen stand zyn, dan dat het hart 'er waarlyk deel aan zou kunnen neemen. Ik blyf koud, wanneer ik Grieksche en Romeinsche vorsten of vorstinnen, uit heerschzucht elkander den throon hoor betwisten, en om dien te verkrygen geen *intrigues*, of gruweldaaden spaaren, daar myn wenschen zich eenvouwig bepaalen tot eenen vergeeten, maar gerusten levensstand - eene goede Drama zie ik gaarne, naamlyk wanneer ik in een opgeruimd humeur ben, maar in de sombere luimen die my somtyds overvallen, ontken ik niet, dat eene ten toonspreiding, van verhevene gevoelens, die men niet dan zeldzaam in de wezenlykheid aantreft, my bitter doen worden, en my misschien onbillyke contrasten voor den geest brengen: daar men toch in den stikdonkersten nacht, het bestaan van het heerlyk zonlicht niet logchenen kan. Zie ik de worsteling der liefde, wanneer zy met tegenheeden kampt, ja alsdan gevoelt myn hart ieder uitdrukking, em deelt in het belang dat het stuk inboezemt: maar wordt, na veele rampen de liefde bekroont, alsdan brengt een treurige herinnering my tot my zelven terug, en myn hart logenstraft dit zagt gevoel - ik zie myne

CONSTANTIA alsdan in het graf nederzinken., in plaats van haar naar het huwlyks outer te geleiden. Gy ziet dus vervolgde. hy, dat ik niet sterk genoeg aan deze uitspanning gehecht ben, dan dat derzelver gemis my niet door een belangryke verkeering, met myn' vriend ELIUS vergoed zon kunnen worden: de andere uitspanningen der groote waereld hebben, of door zich zelven, of door derzelver by komende omstandigheeden weinig wezenlyke waarde voor my: De byeenkomsten geduurende den winter worden voor de meeste lieden veraangenaamd door het spel - daar ik nooit speel, zou de vooravond my aldààr zeer verveelen: - en om een' maaltyd! te meer, daar ik des avonds zeer weinig eet, myn nachtrust en gezondheid opteofferen, dit valt ook niet in myn' smaak. - Wat uitspanningen zou ik dan in de groote steden kunnen vinden, die my by eene vriendschappelyke verkeering, waarin myn geheel hart zou deelen, aan de stedelyke vermaaken zou doen denken: maar ook dit voorstel is niets dan een herssenschim! die nimmer bewaarheid zal worden, vermids myn bestaan my aan de stad kluistert.'

Nu, hernam ik, men geeft zich gaarne eens aan de zoete droomen der verbeelding over, zy vergoeden, ten minsten voor eenige oogenblikken het gemis der wezenlykheid; bovendien weet men

nooit wat 'er gebeuren kan - het onwaarschynlykste verandert somtyds in wezenlykheid. Echter komt my deze wensch in een' jongeling van uwe jaaren vry zonderling voor; daar de meesten zich, tot over de ooren toe, in de op elkander, volgende vermaaklykheeden baaden. - ‘Ik ben misschien ook in het geheel wat zonderling’ - hernam hy.

Hier werd het gesprek afgebroken dat wy geduurende onze wandeling hielden, vermids wy ons aan de wooning van ons beider eerwaardigen vriend bevonden. Echter ziet gy hieruit, dat het geen myne verbeelding zich voorsteld van een' jongeling, die destille huislyke genoegens op het land, zelfs geduurende den winter, boven die der steden zou verkiezen, geen louter ideaal is, maar werklyk bestaat! De Heer ADELSON vertrekt morgen weder. De schoone herfstdagen zelven hebben ons nu reeds verlaaten; de wind, die door de dorre boomen huilt en de bruine bladen voortschuiffelt, kondigt ons den naderenden winter aan. Dit gezicht maakt my somber; de eerste overgang van den herfst tot den winter schynt my altyd het treurigste te zyn. Het oog gewent zich ongevoelig aan alles - en wanneer de winter zich in zyne volle pracht vertoont, ontdekt men duizend nieuwe schoonheeden, welken een grootsch contrast met de andere saisoenen maaken. Maar ik bespeur dat ik, door van het eene

op het andere onderwerp te komen, - geen einde aan myn' brief zou maaken. Dus sluit ik plotslings met de verzeekering dat ik, ondanks het vreeslyk plaagen, dat gy my doet, om uw goed hart dat in uw scherts niet deelt, bestendig ben

Uwe vriendin

C L E M E N T I N A .

Drie-en-veertigste brief.
Adelson aan Elius.

Heb hartelyk dank voor uw vriendelyk onthaal, als ook voor de genoegens, welke gy my, geduurende den tyd dien ik by u doorbragt, hebt doen smaaken: ik tel deze onder de gelukkigste dagen van myn leven, en verheug my, dat gy thands in uwen huislyken kring al de genoegens smaakt van eenen gelukkigen echt: uwe gade is indedaad eene zeer beminnelyke en achtenswaardige vrouw, en uw kleine K A R E L is een engel van een kind!... ô Geniet nog lang dit zo zalig huwlyksgeluk, dat alle andere genietingen overtreft... Ook eens durfde ik op hetzelve hoopen - maar dien tyd is voor by!....

Waartoe echter deze treurige herinnering!... wil ik dan altyd het tegenwoordige, door het herdenken aan het voorledene, verpesten?... Verschoon my dit oogenblik van zwakheid, vriend! neen, ik zal niet ondankbaar zyn tegen den Bestuurder van myn noodlot; ik zal my geduurig de genoegens voor oogen stellen, die ik in uw belangryk onderhoud genoot; ik zal, zo veel mooglyk,

uw voorbeeld trachten te volgen, om waardig aan myn bestemming te leeven.... Ja, ik herhaal het, indien alle Leeraars van den Godsdienst uw menschlievend en beminlyk charakter bezaten; indien zy zich allen zo geheel de vriend der ongelukkigen betoonden, indien zy met zo veel nadruk op de beoeffenende pligten van den Christelyken Godsdienst, die niet dan vrede en zagtmoedigheid ademt, aandrongen: indien zy hunne toehoorers, zo duidelyk als gy, deeden begrypen, dat de Godsdienst geen dorre pligten voorschryft, die den band losrukt, dien ons aan de maatschappy en het gezellig leven hecht; maar dat hy een wezenlyke behoefte voor den mensch is; en alle onze betrekkingen verëdelt: alsdan zou men meer waare belyders, meer rechtschapene menschen vinden, die uit beginselen menschlievend, oprecht en getrouw handelden: en hunne maatschappylyke pligten met meer ernst zouden vervullen... Maar dorre afgetrokkene dogmatische voorstellingen, die veelëer het kenmerk van schoolsche geleerdheid hebben, dan van een hart, dat doordrongen is van de waarheid, die men anderen wil doen gevoelen, laaten ook het hart der toehoorersyskoud. Hierby komt nog, dat veele theologanten, wanneer zy het charakter van den een of ander groot man van de oudheid voorstellen, hetzelve schetsen, als waren zy een geheel ander soort van menschen dan

wy zyn - terwyl zy daardoor de zo belangryke schakel, die de oudheid aan onze eeuw verbindt, ten, eenenmaal verbreeken, en de charakters van dien tyd geheel vreemd voor ons doen zyn: daar gy, door uwe natuurlyke schetsen, de charakters der ouden naast de onzen plaatst, en doet zien, dat zy onze neigingen en hartstogten hadden; dat zy, schoon onder verschillender omstandigheeden dan de onzen leevende, echter dezelfde deugden of gebreken bezaten, die, nog in onze eeuw, den mensch tot zyn wezenlyke waarde verheffen, of hem beneden zyne bestemming doen handelen. Ziedáár, vriend! het geen ook zeer veel licht verspreidt op schetsen, die ons anders duister voorkomen. Vandáár ook, dat gy door uwe redevoeringen zulk een algemeen genoegen geeft, en de harten treft. Vandáár, dat gy de lieveling zyt van al de geen die u kennen: en gy verdient dit ook te zyn!... Verschoon my deze uitwyding, daar dezelve u meer dan woorden zal overtuigen, hoe zeer ik uw hart op prys stel.

Myne goede moeder was zeer verheugd van my weder te zien, en ik moest haar verhaalen hoe ik myn' tyd by u heb doorgebragt - voor het ouderlyk, zo wel als voor het vriendschapshart, zyn de minste omstandigheeden belangryk. Hoe gelukkig zou ik my achten, indien zich ooit de eene of andere gelegenheid aanbood, om my

in den omtrek van de stad, welke gy bewoont, te vestigen; hoe vee zou uwe dagelyksche vriendschappelyke verkeering tot myn geluk toebrengen: zo lang als ik by u was, waren al myne wenschen voldaan; thands gevoelt myn hart weder eene vreeslyke ledigheid, en behoefte, die niet vervuld wordt. Ik gevoel een zeeker opbruisschend verlangen om bestendig een' vriend by my te hebben, aan wien ik alle myne aandoeningen kan mededeelen, die myne kieschte gewaarwordingen verstaat; ik heb hier geen enkel mensch dien ik, in den volsten zin van het woord, myn' *vriend* kan noemen: myne goede moeder is myne eenigste vertrouwde, maar hoe kiesch zy ook denke, zyn 'er echter somtyds aandoeningen in myne ziel, somtyds woelt 'er eene zekere onrust in my, waarvan zy, uit hoofde van het verschil der jaaren, zich geen denkbeeld kan vormen; en die, om openhartig te spreeken, my zelven raadselachtig toeschynen. Sinds ik eenige dagen by u doorgebragt heb, gevoel ik deze onrust, meer dan te vóóren; echter drukt het woord *onrust* deze gewaarwording niet juist uit. Het bloed bruischt my met meer drift door de aderen, ik doe alles met meer spoed, eeven als of ik door eene onzichtbaare hand voortgedreeven wierd. Hoe zonderling is toch de mensch, de vervulling zyner wenschen doet nieuwe wenschen ontstaan; aldus volgt het eene verlangen op het andere, ter-

wyl hy meestal het tegenwoordige vlugtig geniet, om zich met het toekomende bezig te houden.

By het naleezen van dezen brief zie ik dat hy zeer verward is, en dat ik over verscheide dingen schrijf die juist in geen verband met elkander staan. Nu de pen volgt de denkbeelden op - en stelt dan maar alles op het papier wat in myn hersens omgaat. ik eindig dus met uwe gade van myne hoogachting te verzeekeren; u tevens verzoekende uwe beminnelyke vriendin CLEMENTINA, als ook haare achtenswaardige moeder van my te groeten: en u te verzeekeren dat ik met het oprechtste hart ben

Uw vriend

ADELSON.

Vier-en-veertigste brief.
De predikant Elius aan Adelson.

Uw byzyn heeft my geen minder genoegen gegeeven dan u, gaarne had ik dit genot nog eenige dagen willen verlengen, doch men moet zich aan de omstandigheeden onderschikken waarin men zich bevindt.

Het tafreel, dat gij van myn huislyk geluk schetste is waar; myne gade is weder voor my, het geen zy was, in de eerste dagen van ons huwelyk. - De spooren van vóórmalig verdriet, zyn thands geheel uitgewischt, en ik kan den Hemel niet genoeg danken voor de rust die ik zo ongestoord geniet.

Omtrend het geen gy zegt dat dit geluk geheel voor u verlooren is, stem ik niet ten vollen toe: zoudt gy, om dat ge eene bloeijende roos aan uwe zyde verdorren zaagt, gedoemd zyn om geduurende uw geheel leven uwe oogen van alle bloeijende roozen af te wenden; als of al derzelver schoon voor u verlooren was? - Gelyk de weldaadige Lente het aardryk dat door den scherpen adem des Winters verdorde en eindelyk geheel ver-

styfde, weder verwarmt, en op nieuw met leven en vruchtbaarheid bezielt; ook zo heelt en geneest de weldaadige tyd de zwaarste wonden van het hart, en ontsluit het zelve voor nieuwe aandoeningen. De smart is gelyk aan den doodslaap der natuur, geduurende den winter: eindelyk ontwaakt men uit denzelven, en het hart opent zich weder voor het zagte gevoel der vreugd. Ik wil hierömtrend niets voorspellen, noch den loop der dingen vóóruit snellen; maar de ondervinding leert ons, dat de mensch niet berekend is, om zich geduurende zyn geheele leven, met eene smartelyke aandoening bezig te houden, ten zy hy zich met geweld hier aan wil overgeeven, en zyn hart moedwillig voor allen troost sluit: even als iemand die, om zyn somberheid daaglyks nieuw voedsel te geeven, zich aanhoudend in een duister vertrek opsluit; ten einde zich aan de verkwikkende lichtstraalen der Zon te ontrukken - en zulk een mensch is voorzeeker een dwaas, die ons medelyden verdient.

De onrust die gy gevoelt schynt my het natuurlyk gevolg van uwe jeugd en woelend charakter te zyn; sinds eenige maanden onderdrukte de smart uwen anderzins zo levendigen geest, de tyd, de buiten lucht, de beweeging onze vriendschappelyke verkeering, opende uw hart weder voor de genoegens des levens - uwe ge-

smoorde levendigheid bruischt op eens weder op gelyk een' lang gestuite stroom die eensslags een doortogt vindt. Ja vriend! wanhoop niet aan het geluk dat de liefde aan deugdzaame zielen schenkt.

De lof, die gy myn charakter geeft, verdien ik niet vriend! daar ik niets dan myn' pligt doe; en hierömtrend nog dikwerf over myne zwakheid zucht. Dat de voorschriften van den Godsdienst ons nimmer van het gezellig leven afscheiden, is, om dat zy met dezelven in het nauwste verband staan; wat baat een voorschrift van pligten die geen' invloed op onze daaden hebben? - Ik beweer zelfs dat de Godsdienst geen' enkelen pligt voorschryft, die geen' onmiddelyken invloed op het gezellig leven heeft: daar dezen allen voor den mensch en zyne omstandigheeden berekend zyn. De eerbied, by voorbeeld, die wy aan het opperst Wezen verschuldigd zyn, is de eerste bron waar uit de betrachting van alle onze pligten voortvloeit. Wy eerbiedigen het opperst Wezen, als het eenige middenpunt van volmaaktheid. Wat moet dan natuurlyk de eerste wensch zyn van den mensch die zyne verhevene bestemming gevoelt? Wat anders dan zich zo veel mooglyk van misdaaden te onthouden, waardoor het pronkstuk van den grooten Schepper ontëerd wordt, en, zo veel in zyn vermogen

is, de deugden te beöeffenen die zyn aanzyn verädelen. Zie dáár dan een' teugel voor de ondeugd, en een' sterken prikkel voor de deugd; die op alle onze daaden betrekking heeft: en ons oprecht en menschlievend, ja zelfs groot en edel, kan doen handelen. Myn hart is zodanig van deze beginselen doordrongen - dat zy in al myn voorstellen als ingeweeven zyn. - Voords beschouw ik de menschen die in de oudheid leefden natuurlyk uit het zelfde oogpunt dan die van onze eeuw - vermids zy, schoon onder verschillende omstandigheeden leevende, echter menschen waren, met dezelfde aandoeningen en neigingen dan wy: dus moet men hunne charakters natuurlyk op dezelfde wyze beöordeelen, dit schynt my toe zeer eenvouwig te zyn; de studie van de zeden en gewoonten der oude Volken verspreidt intusschen zeer veel klaarheid, over trekken, die ons anderszins zeer duister zouden toeschynen. - Gy ziet dus, vriend! dat ik slechts het gevoel van myn hart volg, zonder dat hierïn eenige uitsteekende verdienste doorstraale.

Deze brief is reeds zo lang, dat ik eindig met de vriendelyke groete van myne NELLY, u tevens verzeekerende dat ik altyd ben

Uw oprechte vriend

ELIUS.

Vyf-en-veertigste brief.
Heloise aan Clementina.

Wel, goed meisjen! het spyt my waarlyk, dat myne scherts u beledigd heeft, ik volgde slechts de luim waarin ik my bevond, zonder u boos te willen maaken; verschoon my dan, vriendin, en wyt soortgelyke losse uitdrukkingen nimmer aan myn hart, dat nooit in staat is om u de minste onaangenaamheeden te veroorzaaken. - Beschouw het intusschen niet als een nieuwe scherts, wanneer ik u geluk wensch dat gy den jongeling gevonden hebt, die zo geheel naar uw' ideaal gelykt. Ik beken dat hy een vry zonderling verschynsel in de tegenwoordige waereld is; het geen ik hierömtrend verder denk, zal ik voor my houden, om geen den minsten schyn te geeven dat ik weder myne vóórige fout zou willen begaan, maar is het dan, hemels naam! myn schuld, dat myne verbeelding altyd een blik in het toekomende slaat, en aldáár dingen waant te ondekken die nog met eenen dikken sluijer omhuld zyn? Myne verbeelding is dikwerf zo levendig dat ik moeite heb

om de verschillende beelden, welke zy my schetst, te volgen; en alles woelt my somtyds zo verward door het hoofd, als of ik: in een harsensschimmige waereld leefde, waarin ik door schaduwen omringd wierd. Echter gloort 'er, in het middenpunt van dit verschiet, een enkele straal die tot in myne ziel doordringt en al de andere voorwerpen opklaart.... Behoef ik u dit beeld optehelderen? uw gevoel moet u zeggen dat de hoop alleen het vermogen bezit om myn geheele hart aldus te ontgloeijen; en over alles wat my omringt haare lichtstraalen te verspreiden. Ja het is de hoop van eens, met den jongeling dien ik bemin, ja meer dan myn leven bemin, gelukkig te zyn.... Ik heb dit lang voor my zelve trachten te ontveinzen, maar alles overtuigt my dat myn hart zyn keus gedaan heeft, en dat ik den Heer C..... met al het gevoel bemin, waarvoor ik immer vatbaar zou kunnen zyn.

De tegenstand is de toetssteen der liefde, en waarborgt ons voor derzelver duurzaamheid; zo lang de Heer C..... ongestoord aan ons huis kwam, en geen andere zwaarigheid ondervondt, dan een juist *niet* altyd even vriendelyk gelaat van Mama; dat zich echter ongevoelig van tyd tot tyd opklaarde; en dus slechts gelyk was aan een rasch voorbygaand onweder, zag ik hem met genoegen, maar kende de onrust en drift niet, die myn hart be-

stormt, sinds de Heer B..... het in den zin kreeg om zich by Mama te vervoegen en haar om myn hand te vraagen: vermids hy zeerryk is, schynt zy hem zeer genegen te zyn, immers zy heeft hem vergund om aan huis te komen, en dringt ten sterksten by my aan, om hem myne liefde te schenken. Maar, goede vriendin! is het dan in ons vermogen om naar welgevallen van anderen, iemand te beminnen?.. ô Neen de liefde is geen gevoel dat wy naar scheppen; geen gevoel dat wy naar willekeur kunnen doen ontstaan! het dringt zich ter sluip in ons hart, wyverleenen hieraan een verblyf, vóór dat wy het weeten of vermoeden; tot dat het ons eindelyk geheel beheerscht; en al onze aandoening tot één middenpunt, naamlyk, tot den lieveling dien het zich verkoos, bepaalt. vruchteloos wil men zich dwingen om dit gevoel tot een ander voorwerp te richten, na duizend verschillende aandoeningen komt men altyd tot het zo zeer geliefkoosde beeld terug... en het hart geniet hierdoor eene onbekende vreugde, vermengd met eene zagte melancholie, die men niet zou willen verwisselen voor het luidrugtigst vermaak. Gaarne wilde ik Mama genoegen geeven, gaarne wilde ik haaren raad volgen in elk ander geval, daar ik weet dat zy my hartelyk bemint, en dat haar sterke zucht om my in een' ruimen levenstand te plaatsen, gedeeltelyk ontstaat uit den wensch om my gelukkig te zien.

Maar, lieve vriendin! kan ik immer gelukkig zyn met een' man die my onverschillig is? - En voor al nu ik een' ander jongeling op het hevigst bemin. Kan men ooit waar geluk smaaken als het hart eene eeuwige onrust gevoelt? - Ik ken vrouwen welken zich, door aanraading of dwang, om een groot fortuin te maaken, met een' man verbonden die haar onverschillig was, en welke, schoon zy in den schoot van overvloed en weelde levende, echter diep rampzalig zyn, daar zy hun gevoel moeten smooren omtrend het voorwerp dat haar hart nog bestendig bemint: en gevoel moeten veinzen omtrend een' echtgenoot die haar onverschillig is.

ô Vriendin! in zulk een' toestand zou ik rampzalig zyn, ofschoon ik ook alle andere aardsche geluksgoederen onverhinderd kon genieten. Voor een hart dat minder gevoelig is dan het myne, kan het mooglyk zyn, dat luisterryke voordeelen een tegenwigt kunnen uitmaaken dat schaadeloos stelt voor de liefde; maar voor my schynt al de pracht der groote waereld als een waterbel in vergelyk van dit wezenlyk gevoel. - Al de schiterende grootheid waardoormen zich omringd zie:, terwyl het hart lydt, schynt my gelyk te zyn aan eene gevangenis welke men door bekoorlyke tuinen, beeken en bloemen omringde - het uiterlyk aanzien zou de oogen tot zich trekken,

daar men misschien zelfs het lot der genen die zich in het midden van zulk een heerlyk oord bevonden, benyden zou - terwyl de ongelukkigen, dien men benydt, hun leven zouden weg kwynen in eene treurige zelfverveeling, of geduurige onrust.... Neen vriendin! indien het lot niet gedoogt, dat ik wezenlyk geluk geniete, alsdan zal ik my ten minsten door geen schyngeluk laaten verblinden.... Zie dáár, hoe alles zich dan ook moge beslissen, het vaste voorneemen

Uwer vriendin

H E L O I S E .

Zes-en-veertigste brief.
Elius aan Adelson.

Daar ik, sinds lang, geen tyding van u ontvangen heb, ontrust ik my met het denkbeeld of gy misschien onpasselyk zyt, te meer, daar 'er door de schielyk opgekomen vorst en aanhoudende zwaare koude, veel zieke menschen zyn. Andwoord my dan spoedig hierop, ten einde my gerust te stellen. De winter vertoont zich thands in al zyn strengheid, de sneeuw en hagelbuijen volgen elkander plotslings, terwyl de natuur door deze uiterlyke onstuimigheid, een juist zinnebeeld is van de inwendige stormen dien de strenge winter in zo veele armoedige huisgezinnen doet ontstaan. Uit hoofde van myn ambsbediening ben ik dikwerf getuigen van deze tooneelen der elende, en gevoel menigmaal de treurigste aandoening wanneer myn beperkt vermogen my belet om elken ongelukkigen de noodige onderstand te verleenen; dikwerf wenschte ik, in soortgelyke oogenblikken, ryk te zyn, om het genoegen te kunnen smaaken van de traanen af te droogen, en de bittere zuchten in blyde aandoenin-

gen te kunnen veränderen. - De weldaadigheid is voorzeeker de schoonste deugd die de sterveling immer beoeffenen kan, daar door volgt men, schoon met wankelende treeden, het voorbeeld der Godheid, wier weldaadigheid zich elk oogenblik vernieuwt: - immers de voordduurende orde der geheele Natuur is eene aanëenschaakeling van nieuwe weldaaden... ieder' ademtogt is een blyk van haare liefde - want één enkel oogenblik dat de Godheid zou ophouden een waakend oog op de Natuur te vestigen, zou immers de loop der hemelbollen en planeeten zich verwarren - het uitspansel zich met den dampkring vermengen in een woord, de geheele Natuur, zou verwarring en verwoesting te weeg brengen; waar by wy arme aardwormen slechts lydelyk zouden blyven: gelyk wy zulks ten allen tyde by de werkingen en schokken der Natuur zyn. Uit dit oogpunt zelfs alleen beschouwd, schynt het my onmooglyk toe, dat 'er lieden kunnen gevonden worden, die aan het bestuur eener Voorzienigheid twyffelen; 't is waar, dat soortgelyke menschen onderstellen, dat, of de Natuur zelve de Godheid is, of dat de Godheid eenmaal by de schepping eenen bepaalden loop aan de Natuur heeft voorgeschreeven, welken zy volgen moet. - Het eerste gevoelen schynt my toe ten uitersten ongerymd te zyn, vermids

men daarmede werking, en oorzaak door elkander verwart, en zich een onoplosselyk raadsel van de Godheid voorstelt, zo dat dezelve alsdan uit verscheide deelen zou bestaan, welken zich onderling beurteling, of zo al niet geheel vernielen; ten minsten ophouden een levend bestaan te genieten: ten zy men, gelyk sommige oude wysgeeren, aan de zielsverhuizing wilde geloof slaan, waaräan echter in onze meer verlichte dagen geen mensch meer denkt: daar men uit hoofde van de geduurige vordering van kennis, waar voor 's menschen ziel vatbaar is, wel na den dood een' toeneemenden graad van volkomenheid kan onderstellen, maar geenszins eene afneeming of vermindering van grootheid, gelyk dit het geval zou zyn, indien de ziel, na eerst in 's menschen lighaam gehuisvest te hebben, in dat van eenig dier overging: en na den stand van een redenlyk wezen bekleed te hebben, zich tot den redenloozen stand der dieren zag verlaagen. Welke verwarde en buitenspoorige denkbeelden ontstaan 'er al niet meer uit de stelling, dat de Natuur de Godheid zelve zoude zyn? Immers elk deel der Natuur zou alsdan een gedeelte, en de mensch een der verhevenste gedeelten dier uitgebreide Godheid zyn. Wanneer men nu den zedelyken toestand van den mensch nadenkt, en hoe veele dwaasheeden en gruwelstukken door hem gepleegd worden, kan men

immers, indien hy een gedeelte der Godheid is, dezelven van het groote geheel der zo uitgebreide Godheid niet afscheiden: uit welke natuurlyke gevolgtrekking zo veele ongerymdheeden ontstaan, dat het my onbegrypelyk voorkomt, dat gezonden hersenen immer op dit denkbeeld hebben kunnen komen. Welke eene lydelyke onderwerping, of welk een diep onvermogen ondervindt niet beurtelings ieder deel der Natuur - de kleine insekten worden door de grootere vernield, de roofvogels ver inden kleinere dieren, de wolf verspreidt verwoesting in den schaapstal: de mensch, dikwerf de moedwilligste onder alle schepsels, martelt de weêrlooze dieren, of vertreedt een geheel geslacht van insekten met den voet; terwyl hy op zyn beurt weder af hanglyk is van duizend kleine toevallen die zyn lighaams- of zielsrust stooren; zyne gezondheid ondermynen, of geheel verwoesten: zo dat hy eindelyk bezwykt, en de plaats, die hy op de waereld vervulde, zich tot een hand vol stof bepaalt: dat de wormen tot voedsel strekt.

Byäldien men dan, in elk afzonderlyk gedeelte der Natuur, zo veel lydelyke zwakheid of onver mogen ontdekt, hoe zou het dan mooglyk kunnen zyn, dat deze lydelyke deelen verëenigd, een *van zich zelven alleen af hanklyk, en dus onlydelyk wezen*,

of geheel zouden kunnen uitmaaken?... En ziedáár echter het denkbeeld, dat alle oude wysgeeren zich ten allen tyden van de opperste Godheid gevormd hebben, ofschoon zy dezelve onder verschillende naamen voorstelden. In den JUPITER der Grieken, den OROMASUS der Persiaanen, en den OSIRIS der Egyptenaaren, vereerde men dezelfde Godheid, schoon onder verschillende benaamingen. Volgends PLATO, las men de volgende woorden op het gouden blad, dat het standbeeld van den Olympischen JUPITER in de hand hield, in den tempel, die, ter zyner eer, te *Gnossus* opgericht was: *Ik geef het wezen, het leven en de beweeging aan alle schepselen*[(a)]. *Niemand kan my kennen, dan die naar my gelyken wil*[(b)].

Ik kan niet nalaaten hier nog de voortreslyke plaats van SENECA[(c)] by te voegen: 'De ouden (zegt hy) geloofden niet aan JUPITER, gelyk wy hem verbeelden in het capitool, of in andere praalgebouwen, maar zy verstenden door den naam van JUPITER, den opzichter en regeerer van 't heeläl, de volmaaktheid in verstand en geest, den Maaker en den

(a) Een plaats uit ARATUS, door den Apostel PAULUS aangehaald.
(b) PLATO Epinom.
(c) Ibid. *Natur. Quaest.* lib. 2. pag. 715.

Werkmeester van het groote kunstgewrocht van hemel en aarde. Men kan hem alle naamen toeëigenen: gy bedriegt u niet, wanneer gy hem het *Noodlot* noemt, vermids hy de oorzaak is, waarvan alles af hangt: wilt gy hem de *Voorzienigheid* heeten, gy dwaalt niet: want het is zyne wysheid die de waereld bestuurt. Wilt gy hem den naam van *Natuur* geeven, gy zult niet zondigen: want hy is het, waaruit alle wezens geboren zyn, en door wien zy adem haalen.'

Deze aangehaalde plaatsen uit de schriften der grootste wysgeeren van de oudheid, overtuigen ons vooreerst, dat zy de *Natuur*, geheel van de Godheid onderscheiden hebben; ten tweeden: dat zy aan de Godheid eene bestuurende voorzienigheid toeschreeven en nooit den naauwen band los rukten, die den mensch aan de Godheid verbindt: door te onderstellen, dat deze onverschillig zou zyn omtrend de daaden zyner schepselen: daar zy integendeel, de goedkeuring der Godheid op de betrachting der deugd, en haare straf op de ondeugd onderstelden: en leerden.

Wanneer men dus alles bedaard en onpartydig nadenkt, en overweegt, moet men zich verwonderen, hoe het mooglyk kan zyn, dat echter zo veele hedendaagsche wysgeeren niet alleen den invloed eener weldaadige Voorzienigheid lochenen, maar ook door hunne schriften alles aanwenden om hun-

ne tydgenooten dit troostryke stelsel te ontrukken, door 'er by te voegen: dat de Godheid zich *niet* met de daaden der menschen bemoeit, en hun zedelyk goed, en kwaad, met onverschillige oogen beschouwt. Wy vraagen aan deze wysgeeren in de eerste plaats, of het waarschynlyk is te onderstellen, dat de groote Schepper van het heeläl zich ooit het bestuur over zyne kunst- gewrochten zou kunnen schaamen?... zou het hem daar hy den mensch met verstand, oordeel, en eene onsterflyke ziel begaafd heeft, onverschillig kunnen zyn, of de mensch dezelven tot een nuttig, dan wel tot een schandelyk doeleinde besteede? Of hy zyne ziel tot zyn' grooten schepper verheft, dan wel geheel aan zyne dierlyke driften overgegeeven, zich in het slyk rondwentelt? - Zo ja, alsdan verliest het zedelyk goed zyn sterkste rustpunt, want zonder hierby tot den eersten oorsprong van allen goed opteklimmen, hangt het zedelyk goed, of kwaad af, van de begrippen die verschillende volken zich hiervan vormen: onderstelt men daarentegen dat de Godheid de daaden der menschen met geen onverschillig oog beschouwd, alsdan is ook het zedelyk goed en kwaad onderworp en aan eeuwige en onveranderlyke wetten, die van geen plaats, tyd, of verschil van Natiën af hangen; maar in het binnenste van ons hart geprent zyn: daar het *geweeten*

alle goede daaden toejuicht; en alle slechte afkeurt....

't Is waar onze hedendaagsche wysgeeren trachten te bewyzen, dat de mensch de deugd beminnen en beoeffenen moet, om haare eige schoonheid, zonder hierby op eenige goedkeuring, of belooning van het Opperste wezen te denken. Ik beken dat dit in de théorie zeer schoon en verheven schynt, maar, dat dit in de beoeffening, wat men 'er ook van voorgeeve, voor den zo geheel zinnelyken mensch, onuitvoerlyk blyft: daar hy geheel anders samengesteld zou moeten zyn, dan hy thands is: om dien zo belanglooze graad van volmaaktheid te bereiken. *Eigenbelang* is immers, welke by-oogmerken de mensch doen handelen, of welke deugden hy ook moge uitoeffenen min of meer de geheime en grootste dryfveer van alle zyne daaden.

De Natuurkenner, en Astronomist, offert zyn' tyd en nachtrust op, om nieuwe ontdekkingen te doen, en de waereld te verlichten. - zonder de billyke eerzucht die hem ontgloeit, en hem de rechtmatige toejuiching zyner tydgenooten toezegt, zou hy weldra zyn' moeijelyken arbeid staaken.

De geleerde put de schriften der oudheid uit, vergelykt die met latere schryvers, tracht het weefsel der vooroordeelen, die de eerste verduisteren,

door te breeken, en de ligtzinnigheid waarmede sommige der laatsten alles beschouwen, te vermyden; en zich een' middenweg tusschen beiden verkiezende, tracht hy dien ook voor zyne tydgenooten te baanen; en noodigt hen, om hem op zyn voetspeur te volgen: tyd, arbeid, diepe studie, niets schrikt hem af om het verheven doel te bereiken, dat hy zich voorstelt. Maar byaldien men hem te midden van zyn geestdrift verzeekerde dat al zyn arbeid te vergeefs ware, en met de grootste onverschilligheid door zyn tydgenooten ontvangen zou worden; zou dit hem alsdan niet terstond den lust en moed ontneemen om zyne zo moeijelyke taak te vervolgen?... Het denkbeeld van nuttig te zyn, en de toejuiching van verstandige lieden te verwerven, ziedáár het geen hem moed geeft om tustig voord te vaaren.

Beschouwen wy zelfs in het gemeene leven de betrekkingen waarin de mensch staat. Twee vrienden die oprecht aan elkander gehecht zyn, zullen alles voor elkander doen, alles voor elkander opofferen, elkanders wenschen trachten voortekomen, maar zo dra nu de eene vriend bespeurde dat alles wat hy voor zyn' vriend doet, door dezen met eene volmaakte onverschilligheid beandwoord werd, zou hy het alsdan, (hoe edel het ook op zich zelven zyn moge) om eenen vriend

behulpzaam te zyn, niet moede worden om zyne weldaaden aan een' onverschilligen te besteeden?.. Terwyl daarentegen een' enkele handdruk, een vriendelyke oogwenk, één traan dien hy in het oog van zyn' vriend ziet glimmen, hem tot belooning strekt, voor zyn opoffering. Aldus is de mensch gestemd, en hy die hem deze zagte en onschuldige belooning voor zyne goede daaden zou willen ontneemen, beneemt hem tevens de dryfveer en geestdrift die tot edele daaden aanspoort....

Ja, eindelyk vraag, ik is het dan beneden de waarde van den mensch, om het goede te betrachten, ten einde nader aan den eersten oorsprong alles goeds te komen, ten einde de goedkeuring weg te draagen van het Opperste aller wezens waarvan hy het leven ontvangen heeft, waarvan hy in tyd en eeuwigheid alle zegen en geluk verwagten moet, waaraan hy alles te danken, en van 't welke hy alles te hoopen heeft?... Is ook zelfs de kalmte en zielrust die hy na het verrichten eener goede daad in zich zelven ontwaart, geene zoete belooning die het Opperst wezen hem schenkt? Waarom wil de mensch dan, den zo zagten band losscheuren, dien hem aan de Godheid hecht, vermids hy in alle gevallen des levens op haar kan vertrouwen, als op een' tederhartigen vader, die over zyn noodlot en deszelfs belangens waakt, als een' vriend die in alle zyne

rampen deelt, dezelven door troost verzagt: als een billyk en onomkooplyk rechter over zyne daaden, die zich door geen' schyn laat verblinden, wiens oog tot in de binnenste schuilhoeken van het hart doordringt, de welmeenende poogingen niet versmaadt, hem zyne zwakheeden niet als misdaaden toerekent, en slechts moedwillige boosheid straft?... Van hoe veel troostgronden berooft de mensch zich dan niet, in veel hachlyke gevallen des levens door het lochenen eener voorzienigheid welke over onze lotgevallen waakt?..

Myn voorneemen was niet om deze stof zo breedvoerig te behandelen, ik wilde u slechts een treurig geval mededeelen waarvan ik ooggetiugen ben geweest. Dan het eene denkbeeld volgde ongevoelig het andere, en ik liet myne pen ongemerkt voortgaan, vermids deze brief reeds zo lang is, zal ik dit verhaal bespaaren tot een' volgenden. Ik wagt spoedig uw andwoord, en blyve intusschen altyd,

uw oprechte vriend

E L I U S .

Zeven-en-veertigste brief.
Adelson aan Elius.

Het doet my leed dat ik u eenige onrust veroorzaakt heb door myn stilzwygen, daar menigvuldige bezigheeden hiervan alleen de oorzaak waren. Intusschen heb ik hieraan uwen zo belangryken brief te danken, - want in een ander oogenblik zoudt gy u misschien niet in de luim bevonden hebben om deze stof zo uitgebreid te behandelen; of misschien zoudt ge u alleen bepaald hebben om myn' brief te beandwoorden.

Ik gevoel ten vollen de kracht uwer bewyzen, en de sluitreden die ik hier uit opmaak is, dat: de mensch dikwerf door zonderling te willen schynen, of door een hooger vlucht met zyn verstand te willen neemen dan zyn voorgangers, zich in zyn eigen reden verwart: daar hy, door aan den eenen kant iets te willen bewyzen, dat aan den anderen kant door duizend sterker bewyzen wedersproken wordt, duisterheid op duisterheid stapelt: en zich eindelyk zelven in dien stikdonkerenn acht verliest.... Wanneer dus eene eenvouwige uitlegging van verheevene waarheden zich niet regtstreeks

aan kant tegen den eerbied dien men aan het Opperst wezen, en het gezond verstand verschuldigd is, vind ik dezelve altyd verkieslyker boven vergezochte stellingen, waardoor veeltyds het een of ander uit zyn verband gerukt wordt: aldus schynt my, by voorbeeld, het door u aangehaalde stelsel te zyn, dat men de deugd om haare eigene schoonheid beoeffenen moet. In eene hersenbeeldige waereld door hersenbeeldige menschen bewoond, zou dit zeeker eenigen indruk kunnen maaken, en tot de beoeffening der verhevenste deugden aanspooren, maar in de waereld waarin wy leeven, met de menschen zo als zy *werklyk zyn*, schynt my dit eeven zo onuitvoerlyk toe, als u. De denkende wysgeer heeft zich dikwerf aan soortgelyke schoone dromereijen overgegeeven, zyn verhevene ontwerpen, sierlyk op het papier gesteld, en dezelven in werking trachten te brengen: maar de ondervinding heeft hem helaas! ten allen tyden overtuigd, dat zy onuitvoerlyk waren, en om slechts een voorbeeld aantehaalen, herinneren wy ons aan de eerste schoone dagen der vryheid. Een aantal groote mannen scheenen eensslags als door een godlyk vuur bezield te zyn, en predikten openlyk *Vryheid! Gelykheid!* en *Broederschap!* de mensch moest voortaan het recht herneemen dat de natuur hem geschonken had, geen trotsche overheerscher zou hem meer onderdrukken: geen haat of twee-

dragt, zou de heiligste banden meer losscheuren; één groot en edel belang zou de maatschappyen en enkele persoonen aan elkander verbinden - verdienste alleen zouden beloond worden, alle intrigues en belangzuchtige oogmerken zouden ophouden: in een woord, de deugd zou op alle ondeugd zegenpraalen, en het menschdom de schoone vruchten van deze zegepraal doen genieten.... Intusschen oordeele men zelven, in hoe verre de uitkomst aan dit zo heerlyke ideaal beandwoord heeft?..... De reden hiervan schynt my alleen te zyn; vermids men zich demenschen voorgesteld heeft, als veel volmaakter wezens dan zy *werklyk* zyn, daar men hen niet dan edele gewaarwordingen toeschreef, en onderstelde dat zy voordaan hunne harstogten door de reden zouden beteugelen. Voor soortgelyke menschen zou het schoone plan *uitvoerlyk* geweest zyn, terwyl het nu, voorgeschreeven wordende aan menschen, zich door hunne driften tot alle uitersten laaten vervoeren, eene *tegenovergestelde* uitwerking gehad heeft.

De plaatsen uit PLATO en SENECA welken gy aangehaald hebt, zyn werklyk zeer schoon en strekken tot een tegenwigt aan de dwaaze en onteerende begrippen die sommige laatere wysgeeren zich van de Godheid vormden. Ja beschaamen zelven de bekrompene denkbeelden de sommige Christen leeraars zich van de Godheid voorstellen, daar

zy dezelve somtyds zodanig verzinnelyken dat de diepe eerbied die men aan het Opperst wezen verschuldigd is, hierdoor verzwakt wordt.

Ik doel hier by voorbeeld, op godgeleerden die, wanneer zy ons de gelukstaat na dit leven willen schetsen, ons den kostbaaren Tempel te *Jerusalem* afbeelden, en het oog meestal op de jaspis, robynen, paerlen, en edele gesteente doen vestigen waarmede dezelven versierd is: en hierdoor de edele ziel zoeken te verblinden, die geduurende haar verblyf op deze zinnelyke waereld nimmer haare gelukzaligheid in dit schitterend gesteente of in de pracht en rykdommen zoekt, maar zich tot het eerste kleinood verheft, dat door één straat den glans waarmede jaspis, robynen, en alle edele geste ente schitteren, verduistert. Geleerden zeg ik, die de ziel welke zich op deze zinnelyke waereld reeds tot zulk eene hoogte verheft, nu in een volmaakter staat haare gelukzaligheid, in een hand vol edele gesteente willen doen vinden; of ten minsten, met zeer veel zorgvuldigheid de oogen hierop willen doen vestigen; en dit als een der schitterende voordeelen van een toekomstig leven opgeeven: terwyl zy op de *triviaalste* wyze, in den Tempel *God de vader, God den zoon doen omhelzen!*... voor zwakke geesten en onkundige, of dweepachtige menschen moge deze schildery van een toekomenden gelukstaat genoegzaam zyn, zielen die geheel

stoflyk denken, en gevoelen, mogen zich met dit sober vooruitzicht troosten: maar de edele ziel vormt zich een edeler en grootscher denkbeeld van haare toekomende bestemming, en van de Godheid! - zy staart op een' schitterender glans dan die van paerlen en robynen, zy stelt zich de Godheid voor, als het middenpunt waaruit alle andere lichtstraalen komen, voor wien de cherubynen zich bedekken om niet door haar' glans verblind te worden. Als de onuitputtelyke bron van eene gelukzaligheid die zich mededeelt, aan alles wat haar nadert: als de onsterflyke! die 's menschen ziel voor de onsterflykheid geschapen heeft!.... Als de algenoegzaame; die door eene enkele straal, door een' enkelen aanblik al de behoefte van onze ziel ten eenenmaal vervult. Als de onbegrypelyke, aan wien het scherpste vernuft daaglyks nieuwe en onuitputtelyke volmaaktheeden zal ondekken, gelyk de natuur-onderzoeker nimmer, al bereikte hy ook den leeftyd van verscheiden eeuwen alle haare wonderen zou kunnen naarspeuren: wanneer wy dus van het werkstuk tot den Werkmeester opklimmen, kunnen wy ons, myns bedunkens, een flaauwe schets van deszelfs onuitputtelyke grootheid vormen.

Ziedaar myn vriend de schetsen die ik oneindig meer bemin, dan de zinnelyke afbeeldingen van de Godheid, die in myn oogen, haare majesteit

verkleinen, te meer, daar de heilige bladen ons niet dan de verhevenste denkbeelden van het Godlyk wezen geeven. Altyd hebben de volgende coupletten uit een fransche ode my om de grootheid der ideën by uitstek behaagt.

ô Vader van 't heelal! hoogst wys verstandlyk wezen!
Gy ongekende vriend der blinde sterflykheid!
Ge ondekte aan dankbaarheid uw aanzyn nooit volpreezen.
Zy heeft u outers toebereid.

Uw Tempel is op berg, in lucht, in 't hart der meeren,
De nauwbeperkte tyd verzinkt voor u in 't niet:
Gy vult geen plaats, doch woont in duizend duizend spheeren.
Waardoor ge u niet omsluiten ziet.

Ik zou u nog wel eenige byzonderheeden, my zelven betreffende, mede te deelen hebben, maar deze brief is te ernstig om kleine belangens hierby te voegen: te meer, daar men in soortgelyke oogenblikken, als de ziel een hooger vlucht neemt, zich boven alle kleine belangens verheft, en de onaangenaame gewaarwordingen, die ons somtyds bestormen, vergeet. Gelukkig dat de mensch zig dikwerf met soortgelyke verhevene denkbeelden kan bezig houden. Gelukkig dat ik in u

een' vriend gevonden heb, die dezelve in myne ziel onderhoudt, en my hierdoor nader aan myne bestemming brengt.

Doe my in uw andwoord het verhaal van den treurigen toestand van het arme huisgezin, waarover gy my met een enkel woord geschreeven hebt. Soortgelyke tafreelen geeven ons den noodigen moed, om de mindere rampen des levens met standvastigheid te draagen.

Vaarwel vriend! ik behoef u niet te verzeekeren dat ik bestendig ben

Uw vriend

A D E L S O N .

PS. Groet uwe vriendin C L E M E N T I N A van my.

Agt-en-veertigste brief.
Clementina aan Heloise.

De onpasselykheid myner goede moeder heeft my sinds eenige dagen belet om aan u te schryven, doch nu zy wat beter is zal ik myn schuld voldoen; schoon ik eigentlyk niets byzonderer aan u kan mededeelen; dan dat het hier geweldig koud is: ja zo, dat ik, geduurende de onpasselykheid myner goede moeder, met den geheelen dag door een groot vuur aanteleggen, haar echter naauwlyks heb kunnen verwarmen. Ik weet waarlyk niet hoe zo veel arme lieden het in dit barre jaargety maaken, zonder vuur, zonder voedsel en klederen; daar wy, van dit alles ryklyk voorzien zynde, nog over ongemak klaagen: de goede God moet hen voorzeeker ondersteunen en hun krachten naar kruis geeven, of zy zouden hieronder bezwyken en omkomen: schoon ik geloof, dat ook veele arme lieden in zulk een strenge koude werklyk van gebrek vergaan. ô Hoe zeer beklaag ik deze ongelukkigen, en hoe weinig opöffering zou het ryke lieden kosten, om hun hierin te gemoed te komen, en hun te helpen: *een paar schotels minder* op hunne prachtige maal-

tyden, en elk hunner zou door deze geringe schatting, die hy aan de weelde onthield, een armoedig huisgezin, geduurende den winter, van al het noodige kunnen voorzien; en onëindig meer genoegen voor zyn geld ondervinden, dan nu, zyn genot hem geeven kan: daar dit waarlyk slechts *schyngenot* is, en zich tot één' avond bepaalt. Want bloote *tafelvrienden* zyn toch slechts *tafelschuimers*, die de moeite niet waardig zyn die men in het werk stelt, om hun zo prachtig te onthaalen. En waare vrienden vergenoegen zich met een' eenvouwigen maaltyd.

'Er moeten in de steden veel onmenschlyke lieden, en vooral onder de grooten, gevonden worden: intusschen begryp ik my niet hoe het mooglyk is, dat, wanneer men zelven heerlyk en in vreugde leeft, dat men dikwerf een' ongelukkigen met een bits bescheid eene kleinigheid kan wei geren: de Heer ELIUS zei my onlangs, dat men de groeten nimmer in een kwaader luim aantreft, om hen iets te vraagen, dan wanneer men hun aan den maaltyd stoort. - Ik begryp my dit niet, daar my dunkt, dat hun hart zich juist in deze oogenblikken, wanneer zy des Hemels zegeningen volöp genieten, het meest voor het gevoel der menschlievenheid moest openen.... Op het land, vriendin! is het toch geheel anders, over het geheel geniet de Landman eene middenmaatige wel-

vaart; zyn arbeid schenkt hem het noodig onderhoud, en zelfs de geringste daglooner wint toch zyn zestien stuivers, of gulden daags, waarvan hy, 't is waar, wel niet ruim kan leeven, maar echter met zyn huisgezin voor drukkende armoede bevryd is. Heeft hy slechts een klein plekjen grond by zyn kleine wooning, waarop hy wat aardappelen en wortelen kan planten, alsdan strekt hem dit tot vervulling geduurende den winter, en nergens vindt men op het land, zelfs in de armoedigste hut, zulke vreeslyke tooneelen van elende dan in de groote steden: want by aldien ziekte of eenig ander onheil den arbeider of landman drukt, alsdan vindt hy altyd gevoelige menschen in den omtrek, die hem behulpzaam zyn, en met elkander toch zo veel doen, dat hy geen gebrek lydt.

De Heer ELIUS vroeg toen hy onlangs by ons was, aan myne goede Moeder, een' kleinen onderstand voor een ziek huisgezin te Z.... dat zich in den ongelukkigsten toestand bevindt, het is my niet mooglyk, voegde hy 'er, met traanen in de oogen, by, om zo veel te doen als 'er vereischt wordt om dit huisgezin uit deszelfs treurigen toestand te redden... Deze braave Leeraar schetste ons hierop het tafreel dier elendigen met zulke aandoenlyke trekken, dat het wreedste hart bewogen zou zyn geworden. Myne goede moeder gaf zo veel in

haar vermogen was, ik voegde 'er eene kleinigheid by. ô Deze lieden, sprak de Heer ELIUS, zullen u tot aan hun einde zegenen, en byaldien zy ook ondankbaar konden worden, en uwe weldaaden konden vergeeten, zal de Godheid die voorzeeker niet vergeeten; daar soortgelyke daaden in het gedenkboek der eeuwigheid aangetekend worden. Hy drukte my hierop de hand, en maakte zich gereed om heen te gaan; toen wy hem vroegen om nog een weinig te vertoeven, andwoorde hy: ‘gy begrypt zelven dat thands de arme lieden myn byzyn ten hoogsten noodig hebben.’ Wy gevoelden dit: en drongen dus niet verder by hem aan, hy verliet ons terwyl wy doordrongen waren door de gevoelens van hoogachting, die hy in zo veel opzichten verdient.

Daar gy, lieve HELOISE! een menschlievend en edel charakter bezit, dat in het weldoen zyn hoogste genoegen smaakt, wenschte ik dat gy ook eene kleine gift aan dit ongelukkig huisgezin deedt? - 't Is waar, gy kent deze lieden niet, maar gy kent echter den braaven Leeraar die het zelve tot een beschermengel strekt, en dit is genoeg tot deszelfs aanbeveeling. Byaldien ik aan een minder edel en gevoelig meisjen schreeve, zoude ik haar zeggen: ‘ô myn lieve! een enkele muts, hoed, of sieraad minder, en het geld dat gy hierdoor spaart, kan medewerken om dit ongeluk-

kig huisgezin aan de wanhoop te ontrukken, en het bewust zyn eener goede daad zal u oneindig meer wellust schenken dan wanneer eenige beuselende meisjens of laffe saletjonkertjes u om uwen goeden smaak bewonderden:’ doch door zulk eene taal zou ik myne vrindin hoonen, derhalven zonder hier iets meer by te voegen, bied ik haar slechts de gelegenheid, om aan haare hoofdneiging te voldoen.

Hoe is het thands met de belangen van uw hart gelegen? - Ik wenschte u zo gaarne gelukkig te zien, maar vrees altyd dat het gevoel van uw zo teder hart u over alle andere vereischte, om dit te zyn, zal doen heenen stappen. Vriendin! bedenk toch dat het huwlyk eene verbindtenis voor het leven is, waarvan ons geluk of ongeluk afhangt, en dat men dus te vóóren alles niet te naauwkeurig kan overweegen; is de stap eens gedaan, dan is alle overweeging vruchteloos, en de dood alleen kan den kluister verbreeken dien wy ons zelven roekeloos hebben laaten aansmeeden. - 't Is myne vriendschap alleen die my aanspoort om om u op nieuw deze overweegingen te herhaalen, vermids deze hoe zeer bekende waarheeden, echter dikwerf door verliefde, en vooringenoomene zielen met een onverschillig oog beschouwd worden.

Ik zelve vriendin! zou misschien, indien ik ooit beminde, de zo heilzaame lessen, welken ik u thands

met zo veel ernst voorschryf, vergeeten, of 'er niet dan met onverschilligheid aan denken: alsdan zou het ook uwe vriendschapspligt zyn om my dezelven dikwerf te binnen te brengen.

Volgends de schets die gy my van het voorkomen en charakter van den Heer C..... geeft, moet hy voorzeeker een zeer beminlyk jongeling zyn; doch myn goede moeder zegt dat het eenigste dat haar in hem niet behaagt, die buigzaamheid van charakter is, welke gy hem toeëigend; daar deze byaldien hy het ongeluk hadde van in slechte handen te vallen, hem in groot gevaar zou kunnen stellen, van beurteling dat gene te worden, wat men uit hem zou willen maaken. Intusschen voegt zy hierby, dat indien gy genoeg vermogen op zyn hart bezat, om hem voor soortgelyke gevaaren te behoeden, en hem naar vaste beginselen te doen handelen, gy hieraan eene gelukkiger wending zoudt kunnen geeven.

Meld my dan vriendin! hoe gy thands met den Heer C..... staat? zal hy de gelukkige zyn, aan wien gy u, na ryp beraad, voor het leven zult verbinden? - zo ja! dan hoop ik dat uwe keus gelukkig zal zyn. Uw andwoord te gemoed ziende, blyve ik na vriendelyke groete

Uwe vriendin

C L E M E N T I N A .

PS. Wat doet uw broeder thands, ik hoor niets meer van hem, maar zo gaat het doorgaands met gelieven, zy hebben zo veel met hunne eigen zaaken te doen, dat zy aan niets anders denken, en zich over niets anders bekommeren.... ô byaldien echte lieden zich slechts de helft zo veel om elkander bekommerden, en hun wederzydsch geluk in elkander vonden, alsdan zou de waereld een Eden voor hun zyn.... Deze brief overtuigt u, buiten myne herinnering, dat ik niet meer boos ben om de scherts waaraan uw hart geen aandeel had.

Negen-en-veertigste brief.
Heloise aan Clementina.

Uw Brief heeft my veel genoegen gegeeven schoon de bedaarde toon waarin hy geschreeven is, een zeer groot contrast maakt, met den onstuimigen toestand waarin ik my bevind. ô Hoe gelukkig zyt gy, waarde CLEMENTINA, door uw kalmte van geest, hoe gelukkig door uw eenvormig leven, door uwe onschuldige vriendschap met den eerwaardigen Leeraar, welke de behoefte van uw hart vervult; zonder u de kwellende onrust te doen kennen, die ons door een' sterker gevoel heimlyk verteert; en ons meer doet lyden dan woorden in staat zyn af te schetsen. - Hoe gelukkig, in een woord, dat gy de liefde en alle haare folteringen niet kent.... Daar gy, des morgens, met een opgeruimd hart ontwaakt, en God kunt danken voor den gerusten slaap die u verkwikt heeft, voords aan uwe bezigheeden gaat, die met lust verricht, u in het gezelschap uwer goede Moeder vermaakt; of wel

door een vriendschappelyk bezoek verrascht wordt; of u door eene wandeling in de vrye lucht by een' helderen dag verkwikt, en u dan, des avonds, wel te vrede weder ter rust begeeft: terwyl uwe arme HELOISE geduurig als voortgejaagd wordt, en zo min by dag als nacht rust geniet. ô De liefde is een langzaam vergif dat onder het zoetste ambrozyn vermengd is, en welks doodlyke uitwerking wy te laat gevoelen - Ja, vriendin! gy kunt u geen denkbeeld vormen van de foltering die ik sinds ruim vier weeken ondervind, door den geweldigen tweestryd tusschen liefde, en pligt.

Ik heb u gezegd dat sinds de Heer B. - aan ons huis kwam, Mama alles aanwendde om myn hart voor hem inteneemen, en het van den Heer C.... af te trekken; zy roemt my daaglyks den rykdom, staat, schoonheid en het verstand van den eersten, en schimpt op de sobere burgerlykheid, jeugd, en eenvoudigheid van den laatsten. ô Vriendin! heb ik dan den Hemel zy dank nog geen vermogen genoeg om het geluk van myn geheel leven niet aan het geld op te offeren? Ja al had de Heer B.... ook *Cresus* schatten, al stamde hy ook in eene regte linie van keizerlyken bloede, al had hy *Cicero's* verstand, en *Adonis* schoonheid, zou ik myn' goeden EDUARD, dit is de vóórnaam van den Heer C.... in den eenvouwigsten burgerstand, en met zyn zagt en onschuldig gelaat, nog boven

den man verkiezen die in Mama's oogen zo veel volmaaktheid bezit. - Myn EDUARD die thands de boezemvriend van myn' broeder is, wist, schoon hy de onverschilligheid bespeurde waarme de Mama hem behandelde, echter altyd het een of ander uit te denken om aan ons huis te komen; dan eens liet hy myn' broeder een tekening zien, dan verzogt hy hem om te wandelen; nu bragt hy hem weder een nieuw tooneelstuk dat gegeeven zou worden; in een woord, hy had hem altyd over het een of ander te spreeken. Myn goede broeder, begunstigde ook meestal zyn bezoek, door hem in onze huishoudelyke kamer te brengen, eer hy hem uit liet; of met hem uitging: schoon Mama hem nu sinds drie weeken stellig verklaard had, dat zy nimmer haare toestemming tot ons huuwlyk zou geeven, en hem dus verzocht, om ons huis te vermyden. Gy kunt u niet begrypen, vriendin! hoe dierbaar my deze korte oogenblikken van zyn tegenwoordigheid waren, onze oogen ontmoetten elkander dikwerf, en spraken, schoon ter sluip, zeer krachtig met elkander – ô deze taal is veel krachtiger dan woorden! daar zy het gevoel der ziel met oneindig meer oprechtheid uitdrukt dan dezen. Somtyds gebeurde het dat ik myn gaaren, of vingerhoed by ongeluk liet vallen, gy had alsdan moeten zien met welk een drift myn goede EDUARD daar naar zocht,

niet zo zeer om het geen gevallen was op te raapen, maar om hierdoor gelegenheid te hebben van my, in stilte onder de tafel, de hand te drukken, of een' vlugtigen kusch te geeven; gelukkig begunstigde het lang- afhangende kleed dat op de zelve ligt, deze geheime liefkoozingen. Eenige dagen ging dit zo ter sluip door, dat ik op deze wyze, om den anderen dag een kort bezoek van hem kreeg, doch sinds Mama aan den Heer B..... vergunde, van ook, alle twee dagen des avonds te komen, werd de dwang dien ik my zelven in zyn byzyn moest aandoen my onverdraaglyk; ik sprak byna geen woord, en loosde dikwerf zuchten, terwyl ik aan myn' geliefden dacht. Wanneer de Heer B.... des avonds zyn afscheid genomen had, begon Mama altyd op nieuw ten zynen voordeelen uit te wyden: eens, dat zy zag dat my de traanen in de oogen stonden, verbeelde zy zich dat myn hart voor hem getroffen was, en riep met een soort van verrukking uit. ô Myne lieve dochter! zult gy eindelyk myn' wensch voldoen, zal ik u gelukkig zien?.... De angst en tegenstrydige aandoeningen hadden my zodanig overkropt, dat het my onmoogelyk was een enkel woord te uiten; het was my zo benauwd, als of ik stikken zou. Zy nam myn stilzwygen voor eene toedemming aan, en drukte my met vervoering aan haar hart. - Ik kan u niet beschryven,

hoe oneindig veel ik hieronder leed.... en het was my niet mooglyk om haar in dit oogenblik aan haare dwaaling te ontrukken. Waarlyk vriendin! zy heeft het wel goed met my voor, doch mist den regten weg, die tot myn geluk leidt. Het is immers myn schuld niet, dat haar hart eene andere keus doet, dan het myne?... Gaarne zoude ik ook alles doen om haar genoegen te geeven, maar om echter de rust van myn leven hieraan opteofferen, dit kan, dit mag ik niet! - Den volgenden da had ik dan hier over een zeer ernstig gesprek met Mama, en zeide haar, met zo veel behoedzaamheid als my mooglyk was, dat hoe gaarne ik my ook naar haare begeerte wilde schikken, het my echter niet mooglyk was om den Heer B..... te beminnen, en dat ik dienvolgends ook niet kon besluiten om my ooit met hem te vereenigen. Hierop werd zy zeer driftig, en voer hevig tegen my uit, zeggende dat ik haar misleid had - als ook dat zy myne verbindtenis met den Heer C.... dien zy een' laffen melkmuil, een kaalen jakhals enz. noemde, nimmer toe zoude staan; en'er by voegende dat ik eene sentimenteele zottin was, die myn hoofd en hart met Romanieke historiën opgevuld hadde, en om deze dwaaze hersenschimmen, myn Fortuin met voeten trade, en myn duurzaam geluk aan eene dwaaze neiging die door den tyd en de afwezenheid van zelve verkoelen zou opofferde, ‘Neen

Mama! riep ik uit, deze liefde zal nimmer verkoelen, en eer ik die zou verraaden blyf ik veel liever ongehuuwd' - hierop werd zy zo driftig dat ik begreep dat ik best deed van naar myne kamer te gaan, alwaar ik in myne traanen uitborst. Myn goede broeder die my gehoord had, kwam by my, en deelde in myne smart: houd maar moed! lieve HELOISE! sprak hy, Mama is wel driftig maar zy bedaart ook weder schielyk, myn vriend EDUARD is een goede jongen, die u waarlyk lief heeft, en het zou my spyten als hy, om uwent wil, ongelukkig wierd: ik gevoel wat gy heden lydt, vermids ik ook ondervonden heb hoe smartelyk het valle als men in zyn hoop te leur gesteld wordt. Gy herinnert u nog wel myn Parysche historie; ik had het meisjen waarachtig zo lief, als immer de held eener Roman zyne minnaares kan hebben, en toch misleide zy my. - 't Is waar, dat ik toenmaals een zotte jongen was, die veel te veel toegeeflykheid voor de meisjens had, thands ben ik van myne dwaaling terug gekomen, en hou ook myn waar op geld, de ernstiger bezigheeden welken ik thands te verrichten heb, beletten my ook om weêr de *Mercurius* der dames te zyn, gelyk gy my toenmaals, in uwe vrolyke luimen, noemdet – ô Myn vrolyke luimen zyn voorby, andwoorde ik. - Zy zullen niet weder koomen: lieve zusje, hernam hy,

houd maar moed, met eens vloog hy den trap at fluitende af. Waarlyk hy is een goede lieve jongen, nu hy van zyn dwaazen lust tot behaagen, en den *petit-maitre* te speelen, geneezen is: daar hy een altyd opgeruimd humeur, een goed en edel hart heeft, waardoor hy het geluk van een braaf meisjen zou kunnen volmaaken. Dan in deze oogenblikken houdt hy zich enkel met my, en zyn' vriend bezig, en overtuigt my hierdoor meer dan ooit van zyn deelneemend broeder-hart.

Dien zelfden avond kwam de Heer B..... en gy kunt u niet begrypen met welk een onverschilligheid, die zelfs naar afkeer zweemde, ik hem beschouwde; daar hy alleen de oorzaak is van de voorgevallene onaangenaamheeden.

Den volgenden dag had ik weder hieromtrend een ernstig gesprek met Mama, doch in plaats van zich driftig te maaken, en my met verwytingen te overlaaden, zei zy my, met veel zagtheid: ô HELOISE! hoe is het mooglyk dat gy den wensch uwer moeder om u gelukkig te zien, aldus kunt tegenstreeven?.... ‘Om dat deze wensch my juist ongelukkig zou maaken’ hernam ik, schoon alle uiterlyke voordeelen zich in den Heer B.... vereenigen, is het echter myn schuld niet, dat myn hart ys koud voor hem blyft; en dat ik dus, in eene nadere vereeniging, voor het leven ongelukkig, diep ongelukkig met hem zou zyn. -

Gy verbeeldt u dit, om dat gy tegen hem, en voor den Heer C..... ingenomen zyt, doch zeg my eens onbevooroordeeld wat u in den eersten kan mishaagen. Hy heeft vermogen, en dit strekt u tot waarborg dat hy u niet om uw geld neemt, 't geen met den Heer C..... altyd mooglyk blyft - daar hy eenige jaaren ouder is dan dezen, kunt gy ook meer op de bestendigheid van zyn charakter bouwen - voords is hy een schoon en welgemaakt man: wat reden kunt gy dan met grond aanvoeren, om den afkeer te billyken dien gy voor hem voedt? Ik bid u dan, overweeg alles eens ernstig, en laat u niet door uwe verbeelding wegsleepen, beproef, om de reden gehoor te geeven, en haar op uw gevoel te doen zegevieren.

Was ik bestand geweest vriendin, tegen haare verwytingen, ik was dit niet tegen haare zagte en vleyende taal, en beloofde haar dat ik eene pooging zou doen om myn reden gehoor te geeven; die, ik kan het niet ontveinzen, my een krachtig tegenwigt aanbiedt, tegen myne liefde. - Hoe veel deze pooging my kost kunt gy u niet verbeelden. Sinds de laatste veertien dagen komt myn EDUARD niet meer aan ons huis, schoon hy het zelve toch daaglyks voorby gaat. - Ik worstel aanhoudend met myne liefde, en reden. Des morgens als ik ontwaak is myn eerste ademtogt liefde

voor myn' EDUARD, ik gevoel dan zo geheel hoe dierbaar hy my is, en dat ik buiten hem geen geluk op de waereld kan vinden. Indien hy in deze oogenblikken voor my stond, en ik kiezen moest, om hem voor altyd te verlaaten of hem te volgen in de akeligste en afgelegenste oorden, ô uwe vriendin zou zich niet bedenken; zy zou de hitte des dags, de koude des nachts, met hem doorstaan; en hem volgen tot aan het uiterste einde der waereld. - Zonderling schynt het my toe dat ik juist des morgens, wanneer ik my toch altyd in een bedaarder toestand bevindt dan des avonds, het vermorgen van dezenhartstogt in aldeszelfs uitgestrektheid gevoel. Dit verwondert my zelven, daar het my voorkomt dat het veel natuurlyker zou zyn, dat ik aan het einde van den dag, na gedurig met een tegenstrydig gevoel geworsteld, en myne verbeelding verhit te hebben, de hevigheid van dezen hartstogt-veel sterker mo est gevoelen. Na dat ik my als met geweld opdring om myn reden gehoor te geeven, en dikwerf tot my zelven zeg: ‘zyt gy dan zo zwak, HELOISE, dat gy niet het minste vermogen op uw eigen hart hebt, en u door eene blinde neiging geheel en al laat wegsleepen?..’ andwoord ik my zelven: neen! ik wil dit folterend gevoel onderdrukken!... en eene grootsche pooging waagen, om myne moeder genoegen, en de reden gehoor te

geeven. - gebeurt het dan, dat EDUARD onze wooning voorby gaat, en my met een veel betekenend, doch treurig oog aanziet, alsdan vraag ik my zelven af; ‘waardoor boeit deze jongeling my dan met zulk een onverbreeklyken kluister..... dat myn geluk alleen van zyn bezit afhangt?.... zou ik zyn beeld dan niet uit myn hart kunnen bannen?...’ ô vriendin! alsdan waan ik tot de grootste opofferingen in staat te zyn, en kan het denkbeeld van myne eigene zwakheid ziet dulden ik gevoel my somtyds hier door vernederd, en vorm grootsche ontwerpen om over dezelve te zegenvieren, myne verbeelding verhit zich, en dikwerf juich ik my, des avonds wanneer ik my ter rust begeef toe, dat ik voordaan over my zelven zal kunnen heerschen; dan, helaas! des morgens by myne ontwaaking verdwynen alle deze toverbeelden van reuzen-krachten, de pylaaren, waarop myn sterkte steunde, storten, in, als kaarte huisjens; en ik vind myn gevoelig hart weder in den zelfde zwakken toestand; en slechts vatbaar voor één gevoel, naamlyk voor de liefde van myn EDUARD.

Aldus dobber ik aanhoudend als een wrak, dat op den onstuimigen oceaan, dan voor, dan weder achterwaards gedreeven wordt: en ondervind eene foltering die alle beschryving te boven gaat.

Dat gy dezen kommervallen to estand nimmer moogt leeren kennen, is de oprechte wensch van

Uwe vriendin

HELOISE

PS. Hier nevens zend ik u twee ducaaten voor het arme huisgezin, waarvan gy my geschreeven hebt; het is weinig, vriendin, maar myn beurs is ledig in deze oogenblikken, geduurende deze felle koude zyn 'er zo veel ongelukkigen wier lot men door eene kleinigheid eenigzins verzagten kan, dat ik waarlyk bynaar alles heb uitgegeeven. Een Leeraar als de Heer ELIUS schynt my gelyk te zyn aan den Engel die in de schamele hutten troost, en hulp schenkt. ô Lang moge deze eerwaardige, Leeraar zyn gemeente ten voorbeeld strekken. Zegen zy over zyne dagen! vermids de goede voorzienigheid voor het leven van den deugdzaamen menschen vriend waakt. -

Gy hebt gelyk; vriendin! dat 'er in de groote steden veele onmenschelyke lieden gevonden worden, en wel voornaamlyk onder de genen die geduurig het woord *gevoel* bezigen. Zy zyn werklyk, ook gevoelig

maar slechts voor hun eigen ramp; terwyl zy omtrend die van anderen onmeêdoogend blyven, en de herhaalde voorspraak of smeekingen eener ongelukkige,koelbloedig afwyzen. Doch op een' anderen tyd meer hiervan: - Ik zal u eerstdaags nader schryven welke wending myn noodlot neemt.

Vyftigste brief.
Elius aan Adelson.

Uw brief heb ik met een onuitspreeklyk genoegen gelezen, vermids gy in denzelven de gronden opgeeft waarop uwe Godsdienstige beginselen rusten, naamlyk op den diepen eerbied die ieder denkend wezen aan de Godheid verschuldigd is. - Ik ben het ook volmaakt met u eens, vriend! dat geleerden, die, schoon zy dit ook met de oprechtste oogmerken doen, de Godheid in een zinnelyke gedaante willen voorstellen, haare majesteit ontluisteren; en den Godsdienst, dien zy in zulk een bekrompen licht voorstellen, meer nadeel, dan voordeel toebrengen: doordien zy de lieden, die dieper doordenken, en bekend zyn met de gevoelens der oude wysgeeren, als ook de spotters, wapen en in de hand geeven om den Christelyke Godsdienst aanteranden, of in een bespottelyk daglicht te stellen. Slechts enkele vernuften zyn berekend om eene nieuwe en stoute vlucht te neemen, zonder dat zy in de hoogte die zy bereiken willen, beginnen te duizelen. De eenvouwigheid is bovendien de eerste waare charakter-

trek van onzen zo verheven Godsdienst, en hy dien dezelven door al te zinnelyke beelden wil ophelderen, mist zyn doel; even gelyk de kunstschilder, hoe bekwaam hy ook mogt zyn, zyn doel zou missen wanneer hy ons den glans der zon wilde voorstellen, door haar op een prachtig schildery aftemaalen. Hoe schoon en treffend zyn penceel ook mogt zyn, zou hy echter altyd ver beneden het origineel blyven; en het hart zou hierby altyd oneindig meer gevoelen, dan by zyn zwakke copy.

Terwyl ik, na het lezen van uwen brief, op dit onderwerp peinsde, vloeiden my de volgende hierop toepasselyke dicht-regels uit de pen.

ô Zuivre Godsdienst! gy Beschermgodin der aarde!
Gy trouwe Zielsvrindin! als alles ons ontzinkt:
Uw geest verheft den mensch ten hoogsten top van waarde.
Als in den nacht des doods geen ster voor hem meer blinkt,
Doet gy de ziel, verrukt, door 't hooge luchtruim zweeven,
Zy snelt zelfs d'aether door, tot boven zon en maan;
Zy snelt met vlugge vaart, aan 't loome stof ontheven,
Op vleuglen, naar de bron van 't eindeloos bestaan.

Alsdan, ten hoogsten trap van zaligheid gesteegen,
Ontroerd, bedwelmd van vreugd, gevoel, en dankbaarheid.
Aanbidt ze in stilte, ontdekt de diepst verborgen wegen,
Waarlangs de Godheid haar op aard heeft rondgeleid.
Verwondring, eerbied, liefde en zagte geestvervoering,
Doordringen, beurtelings, de diep getroffen ziel,
De Hemelvreugde wekt in haar meer tedre ontroering,
Dan haar, door 't stof omhuld, op de aard te beurte viel.
Maar hoe!... wat sterfling kan die hemel-vreugde ontleeden?
By 't schoonst tafreel gevoelt de ziel nog grootscher stand:
Myn zwakke dichtpen, niet voor de eeuwigheid gesneeden,
Staat plotslings stil... en valt my beevende uit de hand.

Voords vraagt gy my, om u het verhaal te doen van den toestand waarin het ongelukkig huisgezin zich bevond, waarvan ik u onlangs schreef. ô Vriend! gy kunt u niet begrypen welk eene opstapeling van ramp aldáár plaats had. Verbeeld u een

armoedig huisgezin bestaande uit man, vrouw en vier kinderen, waarvan de vrouw en de tweekleinste kinderen doodlyk ziek waren, terwyl de eene dochter die gehuwd is, in het kraambed lag: stel u deze opstapeling van zieken voor oogen, op eene kleine en bedompte kamer, met één legerstee waarin de moeder met haare kinderen met heete koortsen worstelde, terwyl de kraamvrouw doodlyk zwak was; verbeeld u dit zieke huisgezin in deze felle koude, zonder brandstoffen; zonder geneesmiddelen; zonder voedsel of lavenis; zonder een roode duit, om dit te bekomen: daar het reeds alles verteerd had waarvan het eenig geld konde maaken. - Te vergeefs had de man by eene ryke dame geweest, by welke zyne vrouw wel eens uit werken ging, en had haar hunnen treurigen toestand met schreijende oogen verhaald; zy had hem geandwoord, dat zy hem niet helpen kon, vermids zy hem de voorige week reeds één gulden gegeeven had: met welke sterke trekken de ongelukkige zyn' dringenden toestand voor oogen stelde, hy kon niets meer verwerven; verliet haar ongetroost, en trad vol wanhoop, met ledige handen weder op zyn kamer. - De toestand der kraamvrouw, en vooral die van haar kind werd intusschen van dag tot dag gevaarlyker, waarschynlyk dat het zog al de sterke aandoeningen der moeder op het kind overbragt - ten minsten het

stierf den volgenden dag. De wanhoopende moeder wilde niet dat men haar dit zoude ontrukken, en hield het doode kind by zich. Des anderen dags bood zich echter eene gedienstige buurvrouw aan, om het zelve naar het kerkhof tebrengen, om het te laaten byzetten. - Ik zal u hier niets zeggen van de droefheid welke de moeder in dit oogenblik overstelpte, daar ik u een ysselyker tooneel heb afteschetsen, dat ik naauwlyks zou kunnen gelooven indien ik 'er niet voor het grootste gedeelte ooggetuige van geweest ware; terwyl het ongelukkig huisgezin my het overige verhaalde. Intusschen dat de buurvrouw dan het doode kind wegbragt, kwam de oudste dochter, die buiten de stad diende, te huis; dit meisjen zeer aandoenlyk en zwak van zenuwgestel zynde, had dikwerf by sterke ontroeringen, zwaare toevallen. Doch deze keer had de aandoening een ander uitwerksel op haar - de wanhoop waarin zy haare zuster vond, daar deze zich de hairen uit het hoofd trok, de diepe verslagenheid van derzelver man die als roerloos aan haar bed zat - de toestand der moeder en der twee kleinen, die in eene hevige koorts lagen, bedwelmde zo het scheen haar verstand, en zy liep als zinneloos de kamer op en neder. Intusschen kwam de buurvrouw terug - doch verbeeld u welk een tooneel; toen zy met het doode kind terug kwam, vermids de doodgraaver haar

eenig geld gevraagd had om het kind ter aarde te bestellen, en zy hem dit niet hebbende kunnen geeven, hy geweigerd had om het kind te begraaven; waarop de vrouw het doode kind weder mede had moeten neemem... de wanhoop der moeder steeg hierop ten hoogsten top, en men had alle moeite om haar te beletten van de handen aan zich zelve te slaan.... De zuster waarop naauwlyks iemand lette, door de algemeene ontsteldtenis, ging eenige oogenblikken, in de uiterste verwarring de kamer af. Na verloop van een quartier werd 'er zeer hard aan den trap gescheld, ik kwam juist in dit oogenblik voorby, de verzameling van menschen die ik by elkander zag staan, noopte my om naar de oorzaak te verneemen; naderende, zag ik een meisjen dat men uit het water gehaald had, en dat bynaar levenloos door eenige menschen ondersteund werd, en vernam dat het de oudste dochter van dit ongelukkig huisgezin was, welke in de wanhoop die haar overmeesterde, in plaats van den weg inteslaan naar haare wooning, regtstreeks naar het water was geloopen, en in een byt gesprongen was. – Ik ging mede, toen men het meisjen naar bovenbragt, en was ooggetuige van dit tooneel van diepe elende.... Het is noodloos u de nieuwe ontroering te schetsen die het gantsche huisgezin overmeesterde toen men het druipnatte, en bynaar

van koude geheel verstyfde meisjen boven bragt.... uw gevoelig hart zal u dit doen beseffen....

'Er was eene spoedige hulp noodig, dus gaf ik het geen ik by my had, en beloofde des anderen daags terug te komen; en drong vooral aan, dat men het kind, zo spoedig mooglyk, ter aarde zou bestellen.

U de dankbaarheid dezer ongelukkigen af te schetsen voor de waarlyk zeer geringe gift die ik hun in dit oogenblik deed, is buiten myn vermogen - dan ik ondervond op nieuw dat de ziel voor geen edeler en sterker gevoel vatbaar is, dan 't gene zy ondervindt door bystand aan ongelukkigen te verleenen. - Welk genoegen evenaart ooit het zagte gevoel van de traanen der bitterste droefheid, in die der vreugde te herscheppen?... De mensch verheft zich hierdoor, als 't ware, boven zyn' gewoon en stand! alle kleine belangen zwichten, voor het gevoel dat zyn hart ontgloeit; gelyk aan een beschermëngel dien de Godheid den lyder toezend, is hy het grootsche werktuig in de hand der Voorzienigheid, en staaft door ondervinding de zo schoone spreuk: *het is zaliger te geeven dan te ontvangen!*..

Kon de ryke vrek slechts éénmaal het genoegen smaaken, dat de ziel in soortgelyke oogenblikken ondervindt, hy zou met drift zyn geldkisten openen, en den lyder hulp toebrengen; smaakte de

ryke wellusteling ééns, de zuivere vreugd die het hart ontgloeit, na het verrichten van eene menschlievende daad, hoe gaarne zoude hy iets van zyn overtollige pracht afzonderen, om zyn' ongelukkigen broeder behulpzaam te zyn. Overdaadige maaltyden, prachtige rydtnigen, in een woord alles wat de weelde kan uitdenken om het leven te veraangenaamen, laaten het hart yskoud, als kalmte en zelfgenoegen het genot niet bezielen.... vandaar dat zelfverveeling dikwerf de vreugd des wellustelings vergiftigt, en door walging achtervolgd wordt.

Dan, om tot myn verhaal terug te komen, voeg ik hierby, dat ik door behulp van eenige menschenvrienden eene kleine som byéén bragt, welke genoegzaam was om dit huisgezin aan den dringendsten nood te ontrukken. De geneesmiddelen deeden derzelver werking, en, na verloop van eenige dagen, waren de zieken aan het gevaar ontrukt, en hernamen langzaamerhand hunne krachten. Ook de goede CLEMENTINA welke gy by my hebt leeren kennen, stortte eenige balsemdroppen in de wonden, en spoorde zelve een haarer vriendinnen aan, om deel aan deze weldaad te neemen.

Hoe veel reden hebben wy niet om de weldadige voorzienigheid te danken dat zy ons in een' levenstand plaatste waarin wy, zonder rykdom, echter oneindig gelukkiger zyn dan duizenden onzer

medemenschen, waarin wy, in plaats van afhanklyk te zyn van onmeêdogende harten, het genoegen kunnen smaaken van somtyds de traanen te droogen, en den lyder te troosten. Laat ons dan nimmer dit voorrecht verwaarloozen, maar ons altyd den vriend der ongelukkigen toonen; daar dit de beste dankbaarheid is, die wy aan den grooten Beschikker van ons noodlot kunnen toewyden.

Vergeef dezen langen brief, en geloof my altyd

Uwen vriend

E L I U S .

Een-en-vyftigste brief.
Clementina aan Heloise.

Het tafreel dat gy my van uwen toestand schetst bedroeft my. Ziedáár, dan nu de vrolyke HELOISE ten prooi aan de wreedste smart: rust, genoegen, alles is verdweenen, en in het midden van de groote waereld doolt zy als in eene eenzaame woesteny rond; waarin zy geduurig in tweestryd met zich zelve, niet weet werwaards zy haare wankelende treden zal wenden.

Heeft de liefde zoetheid! ô zy heeft ook haare bitterheid! en ik acht my zelve gelukkig dat ik tot hiertoe haar folterend gevoel niet ken..... Maar, terwyl gy beevend aan een steilen afgrond staat, roep ik u toe, ik bevind my buiten gevaar.... Neen vriendin, schoon het u dus zou kunnen toeschynen, deel ik in al uw smart, en wensch niets vuuriger dan een einde aan uwe foltering te zien. Gaarne wilde ik u raaden, maar uw hart is in deze oogenblikken niet vatbaar voor gewoone raadgeevingen, te meer daar ik by eige ondervinding den toestand niet ken, waarin gy u

bevindt. Het eenigste dat my dus overblyft is u de aanmerkingen mede te deelen, welke myne goede moeder maakte, na het lezen van uwen brief.

'Uwe vriendin, sprak zy, bevindt zich thands in het hachlyk tydstip, dat ik u menigmaal voorspeld heb, harten, die zich niet ligt hechten, hechten zich des te sterker, en wanneer zy eenmaal beminnen beslist hun lot zich voor hun geheele leven: vooral lieden wier verbeelding hen altyd uitersten schetst. Uwe vriendin bevindt zich juist in dit geval, daar zy zich aan den eenen kant door den dwang dien zy haar hart zou moeten aandoen, niets dan aanhoudende rampen schetst: daar echter de liefde van een' braaven echtgenoot achting inboezemt aan eene vrouw, welke haare pligten bemint; terwyl zyn gedrag niet zelden deze achting in liefde doet veranderen: want de ondervinding leert ons dat dikwerf huwelyken op achting gegrond, gelukkiger uitvallen, dan die alleen uit liefde geschieden, daar de liefde alles aan de schoonste zyde vertoont; en het dikwerf gebeurt dat de echtelingen by eene nadere ontwikkeling van elkanders charakter gebreken ondekken, die zy nimmer in elkander onderstelden: door haare verbeelding geheel weggesleept, stelt uwe vriendin zich ook met den Heer C..... een volmaakt ge-

luk voor, dat nimmer op deze waereld bestaat: zy zegt: dat zy de hitte des dags, en de koude des nachts met hem zou willen verduuren, in eene woesteny aan het einde der waereld met hem zou willen leeven. De gloeiendste verbeelding kan slechts aan zulk een tafreel geluk leenen, daar de ziel lydt, zo dra het *Physieke* gestel lydt; want ik herhaal hier, 't geen ik reeds meermaalen gezegd heb: de gelieven zyn, zo min als andere menschen, luchtwezens die van hun gevoel leeven kunnen. Wanneer ik uwe vriendin sprak, zou ik haar echter zeggen: lieve H E L O I S E ! schoon gy gehoorzaamheid aan uwe moeder verschuldigt zyt, vordert uw pligt toch niet, om buiten noodzaaklykheid het geluk van uw leven aan haar' smaak opteofferen; indien gy een' aanhoudenden afkeer voor den Heer B..... gevoelt, smeek haar dan dat zy u niet dwinge, om ongelukkig met hem te worden; en zy zal niet ongevoelig zyn voor uwe bede; daar uw geluk haar ter harte gaat. ô Slyt veeleer uw leven onder het stil en eenvouwig genot der huislyke genoegens, dan u een'kluister te smeeden, welken gy eenmaal met geweld zoudt willen losrukken; en waardoor gy uw ongeluk door pligtverzuim zoudt verzwaaren. Gy zyt bevallig en nog zo jong dat de gelegenheeden tot goede huwelyken u niet ont-

breeken zullen; 'er is dus geen noodzaaklykheid om u zodanig te overhaasten. De tyd die alle wonden heelt, zal ook het smartelyk aandenken aan den Heer C..... uit uw hart wisschen en het zelve de kalmte wedergeeven, dien het thands mist.'

Ziedáár, lieve HELOISE! den vriendschappelyken raad welken myne goede moeder u geeven zou, indien zy u sprak; ik heb dus gedacht haare afweezendheid by u niet beter te kunnen vergoeden, dan door u dien schriftelyk mede te deelen. Mogt dit eene goede uitwerking hebben, en u eindelyk eens weder ruimer doen adem haalen, hoe gelukkig zou ik my alsdan achten, door dit middel eenigzins hiertoe medegewerkt te hebben. - Schryf my spoedig, want ik ontrust my over u, meer dan gy u verbeelden kunt. Voldoe dus aan het dringend verzoek van

Uwe vriendin

CLEMENTINA.

Twee-en-vyftigste brief.
Heloise aan Clementina.

Noem my in dit oogenblik de gelukkigste der stervelingen, hef uwe handen ten hemel, en dank de goede voorzienigheid die het hart uwer vriendin, na dat het zelve bynaar door de smart gevoelloos, en verstompt was, door de vreugde overstroomt!... ja dermate overstroomt, dat ik het gevoel myner zaligheid naauwlyks beseffen kan, en met een ST. PREUX(*) in de overmaat myner vreugde uitroep: ‘Hemelsche magt! ik had eene ziel voor de smart, geef 'er my eene voor de gelukzaligheid!...’ - Maar hoe kan ik u myne vreugde afschetsen? - woorden schynen my te koud om 'er u een denkbeeld van te geeven, stel u dan iemand voor, die uit een' kerker, waarin hy door de wreedste onzeekerheid tusschen hoop en vrees dobberde, waar de duisternis hem belette om de voorwerpen te onderscheiden, eensslags in het schoonste Elysium overgebragt wordt, alwaar hy vry is. Bedwelming, begocheliug, verrukking overmeesteren dermaate zyne ontroerde

(*) In de HELOISE van J. J. ROUSSEAU.

zinnen, dat hy twyffelt of misschien een droom zyn oogen misleidt, daar hy by iederen tred hoe langs hoe meer overtuigd wordt, dat hy waakt geniet, en een' wellust inademt dien hy nooit te vooren kende; terwyl zyn oog in het rond zoekt om zich aan de voeten van zyn' weldoener te werpen, en zyn hart lucht te geeven.... Ziedáár ook myn' toestand, vriendin! behoef ik u met koude woorden de oorzaak te zeggen?... Niet met koude woorden maar met het sterkst gevoel wil ik u toeroepen: EDUARD is de myne! voor eeuwig de myne!... welk een schat van zaligheid ligt 'er voor my in deze weinige woorden beslooten.... Een schat waarby alle schatten der aarde wegzinken... en dien ik tegen geen koningryk zou willen verruilen. ô Nooit, nooit dagt ik dat 's menschen ziel voor zo veel vreugde vatbaar ware. Gy die de liefde nog niet kent, vriendin! gy zult my overdreeven, ja uitspeurig noemen; dan, misschien zult gy ook eens ondervinden, dat jaaren smart door soortgelyke oogenblikken kunnen vergoed worden. Gy gevoelige harten, die slechts éénmaal dit zalig gevoel ondervonden hebt, u roep ik tot getuigen of ik naar waarheid schets.... Dan, ik wil niet schetsen, myn hart deelt slechts het gevoel mede, waardoor het overstroomd wordt.

Wagt geene bedaarde of volledige beschryving van my, vriendin, aangaande de plotslinge ver-

andering van mynen toestand; ik kan niets dan gevoelen, en ben, door de overmaat myner vreugde, buiten staat om beschryvingen te doen. Het zy u dan genoeg, als ik u zeg, dat myne goede moeder my onder den zwaaren last myner worstelingen ziende bezwyken, zich eindelyk liet verbidden - dat myn EDUARD door medewerking van myn' broeder (aan wien de hemel deze vriendschap beloone! door hem eens zo gelukkig te doen zyn als ik thands ben,) gelegenheid bekomen heeftom zich in eene goede affaire te associëren, dat onze harten den eed van trouw dien wy reeds aan elkander gedaan hadden, vernieuwden; dat God dien gehoord heeft; en denzelven met zyn zegen bekrachtigde: vermids hy een gevoel van zaligheid in onze harten deed stroomen, dat alle uitdrukking te boven gaat... Het zy u genoeg, wanneer ik u zeg, dat ik binnen eene maand met myn' EDUARD op de plegtigste wyze voor het oog der geheele waereld verbonden zal zyn, en dat niets dan de dood ons weder van elkander zal kunnen afrukken: afrukken! neen, ik kan dit denkbeeld niet dulden, zy zal ons kunnen scheiden, voor één enkel oogenblik, om ons voor eeuwig weder te vereenigen.

Kom dan, lieve CLEMENTINA! kom dan met uwe goede moeder, het vreugde feest uwer vriendin bywoonen?... Kom in myn geluk deelen, gelyk gy in myne smart gedeeld hebt? 'Er zou iets

aan myn heil ontbreeken, indien gy, en uwe goede moeder 'er geen ooggetuigen van waart? Ik verwagt met den eersten post uw andwoord hieromtrend; waag het niet CLEMENTINA om my te weigeren, daar gy met open armen ontvangen zult worden, door

Uwe gelukkige vriendin

HELOISE.

Drie-en-vyftigste brief.
Adelson aan Elius.

Hoe sterk heeft het verhaal dat gy in uwen laatsen brief gedaan hebt, my getroffen! Voor hoe veele elenden, doch voor hoe veel vreugd is den mensch vatbaar? Deze twee uitersten, grenzen aan elkander: en 'er is slechts één stap noodig om dezelven te overschreiden; dit denkbeeld kan ons in de zwaarste rampen tot troost strekken. – Maar vriend! 'er is nog eene aandoening tusschen deze twee uitersten, die, schoon zy ons den hoogsten graad van smart niet doet ondervinden, echter onmerkbaar aan ons geluk knaagt, en my des te gevaarlyker schynt, vermids men de juiste oorzaak van dit smartelyk gevoel niet kan opspeuren. Ziedáár den toestand waarin ik my bevind: zonder over buitengewoonen ramp te kunnen klaagen, lydt myn hart veel, ja oneindig veel door zelfverveeling, en eene ledigheid die door, niets vervuld kan worden. Toen myne C O N S T A N T I A nog leefde, was zy het middenpunt waarop al myne aandoeningen zich bepaalden. Thands

moet myn gevoel zich geheel in zich zelven besluiten, onverschilligheid omtrend alles is het gevolg der hevigste aandoeningen: en ik schyn gelyk aan een' reiziger die na eenen langen en moeijelyken weg afgelegd te hebben, zich tot zyn groote verwondering weder op de zelfde plaats bevindt van waar hy vertrokken is. Alle wysgeerige gronden en voorschriften zyn niet genoegzaam om het ledige in myn hart te vervullen, dat de dood myner vriendin in het zelve achter gelaaten heeft; somtyds zoek ik verstrooijing, en woon gezelschappen by; dan de eerste aangenaame indruk welke het een of ander vrouwelyk voorwerp op my maakt, wordt rasch gestoord, wanneer niets dan beuzelende woorden van deszelfs lippen vloeijen.... en ik verlaat met een onverschillig en verdrietig gevoel het gezelschap, en doe my zelven als dan de vraag: hoe het mooglyk is, dat een meisjen dat niets dan schoonheid bezit, een verstandig man kan kluisterend? - Wat is schoonheid zonder ziel?.. Niets dan een leevenloos beeld, waaraan het oog zich ongevoelig gewent, en dat men rasch met onverschilligheid beschouwt. Voor een denkend wezen hebben gewoone byeenkomsten, en gewoone menschen dus zeer weinig waarde; en, uit dit oogpunt beschouwd, zyn dezen gelukkig, daar zy zich daaglyks verheugen kunnen, met voorwerpen dien zy by ieder' tred aan-

treffen; en dus vergenoegd door het leven dartelen, daar de denkenden mensch, schaars byeenkomsten, en menschen vindt, waarin, en met wien hy eenig wezenlyk genoegen smaaken kan. Ik herhaal het vriend! toen ik by u was, kende myn hart geen behoefte meer, alle myne wenschen waren voldaan, en thands is alles behoefte.... wenschen vorm ik niet.... daar myn hart zich tot geen byzonder voorwerp bepaalt, dan alleen vriendschap; echter is dezelve op den afstand waarin ik my van u bevind, niet genoegzaam voor myne aandoeningen: daar ik niet daaglyks myn hart in het uwe ontlasten kan, en my bynaar ook schaamen moet, u met gewaarwordingen bezig te houden, die ik zelf niet regt beschryven kan.

In de aanstaande week ga ik een toertjen naar A..... doen, om eenige zaaken voor myne moeder ten einde te brengen. Ik hoop dat de beweging, de verandering van oord my in eene vrolyker stemming zullen brengen, dan ik my thands bevind. Verschoon dezen verwarden brief, ik zal u nader schryven, vaar intusschen wel en vertrouw dat ik onveranderlyk ben,

Uw vriend

ADELSON.

Vier-en-vyftigste brief.
Clementina aan Heloise.

Van harte geluk beste vriendin! met de gunstige verandering van uw lot, waarlyk gy moet in den hoogden graad beminnen, om zulke sterke aandoeningen te ondervinden, uw geheele brief ademt niets dan liefde en vervoering, ja de grootste, top van vreugde waarvoor de mensch immer vatbaar kan zyn. Smaak dan ongestoord de oogenblikken van dit hemelsch genot, en vergeet vooral niet! dat gy het zelve aan de goede Voorzienigheid te danken hebt; vreugde-traanen, sprongen my uit de oogen by het leezen van uwen brief. Ja vriendin! ik zal getuigen van uw geluk zyn, en schoon ik de sterke vervoering van eene HELOISE niet ken, schoon ik in haare zwymeling niet deelen kan, zal het zagte gevoel der vriendschap my op eene bedaarder wyze deel in haar geluk doen neemen.

Myne goede moeder dankt u hartelyk voor uwe vriendschappelyke uitnoodiging; doch het reizen zou haar in den winter te moeijelyk vallen: echter wil zy volstrekt, dat ik uw huwlyk zal gaan

bywoonen; daar zy thands gezond is, en myn hart sterk naar uw verlangt, zal ik niet tegenstreeven. Dus zonder verhindering, of nadere tyding van my, zal ik morgen over acht dagen by u zyn, en hoop u dan mondelings te betuigen hoe veel deel ik in uw geluk neem. Ik schryf u weinig, daar gy in deze oogenblikken geen geduld zoudt hebben om een' langen brief te leezen. Het gloeijende hart eener HELOISE, is thands niet gestemd om veel belang te stellen, in de bedaarde pen van haare

Vriendin

CLEMENTINA.

Vyf-en-vyftigste brief.
Adelson aan Elius.

Thands bevind ik my te A..... alwaar ik eenige dagen zal vertoeven, eensdeels vermids ik de zaaken myner moeder niet eerder zal ten einde kunnen brengen, anderdeels, vermids ik my hier zeer aangenaam verrascht vond, en my door deze verrassching in vermaaklykheeden ingewikkeld vind, waaraan het my niet mooglyk is, my te ontrukken zonder de uiterste lompheid te begaan, en onheusch te handelen omtrend lieden die my vriendschap betoonen. Deze voorafspraak zal u iets zonderlings doen vermoeden, en gy bedriegt u niet.

Eergisteren morgen, ontmoette ik op de straat twee zeer bevallige meisjens welke drok in gesprek met elkander waren, nu dit is niets nieuws zult gy denken, doch hoor verder: ik zag haar reeds in het verschiet aankomen, een onwillig gevoel deed my dicht aan den waterkant gaan, daar ik aan den huizen-kant was, om haar van nader by te zien; en ziedáár vriend! tot myn groote verwondering zag

ik dat het eene meisjen uwe vrindin CLEMENTINA was, ik gevoelde dat my een blos in 't aangezicht steeg toen ik haar aansprak; zy andwoorde my met de gewoone haar zo eigenaartige gulheid, en ik vernam dat het andere meisjen haare vriendin was, welke reeds ondertrouwd is, en by welke zy eenige weeken was komen logeeren om haar huwelyk by te woonen. Nimmer zag ik een levendiger en geestiger meisjen dan deze bruid; zonder volmaakt schoon te zyn, heeft zy het geen de Franschen met zo veel nadruk *de la Phisionomie* noemen, en een oog dat straalen schiet die tot in het hart doordringen; zy verzocht my dat ik haare vriendin in den namiddag een bezoek zou komen geeven; en voegde 'er by: ga dan nu met ons mede, dan weet gy met een ons huis. – Ik vergezelde de meisjens en beloofde des middags weder te komen.

Verheugd, over deze onverwagte ontmoeting ging ik in den namiddag derwaards, met een genoegen dat ik sinds lang niet gesmaakt had. – De bruid en haare moeder ontvingen my zeer vriendelyk als ook de bevallige CLEMENTINA. De eerste vatte my, op de ongedwongen wyze welke haar zo geheel eigen is by de hand, bragt my tot voor den bruidegom, en zei lagchende, lieve EDUARD! gy moet niet jaloersch zyn op dezen jongen Heer, het is eene onverwagte ontmoeting

die ik dezen morgen gedaan heb; en dus verzoek ik hem om ons huwlyksfeest bytewoonen; en heb hem dus maar by my zelven bestemd, om myne vriendin CLEMENTINA tot cavalier te strekken; vermids zy elkander reeds kennen. De bruidegom, een beminnelyk jongeling, andwoorde glimlagchende: waarlyk, gy hebt goede invallen, als Mynheer ons met zyn byzyn gelieft te vereeren zal my dit hoogst aangenaam zyn, daar ik genoeg vertrouw op de keus myner HELOISE om overtuigd te zyn, dat zy ons in u, eenen vriendelyken gast aanbiedt: die onzen gullen vriendenkring zal veraangenaamen. Zoudt gy gelooven, vriend! dat ik bynaar niet wist wat ik zou andwoorden, ongewoon met de dartele vreugde, die het hart doet overvloeijen, en zich in losse woordenspeelingen uit, was al myn andwoord: gy zyt wel vriendelyk, of iets soortgelyks; ik bespeurde ook dat uwe vriendin CLEMENTINA bloosde, en met haare oogen de bruid deze scherts verweet.

CLEMENTINA moet dus met haare vriendin over my gesproken hebben.... doch wat is ook natuurlyker daar ik haar aangesproken had... de uitnoodiging haarer vriendin, schynt my echter wat plotselings te zyn: - maar welk eene dwaaze aanmerking, daar zy hoorde dat ik haare vriendin kende, vorderde de wellevenheid dat zy my de vryheid vergunde van haar een bezoek te ko-

men geeven. Het overige was niets dan eene losseschertsen welke haar vrolyk charakter eigeinis. Zie, vriend! ziedáár het uitwerksel der melancholie, eene gulle vrolykheid is zulk een vreemd gevoel voor ons hart, dat wy de gelukkige met een soort van verbaasdheid aangaapen, als of hy een bewooner van het onbekende zuiden ware.

Na dat ik eenige oogenblikken vertoefd had, vroeg ik aan uwe vriendin of zy u kort voor haar vertrek gezien had – zy andwoorde my: den voorigen dag, en verzeekerde my, dat gy toen gezond en opgeruimd van geest waart. Dit mondelings bericht van u maakte my ook opgeruimder, en daar uwe vriendin onuitputtelyk in uwen lof is, en u de grootste hoogachting toedraagt, werd ons gesprek zeer onderhoudend en levendig; vermids zy door al het geen zy van u zeide, juist de snaar van myn hart roerde, die den aangenaamsten weêrklank geeft. Ik herinnerde haar op myn beurt de aangenaame oogenblikken die wy met elkander by u gesleeten hadden, onze wandelingen, onze gesprekken, in één woord, alles wat eenigzins betrekking op myn verblyf by u had.... en sinds lang, beste vriend! genoot ik zulke aangenaame gewaarwording niet. Ziedáár het vermogen der vriendschap!... De bruid mengde tusschen beide haare scherts tusschen ons gesprek - heb ik het niet gedacht, zei zy lagchende, dat deze twee lieden juist voor elkander bere-

kend waren, zie eens hoe druk zy het met elkander hebben, juist even als wy, myn EDUARD, die al schikkingen voor onzen bruilofts-dag moeten maaken. Waarlyk broeder, KAREL voegde zy 'er by, 't is goed dat ons nichtjen JUULTJE u nog al bevalt, en dat zy u ook nog al aartig vindt, want anders zou myn goede KAREL een sober figuur gemaakt hebben door myne vriendin tot leyjonker te strekken. KAREL had werklyk een zeer aartig meisjen by zich, dat hem niet ongenegen scheen te zyn. HELOISE, andwoorde hy haar, gy moest u nu slechts met uwen bruidegom bezig houden, en intusschen gaan uwe leevendige oogen in het rond, en gy bespiedt alles wat u omringt; doch zo zyn de verliefde meisjens: zy vergenoegen zich niet alleen met elken oogwenk van haaren Adonis gade te slaan, maar van gen ook de blikken van alle de aanwezenden op, om dat zy gaarne haar geluk aan anderen willen mededeelen, en gaarne gelukkigen rondom zich zien. Maar de liefde maakt niet altyd gelukkig, hervatte ik met een zucht; neen waarlyk niet voegde haar' broeder hierby. ‘Ziedáár dan twee klaagende minnaars die hunne zuchten met elkander vereenigen; nu, nu, geen klaagliederen - Myn heeren, als ik u bidden mag, op myn bruilofts-feest, andwoorde HELOISE.’ - Neen, neen, vrees niets, lieve zusjen wy zullen met een vrolyk gelaat fris-

sche bloemen voor uwe voeten strooijen, wy zullen u een' krans van schoone roozen vlechten en dien om uwe bruine lokken strengelen. ‘Ha, ha, myn broeder begint regt poëtiesch te worden, zyn dichterlyk vuur bruischt reeds door zyn aderen!..’

Maar, zei de bruidegom, 'er zal toch hoop ik ook wel eene enkele bloem voor my overschieten! ô Eene geheele korf, herham de vrolyke bruid, met drift, ik zal die op u uitstorten, en u dus van 't hoofd tot aan de voetzoolen geheel met bloemen bestrooijen.

Ik deel u deze dartelende woordspeeling slechts mede, om u over haare gulle vrolykheid te doen oordeelen, HELOISE is werklyk het schitterendste meisjen dat ik immer gezien heb: zy heeft een zeker iets, dat men niet noemen kan, dat alle harten voor inneemt; terwyl uwe vriendin CLEMENTINA door haar zagt gevoel de harten vertedert. Men zou deze twee meisjens by de twee hemellichten kunnen vergelyken, HELOISE trekt gelyk de zon, door haare schitterende straalen alle oogen tot zich, terwyl CLEMENTINA eeven gelyk de maan een minder glansryk, doch, aandoenlyker licht verspreidt, dat de ziel voor tedere aandoeningen ontsluit.

By het afscheid neemen, wilde de bruid my niet laaten gaan, voor dat ik haar beloofde om

haar huwlyksfeest by te woonen, haare moeder, als ook de bruidegom, voegde hun verzoek by het haare, en lieten my geen rust of ik moest belooven om myne zaaken zodanig te schikken dat ik dien dag kon bywoonen. CLEMENTINA zweeg, en voegde 'er geen enkel woord by om my hiertoe aan te spooren. Dit scheen my toe zeer koelbloedig te zyn, want vermids zy my meer kende, zou natuurlyk een verzoek van haar my aangenaamer geweest zyn, dan dat der anderen. Dit denkbeeld bleef my by in het naar huis gaan, en maakte my geemlyk ondanks my zelven, des anderen daags verweet ik haar dit op eene zagte wyze; zy andwoorde zeer bescheiden: ‘dit zou my immers niet gevoegd hebben, daar ik zelve slechts als vriendin in dit huis ben.’ Zy had werklyk gelyk, en voegt by veel bedaardheid van geest een zeer juist oordeel.

Zie my dan op het onverwagst in eene bruilofts party ingewikkeld, ik, die sinds eenigen tyd alle groote en luidruchtige gezelschappen vermydde: hoe zonderling is de mensch, hy kent zich waarlyk zelve niet, want het geen hy het eene oogenblik verwerpt, omhelst hy het andere.... Ja de mensch is dikwerf voor zich zelven een onoploslyk raadsel....

Verschoon my beste vriend, indien ik u door deze kleine byzonderheeden verveel, doch de waare

vriend vertoont zich voor de oogen van zynen vriend, in de luim waarin de omstandigheeden hem brengen.

Vaarwel, en andwoord my zo spoedig mooglyk.. Gy zult hierdoor ten hoogsten verpligten,

Uwen vriend

A D E L S O N .

Zes-en-vystigste brief.
Elius, aan Adelson.

Uw eerste brief versterkte mij in het denkbeeld dat ik my van uwen toestand gevormd had, en uw laatste overtuigde my, dat ik my niet bedrogen had. Ik zal dan rondborstig met u spreeken: de ledigheid waarover gy klaagt, de zelfverveeling die u bestormt, zou, hoezeer gy ook myne vriendschap op prys stelt, niet door myne daaglyksche verkeering ten eenenmaale vervuld worden; en uw hart bestendig opgeruimd doen zyn: gy zoudt my uw heimlyk verdriet klaagen, ik zou in het zelve deelen, u eenigen troost aanwyzen, die echter voor uw gevoelig hart niet meer zou zyn, dan de zwakke halm die afbreekt, wanneer de drenkeling hem aangrypt. De weldaadige tyd heeft allengs de speuren van het verdriet uit uw hart gewischt, die de dood uwer geliefde 'er ingeprent had. Gy zyt in den bloei uwer jaaren, by lighaamskrachten, voegt gy eenen denkenden geest, die u het beuzelend genot waarmede zo veel men-

schen zich vergenoegen, doet versmaaden; gy haakt naar een duurzaamer en wezenlyker genot, dan de woelige kringen der groote waereld u kunnen aanbieden; uw hart mist een rustpunt, uwe opbruischende verbeelding schetst u het voorledene met de sterkste kleuren af, en toont u in de toekomst niets dan flaauwe schetsen; dit maakt u gemelyk, lusteloos, en doet zelfverveeling in uw hart ontstaan; eene gewaarwording welke de treurigste is, waarin de mensch zich ooit kan bevinden; vermids hierdoor al het genot des levens, deszelfs waarde verliest. Voor den onverschilligen mensch is alles verlooren, daar hy alles met eene treurige schaduw overdekt, deze toestand gelykt werkelyk, reeds in dit leven, naar den doodslaap: vermids de ziel, hierdoor zodanig verstompt wordt, dat zy eindelyk voor niets grootsch, niets verhevens meer vatbaar is, maar in eene akelige werkloosheid kwynt.

Het is tyd, vriend! om u aan dezen toestand te ontrukken, en uw hart weder voor het genot des levens te openen, gy hebt uwe geliefde de tol der droefheid voldaan, welke de liefde van u vorderde: - de goede Voorzienigheid heeft een nieuw genot voor u bestemd - het hangt slechts van u af, om hetzelve met dankbaarheid aanteneemen: uw hart heeft een rustpunt noodig, welaan, gy hebt dit reeds gevonden.... gevonden in de deugzaa-

me CLEMENTINA!... Reeds toen gy haar voor de eerstemaal by my zaagt, bespeurde ik den indruk dien zy op uw hart maakte; myn goede ADELSON, het was niet slechts uwe vriendschap te mywaards, die u zo veel genoegen gaf; het byzyn myner vriendin bragt veel hieraan toe. Ik wilde echter de omstandigheeden niet vooruit loopen, schoon de eerste brief na uw vertrek, my overtuigde dat ik niet gedwaald had...

Thands doet een onverwagt toeval, of liever de wyze bestuuring, der goede Voorzienigheid, onder welker opzicht niets by toeval geschiedt, u in eene vreemdestad, CLEMENTINA ontmoeten: uwe treurigheid, of liever uwe onverschilligheid verdwynt eenslags, en de ledigheid van uw hart wordt vervult: - de vriendschap hangt op de kieschste wyze een' sluijer over een sterker gevoel: gy wyt alle uwe aandoeningen aan de vriendschap, terwyl de liefde uw hart reeds ontgloeit, onderzoek u zelven naauwkeurig, en ontveins uwe gevoelens niet langer voor my; gy behoeft niet over dezelven te bloozen, vermids gy nooit eene betere keuze had kunnen doen. Daar ik het hart van dit edel meisjen ken, wenschte ik reeds dat de eerste indruk, welken zy op u maakte, door geen' anderen uitgewischt mogt worden, wyl ik overtuigd ben, dat zy zo wel in haaren huislyken omgang, als in andere pligtmaatige betrekkin-

gen geschikt is, om u gelukkig te maaken. Versmaad dus door geene valsche kieschheid het geluk dat de goede Voorzienigheid u aanbiedt.... Kende ik CLEMENTINA minder, dan nu, ik zoude my wel wagten uw lot door myn' raad in de waagschaal te stellen; maar nu durf ik dit vry uit doen; ja de vriendschap maakt het my zelfs tot een' pligt, om u myn gedagten hierover mede te deelen. Ik wil u echter tot niets aanspooren, maat u alleen zeggen, dat gy niets waagt, door omtrend dit meisjen het gevoel van uw hart optevolgen.

Geniet de aangenaame oogenblikken, welken zich thands aanbieden met dankbaarheid, en vertrouw dat niemand oprechter deel neemt in uw geluk, dan,

Uw vriend

ELIUS.

Zeven-en-vyftigste brief.
Adelson aan Elius.

Gy hebt my de oogen geopend, en uw blik is tot in het binnenste van myn hart doorgedrongen, gy hebt aldaar geheimen ontdekt, die ik nog voor my zelven trachtte te verbergen; doch het zou vruchteloos zyn langer een gevoel voor u te ontveinzen dat myne geheele ziel vervult. Want kan ik nog twyffelen of ik CLEMENTINA beminne? De plotslingsche verandering in myn' toestand - myn nog kort te vooren zo onverschillig, en nu zo levendig hart - myne bynaar geheel verdoofde, doch nu weder zo gloeijende verbeelding; de akelige zelfverveeling die my nog onlangs bestormde, verwisselt met eene vrolyke luchthartigheid, en vuurig verlangen: dit alles vriend! moet my wel overtuigen, dat eene heviger aandoening dan de bedaarde vriendschap zich op nieuw meester van myn hart gemaakt heeft.

Gy zegt: dat ik my gerust aan dit gevoel kan overgeeven, hierin dwaalt gy, vriend! niet ten opzichten van uwe beminnelyke vriendin, maar

uit hoofde van andere zwaarigheeden, die ik my zelven nog niet kan oplossen.

Heb ik myne vóórige geliefde geen eeuwige trouw gezwooren, en zal ik nu dien eed breeken? Zal haar graf het huwlyks-outer worden, waarop ik een ander trouw zal zweeren?.... Los deze zwaarigheid op, vriend! als gy kunt?

Ten tweeden, is myn bestaan niet genoegzaam om my in het huwlyk te kunnen begeeven; door myn aanhoudende vlyt, heeft myne moeder een gerusten dag, en zy zal dien blyven genieten, tot aan het einde van haar leven: maar om een meisjen dat ik hoogacht, aan den ruimen levenskring te ontrukken, waaraan zy gewoon is, om misschien met my in oogenblikken van verlegenheid te deelen; welken misschien door den samenloop der omstandigheeden, de vermeerdering van myn huisgezin, enz. zouden kunnen ontstaan: dit zou onedel zyn.

Het is mooglyk, dat uwe vriendin misschien-ook iets ter in standhouding van het huisgezin zou kunnen toebrengen; maar leeft haare moeder niet, zal deze zich van de middelen om een ruimen en onbezorgden levensstand te genieten, ontblooten om haare dochter?... En byaldien zy dit wilde doen, zou het edel van my gehandeld zyn, om tot dien prys myn' stand te verbeteren?... zal zy bovendien ook kunnen besluiten om zich van haare dochter te verwyderen, zal zy, de zo teêrgevoelige

CLEMENTINA welke haare moeder oprecht bemint, kunnen verlaaten? Of zal haare moeder ooit kunnen besluiten, om haar land-verblyf, waaraan zy zo sterk gehecht is, waarop zy een reeks van jaaren in het stilste genot doorbragt, voor het woelig stads-verblyf te kunnen verwisselen, zonder zich zelve geweld aan te doen, en haar geluk voor dat van haare dochter, en het myne opteofferen?...

Indien 'er in den omtrek uwer stad het een of ander ambt open kwame, waarop ik eenige hoop kon voeden, en ik my, alsdan in de nabyheid van het landgoed waarop uwe vriendin thans met haare moeder woont, kon nederzetten, of wel of hetzelve met CLEMENTINA en myne moeder, kon blyven woonen - indien wy dus ons huisgezin met elkander konden vereenigen, indien ik in een' werkzaamen kring al de genoegens der huwlyks liefde op het land konde smaaken, en ik na het verrichten myner bezigheeden, zo geheel voor de liefde en natuur kon leeven; indien de tedere vriendschap, nu en dan eenige bloemen op ons levenspad strooide: ô vriend! hoe onuitspreeklyk gelukkig zoude ik alsdan zyn.... Maar dit is slechts een ydele droom myner verbeelding, welke als een hersenbeeld by de ontwaaking verdwynt.

Nog heeft myne tong geen enkel woord van liefde aan C L E M E N T I N A gezegd, of myn oogen

haar dit gevoel te kennen gaven, hier voor durf ik geen borg staan, zy behandeld my met onderscheiding en hoogachting, als zynde uw vriend. Aanstaande zondag is de dag der vereeniging van de schoone HELOISE met den Heer C..... dit jonge paar bemint elkander zo hartelyk, en vindt zo veel zaligheid in het denkbeeld, van zich binnen weinig dagen met elkander vereenigd te zien, dat men een yskoud hart moest hebben, om niet in hun gevoel te deelen. HELOISES broeder schynt my toe niet onverschillig te zyn omtrend het nichtjen dat hy tot geleider zal strekken; dus schynt de lucht hier besmettelyk te zyn.... en aan de aanwezenden een teder gevoel mede te deelen.... myn hart zou zich geheel ook voor het zagte gevoel der liefde openen, indien de bovengemelde zwaarigheeden hetzelve niet bestormden: los dezelven dus op, indien gy kunt, voor

Uwen vriend

ADELSON.

Agt-en-vyftigste brief.
Clementina aan haare moeder.

Gisteren is de groote dag geweest waarop myne vriendin zich voor altyd met haar geliefden verbonden heeft. Blydschap, ja de hoogste graad van verrukking waren op haar gelaat, als ook op dat van haaren geliefden geschilderd; en zy beiden achten zich de gelukkigsten der stervelingen.

In een oogenblik dat HELOISE zich even verwyderde, en dat ik haar volgde, viel zy my om den hals en riep met veel vervoering uit: ô vriendin! gy kunt al myn geluk niet beseffen.... daar ik myn lot niet zou willen ruilen, met dat der grootste Koningin!... dank der Voorzienigheid dat zy my, na lange worstelingen, zo veel zaligheid bereidde; de Liefde bezielde werklyk dermaate de oogen en gelaatstrekken der bruid en bruidegom dat zy veeleer wezens uit de fabel-waereld der Goden en Godinnen, dan gewoone menschen scheenen te zyn. HELOISE scheen eene *Venus* en haar' EDUARD een *Adonis* te zyn. Hy is werklyk een zeer schoon, en ten uitersten bevallig

jongeling, die een zeker iets in zyn gelaat heeft dat zeer inneemend is; zyn vriendelyke groote blaauwe oogen maaken een sterk contrast met de flonkerende bruine levendige oogen myner vriendin. De zagtste roozen-blos versiert zyn gelaat, waarop de onschuld geprent staat. Had gy myne vriendin kunnen zien, lieve moeder! hoe bevallig zy 'er uitzag, gy zoudt haar met het grootste genoegen beschouwd hebben: zelfs haare kleeding onderscheidde haar van al de aanwezenden, daar eenvouwigheid dezelve nog meer luister byzette. - Zy had een wit satyn kleed aan, zonder eenig ander sieraad dan een krans van eikenbladen, waarmede het zelve van onderen bezet was. Haare schoone bruine hairen op de Grieksche wyze gevlochten, waren versierd met een' krans van witte roozen; de schitterende glans der diamanten, zette dit eenvouwdig kapzel veel luister by: de schoone ruiker van frissche bloemen welke haaren blanken boezem sierde, verspreidde door derzelver levendige couleuren, een soort van glans op haar gelaat en kleding, welke aan het geheel alle mooglyke bevalligheid gaf. De Heer C..... had een donker bruin kleed aan, met zeer fraaije glinsterende knoopen, een wit zyd vest, en zwarten fatynen broek; welke kleeding een goed contrast maakte met het eenvouwdig kleed myner vriendin; ook hy zag 'er zeer bekoorlyk uit, en het

verwondert my niet meer, lieve moeder dat HELOISE zulk een' sterken hartstogt voor den Heer C..... voedde, daar hy wezenlyk een zeer bevallig jongeling is, die een zeker iets in zyn gelaat en omgang heeft, dat voor vrouwen zeer inneemend is. HELOISE'S moeder was nu ook opgeruimd van humeur, en verheugde zich van gantscher harten om het geluk haarer dochter, KAREL was opgetogen van vreugde, nu hy zyne zuster met zyn' vriend vereenigd zag: hy is werklyk een' zeer goede vrolyke en geestige jongen; een van zyn nichtjens, een lief onschuldig meisjen aan welke hy tot geleider strekte, schynt my toe hem niet onverschillig te zyn; gy weet wel, myn goede moeder! dat uit het eene huwelyk wel eens het andere gebooren wordt, en dit kan hier ook wel het geval zyn.

Al de jonge bruiloftsgasten als ook de beide ouders verzelden het jonge paar naar de kerk, toen de Leeraar; hunne wederzydsche eeden van trouw op de plegtigste wyze bekrachtigde. HELOISE was ten uitersten aangedaan, als ook hare moeder. De Heer C..... was meer bedaard, en had eene soort van zegevierende houding, als of hy had willen zeggen: ‘de hemel zy dank! zy is nu de myne!... en geen aardsche magt zal haar ooit van my kunnen afrukken...’ ook my ontroerde deze plegtigheid; myne vriendin, dagt ik by my zel-

ve is nu voor het leven verbonden aan den man die zy boven alles bemint; God geeve dat zy zo gelukkig met hem mag zyn; als haare verbeelding zich dit voorstelt...

By het te huis komen, viel de Heer C..... HELOISE om den hals, en riep met vervoering uit: nu zyt gy de myne!... voor eeuwig de myne!... myne vriendin drukte hem aan haar hart, en zagte vreugdetraanen vloeiden langs haare wangen. Dit aandoenlyk tooneel, dat eenige minuuten duurde, vertederde al de omstaaners; tot dat eindelyk haar broeder KAREL uitriep: kom, kom, gy zoudt ons allen zo ontroeren, dat wy, in plaats van op uw' bruiloft vrolykte weezen, ons zoudt doen schreijen; laaten wy ons wat met elkander vermaaken, en den avond niet zo geheel sentimenteel doorbrengen: ziedáár nu het meisjen dat te vóóren met myn sentimenteel humeur spotte, tot over de ooren toe in het sentimenteele verzonken; ja zo, dat zy wel wilde dat haare bruiloftsgasten den avond met het plengen van gevoelige traanen doorbragten: neen, lieve HELOISE! ik heb dezen avond aan de vreugde toegewyd: hy stond op, en opende eene alcove die aan het einde der kamer is, eene soort van een klein boschjen vertoonde zich in de zelve - aan het einde op een groenen bank, zag men eenîge musikanten die eene schoone Aria op de wyze *Waar kan*

men beter zyn, dan by zyn goede vrienden? uitvoerden. Waarop haar'broeder zeer toepasselyke woorden op haar huwelyk vervaardigd had, welke door twee zangeressen voortreffelyk gezongen werden. Deze kleine verrassching was het geheele gezelschap zeer aangenaam, en stemde het in een' vrolyken toon. De tafel welke ik met HELOISE'S nichtjen met bloemen versierd had, was zeer proper, de gulste vrolykheid heerschte aan dezen disch, die echter niet zeer talryk was; vermids myne vriendin geen feest aan vreemden, maar slechts een gulhartig vriendenmaal wilde geeven; op dat al wat haar omringde, wezenlyk deel in haar geluk zou neemen. Na den maaltyd, gingen wy allen naar de zaal welke tot het danssen bestemd was: natuurlyk waren HELOISE en EDUARD hierop de eerste *figuranten*, en kweeten zich op de bevalligste wyze hiervan. Ik deed ook nog al een dansjen mede, lieve moeder! schoon gy weet dat ik dit sinds lang niet gedaan heb.... De Bruidegom echter vond niet veel vermaak in het danssen, en fluisterde de bruid in, dat hy verlangde om zich ter rust te begeeven: zy weigerde dit lang, doch zyn ongeduld werd zo groot, dat ik haar wenkte om maar stilletjes weg te sluipen, dat ik haar volgen zou, zy deed dit, en wy slooten natuurlyk de deur voor den neus van den bruidegom toe. Ik hielp haar in het aantrekken van haar

nachtgewaad, en beken dat ik bloosde, over het denkbeeld dat wy haar alleen zouden laaten..

De eerste oogenblikken waarin een meisjen zich geheel aan een' man overgeeft, schynen my toe, zeer stuitend voor de eerbaarheid te zyn: en ik bloosde voor myne vriendin. De driftige bruidegom klopte dikwerf aan de kamerdeur, en werd, volgends gewoonte, niet binnen gelaaten, voor dat hy beloofde binnen agt dagen een goed soepé te geeven; hy kwam binnen, vloog in de armen zyner geliefde, en wy verlieten hem.

Verschoon deze kleine byzonderheeden, lieve moeder, doch ik weet dat ik aan u schryven kan, als aan myne vertrouwdste vriendin....

Echter is 'er nog iets dat ik u moet mededeelen; gy raadt niet, lieve moeder! wie my hier tot leijonker gestrekt heeft, neen, in geen honderd keeren zult gy dit raaden: ik wil dus uw geduld niet op de proef stellen, en zal u maar zeggen, dat het de vriend is van onzen eerwaardigen Leeraar ELIUS, dien gy by hem gezien hebt... Hy ontmoette my, met myne vriendin, weinig dagen na myn aankomst in deze stad. Hy kwam my een bezoek geeven, en myne vriendin drong ten sterksten by hem aan, om, daar hy my kende, my op haar bruiloft tot geleider te strekken. Hy is werklyk een braaf en diepdenkend jongeling, sprak veel

met my over onzen eerwaaardigen vriend, en betoonde my alle mooglyke oplettenheid.

Morgen over acht dagen hoop ik weder by u te weezen, lieve moeder, u te omhelzen, en mondelings te verzeekeren, dat ik met ongeveinsde hoogachting ben

Uwe liefhebbende Dochter

CLEMENTINA.

PS. Myne vriendin wil hier nog eenige regels byvoegen, dit zal u gewis aangenaam zyn.

MEVROUW!

Noem my de gelukkigste echtgenoote, gy hebt zo dikwerf in myn verdriet gedeeld, en my door uwen waarlyk moederlyken raad opgebeurd, en getroost, dat ik zeer ondankbaar moest zyn, om u thands niet in myn geluk te doen deelen. Gy hebt zo dikwerf de klagten van het door haaren hartstogt geheel vervoerde meisjen willen aanhooren; ô Mevrouw! deel nu ook in de vervoering van de thands zo gelukkige vrouw - zie uwe CLEMENTINA eens zo gelukkig als ik ben. Ziedáár den hartelyken wensch van haar die

zich benevens haar' echtgenoot in uwe waarde vriendschap aanbeveelt, en zich met het diepste gevoel van eerbied noemt,

Uwe hoogachtende Vriendin

H E L O I S E .

Negen-en-vyftigste brief.
Elius aan Adelson.

Uw brief heeft my op nieuw van uw kiesch gevoel overtuigd, ik heb denzelven bedaard nagedacht: - de zwarigheeden welken zich tegen uw geluk schynen aantekanten, komen my niet ten eenemaal ongegrond, doch echter niet onoverkomenlyk voor, zonder lange voorafspraak zal ik u myn gedachten hierover zeggen.

Vooreerst denkt gy uw kiesch gevoel te kwetsen, door, na den eed van trouw aan uwe vóórige, doch nu afgestorvene geliefde, gezwooren te hebben, uw hart en hand aan een ander edel meisjen te geeven: en, gelyk gy zegt, *haar graf tot huwlyks outer te doen strekken, waarop gy liefde aan een ander zult zweeren*. Zo lang uwe CONSTANTIA leefde, vriend, hebt gy immers uw eed van trouw niet verbroken, maar hebt dien gehouden tot aan haar' dood, maar, zult gy zeggen: *ik heb haar eene eeuwige liefde gezwooren*... geloof my vriend! soortgelyke eeden geschieden meestal in een oogenblik van vervoering waarin men te weinig op den

waare betekenis van het woord *eeuwig* doordenkt. Want hoe is het mooglyk datde sterveling, samengesteld zynde gelyk hy is, een speelbal der omstandigheeden wordende, die buiten hem zyn, ooit zyne aandoeningen, waarop de omstandigheeden zo veel invloed hebben, tot een eindeloos gevoel bepaalen kan?.... Soortgelyke uitdrukkingen behooren dus tot de waterbellen, waarmede de gloeijende verbeelding der minnaars zich vermaakt; doch die by den minsten wind verdwynen.

Indien gy onderstelt dat de ziel uwer afgestorvene vriendin in de gewesten der gelukzaligheid eenige bewustheid heeft van uw lot op deze waereld, dat zy in uwe aandoenigen deelt, kunt gy dan gelooven, dat zy vermaak kan scheppen in uw lyden? Dat zy 'er zich over zou kunnen verheugen, dat gy uw hart sluit voor al de genoegens welken gy met een dankbaar hart zoudt kunnen genieten, en door eene aanhoudende somberheid, als 't ware, mort tegende Godheid, welke haar van uwe zyde afrukte?... Neen, vriend! de staat der gelukzaligen kan door geen laaghartige liefde tot zich zelven, door geen onëdel gevoel, dat vermaak schept, in het lyden van eene andere ziel, onteerd worden; of hy hield op een staat van gelukzaligheid te zyn: daar wy onderstellen, ja zelfs gelooven, dat in eene toekomende waereld alle zinnelyke aandoeningen, en alle

rustverstoorende hartstogten ophouden, hoe zou uwe zalige vriendin dan met een afgunstig oog kunnen nederzien, op uwe liefde voor, en nadere verbindtenis met een edel meisjen, dat gy om haare deugd bemint?.... Zo lang onze ziel voor de indrukselen der deugd vatbaar is, blyft zy ook vatbaar om zich aan een deugdzaam hart te hechten: en zelfs wanneer wy met onze verbeelding de dagen en jaaren overschryden, wanneer wy ons het gewigtig tydstip voor oogen stellen, waarin onze zielen, de reeds zalige zielen te gemoed zullen snellen, alsdan, zullen door de ophouding van alle zinnelyke aandoeningen, alle deugdlievende zielen elkander met blydschap ontmoeten.... Ik grond dit gevoelen op het geen de groore stichter van onzen Godsdienst, reeds aan zyn tydgenooten gezegd heeft: ‘dat zy zich al te zinnelyke denkbeelden van de eeuwigheid voorstelden, want dat men aldaar niet ten huwelyk zou vraagen, of uit zou huwelyken enz.’ Dit zy genoeg, vriend! om de zwaarigheid van uw al te overdreeven kiesch gevoel uit den weg te ruimen.

Wat uw bestaan betreft, hierin prys ik uwe kiescheid; daar de waare liefde het geluk van het geliefde voorwerp nimmer uit het oog verliest. Doch ook in dit stuk heeft eene weldaadige Voorzienigheid, zo het schynt, door den loop der om-

standigheeden alle zwaarigheeden verligt; weet dan dat de Secretaris van B..... eergisteren overleeden is, de Heer van dit dorp is myn vriend, en ik twyffel niet of, als ik hem voor u om dezen post verzocht, of gy zoudt dien bekomen. Andwoord my dan spoedig, op dat 'er geen tyd verloope, en kom zo spoedig mooglyk eenige dagen hier; vermids uw byzyn als hoofdpersoon van dit geheele ontwerp volstrekt noodzaaklyk is. Valt myn plan naar wensch uit, alsdan zoudt gy daar B..... slechts een uurtjen van het landgoed van CLEMENTINA'S moeder af ligt, den zomer met haar en uwe moeder, op het zelve kunnen doorbrengen, en des winters met elkander te B..,.. kunnen blyven, alwaar de Secretaris een zeer goed huis heeft.... en ook wy vriend, zouden slechts twee uuren van elkander verwyderd zyn, en elkander dikwerf kunnen zien. Reeds gisteren ben ik naar B..... geweest om myn' vriend over dezen post te spreeken, zonder u echter te noemen. Ik ging eeven by uwe vriendin en haare moeder aan, en zei, met een enkel woord: ‘dit zou een goede post zyn voor myn' vriend ADELSON.’ Dit zou het ook; andwoorde de moeder, dan zouden wy ons nog wel eens door zyn bezoek verëerd zien, en onze kleine vriendenkring zou hierdoor aangenaam vermeerderd worden; voorzeeker Mevrouw! hernam ik glimlagchende, myn vriend zou

u dikwerf komen bezoeken... CLEMENTINA bloosde sterk toen ik haar met een veelbeduidend oog aanzag....

Gy ziet dus vriend! dat de liefde en vriendschap den weg herwaards voor u baanen, en dat u in de toekomst, reeds menige schoone dag toelagcht, daar deliefde en vriendschap u op het levenspad willen verzellen.... sluit uwe oogen dan niet voor den wenk dien zy u geeven, maar geniet met een dankbaar hart, het geluk dat de Voorzienigheid voor u bestemd heeft. Andwoord dan zo spoedig mooglyk aan

Uwen welmeenenden Vriend.

ELIUS.

Zestigste brief.
Adelson aan Elius.

Waar zal ik woorden vinden om u myne dankbaarheid te betuigen?.... Hoe veel, hoe oneindig veel ben ik aan u verschuldigd... de rust, het geluk van myn leven, en dat van myne braave moeder.... ô hoe zal zy zich verheugen wanneer zy myn' brief ontvangt, wanneer zy de oorzaak verneemt waarom ik nog eenige dagen uit zal blyven.... haar hart zal van vreugde opspringen, wanneer zy het myne weder gerust, en eindelyk myn lot gevestigd zal zien.... Met welk een dankbaar gevoel zal zy aan u denken, 's hemels zegen over uwe dagen afsmeeken.... Want in de overmaat van het gevoel dat myn hart overstroomde na het lezen van uw' brief, schreef ik haar terstond... Hoe zal de goede vrouw zich verheugen dat zy nu den zomer op het land zal kunnen doorbrengen, waarvan zy sedert lang verstooken was; dat zy nu elk oogenblik de vrye lucht zal kunnen inademen, die zy weinig genoot, vermids zy in de stad zeer zelden uitging.... En dit alles edel-

moedig vriend! dit alles is uw werk!... elke zagte aandoening die haare ziel; en de myne verkwikken zal, zal door u ontstaan zyn... Gy hebt alle zwaarigheeden uit myn hart verbannen, ja vriend! ik gevoel nevens u, dat de ziel myner zalige vriendin zich niet beledigd kan vinden, door myne vereeniging met een edel meisjen, welker ziel waardig is, om de haare in de eeuwigheid te ontmoeten. Schoon deze zwaarigheid my nog drukte, had myn gevoel echter reeds zo veel vermogen op my, dat ik CLEMENTINA voor haar vertrek uit deze stad, zonder haar ronduit eene verklaaring myner liefde te doen, echter genoeg zeide, om haar te overtuigen, dat zy my niet onverschillig was..., Haar andwoord, zonder insgelyks iets stelligs te bevatten, overtuigde my ook dat zy my met een onderscheidend gevoel behandelt. De dagen dien ik na haare afwezenheid doorbragt, openden my de oogen, omtrend myn gevoel, en zonder haar, zou myn hart, zich in het midden van de veelvuldige vermaaken te A..... eeven zo ledig bevonden hebben, dan op elke andere plaats. - In deze oogenblikken ontving ik uwen brief, en gy kunt zelf begrypen hoe aangenaam hy my ware...

Verzuim dus niets vriend! om den post te B..... voor my te verkrygen; binnen vier dagen hoop ik by u te zyn, en zal dan in alles uwen raad vol-

gen, ik zal aan CLEMENTINA, en aan haare moeder schryven, vermids eene zekere soort van blooheid my weêrhoudt om mondelings myn voordel aan haare moeder te doen.... Dan vriend, ik betrouw geheel op u. gy weet reeds meer dan gy my gezegd hebt; anders zoudt gy my myn geluk niet zo stellig verzeekeren... Ik neem dan met dankbaarheid het geluk aan, dat de Godheid my schenken wil, te meer, daar zy u tot het voorwerp gekozen heeft, dat my het zelve op de edelmoedigste wyze aanbiedt. Mondelings hoop ik u de gevoelens te herhaalen, waarmeê ik steeds zal zyn

Uw dankbaare vriend

ADELSON.

Einde van het tweede Deel.